

Atatürk İhtilâli

Mahmut Esat Bozkurt

(NOT: Bu e-kitap, serinin üç cildinin ardarda eklenmesiyle oluşturulmuş eksiksiz bir bütündür)

ATATÜRK İHTİLÂLİ

CİLT I

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Haziran 200

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ

CUMHURİYET GAZETESİNİN OKURLARINA ARMAĞANIDIR

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında 7

Önsöz 11

Başlangıç 33

Atatürk'e 39

Yazarın Önsözü

41

İhtilallerin Felsefesi 43

İhtilal Nedir?

43

Magna Carta Metni 44

Bu Şart ile Elde Edilen Yenilikler 46

1791 Beyannamesinin Başlangıcı 46

İnsanlığın Hakları Metni

47

Tanzimat'ın Metni 50

Sosyalist İhtilali 54

Engels Ne Diyor? 57

Sovyetler Beyannamesi 57

Rus Sosyalist Devletin Yetkileri 59

Lonis Marlis Ne Diyor? 61

Türk İhtilali ve Prensipleri 62

Faşistlik 62

İş Şartı 63

Nasyonal Sosyalistlik 73

Hitler Teorisi

73

I. Bölüm

73

II. Bölüm: Nasyonal-Sosyalist (Milli Sosyalist)

İhtilalinin Vasıtaları 74

III. Bölüm: Irk, Toprak ve Kan

75

IV. Bölüm: Nasyonal-Sosyalist Devlet

76

İlave: Hayat Karşısında İnsan 80

Nasyonal-Sosyalist Programı 80

Hitler'in Nutku 84

Saray İhtilali 86

Fransız Ansiklopedisine Geline

87

Son Çıkan Fransız Ansiklopedisine Göre

88

İngiliz Ansiklopedisi 88

Ansiklopedilerin Sentezi ve Kriği 89

Bize Göre İhtilal Nedir?

90

Eksilik, Yenilik 92

Ayır Hakkı 92

Millet Geri Gidebilir mi?

93

İsa'yı Ele Alıyorum 99

Size Biraz da Muhammed'den Bahsetmeliyim 99

Büyük Feragatin Sonu Ne Oldu? 101

Devlet Adamlarından Fakirlik-Zenginlik

103

Tanzimat'ın Metni (Orijinal metin) 105

YAZAR HAKKINDA

Mahmut Esat Bozkurt 1892'de Kuşadası'nda doğdu. Hacı Mahmut oğullarından Hasan Beyin oğludur. 1923'de evlenmiş, iki kızı ve bir oğlu dünyaya gelmiştir.

İlk öğrenimini Kuşadası ve İzmir Yusuf Rıza mektebinde yapan Mahmut Esat, orta ve liseyi de İzmir İdadisinde tamamladıktan sonra 1908'de İstanbul Hukuku'na girdi. 1912'de oradan "Pek iyi" derece ile mezun oldu. İsviçre'ye giderek, Freiburg Hukuk Fakültesinden de diploma aldı ve kapitülâsyonlar hakkında hazırladığı tezle Hukuk doktoru unvanını kazandı.

Vatanın düşmanlar tarafından işgali üzerine yurda dönerek, silâha sarıldı ve Millî Mücadeleye Kuşadası-Selçuk bölgesinde katıldı. Aynı zamanda Ankara gazetelerinde, özellikle Hâkimiyet-i Milliye, de ateşli yazılar yayınladı.

Mahmut Esat Bozkurt, Birinci Büyük Millet Meclisine İzmir milletvekili olarak katıldı, çok genç yaşta İktisat Vekilliğine, ikinci seçim devresinde de Adliye Vekilliğine getirildi (1924).

Türkiye'de ilk hukuk düzeninin temellerini atanların başında o gelir. Ateşli bir hatip, gerçek bir yurtseverdi.

Ankara Hukuk Mektebinde, vekilliği zamanında başlayan profesörlüğüne, vekillikten çekildikten sonra da devam etti, bu arada Ankara Siyasal Bilgiler Okulu ve İstanbul İnkılâp kürsüsü profesörlüğünde de bulundu. Vekillikten çekildikten sonra çalışmalarını Meclise ve bilime veren Mahmut Esat'ın birçok gazetede başmakaleleri çıkmıştır.

Zaman zaman Kuşadası'daki evine çekilerek, ülkenin sosyal yaraları üzerinde notlar toplamış ve bunları çeşitli gazetelerde yayınlamıştır.

Son yazılarını Yeni Sabah'da yazmaktaydı. Yazılarında en gerçek, en önemli ülke sorunlarını ele almış ve ülke bunları derinliğine işlemiştir.

Mahmut Esat Bozkurt, en son yazısı "Yürekler Acısı"nı bitirdikten bir süre sonra 21 Aralık 1943'de hayata gözlerini kapamıştır.

Vasiyeti üzerine Selçuk'taki çiftliğine gömülmüştür.

HAKKINDA ÇIKAN YAZILARDAN ÜÇÜ

..Şu günlerde yeniden, Türk Hukuk İnkılâplarının yapıldığı günlerin ve o inkılâbı yapmış olanların, Atatürk'ün ve Mahmut Esat Bozkurt'un ruhuna, azim ve görüşlerine muhtacız.

Prof. Dr. Kudret Ayiter

14.9.1966, Cumhuriyet

İsviçre dağlarından Anadolu dağlarına, silâh omuzda koşan hukuk doktoru, serdengeçti Mahmut Esat

Bozkurt, vatan hudutlarından fikir hudutlarına kadar her cephede döğüşe döğüşe, en son kalem elinde, Allahına kavuştu...

...Bir yanardağı toprağa gömüyoruz...

Yusuf Ziya Ortaç

1943, Akbaba

ÖNSÖZ

Prof. Cahit Tanyol

Yerli ve yabancı kaynaklar Atatürk için birçok şey yazdılar ve daha da yazılacaktır. O'nun kişiliği ve devrimleri bugün de, dış dünyada ayrı ayrı politik bloklarda çeşitli yorumlara sebep olmaktadır. Batı emperyalist bloku için o, Tanzimat'tan beri devam eden batılaşma hareketinin bir lideridir. Onlara göre Atatürk'ün devrimleri batıya ve batı burjuva uygarlığına bağlı bir nitelik taşımaktadır.

Kurtuluş Savaşı'nın niteliği ne olursa olsun, yapmış olduğu devrimler ve kurmak istediği rejim 1789 Fransız İhtilâli'nin serpintilerini ve esintilerini taşımaktadır. Bu görüş açısından o, emperyalistlerin arayıp da bulamadığı bir rejimin temsilcisidir.

Nitekim bundan birkaç yıl önce UNESCO'nun, ülkemizde, Millî Eğitim Bakanlığı aracılığı ile Atatürk Haftası düzenlemesi Türkiye'de, sosyalistlerin Atatürk'e dönme ile (sosyalizme dönmeyi) bir ve aynı anlamda kullanmanın uyandırdığı kaygı olsa gerek. Bir kısım sosyalist yazarlar, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sıralarında söylemiş olduğu sözleri sosyalizm için bir senet saymışlar onun halkçılık, devletçilik ilkelerini böyle bir amaca yönelmenin belirtileri olarak yorumlamışlardır.

Konuyu gün ışığına çıkarmak için, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejiminin batı demokrasilerine mi, yoksa sosyalist demokrasiye mi imkân hazırladığını objektif olarak eleştirmek gerek.

Atatürk'ü burjuva demokrasileri kendi safında görmek istediği gibi, Türkiye'deki sosyalist akım da onun devrimlerini sosyalizm için bir temel ve başlangıç saymaktadırlar. Bu ne dereceye kadar mümkündür Kemalizmden sosyalizme geçilebilir mi? Bunun da açıklanması gerekmektedir. Bu türden yorumların ileride uzun uzadıya üzerinde duracağız ve onları tartışacağız. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, sosyalist dünya, hiçbir zaman Atatürk'ü kendisinden saymamış ve ona, çeşitli ülkelerdeki sosyalist akımlar söz konusu edilirken, az veya çok herhangi bir yer ayırmamıştır.

Gerek ilerici ve gerek gerici, gerek sağcı ve gerekse solcu, gerek sosyalist veya komünist ve gerekse sömürge demokrasilerinin savunucuları olsun, tümü, Atatürk'ü ele aldığı zaman, onun düşünce ve hareketlerinden kendi lehlerine bazı deliller bulmaya çalışmakta birleşmiş bulunuyorlar. Demek ki, kimse Atatürk'ün ve onun devrimlerinin gerçek yüzünü, niteliklerini objektif olarak incelemek istemiyor. Çünkü kimsenin gerçeği araştırmaya niyeti yok. Herkes kendisine göre kurulu düzenli bir "tabu" aramakta, herkes Ortaçağ yorumlarına uyarak, Atatürk'ün sözleri üzerinde tefsirler yapmak suretiyle gerçeği değil, kendi kanaatlerini savunmak çabasında... Daha başka bir deyimle, her sosyal ve politik eğilim onu kendi safında görmek ve göstermek kaygısındadır.

Şurasını da söyleyelim ki, Atatürk'e karşı duyulan bu sonsuz hayranlığın gerisinde birtakım çıkarlar çöreklenmiştir. Mahmut Esat Bozkurt gibi gerçekten Atatürk'e inanmış birkaç kişi bir yana itilecek olursa, kasıdecilik, dalkavukluk bir yerde hayranlık maskesine bürünerek ortaya çıkıyor. Atatürk'ü sevimsiz gösterenler işte bunlardır.

İnsanlar bir düşünce yumuşaklığından çıkarak bir inanç katılığına bürünürlerse hem faydasız ve hem de zararlı olurlar. Çünkü artık o kimse, sadece sürekli bir sömürme konusu olur. Gün geçtikçe gerçek yanı ortadan kalkar.

Atatürk'ü övenlerin ve yerenlerin, onu kendi çıkarları uğruna bir araç olarak kullananların varmış oldukları yargıları şöyle bir gözden geçirecek olsak, karşımıza birbirini tutmayan, birbirine aykırı renklerle örülmüş bulanık ve anlamsız bir insan portresi çıkar. Sanki bu insanlar, onun gerçek yönünü aydınlığa kavuşturmak için değil de, daha da bulanık hale getirmek için söz birliği yapmışa benziyorlar.

Washington Irving'in, Shakespeare hakkında bir sözü var; onu bir İtalyan azizine benzeterek:

"Tapınanları türbesine o kadar çok mum getirmişlerdir ki, dumandan tanınmaz hale gelmiş put..." der.

Bu söz Atatürk için de söylenebilir. Hele onun adı bir milletin kaderine karışmış olursa... Çünkü bir azizin türbesine getirilen mumlar, azizle hayranları arasında özel ve içten bir bağlantı kurar. Halbuki Mustafa Kemal'in çevresinde yaratılan tabu, katılaşmış, karanlık bir duvar gibi onunla Türk toplumunu birbirinden ayırmıştır. Hayranları onu sevdirmeye çalışmamışlar, adını korkulu bir hale getirmek suretiyle hem kendisine ve hem de halka büyük kötülük yapmışlardır. Çünkü hepsinin hedef ve amacı bir yerde Mustafa Kemal'i kendi çıkarlarına kullanmaktır. Hüzün verici bir alın yazısı...

Bunların tartışmasını burada yapacak değiliz. Atatürk'ün kişiliğini, bir bütüne kavuşturmak veya onun üzerine yepyeni bir ışık tutmak, ancak yüzündeki bu sis tabakasını kaldırmakla mümkündür. Çünkü gün geçtikçe onun kişiliği ve toplumsal yanı, içinden çıkılmaz bir problem haline gelmektedir. Öyle ki, artık günümüzde, onun yürekten hayranlarıyla, yürekten düşmanlarına içimizde aynı türden bir saygı duymaya başlıyoruz. Çünkü hiç olmazsa bu insanlar Atatürk'ü kendi çıkarları için kullanmayı ve kalkan yapmayı düşünmüyorlar. Atatürk bugün artık gerçek gücü düşünülecek olursa bir tabu olmaktan bile çıkmıştır. Onun adını bir öcü haline getiren "devrim esnafı" dahi artık ona yürekten bağlı görünmüyor.

Çünkü herkes Atatürkçü. Herkes Atatürk'ün kendi safında olduğunu iddia ediyor.

Faşist ona dayanıyor, komünist ona sığınıyor, yobaz onu savunuyor; sağda o, solda o, ortada o, doğuda o, batıda o... Sömürgeci onu kendi safında görüyor.

Nerdeyse nurecular da, şariatçılar da, bu Atatürk furyasından kendilerine hisse çıkaracaklar.

Bundan başka, Kemalizmi bir kurtuluş doktrini olarak görenler ve Türk toplumuna bunun dışında her türlü çıkış ve kurtuluş kapısını kapayanlar da var.

Atatürk, kendi sağlığında böyle bir doktrin ihtiyacını duymuş ve bunun için bir inkılâp enstitüsü

kurdurmuştur. Bu enstitü Kemalizmin bir doktrin haline getirilmesiyle görevliydi. İşte merhum Mahmut Esat Bozkurt bu Kemalizm doktrincilerinden biridir. "Atatürk İhtilâli" adlı bu eser, Atatürk'ün direktifi altında Mahmut Esat Bozkurt'un vermiş olduğu konferanslardan derlenmiştir.

Kemalizmi ilk sistemleştirme çabasıdır.

Mahmut Esat Bozkurt'un bu eseri, günümüz için, iki bakımdan önemlidir.

Birincisi, kitaptaki fikir ve görüşlerin Atatürk'ün tasvibinden geçmiş

olmasıdır. Yazarın, çeşitli politik doktrinler karşısında almış olduğu özgür ve namuslu davranış, Türk devrimlerine temel aranırken, yasak fikir bölgelerinin asla söz konusu olamayacağını açığa vurmaktadır. İnsan düşüncesi, gerilik dışındaki bütün fikirlere, özellikle komünizme ve onun tartışılmasına, Atatürk devrimleriyle rahatça kıyaslanmasına açık bulunmaktadır. Kitabı okurken her çeşit fikir özgürlüğünün, hiçbir kaygı, hiçbir korku, hiçbir engel ile sınırlanmadığını görüyoruz. Tam tersine kitabın genel havası fikir özgürlüğünü teşvik ediyor.

Bugün bizim için önemli olan Atatürk devrimlerinden çok bu devrimlerin oturmuş olduğu özgürlük temelidir.

Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk'ün sevdiği ve güvendiği bir insandı. Onun bu sınırsız fikir özgürlüğünü kullanması arkasında, Atatürk'ün araştırmacı zekâsını, gelecek kuşaklara bu yolda bir özgürlük imkânı verildiği gerçeğini buluyoruz.

Kitapta biz, Atatürk'ü ve onun devrimlerini sömüren inkılap esnafının katılaşmış, fanatik yüzünü bulmuyoruz.

Eserin ikinci yanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve onun devrimlerinin objektif ve bilimsel her türlü eleştiriye açık olmasıdır. Kitabın bazı yerlerinde, aşırı bir övgü ve hayranlık insanı tedirgin ediyorsa da bu, akla hiçbir zaman ne inkılap ve ne de Atatürk yobazlığı getiriyor. Çünkü yazar, Atatürk'ü ve inkılapları bir art düşünce ile savunmuyor. Onları şu veya bu fikrin, şu veya bu çıkarın bir aracı olarak kullanmıyor. Belki dağınık, belki çelişik, birçok fikri ihmalkâr bir üslupla, başıboş çağrışımlara uyarak bir arada söylüyor.

Yazara göre bütün doktrinlerin en güzel yanları alınarak Kemalizm Doktrini yaratılmış oluyor.

Bu doktrinin ağırlık merkezi, Bozkurt'a göre Milli Sosyalizmdir. Bu milli sosyalizm sözü ile nasnoyel sosyalizmi bir arada kullanmasına rağmen, bundan bazen faşizmi, bazen milli bir komünizmi, yani ılımlı bir devlet sosyalizmini anladığını görüyoruz.

Bozkurt, insanın insanı sömürmesi konusunda kesin olarak Marx'cı doktrini savunuyor ve bunun aksine söyleyecek sözleri şarlatanlık sayıyor ve bu konuda yerli birçok örnek veriyor. Birçok rejimi eleştirirken, her rejimin kendisine göre kusurları olduğunu söylüyor. Bu rejimlerin hangisi isabetlidir sorusuna vermiş olduğu cevap, komünizmin ülkemizde korkunç bir öcü haline geldiği düşünülecek olursa, çok önemlidir:

"Bu rejimden hangisi isabetlidir? Komünizmin aksayan yanı çok güzel olmasındadır. O kadar güzel ki, yeryüzü ile anlaşıyor. Tıpkı İsa Peygamberin meşhur prensibi gibi: 'Sana bir tokat vurana yüzünün öbür tarafını çevir.'

"Moral ve maddi yönlerden komünizm insanoğluna mutlak bir eşitlik vâdeylemektedir. Bu gerçekleşebilseydi, yahut daha doğrusu insanoğlunun doğuştan yaradılışı buna elverişli olsaydı, sefalet denilen nesne ortadan kalkar, insanın insan tarafından sömürülmesi, boğazlanması sona ererdi."

Bununla beraber kendisinin asla komünist olmadığını ve ancak:

"Marx'ın görüşlerinden, bilimsel analizlerinden, metodundan hak ve hakikatler lehine faydalanılacak çok şey olduğunu" söylüyor.

Bozkurt, Kemalizmin anladığı devlet sosyalizmini de şöyle özetliyor:

"Özel mülkiyeti tanıyan, fakat insanın insan tarafından sömürülmesini önlemek ve milli kalkınmayı başarmak için devlete ekonomik işlerde kontrol ve teşebbüs, hak ve yetkilerini kabul eden bir sistemdir."

Yazar, bütün bunlardan üzerinde durulmaya değer önemli bir sonuç çıkarıyor. Onun Kemalizme verdiği anlam, hiçbir zaman donmuş değildir. Kemalizmi doktrin olarak, bir senteze ulaştırmak istemiş. Dağınık ve karmaşık fikirler arasında, bunalmadan, şaşırmadan, inançlı bir cesaretle Kemalizmi bir yere yerleştiriyor.

Kitabı okuyanlar bunu ne derece başarmış olduğunu anlayacaklardır. Yalnız onun namuslu, heyecanlı ve problemleri özgürce araştıran ve tartışan bir devrimci olduğundan kimse şüphe edemez. Önemli olan da budur. Eğer günümüzün bilim adamları ve politikacıları, komünizm ve sosyalizm kavramları etrafına çevrilen korku ve öcü duvarlarını aşarak, bu namusluluğa erişebilirlerse ne mutlu onlara..

Kemalizmin ilk kuramcısı (teori) Mahmut Esat Bozkurt'un bu konudaki çabası günümüze kadar acaba nasıl bir gelişme zinciri izledi, bu herhalde merak edilecek bir şeydir. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, onun bu fikirlerini aşacak ve ileri götürecek bir görüşe pek de rastlayamıyoruz.

Kemalizmin ikinci kuramcısı

Bununla beraber Bozkurt'un Atatürk İhtilâli eleştirisinden sonra, Kemalizmi bilimsel ve sosyolojik açıdan ele alan Prof. Niyazi Berkes'in son yıllardaki çalışmalarını bu arada hatırlayabiliriz (1).

Berkes, yenilik hareketlerinin genel karakterleri üzerinde durarak bunlarda yabancı etkilerin olumsuz taraflarını ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl ekonomik bir çöküntü tuzağına düşürüldüğünü hikâye ediyor. Fakat üst yapı değerleriyle bu ekonomik değerler arasındaki ilişkiler, birbiriyle ilgisiz ve hatta karşıt bir görünümü yansıtıyor. Yenilikçi hareketlerini eleştirirken, Osmanlı aydınlarının hiç de yadırgamayacağı geleneksel bir açıklama yapmakla yetiniyor. Oysa ki gerçek bambaşkadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda sömürgeleşme yalnız ekonomik değil, aynı zamanda politiktir. Tanzimat

Fermanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet hareketleri Berkes tarafından hep olumlu bir açıdan değerlendiriliyor ve bunların karşısına alternatif olarak hep gericiliği koyuyor. Zaten iki yüz yıldır Türk aydınlarının içine düşmüş oldukları bu olumsuz çıkmaz, her zaman ilerencilik-gericilik çatışması halinde devam etmiştir. Bu çatışma bizi hiçbir sonuca götüremez. Bizi tarihi oluşun dışına atar. Nitekim Atatürk devrimleri de aynı çıkmazın tuzağına düşmüştür. Berkes, tipik bir Kemalist'tir. Yani ona göre Türkiye'nin kurtuluşu için ne liberalizm, ne sosyalizm, ne komünizm gereklidir. Kemalizmi uygulamak, Türk toplumunun uygar uluslar seviyesine çıkması için yeter.

Yazara göre bütün hata, Kemalizm prensiplerinin iyi uygulanmaması, dejenere edilmesidir.

Ülkemiz için çıkar yol olarak bulduğu fikirleri şöyle sıralayabiliriz:

"İki yüz yıllık bocalamadan sonra Kemalizmin açtığı yolda Türk ulusunun kısa zaman içinde ileri bir toplum haline gelme şansları, bugün kalkınma çabası içinde bulunan birçok ulusa nazaran fevkalade denecek derecede yüksektir." (1).

Yazara göre Asya ve Afrika milletleri bizim yarım yüzyıl önce varmış olduğumuz yere bile gelmemiştir (2). Gerçi biz de bu yargıyı paylaşıyoruz. Elbette ki toplumumuzda zengin bir birikim vardı. Ama bu birikim, Sayın Berkes'in sandığı gibi, iki yüz yıldan beri topraklarımız gibi kafalarımızın da sömürgeleşmiş

olmasından gelen bir birikim değildir. Bu, Osmanlılıktan gelen ve tamamıyla Batı etkisi dışında kalan devlet bilincidir.

Yazar, kurtuluş yolu olarak Atatürk'ün milli siyasetine dönüşü tavsiye ediyor.

Eğer bunu dış politika için söylüyorsa her ilerici aydın bu fikre ortak olur.

Ama bize kalırsa, Atatürk'e dönmek, Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk'ün, Türk milletinin yerini tayin ettiği noktaya dönmektir. Bunun adına biz şimdi İkinci Kurtuluş Savaşı diyoruz. Bu başka, Kemalizme dönmek yine başkadır. Bizim kanaatimize göre Kemalizm, dejenere olmamış gibi bugünkü demokrasiye hazırlamıştır. Türkiye'nin tekrar başladığı noktaya dönmesinde kurtuluş aramak, gericilerin Hazreti Ömer devrinin özlemini çekmesinden pek farklı olmasa gerek.

Bir noktayı daha söylüyeyim: Sosyalist prensiplerin ışığı ve metodu altında düşünülmeyen bir devletçilik, döner dolaşır yine devlet eliyle kişi zengin etmek mekanizmasına çevrilir.

Sayın Berkes'in yanıldığı bir nokta daha var. Devletçiliği Kemalizm'in şaşmaz bir unsuru olarak kabul ediyor. Ve bunu, Kemalizm'e ait evvelce olmayan bir nitelik olarak görüyor. Bu fikri uzun müddet ben de savunmuştum. Sonradan, sosyalist olmayan bir devletçilikte, devletçiliğe aykırı unsurların tasdik edildiği sonucuna vardım. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki devletçilik, bir anlamda, Kemalizm'in savunduğu devletçilikten daha ileridedir (1). Kemalizm'in devletçiliği, Osmanlı devletçiliğine karşı liberalizmi savunan tohumları beraberinde getirmiştir.

Atatürk sömürücülüğü

"Tabular etkilerini yitirince öcü olurlar.."

Atatürk son yıllarda, gittikçe artan bir sömürme konusu olmuştur. Bunun nedenleri arasında onun bir çeşit dokunulmaz hale getirilmesinin, dalkavuklar ve çıkarıcılar tarafından bir tabu kılığına sokulmasının etkileri vardır. Tabular uzun müddet tabu olarak yaşayamazlar. Ya öcü olurlar, yahut da etkilerini yavaş

yavaş yitirerek, önce bir sömürme konusu olur, sonra saldırılara uğrarlar.

Ülkemizde Atatürk, bu ikinci döneme girmiş görünüyor. Her ne kadar düşmanları tarafından henüz kişiliği saldırılara uğramıyor ama, vaktiyle yerilmesi mümkün olmayan devrimlerine karşı, açık kapalı saldırılar başlamış bulunuyor. Herkes adını sömürme konusu yapıyor ve fakat devrimlerini çiğnemek suç sayılmıyor veya buna göz yumuluyor. O sadece gericiliğe karşı bir alternatif olarak düşünülüyor.

Bugün artık onun devrimleri uğruna kendilerini tehlikeye atacak insanlar ve gençler hemen hemen yok gibi.

Bugün Atatürk'ün adını ve devrimlerini kendilerine siper olarak kullananları şöylece sıralayabiliriz:

1. Atatürk ıskatçıları. Bunlar Atatürk hakkında birtakım anılar yazarak onun adını kendi kişisel çıkarlarına alet edenlerdir. Gün geçtikçe sayıları azalmaktadır.
2. Politikacılar. Bütün siyasi partiler Atatürk ve devrimlerine ister inansınlar ister inanmasınlar, onun adını kendilerine kalkan yapmakta birleşmektedirler.

Birbirleriyle asla uzlaşmasına imkân olmayan siyasi partiler Atatürk'ü savunmak, onun gölgesine sığınmak konusunda anlaşmaktadırlar.

Bu politikacılar Atatürk üzerinde herhangi ortak bir birleşmeye ulaşmış olsalar bu gerçekten olumlu bir şeydir. Fakat hayır, onlar, karşılıklı düşmanlıklarını, çıkarlarını, iftira ve nefretlerini Atatürk vasıtasıyla ifade ediyorlar.

Şüphesiz ki, Atatürk ve inkılaplara en çok kötülük edenler bunlardır.

3. Atatürk ve devrim düşmanları. Bunları da iki bölümde toplamak mümkündür: a. Şeriatçılar, hilafetçiler ve nurcular. Bunlar tutarlıdırlar. Fırsat ve imkân buldukça düşmanlıklarını açıkça ortaya koyarlar.

b. Münafıklar. Bunlar hem Atatürk'e ve hem de onun devrimlerine düşman oldukları halde, yalınkat, dondurulmuş Atatürkçülüğe karşı kendilerini gerçek Atatürkçü gibi gösterirler.

4. İlericiler. Bunları da iki grupta toplamak mümkün:

a. İlericilikle Atatürk'ü bir ve aynı şey olarak düşünüp, savunanlar. Bunlar gericiliğe karşı tipik alternatif grup sayılırlar. Kesin olarak sağa karşıdırlar. Tanzimat'tan beri ilericilik, gericilik mücadelesini sürdürenler bunlardır. Kemalizm'in, sosyalizm yönünde değil, demokrasi yönünde

gelişeceğine inanırlar. Anayasacıdırlar.

b. Sosyalistler. Bunlar Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sıralarında söylemiş olduğu sosyalistçe fikirlerini savunurlar. Ve onu kendi saflarında sanırlar. Atatürk'ün emperyalizm ve savaş sloganını Kurtuluş Savaşı'nın ana fikri olarak kabul ederler. O zamanlar Anadolu hükümetine maddi ve manevi yardımda bulunmayı prensip olarak kabul etmiş olan Türk-Sovyet dostluğunu, Atatürk ve Lenin ilişkileri çevresinde diriltmeye çalışırlar. Türk sosyalizminin Atatürk'ten başlayacağına inanırlar. Daha açık bir deyimle bu görüşte olanlar da ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bir kısmı, devrimlerin doğal gidişinin sosyalizm olduğunu savunur, bir kısmı ise Atatürk devrimlerini korumakla Batı uygarlığına ulaşılacağını sanır. Birincilere göre Atatürk ilkeleri Batı burjuva demokrasilerine doğru gelişmektedir. İkincilere göre karma ekonominin yer aldığı Batı örneği bir sosyalizm söz konusudur.

Atatürk'e ve devrimlere sahip çıkan bu görüşlerden acaba hangisi haklı? Bunları ayrı ayrı eleştirecek değiliz. Atatürk'e ve devrimlere karşı olanlar üzerinde de durmak istemiyorum. Bizce önemli olan, Atatürk devrimlerinin Batı burjuva demokrasilerine me, yoksa sosyalist demokrasilere doğru mu gelişeceği konusudur.

Veya Kemalizm prensibi Türkiye'nin kurtuluşu için yeter mi?

Öyle sanıyorum ki, Tanzimat'tan beri gelen ve Batı uygarlığını Türk toplumu için ülkü olarak alan bütün ilerici aydınlar Kemalizm prensibinin uygulanmasını Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine varması için yeterli görmektedir. Bu gruba bilimsel sosyalizmin metodu ile Türk toplumunun gerçeklerini araştırmanın zorunluğuna inanan sosyalistler dahil değildir. İlerici aydınlar dediğimiz bu Tanzimat aydınları için gaye, Atatürk'ün çizdiği sınırlar içinde ılımlı bir devletçiliktir. Bunların genel kanaati, halkın henüz çok partili bir politik hayatı sürdürecektir bir seviyede olmadığıdır. Bunlar, Kemalizm'i uygulayacak sivil bir parti diktatörlüğü ile bu işin çözümleneceğine inanırlar. Orduyu böyle bir diktatörlüğe yardımcı olarak görürler.

Bu ilerici aydınların karşısında çok partili demokrasi taraftarları vardır.

Bunlar halk çoğunluğuna inanırlar. Genel iradeyi savunurlar. Atatürk Devrimlerinin bu türden bir burjuva demokrasisine doğru gelişmesi gerektiğine inanırlar. Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesini, buna delil olarak gösterirler.

Bütün gerici kuvvetler bu türden bir demokrasi anlayışının savunmasını yaparlar ve devrimlerinin amacının bu olduğunu ileri sürerler.

Atatürk ve sosyalizm

Sosyalistler Atatürk Devrimlerinin doğan sonucunun Halk Sosyalizmi olduğu ileri sürerler.

Bu konuyu tartışmadan önce, hemen söyleyelim ki, Atatürk hiçbir zaman Batı Sosyalizmini aklına getirmemiştir. Onun bildiği bir tek Sosyalizm türü vardır. O

da, Doğu Sosyalizmi, yani Marx'cı Sosyalizmdir. Çünkü Kurtuluş Savaşı doğrudan doğruya, Rus İhtilâli sebebiyle, bu Marx'cı ve Leninci Sosyalizmle temasa gelmiştir. Atatürk için çok partili

hayatın zorunlu bir sonucu olan burjuva demokrasileri içinde sosyalizmin hiçbir anlamı yoktur. Hatta onun devletçiliği dahi, Batı sosyalistlerinin anlayacağı bir şey değildir.

Burjuva demokrasileri içinde bir çeşit sosyalist reform sayılan Batı Sosyalizmi Kemalizme uzak yakın, asla örnek olmamıştır. Nasyonel Sosyalizm veya Bolşevizm işte Atatürk'ün düşünce dünyasına sadece bunlar uğramıştır.

Atatürk Faşizmi hiçbir zaman düşünmemiştir. Ve her zaman emperyalizme karşı olmuştur. Onun "Yurtta Barış Cihanda Barış" ilkesi her türlü dış sömürmelere karşıdır.

Acaba Atatürk gerçekten, zaman zaman Leninci ve Marx'cı bir sosyalizm düşünmüş müdür? Bu soruyu politik şartlar dışında eleştirilmek gerekir.

Bu konuda olaylar bizi yalanlamaktadır. Her ne kadar Kurtuluş Savaşı sıralarında, emperyalizme karşı Bolşevik sloganlarını kullanmış ise de, çok kısa bir zaman sonra, bu sloganları yavaş yavaş terk etmiş ve Sovyet Rusya'yla ilişkileri bir rejim alışverişi olmaktan çıkararak, dostluk ve komşuluk ilişkilerine çevirmiştir.

1920 yıllarında, Atatürk'ün Sovyet İhtilali ve Bolşevizmin hakkındaki fikirleri şöyleydi:

"Arkadaşlar cümlenizin malûmudur ki umumi harbin son senelerinde Rusya dahilinde patlayan inkılap, insanların çoğunluğunu teşkil eden fakir halk içinde sosyalistlik maksatını ve gayesini ilan etti. Bu umum beşeriyetin, emperyalist ve kapitalist idarelerin zalim, tahakküm ve tavellüdünden kurtarılmasını hedef ittihaz etti... İslamiyetin en ali kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizmin, bizim dahi mevcudiyetimize kast etmiş olan müşterek düşman aleyhinde, bugün kazanmış olduğu zafer bizim içinde teşekküre layık bir neticedir. ....

Bolşevizm, millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı göz önünde bulundurur.

Bizim milletimiz ise bütünüyle mağdur ve mazlumdur. Bu itibarla dahi, bizim milletimiz, beşeriyeti kurtarmaya teşebbüs etmiş kuvvetler tarafından himayeye layıktır. Bunları söylemekten maksadım, bu noktayı açık, samimi ve kati olarak ifade ediyorum." (1)

Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nın bu ilk yıllarında, sosyalist sloganları, sadece dış politika aralarında kullanılmakla kalmaz, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin işleyiş ve kuruluş biçimini de sosyalist ilkelerin etkisi altında açıklar. Bolşevizmle bağlantı ve ayrıntılarını şöyle ortaya koyar:

"...Bizim görüşümüz, bizim prensiplerimiz herkesçe bilinir ki, asla Bolşevik prensipleri değildir. Ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik. Teşebbüste bulunmadık. Bizim inancımıza göre milletimizin yükselmesi ve hayatını kazanması kendi hazım kabiliyetiyle mütenasip olan görüştür. Fakat esas itibarıyla tetkik olunursa, bizim görüşümüz

-ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hakimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir; halkın elinde bulundurulmasıdır; elbette böyle bir prensip, Bolşevik prensiplerle çatışmaz. Hususile biz İslam olduğumuz için, İslamiyet bakımından bizim ümmetçiliğimiz vardır ki, milliyetperverliğin

çizmiş olduğu mahdud daireyi, sonsuz bir sahaya nakleder. Bu itibarla da, bu noktayı nazardan da bizim istikâmetimizde Bolşevik istikâmeti görülebilir."

Mustafa Kemal'in 1920'lerdeki bu beyanatına bakılacak olursa, Türkiye'nin sosyalizmin yönünde yürüyeceği şüphe edilemez. Atatürk bu konuda düşüncelerini şu esaslarda toplar:

1. Bolşevikler bize yardım edeceklerdir. Çünkü onlar beşeriyeti kurtarmak için ihtilâl yapmışlar; işçi ve fakir halk tabakalarını sömürgecilerden kurtarmışlardır. Biz de fakir ve emekçi bir milletiz.
2. İslamiyetin yüksek prensipleriyle zaten Bolşeviklik uzlaşmaktadır.
3. Kurduğumuz devlet halk devleti olması bakımından istikâmetimizde Bolşeviklik bulunabilir. Ve milletimizin hazır kabiliyetine uyarak bu yolda geliştireceğiz.

Üstelik, milli devletlerin ötesinde, bizim bir ümmetçiliğimiz vardır ki bu da sosyalizmin insani ilkeleriyle uyur.

Atatürk halk devleti kavramıyla Batı'daki burjuva ve demokrasilerini kastetmediğini yukardaki beyanatlarında açıkça belirtmektedir.

Bundan başka, bu devrede, milletvekillerinden bir kısmının, tıpkı Rusya'da olduğu gibi, Halk Komiseri unvanını alarak hükümeti idare ettiğini görüyoruz.

Türk sosyalistleri, Atatürk'ün bu ve buna benzer fikirlerine bakarak, Kurtuluş

Savaşı'nın ilk yıllarında onun sosyalist idareyi ve sosyalist halk devletini benimsediğini iddia edebilirlerdi? Biz sanmıyoruz. Atatürk'ün kişiliği bilinince, bu düşüncemizin doğruluğu daha açık ortaya çıkar.

Nitekim zaferden sonra, 1922 yılında bir Fransız gazetesine Bursa'da vermiş

olduğu bir demeçte, iki yıl önce Büyük Millet Meclisi'nde söylemiş olduğu nutku tamamen unutmuş görünüyor. Muhabirin, komünist bir idare mi kuracaksınız, sözüne:

"Biz ne Bolşevîğiz ne de komünist. Ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız." (1)

Acaba Atatürk'ü bu çelişik fikirlere sürükleyen bazı politik şartlar mı vardır?

Yani birinci beyanatını Ruslardan yardım görmek için mi yapmıştır; Bolşeviklere şirin görünmek için mi böyle konuşmuştur. Eğer böyle bir kaygısı varsa olaylar bunun yanlış olduğunu gösteriyor. Çünkü Lenin, daha Türkiye ile ilişki kurduğu anda Mustafa Kemal'in bir sosyalist olmadığını, kuracağı devletin küçük bir burjuva hükümeti olacağını biliyordu. Bunu hem son günlerde Cumhuriyet gazetesinde bir kısmı yayınlanan Türkiye ilk Sovyet elçisinin hatıralarında, hem de Bakü'de toplanan Asya Milletleri Kongresi'nin tutanaklarında açıkça görüyoruz. Lenin Sovyet elçisi S. İ. Aralov'a Türkiye'ye giderken şunları söylüyor:

"Mustafa Kemal Paşa tabii ki sosyalist değildir. Ama görülüyor ki iyi bir teşkilatçı.. kabiliyetli bir lider. Milli burjuva ihtilâlini idare ediyor. Ona, yani Türk milletine yardım etmemiz gerekiyor..." (2) Yine 1920'de Komintern'in Bakü'de yapılan ikinci kongresinde, Sovyet liderlerinden Zinoviev, Mustafa Kemal'in mücadelesinin komünistlikle hiçbir ilgisi olmadığını açıkça söylüyor.

Zaten, Kurtuluş Savaşı sıralarında ve hatta sonraları Mustafa Kemal'i sosyalist eğilimden ve düşünceden alıkoyan herhangi bir kuvvet de mevcut değildir. Fakat onun kültürü, bütün Osmanlı subayları gibi, Fransız İhtilali'nin dış ülkelerdeki serpintilerine dayanıyordu. Öyle sanıyoruz ki, Anadolu'ya geçinceye kadar da, sosyalizm hakkında herhangi bir fikre sahip değildi. O, Sovyet sistemini, bir politik hükümet biçimi olarak düşmüştü. "Kurduğumuz devlet Halk Devleti olması bakımından Bolşevizmin yolundayız" derken, sosyalizmin temelindeki ekonomik unsura önem vermemiştir.

Mustafa Kemal için sosyalist parola ancak emperyalizm için söz konusudur.

Marxçılık ve Lenincilik ise, yalnız devletlerin devletleri sömürmesi değil, insanın insanı sömürmesi olayını esas alır. Emperyalizm, bu sömürmenin dış

politikaya yansıyan bir görünüşüdür. Mustafa Kemal'in emperyalizm anlamı sadece stildir. Düşmanı ülkeden kovduktan sonra, iyi bir idare kurmak, ülkenin kalkınması için yeterlidir.

Atatürk'ü yukardaki sözlerinden dolayı sosyalizme yakın saymak veya devrimlerinin gelişme amacını o yolda yorumlamak, eğer onun adını bir yerde sosyalizm için alet olarak kullanmak söz konusu değilse, akılsızca ve bilim dışı bir harekettir. Bunu, Atatürk'ün karakterinden gelen basit bir taktikle açıklamak mümkündür. Onu döneklikle suçlamak veya sözlerinde bir çelişiklik aramak, bir yanıltan kurtulurken diğer bir yanıltıya düşmek olur. Bunu Mahmut Esat Bozkurt kitabında şöyle açıklar:

"İhtilallerde zaman, fırsat, taktik bir öneme haizdir. Fırsatı kollayan, zamanı seçmede isabet eden kimseler ihtilâlleri kaybetmezlerdir. Atatürk bu cihetten çok dikkat ederdi. Zamanı çok güzel seçer fırsatı asla kaçırmazdı."

Bozkurt Atatürk'ün bu taktiği hakkında şöyle bir olay anlatır:

"Birinci millet Meclisi'nin açılma merasiminden önce, Ankara'da Hacıbayram Camii'ne gidilmiş, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiş, tekbirler getirilmiş; bu dini merasimle meclis açılmıştır.

Meclis'te müezzin beş vakit ezan okur, imam cemaata namaz kıldırırdı. Dikkate değer ki, Kurtuluş Savaşları zaferle karşılandıktan sonra, Atatürk Ankara'ya döndü. Meclis kapısı önünde resmi üniforması ile bekleyen imam efendi Atatürk'ü durdurdu, ellerini kaldırdı, dini duaya başlar başlamaz, Atatürk hiddetle:

- Burada böyle şeylere lüzum yok.. biz savaşı dua ile değil, Mehmetçiğin kanıyla kazandık, dedi ve imamı kovdu."

Ve yine Bozkurt, Birinci Anayasa'daki "Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır"

maddesini Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun (Anayasa) ikinci defa projesi hazırlanırken, bir kısım üyeler

bu maddenin kaldırılmasını ileri sürdüğü zaman Atatürk, ısrarla kalmasını savunmuştur. Çünkü daha zamanı ve sırası gelmemiştir, diyor.

Bu örnekler bize açıkça göstermiştir ki, sosyalist düşünceyi Atatürk'e bağlamak ve ona sığınmak, tıpkı gericilerin, Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında Atatürk'ün Hacıbayram Camii'nde namaz kıldığını ileri sürerek, onu kendi saflarına almaya benzer. Önemli olan Atatürk'ün şu veya bu zamanda söylemiş

olduğu fikirler değil, ulaşmak istediği gayedir.

Mahmut Esat Bozkurt, Lenin'in meşhur "Bugün erken, yarın geç" prensibini, Atatürk'ün de yanılmadan uyguladığını söyler. Buna ihtilâl taktiği der.

Şüphesiz bu, her iki ihtilâlcinin de en üstün nitelikleri idi. Bu yüzden her ikisi de başarısızlığa uğramamışlardır. İhtilâlde her başarı, toplum yararına olup olmadığına göre değerlendirilir. Atatürk'ü ve onun devrimlerini, a. Başarıya ulaşıp ulaşmaması,

b. Toplumun yararına olup olmaması açısından eleştirmek gerekir. Yoksa onun çeşitli zamanlarda söylemiş olduğu sözleri, bir ayetmiş gibi kabul etmek ve onlara dayanan ahkâm çıkarmak bilimsel düşünceye aykırıdır.

Bozkurt kitabında, bu yönden çeşitli ihtilâlcilerle Atatürk'ü mukayese eder ve Lenin'le olan benzerliğe dikkati çeker. Lenin bunu bir teorinin pratiğe uzanan taktiği olarak düşünmüştür. Atatürk ise bu taktik dehasını, gerek Kurtuluş

Savaşı'nda ve gerekse devrimleri yaparken kullanmıştır.

Atatürk'ü sadece sevmek ve saymak yeterli değildir. Önemli olan, onun gerek kişiliğinde ve gerekse eserinde bilimsel ve gerçekçi bir gözle hakikatleri araştırmaktır. Bu yapılmadıkça bir Ortaçağ kafasıyla Atatürk'ün sözlerini siper edinerek Atatürk'ü Atatürk'le savaş haline getirmek onu hiç, ama hiç anlamamaktır.

Moda, 13 Mart 1967

BAŞLANGIÇ

Bu kitabı, Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşüyle başlayan Atatürk İhtilâli'ni, Türk ulusuna safha safha anlatmak için yazdım.

Olguları, olayları elimden geldiği kadar, oldukları gibi anlatmaya çalıştım.

Olgular ve olaylar oldukları gibi çıkarılıp, ortaya konmadıkça, Atatürk İhtilâli'ni, yahut Kemalizm'i sentetize etmek, prensiplerini tespit ile belirli bir duruma sokmaya imkân yoktur. İmkânı elde etmek içindir ki bu usûlü kabul etmiş bulunuyorum.

Olguları, olayları anlatarak gerçekleri tespitten ne çıkar?

Çıkan ve çıkacak olan şudur:

1. Osmanlı İmparatorluğu nasıl düştü?
2. Yeni Türk Devleti nasıl kuruldu?
3. Bir devlet nasıl yıkılır?
4. Yenisi nasıl kurulur?
5. Esirlik kemendi boynuna atılan bir millet, kemendi nasıl koparır?
- 6 Bir millet özgürlük ve bağımsızlığına yeni baştan nasıl kavuşur?

İşte ortaya konacak gerçekler, bize bunları göstereceklerdir.

Eğer, bu ödevi başarabilirsek, az bir şey öğrenmiş olmayacağız.

En başta kendimizi, Türk ulusunun anlamını, içinden, kendi içimizden bilmiş, öğrenmiş olacağız.

*

Kitabı üçe böldüm.

Birinci bölüm: Atatürk'e, önsöz, başlangıç ve bir girişi içine almaktadır ki; giriş, yalnız Atatürk İhtilâli'ne değil, genel anlamıyla, bütün ihtilâllere kısa bir felsefedir.

İkinci bölüm: Türk milleti ayağa kalkıyor, Erzurum ve Sivas kongreleri, yeni Türk devleti, Kurtuluş savaşları gibi bölümlerden meydana gelmiştir ki; kitabın yalnız en heyecanlı değil, fakat, en insan üstü olaylarının ifadesidir.

Üçüncü bölüm: Türk Cumhuriyeti, yeni kamusal ve özel haklar, ekonomik, sosyal, siyasal sistemler, vs. konularıdır.

Bugün çıkan birinci bölümü, durmadan diğer bölümler izleyecek, bu suretle okurlarımıza, son büyük Türk ihtilâlinin tam ve olgun analitik ve sentetik bir tarihini kısa bir zaman içinde vermeye çalışacağız.

*

Kanunların yaptırma gücü, devlettir. Daha açık bir deyimle: Kanun, devletin polisi, jandarması ordusudur.

Fakat bunun, bunların da üstünde bir yaptırma gücü vardır ki, bu da milletin kendisidir, kendi varlığıdır.

Bu varlığa, yaptırma güçlerinin gücü demek çok yerinde bir şey olur.

İnsanlığın bir takım kutsal yapıları vardır ki -vatan, özgürlük, bağımsızlık, anayasa, millî namus gibi- bunları ancak, bu yaptırma gücü ayakta tutabilir.

Saati çalınca; bu yeteneği, bu güzel huyu göstermekte güçsüz kalan herhangi bir millete, ölmüş gözüyle bakmak yanlış bir şey olmaz.

Milletler, bu yoldaki yeteneklerini, ancak ve yalnız ihtilâl haklarını kullanmakla gösterebilirler.

Milletler, bu güçlerini göstermekte ne kadar, diri ve çevik davranırlarsa, o nisbette varım! demek hak ve yetkisine mâlik olurlar.

İhtilâl, o aziz silâhtır ki, bir milletin bütün kutsal varlıklarının üstünde bir kartal gibi yakından uçar... süzülür ve dolaşır. Bütün bunların kanatlarının altında esirger.

Zararlı kurumları birer kanat vuruşuyla atar, yeniliklerini yuva yapar gibi toplar ve kurar.

İhtilâl, hayatın gereğidir. Doğal hakların en başında gelir.

İhtilâl, milletlere insan gibi yaşama olanaklarını veren en yüce bir kuvvettir.

Başka bir ifadeyle, ihtilâl, tarihin alın yazısıdır.

Red ve inkârı kabil olmayan bir olgudur.

İhtilâl nasıl patlak verir?

Fransız düşünürlerinden Mathiey diyor ki (1):

"İhtilâller, bunları yalnız siyasal şekilleri ve hükümet adamlarını değiştirmekle yetinmeyip, kurumları ve mülkiyeti değiştirenleri; uzun zamanlar görünmeden, gizliden gizliye yürürler ve tesadüfi bazı olayla neticesinde patlak verirler.

Aniliğiyle, karşı konamamasıyla, gafillerini, istifade edenlerini ve kurbanlarını şaşkınlığa düşüren Fransız ihtilâli, yüz yıldan fazla bir zaman, kendi kendini hazırladı. Bu ihtilâl, her gün derinleşen bir ayrılma, bir boşanmadan çıktı. Boşanma, yahut ayrılma, mevcut gerçeklerle kanunlar, kurumlarla âdetler, kelime ile öz arasında oluyordu.

Toplum hayatının temeli olan üreticiler; her gün, güç ve otoritelerini arttırıyorlardı. Fakat iş, kanunda bir değer ifade etmiyordu. İş para etmediği ölçüde soyluluk da artıyordu.

Doğuma dayanmak ve çalışmamak bazı imtiyazlar gerektiriyordu. Bu imtiyazlar ise, serveti yaratanlara ve ona malik olanlara pek ağır geliyordu.

Teori bakımından yeryüzünde Tanrının temsilcisi olan hükümdar, mutlak idi.

İradesi kanunda. Lex Rex. Gerçekte ise, sözünü memurlarına bile geçiremiyordu. O

kadar gevşek hareket ediyordu ki, kendisi bile haklarından şüphe etmişe benziyordu. Onun üstünde, yeni ve ortak bir güç geliyordu ki bu kamuoyu idi.

Kurulmuş düzeni, kişiliğe saygı ile dinamitliyordu.

Eski feodalite sistemi, esas itibarıyla toprak mülkiyetine dayanıyordu.

Derebeyi, mülk sahibinin haklarını, yöneticinin görevlerini, hâkimliği ve askerî şefliği şahsında toplamış bulunuyordu. Halbuki, derebeyi, çoktandır toprakları üzerinde yetkilerini yitirmişti. Bunlar kralın memurlarına geçmişti. Kölelik hemen her yerde kalkmıştı. Vakıflar birkaç dinsel kuruma inhisar ediyordu. Plep (1) artık derebeyine bağlı değildi. V.s."

Büyük Fransız İhtilâli hakkında, ufak bir bilgiye sahip olanlar, Mathiey'nin görüşlerini kavramakta güçlüğü uğramazlar.

Mathiey, ihtilâl prensibini tesbitten sonra, örneğini Fransa'dan vermekle yetinmiştir. Esasen konusu Fransa İhtilâli'dir. Fakat biz bu prensibi bütün ihtilâllere tatbik edebiliriz.

Son Türk İhtilâli'ni (2) ele alırsak, aynı prensibin hâkim olduğunu görmekte zorluk çekmeyiz. Bağımsızlık savaşları tesadüfî bir olaydır ki bunu, esasen anlamını bitirmiş olan hilâfet ve onun gereği olan bütün kurumlar; -ekonomik, sosyal, siyasal- bir ihtilâl vuruşuyla, yerlerini yenilerine bıraktılar. Bu bir zorunluluktur. Ekonomik, sosyal, siyasal Türk durumu bunu gerektiriyordu. O kadar ki, kurtuluş savaşları olmasaydı bile bu değişiklik yine olacaktı.

Son Rus İhtilâli'ni ele alırsak, aynı gözlem ortaya çıkar. Dünya Harbi'nde Rus çarlığının uğradığı yenilgi, çarlığı ve ona bağlı kurumları temellerinden sarsınca, yerini komünizm alıvredi. Fakat Dünya Harbi olmasaydı başka bir olay, anlamını yitirmiş olan çarlığı devirecek, bunun yerini yeni bir rejmi mutlaka alacaktı.

Demek istediğimiz şudur ki, ihtilâlin sebebi ve etkeni kendisidir. Yoksa tesadüfî olaylar değildir.

İşte böyle anlarda, ihtilâl haklarını kullanan milletlerdir ki, yaşama ve yaşatma davasını güdebilirler.

Hüner odur ki, bu hak, gerektiği zaman kullanılsın,

Bu satırları takip edecek sayfalar, ihtilâl hakkını kullanan Türk milletinin bir tablosudur.

Dr. Mahmut Esat BOZKURT

ATATÜRK'E

Bu kitapta...

Eserini anlatmaya çalıştım.

Yapabildim mi?

Ummuyorum.

Sen ve eserin okadar yüksek ki;

Erişilmesi çok güç!

15 Eylül 1937

*

Yukarıki satırları, sağlığında yazmıştım.

Kitap ise ölümünden sonra çıkıyor.

Ne yazık!

Kitaptaki eksiklerin arttığına şüphe yoktur.

Fakat bu eksikler;

Eserinin değil, döktüğüm gözyaşlarının aşındırdığı, silip götürdüğü parçalardır.

Huzuruna param parça olmuş bir gönülle, öksöz kalmış, yırtık pırtık bir kitapla çıkıyorum.

Af et..

Ve hoş gör!..

Ankara, 9 Mart 1940

ÖNSÖZ (1)

Arkadaşlar!

Her şeyden önce, dünyanın Türk soyundan olan en büyük şefini, Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini (Atatürk) ve onun yüksek şahsiyetinde Türk ihtilâlini sonsuz saygılarla selâmlarım.

Büyük şefim, ihtilâlin hukuk tarihini Türk gençliğine anlatmamı uygun görmüşler.. Bu çok ciddî bir Maarif Vekâletimiz bana bildirdiği zaman, Selçuk'ta çiftimin başında bulunuyordum. Yapıp yapmayacağımı düşünmedim bile. Kabul ettim.

Hazırlanmaya başladım. Çünkü Şef emredince, başarılmayacak bir iş olmadığına inancım vardır.

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin önünde ilerleyen bir zafer bayrağıdır. Bu bayrak bugün de, yarın da, öbür gün de bütün güçlükler üstünde yükselecek ve hep yenecektir.

Ben, dünkü yeniş ve yenilişi yaşadım.

Ben, dünkü yeneni ve yenileni gördüm.

Yenen, hep yücelen, yücelen... ve sonra yayından fırlamış alevden bir ok gibi karanlıkları yakan Şefiyle, Türk milleti idi.

Yenilen, onun yürüyüşüne karşı koymak isteyen bütün bir dünya oldu!

Yaklaşmakta olan yarınlar içinde yenecekleri ve yenilecekleri bugünden görüyorum.

Yenecekler, dünkü yenenler, yenilecekler, gene büyük yürüyüşün önüne çıkmak isteyen bahtsızlar olacaktır.

Bu kadar inanıyorum. Siz de inanınız!

Gün, bütün eserleriyle, bütün varlığıyla inancın verimidir.

İHTİLÂLLERİN FELSEFESİ

Konumuz, Türk ihtilâlidir. Özellikle Türk ihtilâlinin hak tarihidir. Konumuz etütlerine, analizlerine başlamadan önce, genel olarak ihtilâllerin felsefesini yapmak faydalı olur. Bu etüt, bize, inkılâbımızın yeni verimlerini, yeni kurumlarımızın ana mesnetlerini (dayanaklarını), kurallarını anlatmış ve göstermiş olacaktır.

İhtilâl nedir?

Almanca ansiklopediye göre (1): İhtilâl, genel anlamda, derece derece gelişme ve değişiklik ifade eden olgunlaşma (Evolution'un karşıtı olarak, mevcut bir durumun, birdenbire sarsılması ve esasından değişmesidir.

Bu anlamda olarak, tabiatta bir ihtilâlden, yahut genel ilişkilerde makine vasıtasıyla olan bir ihtilâlden bahsolunur.

Tabiatta ihtilâle örnek: yer sarsıntısı yüzünden dağların çökmesi, bir adanın yerini sulara bırakması, yahut sular içinden adalar çıkması, yanar dağlar fışkırması gibi.

Makine vasıtasıyla ihtilâle örnek: Edinburg Üniversitesi Ekonomi Profesörü Birnie'nde (Ekonomi Tarihi) (1) makine vasıtasıyla olan ziraat, ticaret ve sanayi ihtilâlini anlatır.

Siyasal anlamda ihtilâle gelince: Anayasanın; kanunî, düzenli usullerle vücuda getirilen değişiklikler yerine, birdenbire ortadan kaldırılması, yıkılmasıdır.

Örnek:

İngiliz şartları gibi (Magna Carta - 15 Haziran 1215) bu yolda anılabilir. Eski İngiliz rejimini bir anda devirdi.

1. Kilisenin hak ve hürriyetleri tamamen tanınmıştır.

2. Kralın vasallların tımarlarındaki adamlar üzerindeki hakları tayin edilmiştir.

Krallığın (Common Conuncil)'i özel surette davet edilmedikçe ve o, uygun görmedikçe milletten hiçbir para alınamaz. Ancak kralın (fidyei necatı) (2) veliahdın silâhlanması, büyük prensesin evlenmesi, masrafları bu kuralın dışındadır.

3. Kralı ve Yahudilerin alacaklarına dair olan kanun hafifletilmiştir. Teba arasında görülecek davalara ait Vestministr'de genel bir usul divanı kurulmuştur.

4. Arazi mülkiyetiyle ilgili davaları, kontelerde gezici hakimler görecektir.

5. Zor kullanarak getirme ve çağırma yasaktır. Hakimlerin, şeriflerin, subayların atanması düzene bağlıdır.

6. Kanuna uygun ve hakimın kararı olmadıkça hiç kimse tevkif olunamaz. Hapis edilemez. Memleket dışına çıkarılamaz. Bu gibiler kanun dışı yapılamayacağı gibi, sürgün de edilemezler.

7. Bir hükme dayanmadıkça, hiç kimse suçıyla ve gücüyle orantılı olmayan para cezasına çarptırılamaz.

8. İngilizler ve yabancılar barış halinde İngiltere'ye serbestçe girip çıkabilirler.

8. Kral kimseye, hak ve adalet yetkilerini satamaz. Adalet işlerini geciktiremez ve red edemez.

10. Orman kanunları hakkında bir tahkikat yapılacaktır. İngiltere'ye silâh va atlarıyla gelen yabancı askerler, soyguncular, eşkıyalar İngiltere topraklarından dışarı atılacaklardır.

11. Baronlarla beraber olan Gal Prensi ile, İskoçya Kralı Alexandr'ın talepleri yerine getirileceklerdir. Bu son sivil savaşta işlenen suçlar af edileceklerdir.

(Socuritas pacis) adı verilen ve bu şartı tamamlayan vesika gereğince yirmi beş

baron bu hakları savunacak ve kral onları bozduğu takdirde onunla savaş hakkına malik olacaklardır. Bunlara büyük şart beçkileri de denir (1).

Oxford ve Manchester Üniversitesi Tarih Profesörleri, York Powell ve T.F. Tout bu hususta şöyle söylüyorlar:

"Büyük kanun tablosu, İngiliz milletince, zalim bir kraldan zorla alındı. Bu kanun ilk defa olarak, bizim ana kanunumuzun esaslarını tesbit ve kralla halkın çeşitli hak ve ödevlerini tayin etti (2)."

Bu şart ile ne gibi yenilikler elde edildi?

Bunu anlamak zor değildir. Bilakis gayet kolaydır. Bunu anlamak için tarihi uzun uzun araştırmaya bile lüzum yoktur. Bu şart içinde anılan ve tespit edilen durumun aksini düşünmek kâfidir. Meselâ bu şartın 251 inci maddesinin birinci fıkrasında "Zor kullanarak celp yasaktır" deniyor. Demek ki şarttan önce celp zor kullanarak yapılıyordu. Şartla yapılan ve kazanılan yenilik (işkenceyi) kaldırmak oldu.

8 inci madde, barış zamanlarında İngiltere'ye girip çıkmanın serbest olduğunu beyan etmekle seyahat serbestisini kabul ediyor. Demek ki, bundan önce bu cihet serbest değildi. Şu halde kazanılan, elde edilen şey seyahat serbestisi oldu.

Bu kural, bütün yeniliklerin, ihtilâllerin verimi hakkında uygulanabilir.

Yine denebilir ki, bir ihtilâl sonunda elde edilen yeniliğin aksi eskiden mevcut olmayabilir. Bu gibi haller çok az olsa bile, mümkündürler. Bununla beraber bunları da hal ve gelecek için birer kazanç sayabiliriz.

Bir misâl daha;

Fransa İhtilâli'nde (İnsan Hakları Beyannamesi) nin, mutlakıyet rejiminin yerini bir anda alması ve birdenbire eski rejimi yıkması gibi. İnsanlığın Hakları Beyannamesi (1791).

"Fransız halkının temsilcileri meclis halinde toplandılar ve düşündüler ki: İnsan haklarının unutulması, bunların hor görülmesi, meçhul kalması genel fenalıkların ve hükümet bozulmasının biricik sebepleridir. Binaenaleyh insanın doğal ve kutsal haklarını resmî bir beyanname ile neşretmeye karar verdiler. Ta ki, bu beyanname kamu oyunun gözleri önünde bulunarak onlara hak ve ödevlerini sürekli olarak hatırlatsın. Ta ki, yasama ve yürütme kuvvetlerinin kararları bununla mukayese edilerek devletin amacına uygun olsun ve saygı görsün. Ta ki, vatandaşların bütün istekleri bu sade ve münakaşa kabul etmez prensiplere dayansın, böylelikle anayasasının ve genel düzenin devam ve bekasına hizmet edilmiş olsun. Sonuç olarak, millet meclisi Tanrı'nın himayesinde insanın haklarını tanır ve ilân eder."

Madde 1. İnsanlar hür doğar, hür yaşar ve hukuken birbirine eşittir. Sosyal farklar, genel menfaatlere dayanır.

Madde 2. Bütün siyasal teşekküllerin -devlet- amacı, insanın tabiî ve zaman aşımına tabi olmayan haklarının muhafazasıdır. Bu haklar: hürriyet, mülkiyet, emniyet ve zulme mukavemettir.

Madde 3. Egemenlik ulusundur. Ulus namına olmadıkça hiçbir teşekkül, hiçbir şahıs bunu kullanamaz.

Madde 4. Hürriyet, başkasına zararı olmayan her şeyi yapabilmektir. Doğal hakların sınırları diğer kimselerin doğal haklarıdır. Bu sınırlar ancak kanunla tayin olunur.

Madde 5. Kanun ancak kanuna zararlı olan faaliyeti yasak edebilir. Kanunla yasak edilmemiş bir işe engel olunamaz. Kanunun emrettiği bir şeyi yapmaya kimse zorlanamaz.

Madde 6. Kanun genel iradenin bir ifadesidir. Bütün vatandaşların şahsen kanunu yapmaya iştirak hakları vardır. Yahut temsilcileri vasıtasıyla yaparlar, milletvekilleri kanun, himaye ve ceza bakımlarından herkes hakkında aynı hükümleri ihtiva etmelidir Kanun bakımından bütün vatandaşlar birbirine eşit olduklarından yetenek, kudret ve faziletlerine göre başka hiçbir fark gözetilmeksizin mevki ve memuriyetlere girebilirler.

Madda 7. Ancak kanunun tayin ettiği hususlardadır ki, bir kimse ithal olunabilir; yakalanır ve tevkif olunabilir. Keyfi bu surette emir verenlerle bu emirleri herhangi bir suretle infaz edenler

cezalandırılmalıdır. Fakat kanun namına çağrılan ve yakalanan vatandaşlar itaatle mükellefler. Bunda mukavemet kişiyi suçlu kılar.

Madde 8. Suçlu ilân edilinceye kadar her insanda aslolan masumiyettir. Tevkifi icap ettiğinde şahsını elde etmek için lâzım olan şiddetten fazlası şiddetle cezalandırılmalıdır.

Madde 9. Hiç kimse, hatta dinî de olsa, fikirlerinden dolayı rahatsız edilmemelidir. Şu kadar ki, bu fikirlerin kanunla düzenlenen kamusal düzeni bozmaması lâzımdır.

Madde 10. Düşünce ve fikirlerin serbest beyan ve konuşulması insanın en kıymetli haklarından. Şimdi, bütün vatandaşlar konuşabilir, yazabilir, yazdıklarını serbestçe bastırabilir. Şu kadar ki, bu hürriyetin kötüye kullanılmasından dolayı kanunun tayin ettiği hususlarda hesap vermekle yükümlüdürler.

Madde 11. İnsan ve vatandaş haklarının teminatı, genel kuvvetlerin mevcudiyetini, zorunlu kılar. Şimdi bu kuvvetler, genel faydalar içindir. Yoksa bunları idare edenlerin şahsî menfaatleri maksadıyla kurulmuş değildirler.

Madde 12. Genel kuvvetin idaresi ve devamına lâzım olan masraflar için bir umumî vergi zaruridir. Bu umumî vergi vatandaşların kudretlerine göre eşit surette alınır.

Madde 13. Bütün vatandaşlar, bizzat yahut temsilcileri milletvekilleri vasıtasıyla umumî vergileri tahakkuk ettirmek, buna muvafakat ve sarfını kontrol etmek, payları tesbit eylemek, vergi masrafları ile tahsil şeklini ve müddetini tayin eylemek hakkına sahiptirler.

Madde 14. Kamunun, idaresinden dolayı bütün devlet memurlarından hesap sormak hakkı vardır.

madde 15. Hakların teminat altına alınmadığı, kuvvetlerin birbirinde ayrılmadığı bütün kanunların anayasası yok demektir.

Madde 16. Mülkiyet, kutsal ve dokunulmaz bir hak olduğundan kimse mahrum edilemez. Ancak kamusal menfaatler icabettirince, değer ve peşin parası verilmek suretiyle istimlâk olunabilir (1).

Osmanlı İmparatorluğunun tanzimatı, (1839) İngiliz büyük şartı gibi bu sırada anılabilir.

"Herkesin bildiği gibi, devletimizde, kuruluşundan beri Kuran'ın yüce hükümlerine ve şariat yasalarına tam uyulduğundan, ülkemizin gücü ve bütün tab'asının refah ve mutluluğu en yüksek noktaya çıkmıştı. Ancak, yüz elli yıl var ki, birbirlerini izleyen karışıklıklar ve çeşitli nedenlerle şanlı şeriata ve yüce yasalara uyulmadığından evvelki kuvvet ve refah, tam tersine, zayıflık ve fakirliğe dönüştü. Oysa, şariat yasaları ile yönetilmeyen bir ülkenin varlığını sürdürebilmesinin imkânsızlığı açık seçik ortadadır.

"Tahta geçtiğimiz mutlu günden bu yana bütün çabalarımız, hep ülkemizin kalkınması, ahalimiz ve fakirlerimizin refahı amacına yönelik oldu. Eğer yüce devletimize dahil ülkelerin coğrafi konumu, verimli toprakları ve halkının yetenekleri göz önünde tutularak gerekli girişimler yapılırsa, yüce Tanrı'nın yardımı ile beş-on yılda kalkınabileceğimiz söz götürmez.

"Ulu Tanrı'nın yardımına ve peygamberimiz hazretlerinin ruhaniyetine sığınarak, yüce devletimizin ve ülkemizin iyi bir biçimde yönetilmesi için bundan böyle bazı yeni yasalar çıkarılması gerekli görüldü.

"Söz konusu yasaların başında can güvenliği, ırk, namus ve malın korunması, vergi toplanması; halkın askere alınıp silah altında tutulma süresi gibi hususlar gelmektedir. Şöyle ki:

"Dünyada can, ırz ve namustan daha kıymetli bir şey yoktur. Bir insan bunları tehlikede görünce, yaradılıştan kötü olmasa bile, canını ve namusunu korumak için olmadık çarelere başvurur. Bunun devlet ve memlekete zarar vereceği açıktır. Buna karşılık, can ve namusundan emin olan bir kimse sadakat ve doğruluktan ayrılmaz, işi ve gücü ile devletine ve milletine yararlı olur.

"Mal güvenliğinin olmadığı yerde ise kimse devlet ve ulusuna ısınamaz, ülkesinin yükselmesi ile ilgilenmez, hep korku ve üzüntü içinde yaşar. Buna karşılık, malından, mülkünden emin olduğu zaman hep kendi işi ve işinin genişletilmesi ile uğraşır. Devlet ve millet gayreti, vatan sevgisi kendisinde her gün artar.

"Vergi konusuna gelince: Bir devlet, ülkesini korumak için askere ve gerekli öbür masraflara muhtaçtır. Bu, para ile olur. Para tab'adan toplanacak vergilerle oluştuğundan bunun en iyi bir şekilde toplanması gerekir.

"Evvelce gelir sanılmış olan 'yed'i vâhit' belasından ülkemiz, hamdolsun, kurtulmuşsa da yıkıcı bir yöntem olup hiçbir zaman yararlı sonuç doğurmamış olan iltizam usulü hâlâ sürüyor. Bu, bir ülkenin siyasi işlerini ve mali konularını bir adamın keyfine, hatta cebir ve zulmüne teslim etmek demektir. Bu, adam iyi bir insan da değilse hep kendi çıkarına bakar, bütün davranışlarında kötülüğe, zulme yönelir. Bu nedenle, ülkemiz insanlarının her biri için, malına ve gelirine göre belirli bir verginin saptanması ve kimseden bundan fazla bir şey alınmaması gerekir. Yüce devletimizin karada ve denizdeki askeri masrafları ile öbür masrafları da yasalarla belirlenip sınırlandırılmalı ve uygulama ona göre yapılmalıdır.

"Askerlik de yukarıda belirtildiği gibi önemli konulardan biridir. Ülkenin korunması için asker vermek halkın başlıca borcudur. Fakat bir memleketin mevcut nüfusuna bakılmaksızın, şimdiye kadar yapıldığı gibi, kiminden, tahammülünden çok, kiminden az asker alınması hem düzensizliğe, hem tarım, ticaret ve bayındırlık işlerinin kötü gitmesine, hem ömür boyu askerlik bıkkınlığı; hem de nüfusun azalmasına yol açar. Bu nedenle, her memleketten alınacak asker miktarı için uygun bir yöntem konulmalı ve dört veya beş yıl hizmet için sıra usulü getirilmelidir. Bunlar yapılmadıkça devletin kuvvetlenip gelişmesi, huzur ve asayişin sağlanması mümkün olmaz. Bütün bunların dayanağı yukarıdan beri açıklanan hususlardır.

"Bu nedenle bundan böyle, suç işleyenlerin durumları şeriat yasaları gereğince açıkça incelenip bir karara bağlanmadıkça kimse hakkında açık veya gizli, idam ve zehirleme işlemi uygulanmayacaktır. Hiç kimse, başkasının arz ve namusuna saldıramayacaktır. Herkes malına, mülküne tam sahip olacak, bunları dilediği gibi kullanacak, bunu yaparken de devlet büyüklerinin müdahalesine uğramayacaktır.

"Birinin suçluluğunun saptanması halinde mirasçılarının o işle ilgileri bulunmayacağından suçlunun malları elinden alınıp varisleri miras haklarından yoksun bırakılmayacaklardır.

"Yüce devletimizin tab'ası Müslümanlarla öbür uluslar bu haklardan tam yararlanacaklardır.

"Can, ırz, namus ve mal konularında, ülkemizin tüm halkına şariat yasaları gereğince garanti verilmiştir. Ömür konularda da oybirliği ile karar verilmesi için, Meclisi Ahkâm-ı Adliye üyeleri gerektikçe arttırılacaktır. Yüce devletimizin bakanları ile ileri gelenleri belirli günlerde orada toplanarak, görüşlerini çekinmeden, açıkça söyleyeceklerdir. Can, mal güvenliğine ve vergilerin belirlenmesine ait yasalar böyle hazırlanacaktır.

"Askerlikle ilgili konular Bâb-ı Seraskeri Dar-ı Şûrası'nda görüşülüp karara bağlandıktan sonra sonsuza dek uygulanmaları için tasdik edilmek ve imzalanmak üzere tarafıma gönderilecektir. Söz konusu yasalar sırf din, devlet, ülke ve ulusu kalkındırma amacı ile bakanların hazır bulunacakları bir sırada herkes yemin edecektir.

"Din adamı ve vezirlerden yasalara aykırı hareket edenlerin, kanıtlanacak suçlarına göre, rütbelerine ve hatır ve gönüle bakılmadan cezalandırılmaları için özel ceza yasası çıkarılacaktır.

"Memurlara yeterli maaş bağlanmış olup, henüz bağlanmamış olanlarınkiler de belirlenecektir. Bu yolla da, şeriata aykırı olan ve ülkenin gerilemesinde başrolü oynayan rüşvet belası güçlü bir yasa ile ortadan kaldırılmış olacaktır.

"Bütün bu sayılan hususlar eski hükümlerin tümünden değiştirilmesi ve yenilenmesi demek olacağından işbu fermanımız İstanbul halkına ve ülkemiz halkına duyurulacaktır. Bundan başka, dost devletlerin de, bu yöntemin sonsuza dek uygulanmasına tanık olmaları için fermanımız, İstanbul'daki tüm büyükelçilerine resmen bildirilecektir.

"Tanrı hepimizi başarılı kılsın; yasalara uymayanlar Tanrı'nın lanetine uğrasın ve ömürleri boyunca rahat yüzü görmesin. Âmin."

26 Şaban 1255

Pazar Günü

(3 Kasım 1839)

Tanzimatla ne gibi yenilik elde edildi, ne kazanıldı? Bu hususta da biraz önce İngiliz şartına, Fransız ihtilalinin insanlığın hakları beyannamesine uyguladığımız kural uygulanabilir.

Sosyalistlik

1847 yılında Londra'da yapılan komünist kongresi adına; K.Marx ve F.Engels tarafından yazılıp dağıtılan (Komünist Beyannamesi), (Manifeste Communiste)'de şu esaslar ileri sürülmektedir: (2)

"İşçi sınıfı ihtilâlinde ilk konak, proletaryanın hakim sınıf yerine yükseltilmesi, demokrasinin fethidir.

Proletarya, siyasî egemenliğini, adım adım, bütün sermayeyi burjuvazinin elinden almak, bütün üretim araçlarını devletin, yani hakim sınıf olarak örgütlenmiş

olan proleteryanın elinde toplamak ve üretim kuvvetlerini mümkün olduğu kadar çabuk artırmak hususunda kullanacaktır.

Başlangıçta bu, ancak mülkiyet hakkını ve burjuva üretim münasebetlerini despotça çiğneyerek ve netice itibarıyla ekonomi bakımından yetersiz ve geçici görünmekle beraber, hareket halinde kendi çerçevelerini aşan ve bütün üretim tarzını alt üst edecek araçları olması bakımından zorunlu bulunan tedbirlere başvurmak suretiyle yapılabilecektir.

Bu tedbirler elbette ki çeşitli ülkelerde birbirinden farklı olacaktır.

Bununla beraber, genel olarak, en ileri ülkelerde aşağıdaki tedbirler genellikle uygulanacaktır.

1. Emlâk ve akarın istimlâki ve emlâk gelirlerinin devlet harcamalarına ayrılması.
2. Aşırı bir müterakki vergi.
3. Mirasın kaldırılması.
4. Bütün göç edenlerle, karşı gelenlere ait emlâkin müsaderesi.
5. Sermayesi devlete ait olan ve mutlak bir monopol'dan faydalanan bir millî banka aracılığı ile kredinin devlet elinde toplanması.
6. Taşıma araçlarını devlet elinde toplanması.
7. Umumî bir plâna göre, nasyonel fabrikaların ve üretim aletlerinin çoğaltılması, boş toprakların işlenmesi ve ekilen toprakların ıslâhı.
8. Herkese mecburi iş, bilhassa tarım alanında endüstri ordularının teşkili.
9. Tarım ve endüstri işlerinin kombinezonu, şehirle köy arasındaki ayrılığı kaldıracak tedbirler.
10. Bütün çocukların genel ve parasız eğitimi, çocukların fabrikalarında bugün uygulanan şekilde çalıştırılmaması. Eğitim ile maddî üretimin birleştirilmesi, vesaire.

Gelişme halinde sınıf farkları kalkınca, bütün üretim, iştirak etmiş fertlerin elinde toplanacak, devlet iktidarı siyasî karakterlerini kaybedecektir. Siyasî iktidar, hakikatte bir sınıfın diğer sınıfları tazyik etmesine yarayan, teşkilât altına alınmış iktidardır. Proleterya, burjuvaziye karşı mücadelesinde, zorunlu olarak, sınıf halinde teşekkül edip de bir ihtilâl ile hakim sınıf durumuna geçince ve hakim sınıf olarak, eski üretim münasebetlerini şiddetle yıktığı zaman, bu üretim münasebetlerini şiddetle yıktığı zaman, bu üretim münasebetleriyle beraber, sınıf farklarını doğuran şartları da tahrip edecek, yani sınıfları bu suretle de bizzat kendi hakimiyetinin sınıf karakterini ortadan kaldıracaktır."

Beyannamenin sonu şu cümlelerle bitmektedir.

"Komünistler, fikirlerini ve tasavvurlarını saklamaya tenezzül etmezler. Açıkça ilân ederler ki, hedeflerine ancak bütün eski sosyal düzenin şiddetle yıkılmasıyla varılacaktır. Bir komünist ihtilâli

olacak diye hakim sınıflar titresin! Proleterlerin bu ihtilâlde zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktur. İhtilâl onlara bir dünya kazandıracaktır.

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!" (1)

F. Engels'e göre (2), burjuva devlet, hakim sınıf hesabına işleyen bir işkence âletinden başka bir şey değildir. Bir gün proleteryanın ihtilaliyle yıkılacaktır. Gelecek nesiller, bu kurumu tıpkı, şimdi müzelerde hayretle seyrettiğimiz işkence âletleri yanında temaşa edeceklerdir!

Bu esaslardan mülhem olan 1917 Rus Komünist İhtilâli şu prensipleri benimsedi.

Ve 1924 anayasasının başlangıcı olarak şu beyannameyi kabul etti.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği beyannamesi:

"Sovyet Cumhuriyetlerin kuruluşundan beri dünya devletleri iki kampa ayrıldılar: Kapitalist ve sosyalist kamplara.

Kapitalizm kampında; millî kin ve eşitsizlik, koloni esareti ve şövenlik, millî zulûm, ölüm, vahşilikler ve emperyalist savaşları hüküm sürmektedir.

Sosyalist kampında: Karşılıklı inan ve barış, millî hürriyet ve eşitlik, milletlerin barış içinde beraber ve kardeşçe çalışmaları hâkimdir.

Kapitalist dünyanın, milliyet meselelerini hâl için, teşebbüs ettiği, milletlerin serbest gelişmeleri, yani insanın insan tarafından sömürülmesi sistemi kısır kaldı. O kadar ki, milli tezatlar yumağı, gittikçe daha karışık bir hâl alıyor, kapitalizmin varlığını bile tehdit ediyor... Burjuvalık milletlerin beraber çalışması işini teşkilâtlandırmak hususunda kabiliyetsizliğini gösterdi.

Bu yalnız Sovyetler kampında ve proleteryanın diktatörlüğü iledir ki, milletin ekseriyeti toplandı ve bu suretle millî boyunduruk imha edilerek karşılıklı bir inan yaratıldı ve bu yoldan gidilerek milletlerin kardeşçe çalışmaları elde edildi.

Bu olgular sayesinde ki; Sovyet Cumhuriyetleri içerden ve dışardan bütün dünya emperyalistlerinin hücumlarını savuşturdular. Yine bu olguları sayesinde ki; Sovyet Cumhuriyetleri sivil savaşı tasfiye ettiler. Ve bu nedenle varlıklarını temin ile barış ekonomisini tesiste başarı gösterdiler.

Fakat savaş yılları izlerini bırakmadan geçmediler. Harap olmuş tarlalar, durdurulmuş fabrikalar, yıkılmış, tahrip edilmiş üretim kuvvetleri, kurutulmuş

ekonomi kaynakları, çeşitli cumhuriyetlerin kendi başlarına çalışmalarını boşa çıkarmıştır.

Diğer taraftan, uluslararası durumun kararsızlığı ve yeni tecavüzler tehlikesi, Sovyet Cumhuriyetlerinin, kapitalist çevirmelerine karşı tek bir cephe hâlinde birleşmesini gerektirmektedir.

Lâfin kısası, Sovyet bünyesinin anlamı, sınıf bakımından uluslararasıdır, işte bu anlam, Sovyet

Cumhuriyetlerinin çalışanlar kümelerini, birlik yoluna götürmekte ve bir sosyalist ailesi hâlinde oluşmalarını gerekli kılmaktadır.

Bütün bu olgular, Sovyet Cumhuriyetlerinin tek bir federal devlet hâlinde kurulmalarını önemle gerektirmektedir. Bu suretle meydana gelecek devlet dış

güvenliği ve iç ekonomik gelişmeyi ve milletlerin ilerlemesi için gerekli olan millî hürriyeti, temin edecektir.

Sovyet Cumhuriyetleri halkının, sonradan vukubulan kongrelerinde, ittifakla (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) hakkında verdikleri karar, bu birliğin, birbirine hukukan eşit milletlerin, serbest bir federasyonu olduğunun teminatıdır. Birlikten serbestçe ayrılmak yetkisi her cumhuriyete tanınmıştır.

Mevcut cumhuriyetlerde birliğe girmek hakkı yine bu suretle kabul edilmiştir.

Hatta yarın doğacak cumhuriyetler dahi bu hak ve yetkilere sahiptir. Yani federal devlet 1917 Ekiminde konulan esasların hakikî bir taclanmasıdır. Bu esaslar milletlerin barış hâlinde kardeşçe çalışmaları idi. Federal devlet, dünya kapitalizmasına karşı emin bir kale, bir istihkâm hizmetini görecektir. Ve bütün memleketler çalışanlarının tek bir Sovyet Sosyalist Dünya Cumhuriyetleri hâlinde toplanmalarının yeni bir adımın ilk belirtisi olacaktır."

1924 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği anayasası aşağıdaki yetkileri yalnız ve yalnız devletin yüksek organlarına tanır.

Rus anayasasının 1'inci maddesi devletin genel menfaatlerinin gerektirdiği bu yetkileri şu esaslar içinde kaydetmektedir.

Ekonomik yetkiler

1. Rusya-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği iç ve dış borçları yapmak ve birliği vücade getiren cumhuriyetlerin keza iç ve dış borçlar yapmalarına müsaade etmek,
2. Dış ticaretin idaresi ve iç ticaretin düzenlenmesi, 3. Birliğin halk ekonomisi temellerini kurmak ve genel plânını yapmak. Sanayi dallarının ve özel sanayi teşebbüslerinin tayini ile birlik ve cumhuriyetler adına imtiyaz mukaveleleri imzalamak.
4. Birlik bütçesini kabul etmek. Buna cumhuriyetlerin bütçeleri de dahildir.
5. Bir para ve tek bir kredi sistemi kurmak.
6. Rusya-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin hepsinde, yani bütün birlik içinde ortak bir tarım, topraktan, yer altından, ormanlardan ve sulardan faydalanmak için prensip koymak.
7. İş hakkında teşkilât kanunları yapmak.
8. Ölçü sistemini düzenlemek.

Sosyal yetkiler

1. Birliğin adlî teşkilâtını yapmak, usule, cezaya ve hukuka dair kanunları düzenlemek.
2. Birliğin diğer devletlerle ve birliği meydana getiren cumhuriyetlerde sınırlarında değişiklik yapmak.
3. Birlik içine yabancı cumhuriyetleri almak konusunda sözleşmeler imzalamak.
4. Savaş açmak, barış anlaşması imzalamak.
5. Devletlerarası anlaşmalar imzalamak.
6. Birliğin ordularını organize ve idare etmek.
7. Birliği meydana getiren cumhuriyetlerden birine vâki olacak göç hakkında kanun yapmak ve bu göç'er hakkında gelir sağlamak.
8. Bütün birliği kaplayan genel af hakkı.
9. Anayasaya aykırı verilecek kararları bozmak.
10. Federe Cumhuriyetler arasında çıkacak anlaşmazlıkları çözümlmek.

18 Mayıs 1929 yılında yapılan değişiklikler, bu esasları aynen bırakmıştır.

Fakat 1936 değişikliği, rejimin prensiplerini bozacak kadar radikaldirler.

Lonis Marlis ne diyor?

Nitekim Fransa enstitüsü arasından Lonis Marlis (Rusya ferdin mali durumu) başlığı altında yayınladığı makalede Populaire gazetesinden naklen şunları söylüyor.

"Bu son yıllar içinde, Sovyet sosyetesinin gelişmesinin en belirli niteliği bürokrasinin kurulması ve kuvvet bulmasıdır. Bürokrasi konularını her vasıtaya başvurarak savunmaya hazır imtiyazlı bir sosyal tabaka meydana gelmektedir."

(1)

1919 Türk İhtilâli, yine bu sırada verilecek büyük örneklerden birini teşkil eder.

Türk ihtilâlinin prensiplerini, şu cümleler içinde kısaltabiliriz.

Ulus egemenliği (kayıtsız ve şartsız)

Cumhuriyetçilik

Milliyetçilik

Halkçılık

Devletçilik

Laiklik

İnkılâpçılık

Sembolü, altı ok olan Türk İhtilâli, bu esaslar içinde bütün bir geçmişi ortadan kaldırdı. Ve onun yerine ekonomik, sosyal, siyasal yönlerden en radikal bir yenilik yarattı.

Bunlar hakkında geniş bilgiyi özel bölümlerde vereceğiz.

Faşistlik XX'nci asrın, komünizme karşı koyan en önemli olaylarındanr. Bu rejimin ayırmacını "Carta del Lavoro=iş şartı"nda buluruz.

C.M.R. (İtalyan Faşist Tarihi) adındaki kitabında,: "İş şartı etrafında İtalya'da büyük gürültüler oldu. Faşistler bunu, 1791 (İnsanlığın Hakları Beyannamesiyle) 1848 (komünist manifestosuyla) bir tutarak öğrenmektedirler."

diyor.

Bu ihtilal hakkında da diğerleri gibi bir fikir verebilmek için iş şartı muhtevasını olduğu gibi aktarıyoruz.

I

İtalyan milleti, amaçları ve iş araçları, kudret ve devamı bakımından dağınık veya toplu bireylerin üstünde bir organizma ve bir varlıktır. Millet; moral siyasal ekonomik bir birliktir ki, faşist devlet içinde somut bir hale gelir.

II

İş, bütün şekillerinde; örgüt, düşünce teknik yahut el işi suretiyle olsun, sosyal bir ödevdir. Bu sıfatla, yalnız bu sıfatla devlet tarafından düzenlenir.

Üretim, amaçlarıyla beraber bir birlik ifade eder. Üretim bireylerin lerni refahında ve ulusal gücün gelişmesinde toplanır.

III

Sendika ve meslek kurumları serbesttir.. Fakat kanunen tasdik edilip de devletin kontrolüne bağlı sendikalar, faydasına kuruldukları kümenin bütün üyeleri için ortak iş sözleşmeleri yapmak ve bunlara mükellefiyet yüklemek hak veyetkilerine maliktir.

IV

Müşterek iş sözleşmesi, üretim etkenlerinin dayanışmasını, işletenlerle, işletilenleri zıt menfaatlerinin birbiriyle uzlaşmasını ve bu menfaatlerin üretimin yüksek faydalarına uygun olmasını temin eder.

V

İş mahkemesi, iş anlaşmazlıklarını, (bunlar ister mevcut sözleşmelere veya başka kurallara, ister yeni iş şartlarının tayinine dair olsun) sonuçlandırmak hususunda devletin müdahale vasıtası olan bir kurumdur.

VI

Kanunen tasdik edilmiş korporasyonlar, işletenlerle, işletilenler arasında hak eşitliğini temin ederler. Bu korporasyonlar; üretimin, işin, disiplinin devamını ve iyileştirilmesini kontrolleri altında bulundururlar. Korporasyonlar, menfaatlerini temsil ettikleri üretim kuvvetlerinin birlik içinde örgütlenmesini temin ederler. Ulusal olan üretim çıkarlarını temsil ettiklerinden dolayıdır ki, korporasyonlar devletin kanuni organlarıdır. Korporasyonlar üretimin ortak menfaatlerinin temsil organları olduklarından, kendilerine katılmış olan kurumlardan vekâlet aldıkları takdirde iş disiplini yahut üretimin düzeltilmesiyle ilgili kurallar koyabilirler.

VII

Korporasyonlar devleti, üretim alanında, özel teşebbüsü, ulusal menfaatlerin en etkili ve en faydalı vasıtası olarak sayar. Üretimin örgütlenmesini temin ederler. Ulusal olan üretim çıkarlarını temsil ettiklerinden dolayıdır ki, korporasyonlar devletin kanuni organlarıdır. Korporasyonlar üretimin ortak menfaatlerinin temsil organları olduklarından, kendilerine katılmış olan kurumlardan vekâlet aldıkları takdirde iş disiplini yahut üretimin düzeltilmesiyle ilgili kurallar koyabilirler.

VII

Korporasyonlar devleti, üretim alanında, özel teşebbüsü, ulusal menfaatlerin en etkili ve en faydalı vasıtası olarak sayar. Üretimin örgütlenmesi ulusal menfaat ödevi olduğundan, teşebbüs sahipleri üretimin idaresinden devlete karşı sorumludurlar. Üretici kuvvetlerin iş ortaklığı, bu kuvvetler arasında birbirine karşı hak ve borçlar doğurur.

İşçi, (teknisyen, işletilen veya işleten olsun) sorumluluğu ve idaresi işletenlere düşen ekonomik teşebbüsün faal bir çalışma ortağıdır.

VIII

İşverenlerle, meslek cemiyetleri, bütün vasıtalarla üretimin artmasını, üretim maddelerinin gelişmesini, fiyatlarının inmesini temin etmek zorundadırlar.

Serbest meslek veya sanat sahiplerinin temsilci grupları ile, kamusal teşebbüslerdeki işletmelerin cemiyetleri: Sanat, ilim, edebiyat menfaatlerinin korunmasına, üretimin ıslahına ve korporasyonlar rejiminin ahlaki gayelerinin elde edilmesine yardım ederler.

IX

Devlet, özel teşebbüsün yokluğu veya yetersizliği yahut siyasal menfaatler söz konusu olduğu durumlarda, ekonomik üretime karışır.. Bu karışma; kontrol, teşvik yoluyla yahut doğrudan doğruya olur.

X

İş anlaşmazlıklarının çözümlenmesinde, adli dava açılması için, önce korporasyonun bir uzlaştırma teşebbüsüne girmesi gerekir. Ortak iş

sözleşmelerinin yorumu, uygulanması hakkında anlaşmazlık çıktığında, meslek cemiyetleri aracılık yapmaya yetkilidirler. Bu anlaşmazlıkların çözüm yolu, ilgili meslek cemiyetleri tarafından tayin olunan üyelerin yardımıyla karar verecek olan adliye mahkemelerine aittir.

Müşterek iş mukavelesi ve teminatı

XI

Meslek kurumları, müşterek sözleşmelerle temsil ettikleri işçi ve işveren arasındaki iş münasebetlerini düzenlemek zorundadırlar. Müşterek iş sözleşmeleri ilk basamaktaki kurumlar arasında, merkez organlarının idare ve kontrolü altında yapılır. Lakin kanun ve statülerin tayin ettiği durumlarda yüksek derecedeki kurumlara, ilk basamaktaki kurumlar yerine geçmek üzere yetki verilir. Müşterek olmak için her müşterek sözleşme, disiplin münasebetleriyle staj müddetleri, ödenek miktarı ve ödenek miktarı ve ödenme tarzlarıyla ve iş saatleriyle ilgili açık hükümleri ihtiva etmelidir.

XII

Sendikaların nüfuzu, korporasyon organlarının uzlaştırma teşebbüsleri ve iş

mahkemesinin hükümleri; ücretin, hayatın, normal icaplarına, üretim imkânlarına ve çalışmanın verimine uygun olmasını sağlar. Ücretin tayini genel kuralın dışındadır; bu tayin tarafların anlaşmalarıyla müşterek sözleşmelerde belirtilmelidir.

XIII

İşçilerin hayat seviyelerindeki değişmelerle ilgili düşünceler, üretim ve çalışma şartlarına, para piyasasının durumuna göre, çeşitli kümelerin ve sınıfların menfaatlarıyla uzlaşabilecek bir ölçü içinde olmalı ve bu, istatistik enstitüsü merkezleriyle meslek grupları ve korporasyonlar nezaretinde yapılmalıdır.

XIV

Ücretin tayininde, işçinin ve işverenin ihtiyaçlarına, en uygun şekil seçilmelidir. Parça üzerine ücretlendirilmiş işlerde eğer hesaplar iki haftayı geçen müddet içinde kapanıyorsa işçiye her hafta yahut her on beş günde bir alelhesap uygun bir miktar ücret ödenmelidir.. Gece işi belli zamanlarda

muntaazam ekiplerle yapılmazsa, gündüz işinden daha yüksek bir ücrete bağlanmalıdır. Parça üzerinden ücrete bağlı tarifeler, normal iş kabiliyetini haiz çalışkan bir işçiye, esas ücretinden ayrı olarak en düşük bir kazanç temin edecek şekilde tespit edilmelidir.

XV

İşçinin pazar tatiline hakkı vardır. Müşterek sözleşmeler, mevcut kanun hükümlerini ve işletmenin teknik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak suretiyle, bu kuralı uygulamayı ve bu ihtiyaçlar içinde ulusal geleneklere, askeri ve dini bayram günlerine riayet etmeyi sağlayacaktır. İş saatlerine işçi tarafından samimi ve sıkı surette uyulacaktır.

XVI

Ara vermeksizin bir sene hizmetten sonra, sabit işletmeye mensup bir işçi senelik iznini ücretli olarak geçirir.

XVII

Devamlı iş yerlerinde, kendi kusuru olmaksızın işten çıkarılan işçi, hizmet yılları sayısıyla uygun bir tazminat hakkına maliktir. Bu tazminat hakkına maliktir. Bu tazminat işçinin ölümüne dahi ödenir.

XVIII

Devamlı iş yerlerinde, işletmenin başkasına geçmesi iş sözleşmesine nihayet vermez. Ve işyerlerine bağlı işçiler ve işçi heyeti işletmenin yeni sahibine karşı haklarını muhafaza ederler. İşçinin belli bir müddeti geçmeyen hastalığı dahi sözleşmenin bozulmasına sebep teşkil etmez. silah altına alınma ve ulusal müdafaa, milis hizmetine alınma dahi işten çıkarılmaya sebep olamaz.

XIX

İşçinin disipline uygun olmayan ve işletmenin düzenli yürüyüşünü bozan eylemleri, işlenen kabahatın ağırlığına göre, para cezası ödemeyi, daha ağır hallerde tazminatsız olarak hemen işten çıkarılmayı gerektirir. İşverenin bir işçiye para cezası verme, tazminatsız olarak hemen işten çıkarmasını gerektiren durumlar aşağıda gösterilecektir.

XX

Yeni bir işyerine giren, işçi, bir tecrübe stajına bağlıdır. Bu staj sırasında sözleşme, başlaca tazminata lüzum olmaksızın, başarılı çalışma müddetine uyan ücret verilmek suretiyle iki tarafça bozulabilir.

XXI

Müşterek iş sözleşmesinin sağladığı faydalar ve uyulması gereken disiplin oturdukları yerlerde çalışan işçilere de şamildir. Bu biçim işlerde disiplini temin için devlet tarafından özel kurallar konacaktır.

XXII

Devlet, üretim ve iş şartlarının işaretleri olan kullanma dalgalarını izler ve kontrol eder.

XXIII

İş Bulma Kurumları, devlet korporasyonlarının kontrolü altında eşitlik esası üzerine kurulmuştur. İşverenler, işçilerini bu kurumlar vasıtasıyla tedarik etmelidirler. İşçi Bulma Kurumları, müracaat sırasına göre, faşist partisinin ve sendikaların üyesini tercih etmek suretiyle işçileri kayıt cetvelleri üzerinden seçmekte serbesttirler.

XXIV

İşçi meslek kurumları, işçilerin teknik kabiliyetlerini ve ahlâkî kıymetlerini gözönünde tutarak bunlar arasında seçme hakkına sahiptir.

XXV

Korporasyonlar, üyeleri vasıtasıyla kazalara mani olmak ve iş disiplinini temin etmek hususlarıyla ilgili kanunlara riayet edilmesine nezaret ederler.

Uyanıklık, Karşılılık Yardım ve Öğretim

XXVI

Uyanıklık, beraber çalışma prensibinin yüksek bir görünüşüdür. İşverenler işçi, karşılıklı olarak güçleriyle uygun bir surette uyanıklığın gerektirdiği külfetleri yüklenmelidirler. Devlet, korporasyonlar ve meslek kurumları vasıtasıyla uyanıklık (tayakküz) sistemini ve kurumlarını elden geldiği kadar birleştirmeye çalışacaktır.

XXVII

Faşist devlet:

- a. Kazalara karşı sigortayı genişletmeye.
- b. Doğum sigortalarının islâhı ve genişletilmesine.
- c. Meslek hastalıklarına ve bütün hastalıklara karşı sigortaya doğru ilk adım olmak üzere, verem sigortası kurulmasına.
- d. Elde olmayan işsizliğe karşı sigortanın gelişmesine.
- e. Genç işçileri organize etmek için, özel sigorta şekilleri kabul etmek emelindedir.

XXVIII

Kazalara karşı ve sosyal sigortaların uygulanmasıyla ilgili idarî veya adlî muameleler sırasında üyelerinin menfaatlerini korumak, işçi kurumlarına düşen bir ödevdir. Teknik bakımdan elverdiği derecede, müşterek sözleşmeler, işverenlerin para yardımıyla, korporasyonların kontrolleri altında iki tarafın temsilcilerince idare olunacak hastalık yardım sendikaları kurulacaktır.

XXIX

Kayıtlı olsunlar olmasınlar, temsil ettikleri kimselere yardım, meslek kurumları için hem bir hak ve hem de bir borçtur. Meslek kurumları, yardım ödevlerini kendi organları vasıtasıyla doğrudan doğruya yapacaklardır. Meslek kurumları bu ödevlerini, diğer organlara veya kurumlara bırakabilir.

XXX

Öğretim ve eğitim ve özellikle, kayıtlı olsunlar olmasınlar, temsil ettikleri kimselerin meslekî eğitimleri meslek kurumlarının başlıca ödevlerini teşkil eder. Bu kurumlar tatil zamanlarından faydalanarak, ulusal teşekküllerle eğitimle ilgili diğer kurumların çalışmalarına yardım edeceklerdir.

Nasyonal sosyalistlik

Bu devlet sistemini, doğrudan doğruya şefinin ağzından dinlemek en isabetli bir hareket olur. A. Hitler iki eserinde (1) sistemin ana hatlarını ve bu hatlar hakkında lâzım gelen açıklamayı yapmaktadır.

Hitler'in teorilerini dört bölüm ve çeşitli fasıllar içinde incelemek ve özetlemek mümkündür (2).

I. bölüm: Liberal burjuvalık ile Marksizmin eleştirisidir.

a. Burjuva hürriyetçiliği ve parlamenter sistem, demokrasinin ifadesidir Sayıya dayanan demokrasi, şeflerin sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu demokrasi, karakterleri bozar, çirkinleştirir. Bu tarz demokraside, parti propagandaları birer yalancılıktır. Fikirler Yahudilerin elinde bulunan matbuat tarafından yaratılır. demokrasi, Yahudi hâkimiyetinin âletidir. Bunun yerini hakikî Alman demokrasisi alacaktır.

b. Proletaryanın Marx sosyalizmi tarafından sömürülmesi Proletaryanın doğuşu, gündeliğin güvensizliğidir ki bu, en büyük sosyal yaradır.

Marksizm bunu istismar ediyor. Liberal burjuva demokrasileri bütün hatalarından başka, işçileri sosyalizme götürmektedir. Marx sosyalizminin hareket metodu: Eşitsizlik, kütle üzerinde dehşet politikası, entellektüellerin burjuvalar üzerine dehşet politikasıdır.

c. İnsanın düşmanı

Yahudi düşmanlığı. Âdetleri ve zevki çürüten, bozan Yahudi, insanlığın basil mikrobudur. Yahudi ve Marksizm medeniyet yıkıcısıdır.

II. bölüm: Nasyonal-Sosyalist (Millî Sosyalist) İhtilâli'nin vasıtaları a. Bir prensibe ihtiyaç

Kuvvet, bir fikrin hizmetinde olmadıkça devamlı bir netice elde edemez.

Marksizme karşı koyan menfi hareketlerin yenilgisi gibi.

b. Halkın elde edilmesi

Millî parti her şeyden önce çalışanları kazanmalıdır. Burjuva seçmenlerini kendine çekmek faydasızdır.

c. Propaganda

Propaganda bir sanattır. Daima kitlelere yöneltilmelidir. Propaganda psikolojisi daima küçük ölçüde fikirleri tekrarlamaktır. Söylemek, yazıdan üstün bir propaganda vasıtasıdır. İhtilâller sözle yapılan propaganda ile patlak verir.

Milyonlarca işçi söz propagandasıyla Marksizme sürüklendi. Politik toplantılar teşkilâtın psikolojisini yaratır. Marksist toplantıların tekniği. Nasyonal-Sosyalistlerde nizam hizmeti.

d. Teşkilât

Prensibin yazılma tarzı ödev ve itaat. Toplu, somut mücadele. İltihak ve mücadele edenler. Üye kabulü hususunda sınırlandırma. Teşkilâtlanmanın zorunluğu.

III. bölüm: Irk, toprak ve kan

a. Irk meselesi, dünya tarihinin anahtarıdır

Irkların gelişmesini sağlayan kanunlar. yüksek ırkların varlığı. Ariler medeniyet kurucularıdır. İdealistlik, o kuvvettir ki, Arilerin üstünlüğünü gösterir. Yahudi Ariliğin en belirli bir zıddıdır. Yahudiler göçebe değil asalaktır. Irk'ın korunması varlığının gayesidir. Köylülük ırkın ambarı, mahfazasıdır.

b. Batı milletlerinin Yahudiler tarafından istilâsına tarihî bir bakış

Yahudi tüccarın yabancı olarak gelişi. Para ödünç veren, paraya vasıta olan Yahudi. Devlete yerleşen Yahudi. Yahudi memleketin bütün servetini sömürür. Ve imtiyazla Yahudi memleketin bütün haklarına sahip olur. Bundan sonra Alman sayılır. Yahudi insanlığın dostu görünerek suiistimallerini unutturmaya çalışır.

Bununla beraber doğru ekonomiyi yıkar, işçiyi sınıf mücadelesine götürür. Yahudi Marksizmin şampiyonudur. Yahudi sendika hareketlerinin başına nasıl geçer?

Sendika politika hareketlerin faaliyeti oluyor. Yahudinin zaferi. Son ihtilâl.

IV. bölüm: Nasyonal-Sosyalist devlet

a. Devlet anlayışı

Devletin Yahudi-Marksist ve demokratik telâkkisi, ırkı ve şahsiyeti tanımaza.

Bunun aksine olarak ırkçı anlayışı; devleti, medeniyet için zorunlu olan Ariliğin üstünlüğünü ve devamını sağlar.

Devletin insanî ödevi. Devletin ırkçı anlayışı, şefi ve seçkinler grubunu gerektirir. Heyet ve sorumlu şef. Devlet otoritesinin tarihî esası. ırkçı devlette toplum; vatandaşı teb'a ve yabancılar.

b. Irkın himayesi

Kana karşı günahlar: Melezlik, frengi. Bunları nasıl tenkil etmeli; ahlâki yayınlar, erken evlenme, iğdişlik, doğum kontrolü, cilizliğin, lağarlığın önüne geçer, ırkçı devlet ve ırkın esenlik işleri.

c. Eğitim

Burjuva hürriyeti yalnız ferdin entellektüel gelişmesini izler. Bu eğitimin birinci netice zekânın kuvvetini kaybetmesi. İkinci neticesi, genç adamın ahlâk düşkünlüğünü yenememesi oldu.

ırkçı devlette terbiye. Çocuğun fizik, karakter, zekâ bakımından ahenkli bir tarzda inkişafı. Saygı bilgisi, karar verme iradesini geliştirmek. Eğitim prensipleri. Tarih öğretimi. İnsanlık. Millî gururu uyandırmak. El işlerini ileri götürecek bir eltik teşkil. Ordu, yerine başka birşey konulamayan bur kudrettir.

d. Ekonomi

Ekonoıı, plânın başına koymak mahvolmaya gitmektir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki Almanya. Ekonomi, devletin ırkı muhafaza için kullandığı muhtelif vasıtalarından biridir. Kahramanlık faziletleri hepsinin üstündedir.

Kapitalin rolü. Uluslararası Kapital; doğru, dürüst ekonominin tahripçisidir.

III. Reichstag ve Almanya'nın ekonomik bağımsızlığı için mücadelesi. Dirije ekonomi bir prensip değildir. Fakat bir zarurettir. Almanya'nın ekonomik güçlükleri. Gündeliklerin üretim ile düzenlenmesi. Millî ekonomi, Almanya'yı yabancından kurtarmalıdır.

e. Sosyal hayat

Patronların pintiliğine karşı işçinin himaye edilmediği yerlerde sendikalar zorunludur. Korporasyonlar (önce) sınıf mücadelesini kaldırır. Patronlar ve işçiler, Alman büyüklüğünün sanatkârlarıdır.

f. Din ve Federalizm

Dinî inançlar milletlerin moral (ahlâk) temelidir. Protestanlık ve Katoliğin münasebetlerinde Alman milleti. Kültür kampı, hatasını tekrarlanmamalıdır.

Nasyonal-Sosyalizm bir din değildir. Fakat din aleyhinde de değildir. Alman federalizminin manası kalmamıştır. Ne hukukî ve ne de fiilen. Genel eğilim merkeziyettir. Merkeziyet milletin ihtiyacına bağlanmıştır.

g. Dış siyaset

Almanya'nın harpten önceki dış siyasetinin kritiği. Nasyonal-Sosyalizm, mağlûp Almanya'nın kurtuluşu yolundaki vazifesinde. Almanya ve İngiltere. İngiltere ile ittifak. İtalya ile ittifak. Almanya ve Avusturya: Alman Avusturya, büyük Alman vatani ile birleşmelidir. Almanya ve Fransa, 1924: Fransa, emperyalist bir millet, Almanya'nın can düşmanıdır. 1924'de Fransa, Almanya'ya doğu siyasetinde engel oldu. 1924 Fransa'sı Yahudi âleti. 1935'de Saar'ır Almanya'ya iltihakıyla arada bir anlaşmazlık kalmadı. 1936'da gerginlik ve sempati yılı. 1936'da Rus-Fransız anlaşması, Almanya'ya karşı daimî tehdit. 1936'da Fransız-Rus paktına cevap; Alman hükûmetinin barış projesi. 1938'de Almanya ile Fransa arasında sınırlar kat'î surette tahdit olundu. Arada anlaşmazlık kalmadı. Karşılıklı saygı. Ve hukukî eşitlik; müşterek düşman Yahudi'ye karşı milletlerin zarurî birleşmesi.

h. Toprak ve mesafe

Yaşama, var olma hürriyeti, ancak kâfi toprakla mümkündür. 1914 sınırlarını geri vermeye kalkışma politika bakımından bir cinayet, bir delilik olur. Tarihte Cermenlerin doğuya doğru yürüyüşü. Doğu politikasının iadesi. Almanya-Rusya.

Rusya ve Yahudiler. Rusya ile anlaşma imkânı yoktur.

i. Nasyonal-Sosyalizm'in estetik teorileri

Bolşevik, sanatı, geçmişi inkâr eder ve karma karışıklığa götürür. Hakikî sanat geçmişe dayanır. Yahudi, kültür yıkıcısıdır. Politika ve kültür birbirine sıkı surette bağlıdır. Sanatın birinci şartı devlettir. Ekonomi değildir. Ekonomiye bağlanan 19. asır, sanat anlamını kaybetti. Nasyonal-Sosyalizm'in sanat ödevi.

İlâve. Hayat karşısında insan

Hitler nasıl Alman milliyetçisi oldu. Tahsil yılları ve Viyana'da çektiği ıstıraplar. Marksist sosyalistlerle ilk temas. Dünya Savaşı içinde Hitler bir Alman alayında. Hitler ve 1918 İhtilâli. Partinin doğumu. Birinci toplantı.

Birinci Büyük Halk Meclisi 24 Şubat 1920.

Nasnoyal-Sosyalist (Milli Sosyalist) partisi kurucusu ve şefi Hitler'in teori ve geçmişini kısaca tespit etmiş bulunuyoruz. Bu teorilerin verimi olan 24 Şubat 1920 programının metni şudur:

"1. Biz, milli şuur ve vicdan esası üzerine bütün Almanların büyük bir Almanya hâlinde toplanmalarını istiyoruz.

2. Biz, bütün Almanların, diğer bütün milletlerin istifade ettikleri haklardan faydalanmalarını ve Versay ve Sengermen antlaşmalarının kaldırılmasını istiyoruz.

3. Biz tarıma elverişli toprak ve halkımızın fazlasını yerleştirecek koloniler istiyoruz.
4. Yalnız Almanlar, Alman vatandaşı; yalnız damarlarında Alman kanı olanlar Alman tab'ası olabilirler. Yahudiler Alman vatandaşı olamazlar.
5. Alman vatandaşı olmayan kimselere, Almanya'da oturan misafir nazarıyla bakılır. Ve bu bakımdan yabancıların bağlı oldukları kanunlara uyarlar.
6. Memleket yetkilerine, kanunların hazırlanmasına yalnız Alman vatandaşları iştirak etmek hakkına malikdirler. Biz, bütün devlet memuriyetlerinin, bütün işlerin Alman vatandaşlara verilmesini istiyoruz.
7. Biz, hükümetin her şeyden önce, işle ve yaşama meseleleriyle ilgili, ödevlerle meşgul olmasını ve memleketin, yerli halkını geçindirmek mümkün olmayınca, yabancıların derhal memleket dışına çıkarılmasını istiyoruz.
8. Biz, en kısa bir zaman içinde Almanya'ya göçün önüne geçilmesini ve 1914 yılının 2. Ağustos'undan sonra Almanya'ya girmiş yabancıların çıkarılmasını istiyoruz.
9. Bütün Almanlar kanunların tanıdığı hak ve imtiyazlardan eşit olarak faydalanacaklar ve yine kanunların yüklediği ödevleri eşit olarak başaracaklardır.
10. Her Alman vatandaşın ilk ödevi, kafasıyla veya eliyle icat etmektir. Ferdin faaliyeti, kamunun menfaatlerini hiçbir suretle bozmaz. Fert, ancak genel birlik kadrosu içinde gelir.
11. Bundan dolayıdır ki biz, kafa ve el işinin verimi olmayan gelirlerin ve kapitale hizmet eden menfaatlerin kaldırılmasını istiyoruz.
12. Savaşların millete yüklediği büyük fedakârlıkları göz önünde tutarak, harp yüzünden kazanılan zenginliği millete karşı cinayet sayarız. Harpten doğan kazançların derhal müsaderesini istiyoruz.
13. Biz, teşebbüs şirketlerinin devletleştirilmesini istiyoruz.
14. Büyük sanayi kurumlarının kârlarının taksimini istiyoruz.
15. İhtiyarlık sigortaları istiyoruz.
16. Esenliği yerinde, yaşama şartlarına malik orta bir sınıf yaratılmasını istiyoruz. Büyük endüstri mallarının, küçük sanatkârlara makul, yaşanabilir bir fiyatla temini ve hükümetin küçük sanatkârlara en kuvvetli himayeyi göstermesini istiyoruz.
17. Milli ihtiyaçlara karşılık radikal zirai reform ile kamunun menfaatlerini temine yarayacak arazinin parasız dağıtılması için hususi bir kanunun hazırlanmasını istiyoruz.

Zirai kârlardan alınan vergilerin kaldırılmasını ve arazi üzerindeki sömürmelerin yasak edilmesini istiyoruz.

18. Kamunun menfaatlerine aykırı olarak faaliyette bulunanların şiddetle ve merhametsizce takiplerini istiyoruz.

Biz, devlete karşı suç işleyenlerle, tefecilerin ve sömürücülerin, ne olursa olsun, ölüm cezasıyla cezalandırılmalarını istiyoruz.

19. Biz, sömürme üzerine kurulu Roma hukukunun yerini, Alman hukukunun almasını istiyoruz.

20. Devlet, Alman halkının tahsil, yüksek tahsil ihtiyaçlarını ve bütün çalışanların yüksek tahsilde bulunabilmelerini sağlayacak bir plan hazırlayacaktır vs.

Kabiliyetli çocukların her türlü tahsillerinin devlet tarafından parasız teminini istiyoruz.

21. Devlet, ananın ve çocuğun himayesi, çocukların işe gitmesinin yasaklanması, fizik, kültürün, sporun ve turizmin teşkilâtlandırılması suretiyle genel esenliğe dikkat edecektir.

22. Biz, bir sınıf hâlini almış ordunun terhisi ile yerine milli ordunun kurulmasını istiyoruz.

23. Biz, kasıtlı yalan politika haberlerinin önüne geçmesini ve bunların basın vasıtasıyla memlekette yasaklanmasını hükümetten istiyoruz.

Milli bir Alman basının kurulması için:

a. Gazete yazarlarının ve yardımcılarının Alman vatandaşı olmasını, b. Hükümetin özel müsaadesi olmadıkça, Almanya'da bütün yayın Almancadan gayri olmayacaktır. Gene böyle bir müsaade olmadıkça Almanca dahi çıkmamasını, Almanca yayına her türlü mali iştirak, yahut muvazaalı bir surette halk efkârı üzerinde siyasi maksatlara para ile tesirin şiddetle yasak edilmesini; Bu kaideyi bozan her türlü müesseselerin kapatılmasını ve burada çalışıp da Alman olmayanların derhal memleketten tardını,

d. Genel menfaatlere uymayan, bunlara zarar veren yayınların yasak edilmesini; sanata veya edebiyata dair olup da milli hayatımıza zararlı hareketlerin cezalandırılmasını ve bu hareketleri vücuda getiren bütün vasıtaların yok edilmesini istiyoruz.

24. Biz, bütün dinler için serbesti istiyoruz. Şu şartla ki, bunlar, Cermen ırkının edep ve moraline aykırı olmamalıdır. Parti, Hristiyanlık prensiplerini kabul eder. Bununla beraber, hiçbir mezhebe intisap etmez. Yahudi-Marksist prensiplerle dövüşür. Parti inanmıştır ki, millet ancak bu mesleğin uğursuz tesirinden şu prensibi benimsemekle kurtulacaktır:

Herkesin iyiliği, birin iyiliği içindir.

25. Tespit ettiğimiz bütün istekleri neticelendirmek için devletin merkezi yetkileri kuvvetli olmalıdır. Konfederasyon memleketlerinin bağlı olacağı parlamento ve bütün devlet müesseseleri mutlak bir otoriteye sahip bulunmalıdır.

Parti şefleri, bu programda yazılı maddeleri gerçekleştirmek için, gerekince hayatlarını feda edeceklerine yemin ederler." (1) Hitler, Mezhebim (2) adındaki kitabında, bu program hakkında

şunları söylüyor.

"Toplantı 7.30'da açılacaktı. 7.15'te salona girdiğim zaman, kalbimin sevinçten çatlayacağını sanmıştım. Büyük salon yarılacak kadar dolmuştu. Kafalar birbirine değiyordu. Aşağı yukarı iki bin kişi vardı. Bilhassa gelenler, kendilerine söylemek istediğim kimselerdi. Komünistlerle müstakiller salonun yarısından fazlasını işgal ediyorlardı. Bizim ilk büyük tezahüratımız bunlarca, çarçabuk suya düşecekti. Fakat başka türlü oldu. Birinci hatip bitirdikten sonra, sözü ben aldım. Birkaç dakika sonra kesme hareketleri her tarafta yapılmaya başladı.

Salonda şiddetli çarpışmalar oldu. Askerlik arkadaşlarımdan en sadıkları ve fikrimize uyanlardan bazıları, kargaşalığın üstüne çullandılar ve böylelikle sükûneti iadeye muvaffak oldular. Yarım saatin sonunda, alkışlar, bağırmaları ve mırıltıları kesin olarak bastırmaya başladı.

O zaman programa geçiyor ve ilk defa izahına başlıyordum. Sık sık sözlerimi kesmek için yapılan hareketlere engel olan alkışlar birbirine takip ediyordu.

Vakta ki, kitle önünde, 25 maddeyi noktası noktasına izah ettim ve bu hususta hükmünü vermesini kitleden istedim; daima artan bir heyecanla, bütün maddeler ittifakla kabul edildi. Daima ittifakla...

Son nokta kümenin kalbine ulaştırıldığı vakit artık karşımda yeni bir inanca, yeni bir imana, yeni bir iradeye malik insanlar vardı.

Dört saatin sonunda, salon boşalmaya başladı. Ağır ağır akan bir ırmak gibi, yığılı halk kümesi de kapıya doğru akıyordu. Bütün bu insanlar sıkışarak, itişerek gidiyorlardı. O vakit hissettim ki, bu hareketin prensipleri uzaklara, Alman halkının arasına yayılacak ve asla kaybolmayacaktı.

Artık bir kor yanmıştı. Onun yakıcı alevinde, bir gün Alman Zığfirdine hürriyeti, Alman milletine hayat verecek kılıç dövülecekti.

Gözlerimin önünde kalkınma başlıyordu. Aynı zamanda intikam meleği de 2 Ekim 1918 ihanetine karşı kalkıyordu. Salon yavaş yavaş boşaldı. Hareket ceryanını takip etti."

Muhtelif ihtilâlleri verimleriyle buraya nakletmiş bulunuyoruz. Bunlar hakkındaki düşünüş ve görüşlerimizi ihtilâllerin kritikleri bölümünde ileri süreceğiz. şimdi, bunları aynen nakletmekle ansiklopedilerin verdikleri tarifleri görülür bir hâle getirmek istedik.

*

Meyer Lexikon bize bir de saray ihtilâlinden bahsediyor. Bu da bir hanedanın yahut hükümdarlık yapmakta olan hanedan mensuplarından birinin zorla düşürülmesi ve yerine diğer bir hanedan veya ferdin getirilmesidir.

Misâl:

Osmanlı tarihinde, I. İbrahim'in tahttan indirilmesi, hapis ve nihayet katledilmesidir. Birinci Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve intiharı, V.

Murat'ın tahttan indirilmesi ve II. Abdülhamit'in aynı sonuca uğrayarak hapsi gibi.

İngiliz tarihinde I. Şarl'ın tahttan atılarak idamı gibi.

Bunları, bir ihtilâl neticesinde devlet şekli cumhuriyete inkılâp ederken, bütün hükümdar hanedanının iskâtı veya idamıyla karıştırmamalıdır.

Misâl:

Fransız tarihinde, XVI. Louis'in önce iskâtı, hapis ve sonra muhakeme edilerek idamı ve krallığın kaldırılması, Rusya'da Romanoflar hanedanının tamamen imhası.

Türk ihtilâlinde Osmanlı hanedanının memleket dışına çıkarılması gibi.

Bunlar arasındaki fark şu suretle hulâsa edebilir: Saray ihtilâlinde değişen hanedan veya şahıstır.

Rejim değişikliğinde hükümdarlık müessesesi ortadan kaldırılıyor demektir.

Fransız ansiklopedisine gelince

"İhtilâller kendiliklerinden doğarlar. Bu doğuma, genel hâlde bulunan genel sebeplere eklenen olaylar yol açar. Bunları, umumi sebeplere yahut münhasıran hadiselerle maletmek düpedüz bir görüş olur."

Fransız Ansiklopedisi'ne göre "Fransız İhtilâli eski rejimle, eski idare sistemiyle kendisini anlatabilir. Onu eski rejim doğurmuş... Ona eski rejim sebep olmuştur. Yine bu ansiklopediye göre gebe hâlde bulunan bir ihtilâle, genel sebepler mi, yoksa bir çıbanı delen diken veya iğne gibi, olaylar mı meydan verir? Bu biçim bir incelemeye girişmek çok zordur. Yani Fransız İhtilâli'nin patlak vermesine bilinen olaylar sebep olmasaydı; buna başka olaylar mutlaka sebep olacaktı, demek isteniyor.

Mesela XVI. Louis, firara teşebbüs etmeseydi; düşmanlarla muhaberede bulunmasaydı, krallık kaldırılmayacak, XVI. Louis'in başı giyotin altında koparılmayacak ve bilhassa Cumhuriyet ilan edilmeyecekti; denemez. Genel sebeplerle gebe hâlde bulunan ihtilâle, başka olaylar etkili olacak ve Cumhuriyet yine mutlakîyetin yerini alacaktı.

Burada ayrıca işaret edilmek istenilen nokta, benim anladığıma göre ihtilâllerde bir nevi determinizmin hâkim olmasıdır. (1)

Son çıkan Fransız ansiklopedisine göre

"İhtilâl, bir millet içinde, yeni bir idarenin, yeni bir düzenin ve yeni kurumların, eskilerin yerini almasıdır.

İhtilâl bazen kanuna dokunmaksızın yalnız devletin şeklini değiştirebilir; yani sadece siyasal olabilir. 1848 İhtilâli gibi. Bu ihtilâl eğitimi, genel seçimi zorunlu kıldı, eski deyimle (Reyiâm). Fakat sosyal meselelere ilişmedi."

Bu eser ihtilâli şöyle anlatıyor: "İhtilâl, halkın elbirliği ile az çok sert ve şiddetli olarak, memleketin ve hükümetin iç teşkilâtını değiştirmesi ve bozmasıdır." (2)

Ansiklopedilerin sentezi ve kritiği

Gözden geçirdiğimiz ansiklopediler, ihtilâli, siyasal ve sosyal bakımlardan mütalâa etmektedirler. Açıkça ekonomik meselelerden bahsetmiyorlar. Bence bu bir noksandır. Belki kapalı bir tarzda bir şeyler söylüyorlar. Bunlardan zoraki bir şeyler çıkarmak mümkün ise de bu yine bir eksikliktir. Açıkça bahsetmeli idiler.

Şimdiye kadar yaptığımız etütlerden çıkarılabilecek netice şudur: 1. İhtilâlin tarifidir. Hemen bütün ansiklopediler (La Grande Ansyclopedie-müstesna) bunda birleşiyorlar: Eski toplum düzeninin yerini, yeni bir toplum düzeninin alması. Ve bu işin kuvvetle başarılması.

Bu ihtilâli mutlaka kuvvetle başarmanın zaruri bir şart olmadığını da kendi tarif ve tahlillerimizde göreceğiz. Ve bu tariflerin eksik olduklarını da anlayacağız.

2. İhtilâllerin tasnifidir.

Meyer Lexikon, ihtilâlleri şöyle böyle bir tasnife tabi tutmuştur. Fakat siyasal ve sosyal ihtilâli diğerleri gibi karıştırmış, hele ekonomiye hiç yer vermemiştir. Nitekim yeni Fransız ansiklopedisi de 1948 İhtilâli'nde eğitimin mecburiyeti prensibini, siyasal kabul ediyor ki, bu sosyal bir harekettir.

Bütün bu ansiklopedik etütlerimizden aldığımız verim: İhtilâller kuvvetle başarılır. Politik ve sosyal olurlar.

Bundan ibarettir.

Yalnız ansiklopedi Britannica ve Stat Lexicon, ihtilâli genel olarak tanımlamışlar ve fakat sınıflamaya ya cesaret edememiş, yahut ihmal etmişlerdir.

Sorumuzu tekrarlayabiliriz:

İhtilâl nedir?

Bence, tam ve olgun anlamıyla ihtilâl; mevcut bir politik, sosyal ve ekonomik düzenin yerine; yine politik, sosyal ve özellikle ekonomik, yeni ve ileri bir düzeni zorla ve çoğu zaman silah gücüyle başaran harekettir.

İhtilâl sadece politik ise, buna tam bir ihtilâl diyemeyiz.

1905 Rus İhtilâli (Duma) (1)

1908 Osmanlı İhtilâli Anayasa'nın uygulanması hareketini bu türden ihtilâllere örnek olarak gösterebiliriz.

Bunların her ikisi de sosyal ve ekonomik düzene ilişmediler ve onları oldukları gibi bıraktılar. Bu sebepten millet hesabına aşağı yukarı büyük bir şey yapılmamış oldu.

İhtilâl sadece politik ve sosyal ise, yine tam ve eksiksiz bir ihtilâl söz konusu değildir.

1848'de genel seçimi ve eğitimi mecburi kılan Fransız İhtilâli buna bir örnektir.

İhtilâl, tam ve eksiksiz anlamıyla hükmünü yürütebilmek için dört unsuru kavramalıdır.. Politik, sosyal ve özellikle ekonomik alana girmeli ve ileri bir rejim kurmalıdır. Böylece, eskiliğin yerini, yeni bir düzen ve kuruluş

almalıdır.

1789 Fransız İhtilâli'ni,

1917 Rus Sosyalist İhtilâli'ni,

1919'da başlayan Atatürk İhtilâli'ni, tam ve eksiksiz ihtilâllerin örnekleri diye hatırlayabiliriz. Çünkü bunlar düzeni baştan başa değiştirdiler ve ileriye götürdüler.

Bunlar, başka başka mahiyette olmakla beraber toplumun durumunu; sadece politik ve sosyal bakımlardan değil; aynı zamanda ekonomik açıdan da kavramış ve eski düzeni yıkarak yerine yenisini ve daha ilerisini kurmuşlardır.

Zorla, silah gücü ile başarılan herhangi bir harekete ihtilâl demek; konuya düzeyden ve üstünkörü bakmak olur. Çünkü ortada, ihtilâlin sözünü ettiğimiz üç unsurda kökten bir değişme yoksa, burada ihtilâl değil, sadece bir post kavgası söz konusudur. Hatırimızda kalmaya değer ki, zor ve silah gücü, herhangi bir ihtilâlin unsurları değil, fakat çoğu zaman ihtilâllerin başarılması için zorunlu araçlardır. Böyle bir araca başvurmaksızın ihtilâlin ana unsurları saydığımız şeylerde kesin bir değişiklik yapılmış ise ihtilâl vardır. Ve muvaffak olmuştur.

Mesela:

1876 Mithat Paşa Kanunu Esasisi ve bunun neticesi olarak 1878'e kadar süren Osmanlı parlamento rejimi politik bir ihtilâl sayılır. Fakat bu, rejimi kurmak için zora ve silaha başvurulmamıştır. Bunun aksi olarak 1908 Osmanlı İhtilâli zorla ve silah gücüyle başarılmıştır. (1)

İhtilâlin belli başlı ayırmaçlarından birisi de, eskiliğin yerine ileri bir yenilik getirmesidir. Zorla ve silah gücüyle yahut zorsuz ve silahsız başarılan bir iş gerileme ise, bu bir ihtilâl değil, bir kaytaklıktır. Eski deyimiyle bir irticadır.

- Eskilik ve yenilik nedir?

- Eskiliği ve yeniliği ayırt eden ölçü nedir? Bunu biraz da estetiğin yardımıyla halledeceğiz.

Yenilik, eskiliğe nispetle güzeldir. Ve eskilik yeniliğe nispetle çirkindir.

Yenilik, iyilik; eskilik ise kötülüktür.

Güzel, çirkin; iyi ve kötü nedir?

Nasıl anlatayım?

Muma nispetle gaz lambası, gaz lambasına nispetle hava gazı ve hava gazına nispetle elektrik bir yeniliktir. Eskilere nispetle yeniler, birer güzellik ve iyiliktirler. İhtilâl öyle bir iyiliktir ki, millet yeni haliyle eskisine nazaran gerek maddi ve gerek manevi, daha iyi bir duruma girer.

Politik, sosyal, ekonomik yenilikleri de bunlara kıyas edebilir ve bir sonuca varabiliriz.

Bunları kim ayırt edecek?

İhtilâlin yapıldığı çağın sağduyusu ayırt eder. Her çağa özgü bir sağduyu vardır ve bu o çağın ortak uygarlığına bağlıdır.

Politik bakımdan ihtilâl veya ilerleme; ulusu, elden geldiği, mümkün olduğu kadar egemen kılmaktır. Egemenlik ulusundur, prensibini varabileceği mutlak sınıra ulaştırmaktır. Mesela: İsveç Anayasası bu bakımdan en ileri bir eserdir.

İngiltere, Fransa, Türkiye Anayasaları bundan geridirler. İsviçreliler için bizlere doğru gelmek bir kaytaklık (irtica) olur. Fakat bizlerin onların anayasasına gitmemiz politik bakımdan bir ihtilâldir. Çünkü, İsviçre'de ulus egemenliği bizlerden ileridir. Onlarda, büyük işlerde, son söz millet meclisinin değildir. Referandum veya insiyatif usulü ile milletindir (1).

Fakat bizlerin mutlakıyete, hilâfete dönmemiz bir geriliktir.

Ekonomik ve sosyal alanlara gelince: Eskiliğin yerini alan yeni, sosyal ve ekonomik kurumlar, manevi ve maddi bakımdan milletin refah ve saadetini her ne kadar yükseltmiş ise o kadar ileridir. Mevcuda nispetle daha fena bir duruma koymuş ise geridir. Gerileme vardır. Ekonomik ve sosyal kaytaklık vardır.

İhtilâllerin gayesi milletin her yönden ilerlemesi, daha güzele, daha iyiye doğru gitmesidir. Bunun aksi, ya post kavgası ya kaytaklıktır, irticadır.

Bir millet geri gidebilir mi?

Milletin kaytaklık hakkı var mıdır?

Egemenlik haklarına dayanarak bir milletin gerileme, geri gitme hakkı yoktur.

Çünkü geriler, ilerilere nispetle birer kötülüktürler. Hayat gerilerde değil, ilerilerdedir.

Hayat kötülüklerde değil, ilerilerde, iyiliklerdedir. Gerilerde ölüm vardır. Bir millet öleceğim diyemez. Yaşama ve yaşatma ilerilerdedir. Bir milletin yaşama ve yaşatma hakkı vardır. Bir millet yaşayacağım diyebilir.

Yaşayacağım! Evet...

Öleceğim! Asla...

Efendi olacağım! Evet...

Köle olacağım! Asla.

Bir örnekcik:

Sultanlık, hilâfet, krallık, imparatorluk kurumları, hatta bunlar meşruti olsalar bile, Cumhuriyet'ten geridirler.

Bunların meşrutilerinde bile, millet hâkimiyeti, kayıtlı ve şartlıdır. Hükümdar, ulus egemenliğinde ortaktır.

Osmanlı "Kanuni Esasisi"

İngiliz şartları (Magna Charta)

Japon Anayasası;

Bu sırada sayılabilecek vesikalardır.

Hatta meşruti bir krallık olan Belçika'da bile durum bunlardan daha fazla mutlu değildir.

İleri sürdüğümüz teze göre Cumhuriyet'ten hilâfete, saltanata, krallığa inmek şöyle dursun, meşrutiyete bile dönmek, bir milletin hakkı olamaz. Çünkü böyle bir durumda millet, kendi egemenliğinden kısmen olsun feragat etmektedir.

Amaç, egemenlikten kısmen feragat değil, egemenliği her yönden tamamen elde etmektir. Biz Cumhuriyeti bile bunların ilerisidir diye benimsemiş bulnuyoruz.

Eğer insan haklarını ve ulus egemenliğini Cumhuriyet'ten fazla gerçekleştiren bir rejim keşfedilecek olursa bizim onu kabule hazır olduğumuza şüphe yoktur.

Hatırlarda kalmaya değer ki, modern demokratik anlayışa göre halk iradesi, ulus egemenliği bölünemez (1), egemenliğini kısmen veya tamamen kaybeden milletler hürriyetlerinden vazgeçmişler demektir. Halbuki modern anlayışa göre insanlar hürriyetlerinden tamamen değil, kısmen bile vazgeçemezler.

Bir ferdin, bir milletin "ben hür olmayacağım, esir olacağım" demek hakkı yoktur.

Bir ferdin, bir milletin yalnız ve ancak "ben hür olacağım" demek hakkı vardır.

Akla şöyle bir soru gelebilir:

İnsanlar ve milletler kendilerine ait olan hakları istedikleri gibi kullanamazlar mı?

Kullanırlar, fakat bu kullanma bir şartla mümkündür. İleriye, yükselmeye ve yaşamaya doğru...

Bu haklar geriye doğru.. ölüme doğru asla kullanılamaz.

Hem bir neslin, gelecek nesiller üzerinde kötülüğe doğru tasarruf hakkı nasıl kabul edilebilir? Bir nesil, gelecek nesiller üzerinde fenalığa doğru nasıl hükmedebilir? Nasıl olur da bir nesil, gelecek nesillere bir esaret mirası bırakabilir?

*

Buraya kadar ihtilâlin unsurlarını inceledik. Şimdi de ihtilâlleri başarılı kılan sebepler üzerinde durabiliriz:

Zekâ ve bilgi, taktik, feragat, ölümden korkmamak bir ihtilâlin unsurlarından olmamakla beraber, onu başarılı kılan belli başlı hatta biricik âmillerdir.

İhtilâllerde başarı, zekâ ve bilgi ile eş olarak yürür. Tarih diyor ki: Büyük şeflerin eserleri de büyüktür. İhtilâllerin genişliği ve kavrayışı şeflerin kafalarının dışı yansımasıdır.. 1919 Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının bir fotoğrafisinden başka bir şey değildir. O, modern milletler karşısında, bin yıl geri kalmış bir ulusu, bir hamlede bin yıl ileri götüren bir zekâ ve bir bilgi idi.

Bin yıl diyorum. Bu bir hayal değil, hayalleri geçip aşan bir hakikattir.

Eğer, bir milletin durumunu müesseseleriyle ölçmek isabetli bir şey ise -ki bunda bence şüphe yoktur- Atatürk İhtilâli, patlak verdiği gün müesseselerimiz 14 asır önce ortaya konulmuş olan şeriat kuralları idi. Bugün modern milletlerin karşısında, Mustafa Kemal'in eliyle kurulan yepyeni bir devlet rejimi içinde, en modern kurumlarla donatılmış olarak çıkmış bulunuyoruz.

Ve, biz varız! diyoruz.

Bu sesi, herkes ve bütün dünya saygıyla dinliyor.

İşte ihtilâlde zekâ ve bilginin payı.

*

Max Beer'in Sosyalist Meslekler Tarihi'nde verdiği malûmata göre Spartacus İhtilâli'nin dev gibi Roma İmparatorluğu'nu yerlerin dibine geçirmesine, esir dünyayı hür kılmasına ramak kalmıştı. Şeflerin idaresizliği, bu muzaffer ihtilâli Roma kapıları önünde yerlere serdi.

*

Sahibüzzibh hareketi adını taşıyan ihtilâl Abbasiler saltanatının altını üstüne getirmek üzere idi. Cürci Zeydan'ın verdiği bilgiye göre yalnız Irak'ta, bu yolda, iki milyon adam öldürüldü. Fakat şefin idaresizliği, davanın sonunu bir hiçle bitirdi. Kendi kafasını kaybetti. Hem de kendi adamlarının

eliyle.

Kerenski'nin 1914 Dünya Savaşı sonlarında yaratmak istediği Rus Burjuva Cumhuriyeti Lenin'in dehası karşısında, güneş altında eriyen bir buz parçası gibi su hâline geldi ve döküldü gitti.

Atatürk yalnız iç muarızlarla uğraşmadı, ona karşı bütün bir dünya ayaklandı.

"Dur ve teslim ol!" dedi.

O durmadı. Yılmadı. Ve bu günü yarattı.

Atatürk, işleri nasıl başardığını soranlara her vakit şu karşılığı verirdi:

"İşleri başarmak için en büyük hazine ve kuvvet Türk milleti idi. Olamaz diyenler, hazineyi görmüyorlar ve milletimizi tanımıyor, anlayamıyorlardı."

Mesela:

Sivas Kongresi'nde, Kara Vasıf kendi ve arkadaşları namına şöyle diyordu:

"Düşmanlarımız diritnot yapıyorlar, biz yelkenli gemi bile yapamıyoruz. Onların tankları var, bizim ise kırık dökük kağnılarımız var. Onların orduları var, bizim derme çatma çetelerden başka bir şeyimiz yok. Milyonlarca lira borcumuz var. Her yıl bunun anasını değil, faizini bile ödeyemeyecek kadar fakiriz. Bu şartlar içinde bize düşmanlarımız bağımsızlığınızı tanıyorlar deseler bile biz kabul etmemeliyiz. Manda istemeliyiz" diyordu (1).

Diğer taraftan Halide Edip işi gücü bırakmış, boyuna Atatürk'e mektup yazıyor, Amerika mandasını tavsiye ediyordu (2).

Feragat ve ölümden korkmamak. Tarihin verimlerine göre zekâ ve bilgi feragatle beraber olunca ihtilâllerin zafer sürati şimşekleşiyor. Hiçbir şey onlara karşı koyamıyor. Mesafenin, zamanın anlamı kalmıyor. Einstein'ın yeni teorileri burada canlanıyor. Asırlar yıl, yıllar ay, aylar gün, günler dakika hâlini alıyor. Türk ve Rus İhtilâllerinde olduğu gibi. Atatürk'ün medeniyet dünyası önünde, bin yıl geri kalmış bir milleti, Türk milletini bir hamlede bin yıl ileri götürmesinin sebepleri içinde onun büyük feragatini anmak gerekir. O, aç kaldı. Ölüme mahkûm oldu. Fakat milletini düşündü. Yalnız milletini, açlığı ve ölümü değil.

Fransız İhtilâli'nin bir iki defa sürçmesine sebep, bence feragatin ihmalidir.

Bir kısım ihtilâlcilerin cep doldurma hastalığına tutulmalarıdır (3).

Yeri gelmişken tarihin büyük ihtilâlcilerinden bazı feragat örnekleri anabiliriz.

İsa'yı ele alıyorum

Bu adamı, bir din hareketinin peygamberi olarak değil, din perdesi ardında başardığı büyük bir ihtilâlin şefi olarak mütalea ettiğimiz zaman ne görüyoruz?

Hep ve daima feragatin ve ölümden korkmamamın son aşamalarını.

İsa ihtilâl bayrağını açarken şöyle bağırmıştı: "Ey hahamlar! Siz dul kadınların, öksüz çocukların kefen soyguncularısınız!"

İsa işe böyle başladı.

Max Beer'e göre: O, pek ilkel şekilde de olsa bir sosyalist idi. Sosyalist ihtilâli yapmak istiyordu. Sonra onu ölümlle korkutmak istediler. Korkmadı.

Başına kızgın demirden dikenli bir taç geçirdiler. Çarmıha çıkardılar, ellerinden, ayaklarından ve göğsünden çivilediler. Orada can verdi. Fakat bu feragatin, bu ölümden korkmamamın sonu ne oldu? Bugün insanlığın yarısı o çarmıhın altında toplanıyor. Vicdanını çarmıhta gerili adamın önünde, diz üstünde süslemeye, ona sükûn vermeye çalışıyor!

Size biraz da Muhammed'den bahsetmeliyim

Muhammed işe başladığı gün, Arabın en zengin kadınlarından birisiyle evli bulunuyordu. Bu Hatice idi. Bütün servetlerini davaları yolunda harcadılar.

Muhtaç hâle düştüler. Muhammed'e reva görülmedik işkence ve hakaret kalmadı.

Kâbe'de namaz kılarken kafasına deve işkembesi geçirildi. Secdeden başını kaldırmadı. Kızı Fatime geldi, üstünü başını temizledi, evlerine götürdü. Onu imana geleceğiz diye Taifliler davet ettiler. Taife girerken, taşlarla karşıladılar. Yara bere içinde kaldı. Ölüyordu. Soluk soluğa akrabalarından birinin bağına sığındı. Ona biraz su getirdiler. Akrabaları müşrik olduğundan o hâlinde bile onlardan su almadı. O haliyle akrabalarının kölesini Müslüman yapmakla uğraştı ve muvaffak oldu. Hür olan köleyle beraber yola çıktı. Mekke'ye vardı. Bu defa mekkeliler onu şehre kabul etmediler. Nihayet bir adam çıktı.

Onun kefaletiyle şehirde barınabildi. Fakat davasını yürütmekten bir an geri kalmadı. Öz amcası Ebuleheb onu nerede görse bağıırır ve "Ey ahali! Biraderimin oğlunun sözlerine kanmayınız, o bir yalancıdır!" diye tahkir eder, tahkir ettirirdi. Sokaklarda yeğeni Muhammed'i yuhalara tutturur, herkesin başına geçerek onu taşlar ve taşlatırdı.

O kadar ki, bir gün Muhammed'i öldürmeye ve öldürtmeye karar verdi.

Muhammed bin bir güçlük içinde Medine'ye kaçtı. Davasından dönmedi. Dava ilerliyor ve kazanıyordu. Ona binbir suikastler tertip olundu. Hepsini atlattı.

Bütün yakın akrabalarını dava uğrunda şehit verdi. Hayber Savaşı'nda amcasının oğlu Ali bulunmamıştı; gözlerinden rahatsız yatıyordu. Fakat yatağında duramadı.

Muhammed'e savaş meydanında katıldı. Savaşa çıktığı zaman, Muhammed "Yarabbi!

Akrabamdan kimse kalmadı. Hepsini senin yolunda feda ettim.. Ali'yi de alacaksan, beni de al!" diye yalvardı ve ağladı. Feragatin derecesi görülüyor mu?

Büyük feragatin sonu ne oldu?

Muhammed hayata gözlerini yumduktan on yıl geçmeden kralların taçları, tahtları çöl Araplarının ayakları altında çiğneniyordu.. "Vakkas oğlu Sa'd"ın kumandasındaki 30.000 kişilik çöl Araplarına İran kapılarını açmış, dünya haritasından silinmiş, koskoca İran, bir Arap eyaleti hâline gelmiş, Arap davası Türkistan sınırlarına dayanmıştı.

Firdevsî Şehname'sinde istediği kadar hilkatın yüzüne tüküredursun. Ve çölde kendini çekirgeyle besleyen baldırı çıplak Arap'a, iran'ı çiğnettik diye feryat ededursun.

Feragat'e, inançla yürüyen Arap'ın önüne, inansız, feragatsiz taclı İran çıkamaz, ona karşı koyamazdı.

Taçlar ve tahtlar, çekirge ile beslenen, feragatli, inanlı yalın ayaklıların önünde eğilmeye mahkûmdur.

O kadar ki, hicretin yüzüncü yılında Araplar İspanya içerlerine, Afrika'nın kuzeyine, İstanbul kapılarına kadar dayandılar. İstanbul muhasarasında vefat eden Muhammed'in ihtiyar arkadaşlarından Ebaeyyubülensari, vefatından evvel şöyle bir vasiyette bulundu:

"Ölüyorum, ölünce cesedimi bir tahta üzerine uzatın ve onunla surlara hücum edin!"

Koca idealist yalnız dirisini değil, ölüsünü bile büyük davaya adanmıştı.

Araplar İspanya'yı da aşarak Puatya önlerinde, Paris'in yanı başında göründüler.

Abdurrahman Gafiki şehit düşmeseydi Arap bayrakları Paris burçlarında esecekti.

Ebubekir, İslâm'ın birinci halifesi Arap'ın milyonerlerinden biri idi. Bütün servetini davası uğruna sarfetti. Ölürken kızı Ayşe'yi çağırdı ve şunları söyledi: "Bir hırkam, bir devem, bir de kölem var. Ben ölünce yerime geçecek adama bunları teslim et, çünkü bunları beytu'maldan almıştım benim değildir"

diye gözlerini bu dünyaya kapadı.

Ömer, İslâm'ın ikinci halifesi, zengin değildi. Fakat borçlu öldü, "Ebu'lülü"

adında biri tarafından vuruldu. Ömer bir gün karısının üzerinde yeni bir entari görmüş, nasıl tedarik ettiğini sormuş. Karısı beytulmal'dan her gün kendilerine yemek için gönderilen nafakadan artırdığı para ile aldığını söylemiş.

Ömer, "Ya!" demiş, "Madem ki, artırıbeliyorsun şu hâlde bize, beytulmal, ihtiyacımızdan fazla erzak veriyor. Öyleyse entari bizim hakkımız değildir."

Entariyi çıkartmış ve doğruca hazineye vermiş.

Size bir de, müsaade ederseniz, Emevilerden Aziz oğlu Ömer'e ait bir anekdotu nakledeyim; halife tahta çıktığı gün, karısı sevinerek tebrike koşmuş. Bu kadın da Emevi prenseslerden biri. Ömer, derhal "Sevinme!" demiş. Karısı niçin deyince, "Çünkü ilk iş olarak üzerindeki elmasları, pırlantaları

hazineye teslim edeceğim. Zira bunlar senin değil, babalarımızın haksız olarak millet hazinesinden aldıkları paralarla tedarik edilmiştir" cevabını vermiş. Nihayet Ömer'in doğruluğu Emevilerin işine gelmediğinden onu yine akrabaları zehirledi.

Bir gün ölüm döşeginde yanıp yatarken, kayınbiraderi halifenin ziyaretine gelmiş

ve üzerindeki gömleği kirden simsiyah görünce utanmış, kız kardeşine "Yarın yine geleceğim, halifenin üzerinde bu gömleği görürsem seni öldürürüm" diye yemin etmiş. Ertesi gün yine gelmiş ve aynı gömleği halifenin sırtında görünce kızkardeşini öldürmek için yere vurmuş. Kadın feryat ederek, "Bir sözüm var, müsaade et söyleyeyim" demiş. Söylediği şudur, "Halifenin başka gömleği yok, bunu çıkarıp yıkayabileyim!" Halife zehirlenerek kirli bir gömlek içinde son nefesini verdi (1).

Bu feragatlerin sonu ne oldu! Tarihi sarsan, yerinden oynatan, yürüyüşünü değiştiren eser meydandadır. Bilmem ki, bunu izaha lüzum var mı?

Devlet adamları fakir ölmelidirler ki, idare ettikleri milletler zengin ve mesut olsunlar. Devlet adamları cep doldurmaya kalkarlarsa millet, fakir, bahtsız olur, dava da yenilir, çürür.

Çünkü milletin kazanması ve davanın muzaffer olması imkânı kalmaz. Fakirlik içinde ölmek, devlet adamının, hele ihtilâl şeflerinin süsüdür. İhtilâl şefleri, devlet adamları fakirlikle taçlanırlar.

Biraz daha berilere gelelim.

"Cümleye malûm olduğu üzere devleti aliyyemizin bidayeti zühurundan beri ahkâmı celilei Kur'aniye ve kavanini şer'iyeye kemalile riayet olunduğundan saltanatı seniyyemizin kuvvet ve mikinet ve bilcümle tab'asının refah ve mamuriyeti rütbei gayete vasıl olmuşken yüz elli sene vardır ki gavaili müteakibe ve esbabı mütenevviaya mebni ne şer'i şerife ve ne kavanini münifeye inkıyat ve imtisal olunmamak hasebile evvelki kuvvet ve mamuriyet bilâkis zaf ve fakra mübeddel olmuş ve halbuki kavanini şer'iyeye tahtında idare olunmayan memalikin payeder olamayacağı vazıhattan bulunmuş olup cülüsü hümayunumuz ruzu firuzundan beri efkârı hayriyet asarı melukânemiz dahi mücerret imarı memalik ve enha ve terfi ehali ve fükara kaziyei naflasına münhasır ve memaliki devleti aliyyemizin mevkii coğrafisine ve arazii münbitesine ve halkın kabiliyet ve istidatlarına nazaran esbabı lazımasına teşebbüs olunduğu halde beş on sene zarfında bitevfiki taâlâ surur matluba hasıl olacağı zahir olmakla avni inayeti hazreti bariye itimat ve imdati ruhaniyeti cenabı peygamberiye tevessül ve istinat birle bundan böyle Devleti âliye ve memaliki mahrusamızın hüsün idaresi zımmında bazı kavanini cedide vaz ve tesis lâzım ve mühim görünerek işbu kavanini muktaziyyenin mevadî esasiyesi dahi emniyeti can ve mahfuziyeti ırz ve namus ve mal ve tayini vergi ve asakiri muktaziyyenin sureti celp ve müddeti istihdamı kaziyelerinden ibaret olup şöyle ki dünyada candan ve ırz ve namusdan eaz bir şey olmadığından bir adem anları tehlikede gördükçe hılkati zatiye ve cibilleti fitriyesinde ihyanete meyli olmasa bile muhafazai can ve namusu için elbette bazı suretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzir olageldiği müsellemler olduğu misüllu bilâkis can ve namusundan emin olduğu halde dahi sıdkı istikametden ayrılmayacağı ve işi gücü hemen devlet ve milletine hüsnü hizmetten ibaret olacağı dahi bedihi ve zahirdir ve emniyeti mal kaziyesinin fıkdanı halinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayup ve ne imarı mülke bakamayup daima endişe ve ızdırabdan hali olmadığı misüllu aksi takdirinde yani emval ve melâkin de emniyeti kâmile olduğu halde dahi kendi işile ve tevsii dairei taayyüşile uğraşup ve kendisinde gün be gün Devlet ve Millet gayreti ve

vatan muhabbeti artup ona göre hüsnü harekete çalışacağı şüpheden azadedir ve tayini vergi maddesi dahi çünkü bir devlet muhafaza'ı memaliki için elbette asker ve leşkere ve sair masarifi muktaziye muhtaç olarak bu ise akçe ile idare olunacağına ve akçe dahi tab'anın vergisile hasıl olacağına binaen bunun dahi bir hüsnü suretine bakılmak ehem olup eğerce mukaddemlerde varidat zan olunmuş

olan yedi vahit beliyesiden lehülmad memaliki mahrusamız ahali bundan evvelce kurtulmuş ise de alati tahribiyeden olup hiçbir vakitte semerei nafiası görülemeyen iltizamat usul muzırresi elyevm cari olarak bu ise bir memleketin mesalihi siyasiye ve umuru maliyesini bir ademin yedi ihtiyarına ve belki pençei cebrü kahrına teslim demek olarak oldahi eğer zaten bir eyice adam değil ise hemen kendi çıkarına bakıp cemii harekât ve sekenatı gadr ve zulumdan ibaret olmasile badezin ahali'ı memalikten her ferdin emlâk ve kudretine göre vergiyi münasip tayin olunarak kimseden ziyadesi alınamaması ve devleti âliyemizin berren ve bahren masarifi askeriye ve sairesi dahi kavanini icabiye ile tahdit ve tebyin olunup ona göre icra olunması lazımadandır asker maddesi dahi her minvali muharrer mevadı mühimmeden olarak egerce muhafazai vatan için asker vermek ahalinin farızai zimmeti ise şimdiye kadar cari olduğu veçhile bir memleketin adedi nüfusu mevcudesine bakılmayarak kiminden rütbei' tahammülünden ziyade ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizamsızlığı ve hem ziraat ve ticaret mevadı nafiasının ihlâlını mucip olduğu misüllü askerliğe gelenlerin ilanihayetül ömür istihdamları dahi füturu ve kat'ı tenasülü müstelzim olmakta olmasile her memlekette lüzumu takdirinde talep olunacak neferatı askeriye için bazı usulü hasene ve dört veyahut beş sene müddet istihdam zımnında dahi bir tarikı münavebe vaz ve tesis olunması icabı haldendir velhasıl bu kavanini nizamiye nasıl olmadıkça tahsili kuvvet ve mamuriyet ve asayiş ve istirahat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevadı meşruhada ibaret olduğundan fimabaid eshabı cünhanın davaları kavanini şer'ıye iktizasınca alenen berveçhi tetkik görülüp hüküm olunmadıkça hiç kimse hakkında hafı ve celi idam ve tescim muamelesi icrası cazi olmamak ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz ve namusuna tasullut vukubulmamak ve herkes emval ve emlâkine kemali serbestiyetle malik ve mutasarrıf olarak ana bir taraftan müdahale olunmamak ve tab'ai saltanatı seniyemizden olan ehli islâm ve milili saire bu müsaadatı şahanemize bilâistisna mazhar olmak üzere can ve ırz ve namus ve mal maddelerinde hükmü şer'ı iktizasınca kâffeı memaliki mahrusamız ahalisine tarafı şahanemizden emniyeti kâmile verilmiş ve diğer hususlara dahi ittifakı ara ile karar verilmesi lâzım gelmiş olmakla meclisi ahkâmüladliye azası daha lüzumu mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricali devleti âliyemiz dahi bazı tayin olunacak eyyamda orada içtima ederek ve cümlesi efkâr ve müteleatını hiç çekinmeyüp serbestçe söyleyerek işbu emniyeti can ve mal tayini vergi hususlarına dair kavanini muktaziye bir taraftan kararlaştırılup ve tanzimatı askeriye maddesi dahi babı ser askeri darı şurasında söyleşilüp her bir kanun kararkir oldukça ila maşallahü taâlâ düstürüamel tutulmak üzere balas hattı himayunumuz ile tasdik ve tevşih olunmak için tarafı hümayunumuza arz olunsun.

Ve işbu kavanini şeriye mücerret din ve devlet ve mülki ve milleti ihya için vaz olunacak olduğundan canibi hümayunumuzdan hilâfına hareket vuku bulmayacağına ahdı misak olunup hırka'ı şerife odasında cemi ulema ve vükelâ hazır oldukları halde kassemi billah dahi olunarak ulema ve vükelâ dahi tahlif olunacağından ona göre ulema ve vüzeradan velhasıl her kim olursa olsun kavanini şer'ıyeye muhalif hareket edenlerin kabahatı sabitelerine göre te'dibatı layıklarının hiç rütbeye ve hatıra ve gönüle bakılmayarak icrası zımnında mahsusen ceza kanunnamesi dahi tanzim ettirilsin ve cümle memurunin elhaletü hazihi miktarı vafi maaşları olarak şayet henüz olmayanları var ise onlar dahi tanzim olunacağından şer'an menfur olup harabiyeti mülkün sebebi azami olan rüşvet maddei

kerihesinin fima baid ademi vukuu maddesinin dahi bir kanunu kavi ile tekidine bakılsın ve keyfiyeti meşruha usülü atıkayı bütün bütün tağyir ve tecdit demek olacağından işbu iradei şahanemize Dersaadetv e bilcümle memaliki mahrusamız ahalisine ilân ve işaa olunacağı misüllü düveli mütehabe dahi bu usülün inşallahü taâlâ ilelebet bakasına şahit olmak üzere dersaatemizde mukim bilcümle süferaya dahi resmen bildirilsün hemen rabbimiz taâlâ hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu kavanini müessesesinin hilâfına hareket edenler Allahü taâlâ hazretlerinin lanetine mazhar olsunlar ve ilelebet felâh bulmasunlar amin F.26 Şaban sene 1255." (1)

ATATÜRK İHTİLÂLİ

CİLT II

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Haziran 2000

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ

II

CUMHURİYET GAZTESİNİN OKURLARINA ARMAĞANIDIR

İÇİNDEKİLER

1789 Fransız Büyük İhtilali 9

Danton'un Sözleri 10

Danton Kaçmıyor 10

Rebespierre Giyotin Altında 11

Karl Marks 11

Koca Reşit ve Mithat Paşalar Anekdotu

12

Hanya Fatihinin Katli 12

Koca Reşit ve Kavalalı Mehmet Ali Paşa 13

Koca Reşit'in Büyük Fedakârlığı 14

Tarihçi Lütfl Ne Diyor? 14

Mithat Paşa 15

Mithat Paşa'nın II. Abdülhamit'e Mektubu 16

Mithat Paşa'nın Bir Sözü

19

Ölüm Nedir? Hayat Nedir?

20

Moltke'nin Fikirleri

20

Atatürk ve Çanakkale

20

Hürriyet Kimin Hakkı 21

Romalı Senatör Anekdotu 22

Plevne Gazileri 23

Türk Kaptanı 24

Ali Onbaşı 25

Moltke Ne Diyor? 28

Atatürk Ne Diyor? 28

Nizip'te Türk Albayı 29

İbrahim Verdani'nin Ölümü

29

Atatürk Ölebilir mi?

32

Atatürk ve Büyük İskender 33

Atatürk ve Büyük Petro 35

Atatürk ve Napolyon Bonapart 35

Atatürk ve Anibal 36

Atatürk ve Sezar 37

Atatürk ve Vaşington 37

Atatürk ve Zamanımızın Büyükleri: 38

Atatürk-Roozwelt-Mussolini ve Hitler

38

Alman Tarihçisinin Düşüncesi 38

Times'ın Mütalaası 39

Atatürk'ün Feragati

39

Atatürk Ölümüne Mahkum

40

Feragatin Verimi 40

Romalılar Zamanında Spartaküs 41

Sahibüzzenc'in İsyanı 42

Hasan Sabbah ve Kırmitiler 42

1789 Fransız İhtilali 43

Lenin İhtilali Rusya'da Başarı Sağladı ve

Komünizmi Yarattı 43

Geri Memleketlerde İhtilal 44

Laiklik Nasıl Kabul Edildi

46

Paris Komünü

47

Kaytaklıklar 47

Entellektüel Gericilik 48

Tehlikeli Gericilik

48

Seviye Safsatası 49

Abdülhamit ve Seviye Sabotajı 49

Cumhuriyet ve Rejimler 51

Fes Zihniyeti

52

Medeniyet Bir Küldür

53

İlk Osmanlı Meclisi

54

Şefin Karakteri 55

HAK ANLAMI KARŞISINDA İHTİLAL

İHTİLAL BİR HAK MIDIR? 57

İngiliz, Alman, Fransız Düşünürleri Ne Diyorlar?

57

Türkiye'de Uygulama

58

Fransa'da Uygulama

58

İngiltere'de Uygulama 58

Fransız İhtilalinde Halkın İsyanı 59

Düşünelim 61

Osmanlı Tarihi ve Locke'un Teorisi 62

II. Abdülhamit ve Sonu 62

VI. Mehmed Vahdeddin

63

Locke'un Muarızlarının Sorusu 63

Locke Teorisinin Sentezi ve Eleştirisi 64

Locke'un Devleti 64

Locke Teorisinin Eksiği 65

İhtilal ve Alman Filozofu Kant'ın Fikirleri

65

Kant'ın Gösterdiği Yol 68

Kant'ın Fikrinin Verimi 69

İhtilal ve Schopenhauer'in Fikirleri

70

İhtilal ve Schmoller'in Fikirleri 71

Clemon ve Agis

72

XVI. Louis ve Soylular 72

İhtilal ve Nietzsche'nin Fikirleri 73

İhtilal ve Fransız Bilgini Paul Janey'nin Fikirleri 74

İhtilal ve Jean Jaurés'in Fikirleri

76

Rousseau 77

İhtilal ve Ceferson'un Fikirleri

77

İhtilal ve Fichte'nin Fikirleri

78

İhtilal ve Karl Marks ile Engels'in Fikirleri 79

İhtilal ve Lenin'in Fikirleri 81

İhtilal ve Atatürk'ün Fikirleri

82

Anarşistler 84

Tarih Ne Diyor? Ve Realiteler 86

İhtilali Kim Yapar?

87

Bedreddin Hareketi

89

Dede Sultan İsyanı 90

Bedreddin'in Ölümü

90

Hükümdarların Huyları 91

İngiliz İhtilalleri ve Yapanlar

91

Fransız İhtilali ve Yapanlar 91

Türk Cumhuriyeti İçin Ne Dediler? 92

Yine Fransız İhtilali 93

Fichte Ne Diyor? 95

Fikir Mutlaka Galiptir 99

Şekilcilikten Kaçınmalı 99

Propaganda 99

Kont Kavur'un Bir Sözü 99

Bizde Şekilcilik 100

İnönü Ne Diyor? 100

1789 Fransız büyük ihtilâli

Şüphe yok ki bunun kökleri XVIII inci asrın düşünceleryile sulandı. Fakat bu ihtilâli yapan şahıslar kimlerdi? Ve kaç kişi idiler?

İtalyan tarihçisi Guglielmo Ferrero'ya göre Fransız ihtilâlini başaranların sayısı iki yüzü geçmez (1) bence bu bile fazladır. Bu sayı iki üç kişiye indirilebilir. Mirabeau'nun ilk meclisteki meşhur nutku Mirabeau'nun sözleri, kıvılcımı tutuşturmaya kâfi geldi. Bilindiği gibi, Mirabeau, kralın meclisin dağılmasını emrettiğini bildiren mabeyinciye "Gidiniz efendinize deyiniz ki, biz burada milletin iradesiyle bulunuyoruz. Ve bizi buradan ancak süngü kuvvetile çıkarabilirler!" tarzındaki beyanatı meclisi dağılmaktan kurtarmış ve ihtilâl başlamıştı. Artık meclis kralı değil, ihtilalin gerekimlerini dinliyordu. Kralın otoritesi baş aşağı edilmişti. Başlayan yangını 200 değil, bence, iki kişi idare etti. Bunlar Danton ve Robespierre idi, denilebilir.

Danton, bir nutku ile, Fransayı tehlikeden kurtaracak kadar etkili oluyordu.

Meselâ:

"Vatanın düşmanlarını yenmek için; cesaret, cesaret, cesaret, daimî cesaret!"

(1) diye haykırması milleti ayağa kaldırmaya yetiyordu. O kadar ki Robespierre Danton'u öldürünce, ihtilâl topalladı. Robespierre de öldürülünce, iki ayaktan yoksun olan ihtilâl düştü. Napolyon'un elinde kaldı. Yerini imparatorluğa bıraktı.

Burada işaret etmek istediğimiz nokta şudur ki, Danton ve Robespierre feragat bakımından, birer örnektirler.

Danton kendisini Robespierre'in öldüreceğini biliyordu. Arkadaşları bu konuda Danton'a birçok defalar haber verdiler, İngiltere'ye kaçmasını teklif ettiler.

O, bu teklifleri şiddetle reddetti.

"Kaçmak mı? Asla! Vatan ayakkabı ökçesi altında götürülür mü?" diyordu.

Kaçmadı. Yabancı memleketlerde hayatını dilenerek kazanmak yerine giyotin altında, fakat kendi vatanında ölmeyi tercih etti.

İhtilâl mahkemesi huzuruna çıktığı gün mahkeme reisiyle arasında şöyle bir konuşma oldu:

Reis, "Adın ne? Kaç yaşındasın? Nerede ikamet ediyorsun?"

Danton: "Adım Danton'dur. 30 yaşındayım. Paris'te ikamet ediyorum. Yarın tarihin panteonunda oturacağım. İşi uzatma, aldığın emri infaz et alçak!"

Giyotin önüne geldiği zaman, arkadaşı ile kucaklaşmak istedi. Cellât engel oldu.

Danton soğukkanlılıkla dedi ki: "Alçak, şimdi başlarımızın düşeceği sepette de bizi öpüşmekten menedemezsin ya!"

Danton böyle kahramanca yaşadı, dava uğrunda kahramanca öldü.

Ölmezden önce: "Robespierre! Üç aya varmaz beni takip edersin" diye haykırdı.

Hakikaten üç ayı biraz geçiyordu ki, bir kurşun darbesiyle çenesi kırılan Robespierre giyotin önünde görüldü. Ve başı mukadder sepete düştü!

İlk Cumhuriyetin başı da düşüyordu.

Başarılı ihtilâllerin en büyük düşmanı, onu başaran arkadaşların birbirine girmesidir.

Danton ve Robespierre bu iki dost, düşman öldükleri gün çoluk çocuklarına miras olarak birer kopuk başla, birer de kanlı gömlek bıraktılar. O kadar!

Fakat ilerde göreceğiz ki, bu feragat yabana gitmeyecektir. Danton'la Robespierre'in kanlı gömlekleri, düşen Cumhuriyetin her kalkınma hareketinde birer bayrak olacak ve dava yalnız Fransa'da değil, dünyanın her yanında bu bayraklar altında yeniden zafere ulaşacaktır.

Karl Marx da büyük feragat örneklerindendir. Marx, Matmazel Vestfalen ile evlendi. Hem kendisi, hem karısı zengin aileye mensup idiler. Ortaya attığı sosyalist dâvası uğrunda hapishanelere düştü. Kaçtı. Sürgünden sürgüne koştu.

Fransaya gitti. Almanya'nın müdahalesi üzerine Fransa'yı terke mecbur oldu.

Belçika'ya geçti. Amele hareketleri başladı. Orayı da terk ile İngiltere'ye gitti. İngiltere'de barınabildi. Hayatını sıkıntı içinde bitirdi. Gazetelere yazılar yazarak geçiniyor, ara sıra da arkadaşı Engels ona yardım ediyordu.

Bugün Londra'nın bir mezarlığında, başında küçük bir taş olduğu halde, ebedî uykusunda yatıyor.

Fakat dava mahiyeti itibarıyla ne olursa olsun, bugün Rusya'da Marx'ın heykelleri yükseliyor. Dava dünyayı düşündürüyor. İşte bilginin, yüksek düşüncenin, feragatinin verimi!

Koca Reşit ve Mithat paşalar memleketimizde heykeli dikilmesi gerekli olan büyüklerimizdendir. Gülhane Hattihümayunu adile anılan Tanzimat, Koca Reşit Paşanın eseridir. Bu yüce eser, sosyal ve politik bakımlardan büyük önemi haizdir. Bilhassa 1839 Türkiyesi göz önünde tutulursa, bu önem büsbütün artar.

Gülhane Hattihümayunu, İslâm Hristiyan, Yahudi bütün Osmanlı İmparatorluğunun tebasını birbirine eşit tutuyordu.

Yüzyıllardan beri rüşvet manasını kaybetmiş, normal bir hediye halini almıştı.

Rüşvet vermemek çoğu zaman insanın hayatını tehlikeye koyardı.

Meselâ:

Hanya fatihi Yusuf Paşa fetihten sonra İstanbul'a döndüğü zaman, (Deli) lâkabıyla anılan I inci İbrahim, paşaya "Ne getirdin?" diye sormuş. Hediye getirmediğini öğrenince, koca Gaziyi huzurunda boğdurmuş, sonra da pişman olarak elindeki âsâ ile yüzünü okşamış, "Şu pembe yüzlü adama yazık oldu!" diye hayıflanmıştı (1).

Zamana bakınız ki Hanya'yı fethetmek mana ifade etmiyor, mutlaka hediye isteniyordu. Yani rüşvet!

Tanzimat'tan önceki günler de bundan aşağı değildi. Rüşvetin devlet örgütüne bu kadar sindiği bir devirde Gülhane Hattihümayunu rüşvetin şiddetle cezalandırılacağını, padişahlara bile meydan okuyarak ilân ediyordu. Bu o kadar radikal bir hareket idi ki, zamanımızda İslâmlık kaldırılmıştır demekten daha çok güçtü. Koca Reşit Paşanın ortaya koyduğu yeniliklere, Osmanlı İmparatorluğu zamanının en modern devletlerinden biri oluyordu. Koca Reşit tespit ettiği yenilik hareketlerinde çok samimî ve kesin karar sahibi idi. Her dediğini yaptı ve uygulama alanına koydu. Rüşveti yasaklayan maddeler koydu.

Eski sadrazam Husrev Paşayı bile bir rüşvet maddesinden mahkemeye verdi. Mahkûm ettirdi (1).

Mısır'da hükümrân olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Koca Reşit'e rüşvet teklif etmiş, Koca Reşit şu cevapta bulunmuş: "Paşa ihtiyar olduğundan bu teklifi bunaklığına hamlediyorum. Fakat bu lâtifeler devam ederse onu Mısır'da tevkif eder, hakkından gelirim," demişti (2). Koca Reşit Paşa ortaya attığı eserinde bu kadar samimî ve bu kadar kesin karar sahibi idi.

İslâm, Hristiyan, Yahudi, tebaanın eşitliği hakkındaki prensipleri de aynı sadakatle uygulama alanına koydu. Fransa hükümeti adına doğuda yapılan bu yenilikleri incelemeye memur edilen de Hell, hükümetine verdiği raporda bu hakikati itiraf etmektedir (3)

Vergilerin ıslahı, iltimas usulünün kaldırılması hakkında Gülhane hattının koyduğu esaslar, cidden birer radikal yeniliktir.

Tanzimat'ın en sakat yeri bu kadar yenilikleri ortaya koyduktan sonra bütün bunları şeriat esaslarına dayandırmasıdır ki, bu da, davayı yürütebilmek için, halk efkârına verilmiş bir rüşvettir denebilir.

Koca Reşit'in büyük yanlarından birisini de kişiliğinde ve millet yoluyla gösterdiği şahsi fedakârlıkta buluruz.

Osmanlı İmparatorluğunun resmî tarihçisi Lûtfi, Koca Reşit'ten bahsederken diyor ki: (1)

"Muharriri fakir dahi orada Gülhane'de kürsüye yakın yerde bulunup biîbaretiha hattihümayunu istima

eyledim. O hüsnü kıraat ve letafet, hitabet görülmüş şey değildi. Akabinde toplar atılarak kurbanlar kesildi. Ve keyfiyet bilcümle mealike ilân ile o günden bed ile usulü cedideye teşebbüs olundu.

Tanzimatı Hayriyenin icrası için Reşit Paşanın vukua gelen himmeti sadıkane ve gözüne aldırıldığı müşkülâta karşı şu harekâtı cânsıparane ve fedakâranesi ilâhırzaman ziveri sahayif tevahiri cihan olmağa şayan hidematı makbuledendir.

Te'yidi makal için şu hikâyeyi buracığa derceyledim. Şöyle ki, Reşid Paşa dairei kethüdası Topçu Paşa zâde Salih bey müahharan vezir olmuştu, bu zattan mesmudur ki, dairece mühim bir işin ifadesi için haftalarca bir vakti müsaid bulup da Reşid Paşaya ifadeden aciz kalıp bir akşam Paşa mutadı olduğu üzere nısfilleyle sonra harem dairesine gidinceye kadar bekleyip, elinde şamdanla Paşa mabeyn kapusunu açmakta iken kethüda yanına sokularak meramını ifade için fekki şefe eder etmez "Efendim, sen ne efkârdansın, ben ne haldeyim? Ben yarınki gün bir mehlikedeyim ki akşama sağ çıkacağımdan ümidim yoktur!" deyip ieriye girerek kapıyı kapayıp gitmiştir ki, meğer o gecenin ertesi günü zikrolunan Gülhane cemiyeti vukubulacakmış."

İşte Koca Reşit, kocaman eserini böyle bir fedakârlıkta, böyle bir feragatle başardı. Bu feragatin sonu ne oldu? O, bununla bir milletin, Türk ulusunun modern yaşama temellerini atmış oluyordu. Bugüne bile yer hazırlamıştı, eseri tutundu. Bir günün doğumunda bile etkili oldu. Türk milleti yaşadıkça, Koca Reşit de, eseri de yaşayacaktır.

(Meternih) Koca Reşit'in pek dostu idi. Reşit paşa Tanzimat hakkında fikrini sormuştu; o da, yenilikten sakınsın demişti. Fakat Reşit Paşa yenilikte başarı gösterdi. 'Meternih' eskilikte inat etti. Ve sonunda, bir çamaşır arabası içinde İngiltere'ye kaçtı.

Mithat Paşa

Koca Reşit'ten sonra, Mithat Paşa yenilik tarihimizin en büyük simalarındandır.

Onun teşebbüsleri ve feragatidir ki, Türk milletine 1876 Anayasası'nı kazandırdı. Bu Anayasa Mithat Paşanın fedakârlığının verimidir. Bütün engellere, karşı koydu. Birkaç arkadaşıyla, fakat başta her zaman, o meydan okudu. II nci Abdülhamit gibi tarihin ünlü bir müstebidine, Türk ulusunun egemenliğini, hürriyetini Mithat Paşa tanıttırdı. O da Koca Reşit gibi fedakârlığı ve feragati gözüne aldı. Daha ileri gitti. Bu yolda canını verdi.

O vaktin, deyimiyle, 'Kanunu Esasi' için Mithat Paşanın yanı başında çalışanlardan Şıpka kahramanı Süleyman Paşayı unutmamak bir borçtur. Bu adam milleti uğrunda hayatını her zaman hiçe saymış ve onun mutluluğu yolunda birkaç padişahı yakalarından tutup tahttan aşağı indirmiştir. Süleyman Nazif, "Sultan Aziz'i tahttan indirenler arasında meşrutiyete taraftar olanlar yalnız Mithat Paşa ile Süleyman Paşa idi." diyor (1).

Sultan Aziz tahttan indirildikten sonra toplanan mecliste Sadrazam Rüştü Paşa

"Meşrutiyeti idare ehli vatanda ademi kabiliyeti ve hürriyeti ahalide envai mazarrat mevcuddur," dediği zaman, o mecliste hazır bulunan Süleyman Paşa ayağa kalkarak:

Paşa hazretleri, tebdili saltanat, hali hazırı istipdadı vikaye için olmadı.

Herkes temini için istikbali için bu fedakârlığı deruhte etti. Bu işi yapanların ne sultanı mahlûa bir garazı şahsileri ve ne de şimdikine bir nisbeti mahsusları vardı. Müzakerata bu dakikaları nazarı itibare alarak devam buyurunuz." (2) demişti.

Bu kahraman Türk askeri, bu dürüst ve yüksek devlet adamı ömrünün son günlerini Bağdat sürgününde tamamladı. Mithat Paşanın (Kanunu Esasi) işinde ne kadar samimî, milleti yeniliğe götürmek için ne derece kesin karar ve feragat sahibi olduğunu yakından anlamak için, onun, zamanın eli satırlı zalimi II.

Abdülhamit'e yazdığı mektubu ibretle gözden geçirmek lâzımdır.

Süleyman Nazif'in 'İki Dost' adını verdiği eserinden olduğu gibi aktarıyorum (2). Yarının Taif şehidi vatanın yarınki cellâdına diyor ki: Padişahım, meşrutiyeti vazı ve ilândan muradımız istipdadı refi ve zatı şahanenizi vezaifinizi ikaz ve vükelai devletin vezaifini tayin, milletimizin meyanında müsavâtı kâmileyi temin edip elbirliğiyle ve gerçekten mülkün ıslahına çalışmaktır.

Otuz senedenberi yayınlanıp da hükümleri yerine getirilmeyen hattühümayunlar gibi şimdiki hattühümayunu mülûkaneleri buhranı hazırın indifaından sonra bile hükümsüz kalmıyacaktır.

Zira kanunu esasiyi ilândan muradımız, yalnız mesele-i şarkiyenin hüsnü tesviyesine medar olmak, Avrupalıların aleyhimize açılan ağızlarını kapamak için nümayişten ibaret bir cemile değildir. Bu bapta zatı şahanelerine bazı izahat arzuleyeyim. Evvelâ zatı mülûkânelerine ait olan vezaif-i hükümdaranenizi mutlaka bilmelisiniz. Zira bilcümle harekâtımızdan millet nazarında mesul olacaksınız. Bunun için vükelây-ı devlet ve memurin-i hükûmet icra-i vezaifinden emin olmalıdır ki dörtyüz senedenberi milletimizi denaate alıştırıp devleti dūçarı tedenni eden müdahinlikten yakayı sıyralım. Bendenizin zatı mülûkânelerine fevkal'âde riayetim vardır. Ancak ahkâmı şerişerife tatbiken milletimizin menafiine muzir olan en ufak hususta bile size itaat etmekte mazurum. Çünkü mes'uliyetim ağırdır. Hem vicdanımdan korkarım, hem de vatnımın saadet ve selâmetini temin için vicdanımla müteahhidim. Fakat korkarım ki bu efkâr ve efalden dolayı ileride devlet bendenizi müttehem ve mes'ul tutsun. Şu arzedeceğim doğru sözlerden kalbiniz şüpheye varmasın. Ne çare ki en ziyade korktuğum bilâhare vicdanımın bendenizi mahcup edip mesul tutmasıyla milletimin taan ve tevbihine uğramaktır. İşte bu dehşettir ki zat şahanelerini tasdi için bendenize cüret veriyor.

Padişahım Osmanlılar kendi kendilerini ıslah ve idare iktidarını haiz olmalıdır.

Usulü meşveretle idare olunan bir millette nizam nedir bilirsiniz. Tafsile hacet yoktur. Bendenize emniyet ediniz efendim. Bununla beraber ricali milletden de emin olunuz.

Padişahım bendeniz bir bar sakil altındayım. Osmanlı sıfatile icrayı vazife edeceğim.. Bir memurun kendini vicdanen mesul tutarak icrayı ef'al etmesinin lüzumu gibi bir vezir de hem vicdanı hem milleti nezdinde kendini mesul bilmelidir. Ümit ve iftiyar ederim ki vicdanımın bendenizi mesul tutabileceği bir harekette bulunmadım. Fakat milletin bendenizi mesul tutmaya çalışmasını isterim. Hem bu hale fahrederim.

Padişahım dokuz gün oluyor ki maruzatı mütekaddimeyi is'af etmemekte devam buyuruyorsunuz. Amelenin aletine müşabih olan nizamâtı müberremeyi reddediyorsunuz. Halbuki adaletsiz iş görülmez. Bu hal ise henüz dehşetli zelzelelerden mahvü inkiraz derecesini savuşduran bina-i devleti tamire çalışdığımız sırada siz adeta yıkmak istiyorsunuz diyebilirim.

Eğer bu eshaba mebni bendenizi serkârdan azlederseniz, rica ederim inan idare mizaci şahanenizle icraatı devlet halihazırın ehemmiyet ve ilcaâtına imtizacettirip kullanabilecek bir yediiktidara tevdi buyurulsun herhalde..."

(1923 Kânunu sani 18) kulları Mithat (1).

Bu mektutan altı gün sonra Mithat Paşa sadarettten azlolundu. Ve Avrupa'ya sürüldü. Mithat Paşanın yaptığı (Kanunu Esasi'nin 113'üncü maddesi padişaha bu hakkı tanıyordu.

Mithat Paşa:

"Kendi elimle yare kesip verdiğim kalem

Fetvayı hunu nâ hakkımı yazdı iptida."

Beytinin anlamı oldu.

Sonra af edildi. Memlekete döndü. Bağdat, Suriye, İzmir valiliklerinde bulundu.

Fakat Abdülhamit o sağ iken bir türlü rahat edemiyordu. Nihayet bir iftira tertip olundu. Mithat paşa Abdül'aziz'in katillerindendir denerek Yıldız'da kurulan olağanüstü mahkemeye çıkarıldı. Reis Sururi can düşmanı idi. Yargılanma sonunda idama mahkûm olundu. Hüküm kendisine tebliğ edildiği gün şu cevabı verdi.

"Masumum. Fakat idama mahkûm olmuşum ne çıkar? Türk Milleti sağ olsun!"

Mithat Paşanın suçu Abdülhamit'in istibdadına karşı koyması idi. Yabancı devletlerin işe karışmasıyla, idam hükmü infaz olunamadı.. Taif zindanında hapsedildi. Ve bir süre sonra orada boğduruldu.

Fakat bu feragatin verimi ne oldu?

1876'da Mithat'ın ektiği tohum bir daha ölmedi. Dal budak saldı. Ve bu dal budak nihayet 1908'de Abdülhamit'i boğdu. Eser yaşadı. Ve bu güne yer hazırladı.

Ölümden korkmamak, ihtilâle başarı sağlayan büyük hasletlerdendir.

Bununla beraber, asıl olan ölmek değil, gerekirse hayatı hiçe sayıp ölümün üstüne güle güle yürümektir.

Atatürk: "Yolunuzda bir asker gibi ölmeğe hazırız" diyenlere: "Yolumda ölmeğe değil, yaşamağa ve öldürmeğe hazır olunuz! Döğüş san'atında asıl olan ölmek değil, öldürmektir," derdi.

Bu böyle olmakla beraber, saati çalınca ölümü, bir dost kucaklar gibi kucaklamak, büyük davaların ardı sıra koşan ihtilâlciler için kaçınılmaz bir zorunluktur.

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Biz bunları ne hekimlerin anlattığı, ne filozofların karanlık kavramlar içinde söylemeye çajlıştıkları gibi inceleyeceğiz. Biz, ölüm nedir? Hayat nedir?

anlamalarını moral ve uygulama bakımından, belirtmeye çalışacağız.

Moltke, savaş hakkındaki düşüncelerini söylerken: "Savaş gibi bir kurumu yarattığından dolayı Tanrı'ya teşekkür etmeliyiz. Çünkü savaş olmasaydı, insan ölümle yakınlık kuramayacak ve ahlâksızlık içinde yok olup gidecekti. Genel ahlâkı tutan savaştır!" der (1). Keçecizade İzzet Fuat pPaşa "Kaçırılan fırsatlar" adını verdiği eserinde, bu yolda bir şeyler söylese de, fikrin asıl sahibi Moltke'dir. Bence şurası muhakkaktır ki, insanın, saati çalınca en çok yükseldiği yer ve an, ölüm karşısında aldığı davranıştır. Hayatta, gerektiğinde ölümden korkmayan insan kadar yüksek bir varlık düşünmek mümkün değildir. İnsanı metin, ağırbaşlı, soylu, kısacası, eski deyiimiyle, 'insanıkâmil' yapan haslet budur. Bunun içindir ki, ideal yolunda ölmeği ve öldürmeği kendine sanat yapan askerliğe imrenirim.

Dikkat ediniz! Yaratıkların en cesuru ve hayvanların kralı sayılan arslan bile ölümden yılar ve kaçır, yalnız insanoğludur ki, ideal uğrunda bandosunu çala çala, marşlarını söyleye söyleye, ölümün üzerine yürür; Öölüme, düğüne gider gibi gider.

Çanakkale savaşlarına dair olan şu anekdotu rahmetli Atatürk'ten duymuştum: Düşman, sür'atle siperlerimize yanaşıyormuş, alaya hücum emrini vermiş. Fakat yerinden kimse kıpırdamamış. Her yerden ateş yağıyormuş... Lâğımlar patlıyor, uçaklar bombalar atıyor, top tüfek dumanlarından göz gözü görmüyormuş, bu şartlar altında emir dinletmenin zor olacağını gören Atatürk, bandoyu çaldırmaya başlamış... Kendisi ayağa kalkmış, askere, "Düşman kurşunu adam öldürmez. Bunu size göstereceğim ve sonra kamçıyla üç defa işaret edeceğim, o zaman siz de hücum edeceksiniz," demiş. Atatürk siperlerin üzerine çıkmış, kurşun yağmuruna göğüs vermiş ve kamçısıyla üçüncü işareti verince, alay süngü hücumuna geçmiş.

Rahmetli bu hatırasını gözleri dolarak anlatırdı. "Alay bütünüyle eridi...

Fakat ortada bir yığın düşman ölüsünden başka bir şey kalmadı." derdi.

İnsanı, insan yapan hiç şüphe yok ki ölümden korkmamaktır. Morali yapan büyük haslet ölümdür, bir insanın ölüme karşı gözü ne kadar pek olursa o nisbette yükselir.

Ne kadar yılsa o derece alçalır. Alçak olur. Ölümden yılan milletler özgürlüğe değil, tutsaklığa kavuşurlar.

Namık Kemal, ne kadar yerinde söylemiş:

Can korkusuna değer mi bir ömür

Baki mi olur cihanda insan.

Yine hatırlayabiliriz ki, ölüm gölgeye benzer; kaçtıkça kovalar. Üzerine yürüyünce kaçır.

Nihayet ölüm bir gölgedir!

Bir Fransız şairi evinin kapısına şöyle bir levha asmış: Ici jattends la mort

Ni je la desire, ni je la craind.

Burada ölümü bekliyorum.

Ondan ne korkuyorum, ne de arzuluyorum.

Fakat bence, Fransız şairi bir noktada yanılıyor. Bazen ölüm, bir memleket, bir millet kurtarmak için arzu da edilebilir. Zannediyorum ki, ileri sürdüğümüz soruların karşılığını elle tutulur, gözle görülür bir şekilde henüz vermedim.

Yorumlarım biraz abstre, soyut oldu.

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Bir iki örnekle, soruların karşılığı daha açık bir biçimde kavranabilecektir.

Günün birinde, bir Romalı senatör Neron tarafından tutuklanır. Suçu; Neron'a karşı hazırlanan bir suikastla ilgili olmasıdır. Söyletmek için o kadar eza cefa, o derece işkence yapılıyor ki, ölüm haline dönüşüyor. Neron "Söyle, söylemezsen şimdi öldüreceğim!..." diyor. Senatör baygın halde cevap veriyor:

"Ben sana, beni öldüremezsin demedim. Ve demiyorum. Fakat söylememek hürriyetimi elimden alamazsın!..." diyor. Ve gözlerini kapayarak ölüyor.

Söylememekle, suikastçıları haber vermemekle bu adam memleketine en büyük hizmeti yapmıştır. Çünkü ihtilâlcı ocağını söndürtmedi. Nihayet ocak tekrar ateş

aldı. Ve vatani Neron'dan kurtardı, senatör öldü mü? Aslâ! (1) İki bin yıl sonra bugün tarih onu saygıyla anmaktadır. O bütün insanlığa bir moral örneği olarak gösterilmektedir.

Tekrarlıyabiliriz. Ölüm nedir! Hayat Nedir?

General Ali Fuat, Plevne savunmasına dair o vakitki Rus gazetelerinden birinden naklen şöyle bir anekdot anlatıyor! Vakayı anlatan Rus yazarı diyor ki: (1)

"Rus ordularını aylarca karşısında tutan ve onlara çok güç ve tehlikeli anlar yaşatan Plevne düştü. İlk iş, Osmanlı kuvvetlerine kumanda eden Osman Paşayı aramak oldu. Karargâhında bulunamadı. Ortalık arandı, tarandı. Nihayet yaralı askerler arasında, yaralı olarak yerde yatar bir halde bulundu ve esir edildi.

Türk esirleri ufka kadar uzanan bembeyaz karlar üzerinde küme küme, ufuklara kadar uzanıyorlar. Doktorla birlikte onları teftiş ediyoruz. Üstleri başları lime lime, etleri görünüyor. Açlıktan bitkin bir haldeler. Bet-beniz kalmamış.

Nerde ise ölecekler. Aralarında tek tük ölenlere de rastlanıyor. Sağ kalanlar ölülerden kalan parça parça pusatları boğuşarak kapışıyorlar. Elllerinde kalan parçayı üzerlerine alıyorlar, ısınmağa çalışıyorlar. Bunların birkaç saatlik ömürleri ya var, ya yok! İşte bu insanlara soruyoruz:

- Bir şeye ihtiyacınız var mı? Bir şey ister misiniz?

Rus olduğumuzu anlayınca erkek çehreleriyle sert bakıyorlar. Belki de yarım saat sonra gözlerini ebediyen kapayacak olan bu adamlar son bir gayretle ayağa kalkarak:

- Hiç bir şeye ihtiyacımız yoktur!

Karşılığını veriyorlar.

Anlıyoruz ki Plevne'yi savunan gaziler işte bu onurları yüksek Türklerdir."

Türk genci! Düşman kalemiyle çizilen tabloyu görüyor musun?! İyi dikkat et. Bu tablo ebediyettir. O kadar büyük ve yüksek ki onu ebediyetler bile kavrayamaz ve kaldıramaz. İşte, Türk budur.

Bu gaziler öldüler denilebilir mi?

Hayat bile, belki, bir gün olur, ölür. Fakat bu tablo yaşar. Hem de ebediyetlerle boy ölçüşerek.

Türk genci! Çanakkale'yi, Sakarya'yı, Dumlupınar'ı yaratanlar, işte bunların soyudur, bunların kanıdır. Sen bunlarsın!

Eğer, Abdülhamit II. Gazi Osman Paşayı dinleseydi; Plevne düşmeyecekti. Ve tarih:

Bir Türk kalesi önünde Rus çarlığı yıkıldı!" diyecekti.

Çarın, Romanya prensine çektiği telgraf bunun belgesidir (1).

Gene, General Ali Fuat anlatıyor: (2)

Osmanlı-Rus Savaşında bir Osmanlı motörü Tuna'nın kıyısında bulunan bir Rus cephaneliğini ateşlemek vazifesini alıyor. Kıyıya yanaşıyor. Cephaneliği top ateşine alıyor. Fakat o kadar sokuluyor ki, sahilde bulunan Rus subayları geminin içinde bulunanlara tabanca ile ateş ediyorlar. Geminin küpeştesinde kumanda ile meşgul kaptan bu gürültüye aldırış etmiyor. Emir vermekle meşguldür.

Üzerine yağmur gibi kurşun yağdırılıyor. O yine göreviyle meşgul... Nihayet cephanelik ateş alıyor. Görev tamam olunca, kaptan Rus askerlerine dönüyor, onları selâmlayarak teşekkür ediyor!...

Görev uğrunda hayatı bu kadar hakir gören koca Türk kaptanına öldü denebilir mi?

Biz, onlarla yaşıyoruz.

*

Size isterseniz, hazin bahtlı Giritimizden de bir halk anekdotu anlatayım.

Girid katliâmlarının sonuncusunda, büyük devletler müdahale ettiler. Bunlar İngiltere, Fransa, İtalya, Rusya idi. Gerçi, daha önce, Almanya ve Avusturya-Macaristan da beraberdi. Biraz sonra bu iki devlet karışmaktan vazgeçtiler.

İngilizlerden, Kandiya'da, katliâmla ilgili gördükleri Türkleri tevkif ettiler.

Ve Bahriye divanı harplerinde bunları ölüm cezasına mahkûm ederek şehirde hükmü infaz ettiler!

Düşününüz bir kere; Girid Osmanlı meleketidir, Osmanlı hükümeti, mutasarrıfı, hâkimi Kandiya'da hazır, fakat bunlar işe karıştırılmıyor. Yabancı bir devlet, kendi kanunlarına göre Türk topraklarında Türkleri cezalandırabiliyor!

Nasıl söylemeli?

Osmanlı, Osmanlı'ya karşı, Osmanlı topraklarında suç işliyor... Fakat bunu yabancı cezalandırıyor!

Nerede?...

Osmanlı hükümetinin, Osmanlı mahkemesinin karşısında!...

Hakaretin, hakaret faciasının dehşetine bakınız!

İngilizlerin mahkûm ettikleri Türkler arasında Ali Onbaşı adında bir yiğit vardır. Elleri kelepçeli darağacının altına getiriliyor. Ve bir söyleyeceği olup olmadığı soruluyor.

"Bir su!" diyor.

İngiliz neferi suyu sunduğu zaman, kelepçeyi başına vurmasıyle beraber, neferin orada canı çıkıyor.

Ali Onbaşı gövdesine indirilen süngüler altında elleri kelepçeli can veriyor.

İngilizler, Ali onbaşının dirisini değil, ölüsünü asabildiler!

Atalar sözüdür:

"Ölüme tükürürler, dirime tükürtmem!"

Türk böyledir. Onu demirlere de vursalar, onun için teslim olmak yoktur. Teslim almak vardır. Ali Onbaşı'daki ruhun daha büyük çapta uygulanmasını 1918 mütareke yıllarında göreceğiz.

Ali Onbaşı'nın İngiliz neferinin başında patlattığı kelepçe, neferin başına vurulmamıştır. Ali Onbaşı o zavallı neferi tanımaz bile... fakat vurulan kelepçe, neferin şahsında, İngiliz imparatorluğu tacına indirilmiş ölüm saçan bir Türk yumruğudur.

Türk böyledir. Tek başına kaldığı gün bile bütün bir imparatorluğa meydan okuyacak gücü kendinde bulur. İmparatorluklar yıkıp, bunların üstünde imparatorluk kuran bir milletin oğlu, başka türlü olamazdı. Ve olamadı.

Şimdi size soruyorum:

"Ali Onbaşı öldü!" denebilir mi?

Nasıl denebilir?

Ondan ruh alıyoruz, onu yaşıyoruz.

Rahmetli Samih Rifat'ın bir beytini anmadan geçemeyeceğim.

Sınırlarımda kalsa tek bir kol, tek bir bilek.

Tarih onu, bir kılınç kabzasında görecek (1).

İşte Ali onbaşı!

*

İstiklâl savaşlarında, büyük taarruz günü, saatinde vazifesini başaramadığı için Albay Reşat intihar etti. Halbuki pek kısa bir zaman sonra kumanda ettiği kıt'alar muvaffak oldular. İntiharına sebep, aşağı yukarı dakika meselesi idi.

Vazifesini bu kadar izzeti nefis meselesi yapmıştı.

Konfüçyus mezhebinde 'Allah'ın anlamı da vazifedir. Yazan Konfüçyus olduysa, yapan, uygulayan da Türk albayı oldu.

Reşat öldü denebilir mi?

*

Size bir de, Nizip vakasını anlatmak isterim.

Biliyoruz ki, Nizip'te Osmanlı orduları, Mısır ordularına yenildiler. Buna sebep ordularımıza kumanda eden Çerkes Hafız Paşanın bilgisizliği, düşman tarafın kazanma nedeni ise, Başkumandanları İbrahim Paşanın enerjisi, zekâsı ve bilgisi idi.

Mareşal Moltke o tarihlerde Osmanlı ordusunda bulunuyordu. Ve ordunun kurmaylığını yapıyordu. Mısır ordusuna taarruz zamanının geldiğini ve fırsatın kaçırılmamasını, zaferin mutlaka Osmanlılar tarafında kalacağını ısrarla Başkumandana bildirdi. Fakat Hafız Paşa müneccimlerin reyini almadan böyle bir teşebbüste bulunamayacağını söyleyince Moltke şaşırıp kaldı.

Ve nihayet müneccimler Eşref saatin henüz gelmediğini bildirince, Moltke istifa etti (1). Kabul edilmedi, fakat fırsat kaçırılmış oldu. Mısır ordusu hemen taarruza geçti ve Çerkez Hafız kumandasındaki Osmanlı ordusunu çil yavrusu gibi dağıttı. Moltke güçlükle kaçabildi. Buna rağmen hatıratında diyor ki:

"Silâhlı milletin, en canlı örneği Türklerdir. Bu ülke köylüsünün orak, kâtibinin kalem, hatta kadınlarını etek tutuşunda, silâha sarılmış bir pençe kıvraklığı vardır. Türk, ata biner gibi oturur ve keşfe yollanan uyanık nefer gibi yürür. Silâhın ruha verdiği güveni her Türk'ün bakışında görmek mümkündür. O

doğduğu gündenberi silâhlıdır. Bundan dolayı hayata ve hadiselere güvenle bakmayı da öğrenmiştir.

Türkiye'ye adım atar atmaz, bu kanaati edindim. Silâhlı bir milletin içinde yaşadığıma inandım. Nizip bu kanaati ne sarstı, ne de giderdi. Çünkü orada yenilen Türk değildi, kumandandı. Yenen de öbür taraf olmayıp hurafelerdi. Harp plânını müneccimler vasıtasıyla çizen, hücum emrini yıldızlardan bekleyen kumandana karşı, cesur Türk ne yapabilirdi?

Müneccimin Türkiye'den kovulduğu ve yıldızların harp işlerine karışmalarının yasak edildiği gün, Türkün ruhu yeniden parlıyacak ve silâh kullanmak için doğan bu kahraman milletin tarihi, eski ışığını bulacaktır." (1) Atatürk bir gün, ilk mecliste istiklâl savaşlarının hesabını verirken, şu mütalâada bulunmuştu:

"Türk yenildi derlerse inanmayınız. Yenilen kumandandır." (2) Atatürk İhtilâli ile, Moltke'nin arzuları yerine gelmiş, Türk milletinin tarihi başka, geçmişten daha yüksek bir anlamda, eski ışığını bulma yolunu tutmuştur.

Ne mutlu bize; bilhassa gelecek kuşaklara.

Fakat burada asıl belirtmek istediğimiz nokta, bütün bunlar değildir.

Nizip felâketi günü, bütün Osmanlı ordusu dağılıp kaçarken, henüz kurulmuş

modern bir alayımız, galip Mısır ordusuna, son neferine kadar dayanmıştır. Bu alayın başında ismi tarihe bile geçmeyen bir Türk albayı bulunuyordu. Tarihin bildirdiğine göre, öğrenimin Saint-Cyr'de bitirmişti. Elinde yalın kılıç, düşmanla çarpışırken kaçmakta olan ve henüz kaldırılmış bulunan Yeniçeri artıklarına bakarak, şöyle haykırmıştı:

"Alçaklar! Dönün, bakın... Gâvur dediğiniz mektepliler vatan için nasıl döğüşüyorlar ve nasıl ölüyorlar!" (1)

Bu adsız kahraman da, alayıyla beraber şehit oldu ve şehitler arasında kaldı.

Onur için, şeref için, vatan için, bilgi için, mekteplilik adına ilk defa ölüm meydanında haykıran ve can veren bu kahraman öldü denebilir mi?

Adsız kahraman bugün tarih içinde bir onur abidesi gibi yükseliyor!

*

Bu Mısırlı genç, 18 Mayıs 1910 yılında Mısır'da idam olundu. Çünkü Mısır Başvekili Butrus Gali Paşayı öldürmüştü. Bu olayın sebepleri ve akışı hakkında Rıza Nur şunları nakletmektedir: (2)

Vatan aleyhinde Butrus'un şu işleri vardı:

"1. Danışvay vakası: Güvercinleriyle meşhur bir şehir olan Danışva'ya İngilizler gidip para vermeden halkın güvercinlerini avlamayı âdet edinmişlerdi.

Halk zarar görüyor ve kızıyordu. Bir defa yine iki İngiliz subayı harman zamanında Danışva'ya gelip güvercin avlıyorlar. Bir mermi harmana gelip mahsulü yakar. Halk subaylara hücum edip onları tokat ve sopa ile döverler. Subaylardan biri düşer ve saatlarca güneşin altında kalıp ölür. Köylüler mahkemeye verilir.

Dört Mısırlı idam ve birkaçı kürek cezasına çarptırılır, birkaçına da çoluk çocuklarının önünde iyi bir meydan dayağı atılır. Halbuki otopsi, İngiliz subayının dayakla değil, güneş vurmasıyla öldüğünü göstermişti.. O vakit Butrus Gâli Adliye Nazırıydı. Bu zalimâne hükmün, âleti sayıldı.

"2. 1899'da Butrus Gâli Dışişleri Bakanı iken, İngilizler ile Sudan itilâfını imza etmişti.. Bununla Mısır'ın canı ve malı ile feth edilen Sudan'a İngilizleri ortak etmişti. Bu da vatana bir hıyanet kabul edildi.

"3. Butrus-nazırülnüzzar iken, -yâni başbakan- basın kanunu yapıp basının hürriyetini kısıtlamıştı ve şiddetli baskı yapmıştı.. Bu da bir hıyanet görüldü.

"4. Öldürülüşünden önce Süveyş Kanalı'nın imtiyazının süresini uzatmaya teşebbüs etti. Bu da Mısır için bir hıyanet idi.

Mısır'da o vakit, Millet Meclisi yerini tutan Meclisi Umumî vardı. Butrus imtiyazın uzatılması lâyihasını tasdik ettirmek üzere bu meclise vermişti.

Müzakere esnasında lâyhaya itiraz eden her üyeye hakaret ediyordu.

Butrusun bu hali bütün Mısırı dilgir etmişti. İşte bu hâl Verdani'yi hiddetlendirdi; tam bu esnada, uzatma imtiyazını meclisten çıkartamayacağını anlatan Butrus Gâli lâyihayı meclisten geri alıp, meclissiz icra etmek istedi..

Verdani, El ahbar gazetesinde bu haberi işitince çılgına döndü.

Bunun üzerine Verdani'nin taraftarları, lâyihayı meclisten alınmadan Butrus Gâli'yi öldürmeye karar vermişti. İş Verdani üstüne aldı. Hariciye nezaretinin önüne giderek Butrus'u bekledi. Cesareti

kırılıp vuramadı. Ertesi günü tekrar orada bekledi. Butrus arabasına binerken tabanca ile vurdular. Bir kurşun kara ciğerini, mide ve bağırsaklarını delmiş ve içerde kalmıştı. Hastaneye kaldırılıp ameliyat yapıldı. İki gün sonra öldü.

Verdani tutkulandı. Verdani vakada hiç kimsenin katkısı olmadığını söylemek mertliğini gösterdi. Diğerleri serbest bırakıldı. Verdani mahkemede: "Vatanını hain Butrusun şerrinden kurtarmak için onu öldürdüğünü" söyledi ve dedi ki;

"Daima rüyamda bu adamı öldürdüğümü görüyordum." Mahkemede, daha önce söylediğim katlin sebeplerini teşebbüsüne sebep olarak belirtti.

Muhakeme esnasında Verdani'ye: "Sen anarşistsin," dediler.

Verdani: "Hayır, ben hürriyetperverim. Anayasa taraftarıyım. Katle bir sebep de kabinenin düşmesidir. Çünkü meşrutî hükûmetlerde mebusan kabineye ademi itimad gösterince, kabine yerinde kalamaz. Demek bu kabineyi devirmek lâzımdı. Devirmek için de başka çare bulamadım. Yaptığıma teessüf etmiyorum. Vatanım uğrunda yaptım. Madem ki, kabine sorumlusu olduğunu gösterdi. Ondan bu suretle hesap sormak lâzım geldi. Sordum."

Dedi...

Ve idama mahkûm oldu.

Verdani idam olunurken:

"Allah'ın birliğine şehadet ettiğim gibi, hürriyet uğrunda ölmenin de Allah'ın emri olduğuna şehadet ederim," dedi.

Büyük bir cesaret ve soğukkanlılıkla sehpaye doğru yürüyüp boynunu cellâda teslim etti.

Mahkûm sehpaye çıkarken binlerce kişi:

"Korkma Verdani! Milletin için, Allah'a gidiyorsun" diye bağışıyor ve ağlaşıyordu.

Verdani'ye, Mısır'ın bu istiklâl ve hürriyet âbidesine öldü denebilir mi?

Yaşatan ölümü, öldüren yaşamağya yeğ tutmayan milletler, sonsuza kadar alçalırlar.

Abdülhak Hâmid 'Musa Bin Nusery'inde,

"Musa denilir kubbede bir hoşça sada var"

diyor.

Hüner hayatta bir hoşça sadayı bırakabilmektir, yaşamak budur. Meselâ bizzat Abdülhak Hamid'e öldü denebilir mi?

Bugün o, yaşıyorum, yaşadım diyenlerin bin kat dirisidir. Ve diri kalacaktır.

Atatürk ölebilir mi?

Türk milleti, Türk vatanı yaşadıkça o da yaşayacaktır.

Atatürk'ün öldüğü günlerde bir İngiliz gazetesi "Atatürk öldü, insanlık öksüz kaldı" diyordu.

Hatta insanlık yaşadıkça Atatürk yaşayacaktır.

Gene Fransızca "Illustration" mecmuası "Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, Büyük Pedroları, Vaşingtonları... Fakat yirminci asırda büyüklük rekorunu Atatürk, bu Türk oğlu kırdı," diyordu.

Atatürk ölebilir mi?

Yeri gelmişken, şunu da hatırlatmak isterim ki: Atatürk'ün yanında, tarihin büyükleri diye sayılan şu bir kaç isim, inanarak söylüyorum, siz de inanınız; ufak tefek şeylerdir. Hele zamanımızda büyük geçinenler, hani şu bildiklerimiz, bunlar, daha ufak tefek şeylerdir.. Görüşlerimin kişisel kalmaması için tarihin geçmiş büyükleriyle, Atatürk arasında küçük bir karşılaştırma yapmak isterim: Büyük İskender'i ele alıyorum.

Fakat İskender kimdir? Ve ne yaptı?

O, babası Filip'ten zamanın en kuvvetli ordusunu buldu. Dev gibi örgütlü bir memleket buldu. Egemen Makedonya'yı, dünyalara egemen kıldı. Hintlere kadar kuşattı. Nice şairler destanlar, nice filozoflar tarihler yazdı.

Fakat sonu ne oldu?

İskender otuz, otuz bir yaşlarında gözlerini bir geçici dünyaya yumunca, koca imparatorluk sanki bir çocuğun eline teslim edilmiş kıymetli bir vazoya benziyordu. Çocuğun ayağı sürçmesiyle beraber tuz gibi dağıldı gitti. Ve İmparatorluk İskender'in generalleri elinde bir pars postu gibi parçalandı.

Mirasyedinin mirası böylece bitti, gitti.

Atatürk ne buldu? Ve ne yaptı?

Atatürk bir şey bulmadı.

Düşmana batıracak bir iğne, hukuk bakımından bağımsızlığına sahip bir vatan bile bulmadı. Vatanın 'Sevr'le bağımsızlığı yok edilmişti.

Atatürk, bir şey buldu ki, bunu, öğüne öğüne her vakit söylerdi: Bu, Türk milleti, Atatürk'ün kanını taşıdığı millet idi.

Atatürk yalnız Türk milletine güvendi. Milletın davasını, millete dayanarak açtı.

Atatürk bir iğne bile bulmadı dediğim zaman, aşırı konuştuğum sayılmasın. O, davanın büyüklüğüne oranla bir iğne bile bulmadı. Düşmana batıracak süngü yoktu.

Lâmarinalardan, köylü kadınların bazlama saclarından süngü dövüldü. Bu bıçaklarla düşmana karşı konuldu. Bir aralık süngü yetiştirilemiyordu. Birinci İnönü savaşında bir kısım askerimiz taşla döğüşti.

Sayın Milletvekili General Sıtkı'dan hadiseyi şöyle dinledim: Alay kumandanı düşmanın yaklaştığını ve fakat askerin döğüşmek için süngüsü olmadığını söylediği vakit, general şu cevapta bulunmuş:

"Bellerinde kuşak vardır. Yerde de Allah'ın taşı dolu. Doldursunlar, süngü yerine taş kullansınlar!"

Düşman yanaştığı zaman, bir kısım kuvvetlerimiz süngüye karşı taşla döğüşmüşlerdir. Düşmanın başını taşla ezmişlerdir. Ve düşman savaş alanını bize bırakmıştır! Atatürk bu şartlar içinde Türk başbuğluğu yapmıştır. Türk ulusu da bu şartlar içinde savaşmış ve yenmiştir!

Böyle savaş olur mu? demeyiniz.

Böyle savaş kazanılır mı? demeyiniz.

Bunu başkaları söyleyebilir fakat siz; hayır! Türk gençleri! Siz söylemeyiniz.

Çünkü böyle savaş olur ve kazanılır. Bu sanatın sırrı, tılsımı, Türk olmaktadır.

İnönü savaşında toplarımıza kama bulmak güçlüğü ile karşılaşıldı. Eski Maliye Bakanı Gümüşhane Milletvekili sayın Hasan Fehmi Ataç'dan işittim ki ağaçtan kama yapılmış ve birçok topumuz bu suretle kullanılmıştır. Neden sonra çelikten kama dökmek imkânı elde edilmiştir.

Atatürk yalnız dış düşmanla savaşmadı; iç düşmanlarla da uğraştı. Yeni ekonomisiyle, sosyal ve siyasal meseleleriyle bugünkü yepyeni Türkiye'yi yarattı.

Atatürk'ün karşısına Büyük İskender mukayese konusu bile olamaz.

Büyük Petro, bizim tarihlerde 'deli' lâkabını aldı. Bu adam, ikide bir, Atatürk'le mukayese edilmek isteniyor. Emeklere acırım.

Deli Petro, ne buldu ve ne yaptı?

Deli Petro kocaman bir Rusya buldu. Avrupa ve Asya'ya dal budak salmış bir Rusya; fakat bütün amacı müstebit çarlar idaresinin kuvvetlendirilmesine yönelmişti. Modern ve kuvvetli bir istibdad kurdu. Devrim yapıyorum diye, mujiklerin sakallarını kestirdi! Buna isterseniz, berberler inkılâbı diyelim! Ve ömrünün son gününü, Prut bataklıklarında Baltacı'nın elinde geçirdiği esirliğin acı hatırasıyla tüketti! Atatürk istibdadı değil, ulus egemenliğini kurdu ve ömrünü her yönden zaferle bitirdi. Aradaki fark bu kadar büyük ve derindir.

Arada karlı dağlar vardır.

Bir moda daha... Nedense bilmem; Napolyon'da eksiksiz meziyetler bulanlar; Atatürk'ü bu Korsikalıyla karşılaştırmaya çalışırlar. Bence bu gibiler, tarihi bilgilerinden ziyade, dedikoduları yargı aracı olarak kullanmaktadırlar.

Napolyon büyük Fransız ihtilâli içinde, ateşten bir Fransa buldu. Bu Fransanın ruhunda 'Danton'un, 'Robespiyer'in 'Kamil dö Moulin'in vs. ruhu yanıyordu. O, bu ruhun üstüne bir baykuş gibi kondu. Önce Mısır'a saldırdı ve ilerledi. Yüzü Akkâ duvarlarına çarpınca, aklını başına alır gibi oldu. Fakat: Eğer Akkâ'yı açarsam, Asya'yı açarım!

Diye inadında direndi.

En cesur kumandanlarından General Bon'u, askerinin önünde geçirdi.

Bon hemen yürüdü. Ve askerinin önünde Akkâ duvarlarına elde kılıç tırmanmaya başladı. Her taraftan demir ve ateş yağıyordu. Fakat Bon tırmanmakta devam ediyordu. Nihayet bir kazan, kızgın katran döküldü. Bu katran Bon'u simsiyah, kale duvarlarına yapıştırdı... Bon ölmüştü (1).

Türk topraklarına izinsiz ayak basanların âkıbeti budur. Yüzleri kapkara, dünyaya teşhir edilmektedir.

Napolyon ümidini kesti. Mısır'a kaçmaya başladı. Orada da tutunamadı. İngiliz filolarının önünden bir hırsız gibi sıvışarak kapağı Fransa'ya attığı gün: Türk öldürülür, fakat yenilemez (2). diye haykırdı.

Napolyon'un bütün hayatında kuşatıp da önünde iki defa yenildiği kale, Akkâ'dır.

O, ilk defa Türkler önünde yenildi.

Cezzar Ahmed Paşa bu kalenin kumandanı idi. Ne yazık, bugün bir mezar taşı bile yok.

Halbuki, mağlûp Napolyon'un, Fransa'da tapınağı andırır türbesi var.

Napolyon'un sonuna bakalım: Ne yaptı ve ne oldu?

Önce, ateş gibi Fransız kanını Moskova'nın buzlarında dondurdu. Ve Vaterlo'da, Baltık'tan Akdeniz'e kadar uzanan Fransız imparatorluğunu Sainte Helen adasıyla trampa etti.

Atatürk ise yoğu var etti.

Biraz daha gerilere gidelim. İsterseniz biraz da Anibal'den bahsedelim.

Atatürk'ün Dumlupınar meydan muharebesi Anibal'in meşhur Kan savaşındaki çok üstündür. Askerî tarihler, Anibal'in Kan savaşını hatalar sırasında anarken, Atatürk'ün Dumlupınar meydan muharebesini zafer örneği diye yazmaktadırlar.

Anibal'in hatası yalnız Roma ordularının kurtulmasıyla kalmadı. En sonunda bu hatadır ki, Kartaca'nın çöküp, ateşler içinde yok olmasıyla sonuçlandı.

Atatürk'ün Sakarya, Dumlupınar savaşları bütün bir düşman dünyasının yıkılmasıyla bitti.

Sezar'a gelince; Voltaire'in Brütüs'e söylediği gibi, bu adam Roma'yı dünyaya hâkim kıldı. Fakat Tiber çayı kenarında bir esire olarak bıraktı. Galler fethinin başardığı bu idi! Müstebit, son nefesini Brütüs'ün bıçağı altında verdi.

Roma, dışarda hâkim, içerde esir idi!

Atatürk, Türk'ü dış bakımdan bağımsızlığın, şeref ve haysiyetin ucuna yükseltti.

Medenî milletlerle bir yaptı. İç bakımdan, bütün otoritelerin üstüne çıkardı, egemen kıldı. Atatürk, Türk'e istilâ ve esaret mirasını değil, efendiliği bıraktı. Nerede kaldı ki, Sezar'ın fetihleri demirden bir Roma'ya dayanıyordu.

Atatürk hiçten, bir demir Türk devleti kurdu.

Zamanımıza doğru gelem; Vaşington'u ele alıyorum. Şüphe yok ki Vaşington büyük adamdır. Fakat Atatürk yanında mı?

Bunu hiç ummayınız!

Atatürk'ün öldüğü gün, bıraktığı eserle, Vaşington'un öldüğü gün, bıraktığı eseri bir mukayese ederseniz hakikat birden gözlerde belirir.

Vaşington, karşısında yalnız İngilizleri buldu.

Atatürk, karşısında bütün bir dünyayı buldu ve yendi.

Vaşington'un iç bakımdan karşılaştığı güçlükler ile, Atatürk'ün karşılaştığı zorluklar ve yine bütün başarması gereken işler, birincinin başardığı işlerle ölçülemeyecek kadar büyüktü. Bunlardan şu kadarını açıkça biliriz ki, Atatürk bir tutuşta, bin yıllık duygu âdet ve hukukunu, batı âdet ve hukukuyla değiştirdi. Vaşington böyle aşılması güç, imkânsız bir rol karşısında kalmadı.

Atatürk, imkânsızlığı, mümkün kıldı.

Atatürk ve Zamanımız Büyükleri

Artık ben söylemeyeceğim. Sözü Birleşik Amerika Devletlerinin Ankara eski Büyük Elçisi General Şeril'e bırakıyorum; General, Üç Adam adındaki eserinde Atatürk'ü, Mussolini ve Roozvelt'le mukayese neticesinde, Atatürk'ün bunlara üstün olduğunu belirtmektedir. Hatta Generalin naklettiğine göre, bizzat Mussolini Atatürk için "c'est un autre homme" (o başka bir adamdır) demiştir.

Hakikat de budur.

Mussolini'nin, Roozvelt'in büyük şahsiyetleri olduğunda şüphe yoktur. Fakat bunların, içinde bulundukları şartlarla, Atatürk'ün içinde bulunup da başarı sağladığı şartlar arasında dağlar kadar farklar vardır. Ve neticede ortaya konulan eserler, birbiriyle kıyaslanmayacak kadar yüksektir.

Atatürk'ün ne bulduğunu yukarıda yazmıştık. Ne yaptığı ve ne bıraktığı da bellidir. Halbuki Mussolini o zamanki başarısını dünya savaşından muzaffer çıkan İtalya'ya borçludur. Roozwelt birşey yaptıysa dünyanın en zengin bir memleketine 130 milyonluk Birleşik Amerika Devletlerine dayanarak yaptı!

Hitler; o, her zaman Atatürk'ten örnek aldığını söyledi.

Zamanımızın bir Alman tarihçisi, gerek nasyonal sosyalizmin ve gerek faşizmin Mustafa Kemal rejiminin az çok değiştirilmiş birer şeklinden başka bir şey olmadıklarını söylüyor.

Çok doğrudur. Çok doğru bir görüştür. Kemalizm otoriter bir demokrasidir ki, kökleri halktadır. Türk milleti bir piramide benzer, tabanı halk, tepesi yine halktan gelen baştır ki, bizde, buna şef denir. Şef otoritesini yine halktan alır. Demokrasi de, bundan başka bir şey değildir.

Atatürk'ün ölümünde Times gazetesinde çıkan bir makalede bu cihet pek güzel belirtilmişti. Muharrir yazısında "Atatürk rejimini diktatörlük sanmak bir hatadır. Bu rejim demokratiktir. Yalnız bizim demokrasilerin eksiğini tamamlamıştır ki, bu eksik, otoritedir. Eğer biz, bu eksiği tamamlamış olsaydık, bugün dünya birbirine zıt rejimlere ayrılmaz ve birbirine girecek halde bulunmazdı!" diyor.

İşte Atatürk'ün eserinin anlamı

Atatürk büyük feragat sahibi idi. Millet davası içinde hiçbir teşebbüste, ölüm karşısında göz kırpmadı. O, Çanakkale'de, Bağımsızlık Savaşında ve bütün hayatında hep böyle idi.

Mektepten kurmay çıktı. Şam'a sürüldü. Hürriyet için çalıştı. Çanakkale'de bin bir güçlük içinde, kurşun yağmurları altında İngiliz ordularını yendi. O günün yabancı tarihçileri, onun için "Çanakkale'de İngilizleri yenen adam!" diyorlar (1).

Millî davanın başlangıcında ordu müfettişi idi. Erzurum Kongresinin açılacağı sıralarda istifa etti. Kongreye sadece bir vatandaş olarak katıldı. Bu Türk oğlu, bu sade vatandaş, yarınki hür ve bağımsız Türk milletinin, Türk ulusunun kurtarıcısı olacaktı.

Ve oldu.

Atatürk'ten bir çok defa işittim, diyordu ki: "Ordu müfettişliğinden istifa edip de basit bir vatandaş olarak milletim ve vatanım için çalışmaya başladığım gün bütün bir düşman dünya içinde, kendimi en kuvvetli bir adam olarak bulunuyordum. Bu kuvveti bana, Türk ulusu davasının büyüklüğü ile, vicdanım veriyordu."

Biraz sonra Sultan Vahdettin hükümeti onu ölüme mahkûm etti (1). Fakat bütün bunlar onu yıldırmadı. Azmini sarssmak şöyle dursun, o her gün artan bir irade ile, her gün yeni yeni atılımlarla millî amaca, önüne geçilmez bir hızla yürüdü.

Önüne çıkanları yıktı, devirdi ve ezdi.

Atatürk büyük dava sıralarında Çankaya'da küçücük bir ev içinde, kör ışıklı bir lamba altında çalışırdı. Altında, ikide bir bozulan, külüstür bir otomobil vardı. Bir gün Ankara istasyonunda, şimdi Cumhurbaşkanlığı özel kalem dairesinde, öğle yemeği olarak önümüzde ekmek peynirle, biraz da

kirazdan başka birşey olmadığını iyice hatırlıyorum.

Atatürk bu şartlar içinde çalıştı. Sakarya savaşları sırasında bir gün attan düştü, kaburga kemiği kırıldı. Hemen ayağa kalktı, yüzünü düşmana doğru çevirdi:

"Günü gelecek, ben de senin kemiklerini kıracağım!"

diye haykırdı.

Atatürk, bütün bu sıkıntılara göğüs gerdi. Fakat bu feragatin bu ölümünden yılmazlığın sonu ne oldu?

Bilmem ki, bunu açıklamaya hacet var mı?

Kızası şudur: Ölü sayılan bir milletten; medenî milletlere eşit bir Türkiye, bir Türk milleti. Ezilen milletlere kurtuluş yolunu gösteren bir rejim...

Feragatin verimindeki büyüklüğe bakınız.

Şunu da hemen ve önemle kaydetmeliyiz k*i, feragatin ve ölümden yılmazlığın zekâ ve bilgi ile, birleşik olması başarıyı tamamlayan nedenlerin başındadır.

Yoksa yalnız ölümden korkmamak, yalnız ölmek; ortaya bir eser değil, bir mezarlık çıkarır. Sadece feragat ise verimsiz bir acı olur.

Romalılar zamanında Spartaküs

İhtilâli, tekrarlayabiliriz ki; Roma kapılarına kadar dayandığı, bütün İtalya, ihtilâlcilerin eline düştüğü, binlerce asil beyler esir edildiği halde şefler arasına düşen anlaşmazlık yüzünden, ihtilâl yenildi. Ve bütün emekler, dökülen kanlar heba olup gitti. Spartaküs ihtilâli başarmış olsaydı; yalnız İtalya değil, tarihin mukadderatı değişecek, bugünkü ilerleme atılımları belki bin sene kazanacaktı. İhtilâllerin büyük düşmanlarından biri de şefler arasında çıkan anlaşmazlıklar, ikiliklerdir.

Spartaküs ihtilâli böyle bir anlaşmazlığa kurban oldu.

Spartaküs yakaladığı esir soyluları Gladyatör oyunlarına koymuş ve birbirine öldürtmüştür. Bunlar döğüşürken: "Siz, biz esirleri, birbirimize öldürtür, seyreder, eğlenirdiniz... Nasıl güzel mi imiş?" diye alay etmiştir. Bu davranış, Roma soylu sınıfını çok üzmüş, her ne pahasına olursa olsun, Spartaküs'ten öc almak için onları ayağa kaldırmıştır. Fakat ne olursa olsun, Spartaküs'ün soylulara reva gördüğü bu davranıştan ibret almak lâzımdır.

"Zulmün binası olmaz" derler. Roma aristokratları yaptıklarını çekiyordu. "Ne ekersen onu biçersin..." sözü meşhurdur. Fakat Spartaküs sonra yenildi.

Karargâhı, şimdiki Vezüv yanardağının kenarında idi, ölüsünü orada buldular.

İhtilâlciler yakalandıkça çarmıha gerildi, bir halde ki, Güney İtalya çarmıhlara gerilmiş insanlarla doldu. Bunlara adım başında rastlanıyordu (1).

Sahibüzzenç isyanı evvelce de söylediğimiz gibi bu sırada anılabilir Abbasî saltanatını tehlikeye koyan bu ihtilâli, Sahibüzzenç'in etrafına toplanan esirler yaptı. Başarıya ulaşmalarına çok bir şey kalmamıştı. Tarihlerin verdiği haberlere göre bu ihtilâlde ölenlerin sayısı iki milyondan fazla idi (2). Fakat günün birinde Sahibüzzenç'in kafası adamlarından biri tarafından kesilerek Halife ordusunun kumandanına teslim edilince, ihtilâlin de başı kesilmiş oldu.

Başarılmış olsaydı, islâm tarihinin yürüyüşü değişecekti.

Hasan Sabbah ve Kırmitiler

Bu, İslâm'da kısmen sosyalist, kısmen de anarşist hareketi idi. Düzenli bir programları da vardı. Şeflyer Şeyhülcebel adını alıyorlar; nerede sultanlık davasını güdeni duysalar, görseler, mutlaka öldürüyorlardı. Melik Şah Selçukî zamanında başlayan bu hareket 120 yıl sürdü. Fakat bu harekete, zekâ ile birleşik feragat değildir denemez. Bu kadar zaman önce, bu kadar tutunan bu rejim, herhalde aptallığın ve egoizmin verimi olamazdı.

Fakat sonunda dejenere oldu ve yıkıldı (3).

1789 Fransız İhtilâli (1)

Feragat sahibi, cesur şeflere mâlikti. Bunda şüphe yoktur. Fakat şefler zekâ ve bilgi bakımından bilhassa zekâ bakımından söz götürür bir durumda idiler.

Bunların bir kusuru da sabit fikircilik idi. Hele etraflarını çevirenler, cep doldurma hastalığına fena halde müptelâ bulunuyorlardı (2).

Alfred Fouillet'nin dediği gibi, lüzumsuz ve çok fazla ve yersiz dökülen kanlar, idraksizliğin bir verimi idi. Nihayet şefler arasına düşen kıskançlık ve anlaşmazlık, konvansiyon meclisini bir kamara haline getirdi. İşte birinci Fransız Cumhuriyeti, hem de şeflerin eliyle, bu kamarada boğazlandı...

*

Lenin ihtilâli Rusya'da başarı sağladı ve komünizmi yarattı Yüz seksen milyon nüfusa, en ileri ve en sol sayılan böyle bir rejimi kabul ettirmek, onu yirmi üç seneden beri uygulamayı başarmak, feragatin, cesaretin, zekâ ve bilginin veriminden başka ne olabilir ki?

Lenin'in hayatı baştan başa bu hasletlerin bir ifadesidir. Onun elâstiki taktikleri, başarının; yüksek prestiji, komünist zaferin belli başlı yapıcısı oldu. Bazen şiddetle, kesinlikle radikal hareket ettiği halde, bazen süratle gerilemesini de bildi.

Komünizm: miras tanımaz, eşit paydan başka bir şey kabul etmez... Mülkiyetin düşmanıdır vesaire... Bu böyle olduğu halde, gerektiği bunların az çok aksine hareket ihmal edilmedi (3).

Dünyanın en ileri ve en son rejimi kabul edilen komünizm, denebilir ki, dünyanın en ileri değil, genel kültür bakımından en geri memleketlerinden birinde uygulama alanı bulabilmiştir. Acaba şöyle bir neticeye varamaz mıyız? Büyük ihtilâller, kültür bakımından geri memleketlerde, orta, hele ileri kültürlü memleketlerden daha çabuk ve kolaylıkla başarı sağlıyor.

Buna hayır demek, evet demek kadar zordur. Bir bakımdan, kültürü geri memleketler uysal olurlar. Tıpkı yabancı saldırısına kolaylıkla boyun eğmeleri gibi... Denebilir ki, geri memleketlerde, yeniliklere karşı kaytaklık da kolayca vücuda getirilebilir. Çünkü geri halk tutucudur. Eski âdet ve geleneklere fazla bağlıdır... Fakat uyanık bir ihtilâl şefinin bu halden korkusu olamaz. Geri halk kütleleri zannedildiği gibi geleneklere bağlı değildir.

Yalnız bu halk kütleleri içinde eskilikle midelerini şişirenler vardır. İşte bunlardır ki, halkı körüklerler, tahrik ederler. Ayaklandırırlar, kaytakları yaratırlar. Yapılacak iş bu sınıfı ilk fırsatta yok etmektir. Bir kere bunlar temizlendi mi, mesele bitmiş demektir. Yollar, ihtilâlin yürüyüşüne açılmıştır.

Asıl iş, bu ameliyeyi yapmaktır.

Büyük Fransız İhtilâline karşı vukua getirilen Vande, Liyon kaytakları (1), 31

Mart kaytaklığı, komünizme karşı 1917-1918'de Kolçak, Denikin kumandasında baş gösteren müthiş direnme, bu sırada anılabilirler.

Bence hakikat şudur: Mesele kültür veya kültürsüzlük işi değildir. İhtilâllerin getirdiği yeni rejimlerin, ekilen ıstırapları teskin etmesi, onlara merhem olması lazımdır. Bunu yapabilen ihtilâl, mutlaka başarı sağlar. Yeter ki biraz önce belirtmiş olduğumuz sınıfın hakkından gelsin.

İhtilâllerde zaman ve fırsat, taktik bakımından, büyük önem taşır Fırsatı kollayan, zamanı seçemede yanılmayan ihtilâller başarı sağlarlar.

Atatürk, bu cihetlere çok dikkat ederdi. Zamanı çok güzel seçer, fırsatı asla kaçırmazdı. Zamanı gelmedikçe acele etmez, sabrederdi. Koruk sabırla helva olur.

O kadar sabrederdi ki yerinden kıpırdamayacak sanılırdı. Hakikatte prensiplerden bir zerresini feda ettiği görülmemiştir. O, sabreder; fakat bir de fırsatı ve zamanı ele geçirince, ihtilâlin prensibini uygulama alanına koymakta dakika geçirmezdi. Prensip tatbikata girince, onun aksi olan eskiliğin yerinde yeller eserdi. Cumhuriyetin ilânı böyle oldu. İlgili bölümünde bunu belgeleriyle göstereceğiz. Şapka giymek, laik devlet hep böyle oldu.

Laik devlet örneğiyle, görüşümüzü biraz açıklamayı faydasız bulmuyoruz. Atatürk öteden beri devletin laikleşmesini, Türk ihtilâli için bir prensip olarak benimsemişti. Dinin devlet, devletin din işlerine karışmaması, bunların birbirinden ayrı kalması, onca gerekli idi. Din bir vicdan meselesi olduğuna göre, Atatürk bunda pek haklı idi. Devlet işleri, günü gününe değiştiği için, laiklik prensibini kabul etmekten başka çare yoktu. Bu bahse ileride geniş

mikyasta yine döneceğiz. Şimdilik şu kadarcığını kaydedelim ki, zamanı gelmeden Atatürk bunu ortaya sürmedi. Fakat aksine hareket ettiği görülmüştür.

Meselâ: Birinci Millet Meclisinin açılma töreninde, önce Ankara'da Hacı Bayram camiine gidilmiş, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiş, tekbirler getirilmiş, bu dinî merasimle meclis açılmıştır.

Birinci Teşkilâtı Esasiye kanunun (Anayasa), iki maddesini din prensibi teşkil etmiştir. Bu maddelere göre "Türkiye devletinin dini, din-i İslâm": "ahkâmı şer'iyenin infazına millet meclisi me'mur" idi. Mecliste müezzin, beş vakit ezan okur, imam cemaate namaz kıldırırdı. Dikkate değer ki Kurtuluş savaşları zaferle taçlandıktan sonra, Atatürk, Ankara'ya döndü. Meclis kapısı önünde resmî üniformasıyla bekleyen imam efendi, Atatürk'ü durdurdu, ellerini kaldırdı, fakat dinî duaya başlar başlamaz, Atatürk hiddetle:

"Burada böyle şeylere lüzum yoktur. Bunları camide yapabilirsiniz! Biz savaşı dua ile değil, Mehmetçiğin kanıyla kazandık!" dedi ve imamı kovdu.

Bir defa da Rize sayahetinde medreselerin açılması için kendisine müracaat eden hocalara; hiddet ve şiddetle ve herkesin önünde:

"Para istiyorsanız size millet yetecek kadar verecektir. Açsanız karnınızı doyuracaktır. Medreseler bir daha açılmayacaktır anladınız mı?" diye bağırdı.

Laikliğe doğru pratik ilk adımlar atılmıştı.

İkinci Teşkilâtı Esasiye (Anayasa) projesi hazırlanırken, birinci Teşkilâtı Esasியede bulunan din kayıtlarının kaldırılmasını teklif edenlere fikren beraber olduğu halde, zamanı henüz uygun görmediğinden maddelerin kalmasını isteyenlerle beraber gibi görünmüş ve ilk şekli gibi kabul ettirmiştir. Nihayet 1928 yılında verilen bir takrirle meclisin çoğunluğunun üçte biri, maddelerin kaldırılmasını istemiş ve Türk devleti yeşil sarıklı Cumhuriyet olmaktan kurtularak, bugünkü modern laik halini almıştır. Ve bu muazzam hâdise, sessizce yoluna konmuş ve bitirilmiştir.

Zamanı gelince işler böyle bitiverir.

Atatürk, hilâfet ve saltanat makamı eski 'Kanun esası' ile, İstanbul'da dururken, ilk iş olarak laiklik meselesini ortaya atarak ulusal davayı sömürücülere sakatlatamazdı, nitekim davanın başlangıcında hilâfet ve saltanat hakkında da böyle davranıldı. Maksat, hilâfet ve saltanatı düşmanlardan kurtarmaktır denildi. Fakat sırası gelince bu dejenere kurumlar da tarihe intikal ettirildi (1).

Zaman beklemek, fırsatı kaçırmamak, işte ihtilâlcinin başarı tılsımları.

Paris komünü

1871 Paris Komün hareketinin başarısızlıkla sonuçlanmasının başlıca nedenini Karl Marx komüncülerin zamanı ve fırsatı kollayamamalarında bulur. Fransa bu tarihte, Alman istilâsı altında bulunuyordu. Komün hareketine, Almanların istilâ ordusu tabiatıyla göz yumuyordu. Psikolojik bakımdan bu durum, halk üzerinde fena etki yapıyordu. İşte bu ve buna benzer haller, Komün hareketinin muvaffakiyetsizliğine sebep oldu (2).

Kaytaklıklar

İhtilalcilerin uyanık ve dikkatli olmalarını gerektiren noktalardan birisi de, eserlerinin karşılaşması mukadder olan kaytaklıklardır. Bizim yakın tarihimizde görülen kaytaklık olaylarının çoğunu yabancılarla, Türk olmayan Müslümanlar yapmıştır. Çerkez, Arnavut, Arap vs. gibi. Bunlara dikkat

gerekir... Kaytaklık açık olursa mücadele oldukça kolay olur. Fakat bunun en tehlikelisi hak suretinde görünenidir.

Şair Baki'nin güzel bir mısraını kavram halinde anmadan geçemeyeceğim. Büyük Türk şairi diyor ki:

"Batıl her vakit batıldır. Felâket onun, hak suretinde görünmesindedir" (1).

İhtilâlcı, gericileri asla, af etmemelidir.. Bunlara göz yummak, ihtilâle kıymak demektir. Danton'un, zayıf yeri burası idi. Robespierre, haklı olarak, Danton'a bu gevşekliğinden dolayı gücenik idi. Robespiyerre, haklı idi. Çünkü Danton'un bu zaafı, Fransız İhtilâline oldukça pahalıya oturdu.

Kaytaklığın en korkuncu hak suretinde görünenidir demiştik. Hele kaytaklar entellektüel de olurlarsa iş daha fazla önem kazanır. Yoksa bir Şeyh Sait hareketini bastırmak o kadar zor bir şey sayılmaz. Nitekim Cumhuriyete karşı Hınıs topraklarında isyan bayrağını açan; Ergani madenini, Elazığ'ı ele geçirerek Malatya üzerine yürüyen ve Diyarbakır'ı kuşatmaya kadar cür'et gösteren Şeyh Sait, kaçarken General Osman Koptagel'in eline geçti ve son nefesini Diyarbakır'da darağacında tamamladı... Derviş Mehmet de Menemen'de böyle oldu. Bununla beraber, ne mahiyet arzederse etsin kaytaklığı ateş bacayı sarmadan olduğu yerde bastırmak, imha etmek lâzımdır. Sözü ayağa düşürmemek icabeder. Aksi halde tehlike büyür.

Bir de kaytaklık sinsi sinsi işler. Kendini haktan yana gösterir ki asıl, tehlikesi de budur.

Meselâ, şöyle bir düşünce ortaya atılır: "Cumhuriyet ilân edildi: buna ne lüzum vardı? Güya ileri hareket yapmışız! Sanki saltanat idaresi buna engel mi oluyordu? İngiltere krallıktır. Fakat İngiltere'nin geri bir memleket olduğunu kim iddia edebilir? Orada demokrasi yok mu? Hem de demokrasilerin en olgunu var.

Biz Cumhuriyeti ilân etmiş olmakla demokraside İngiltere'den daha ileri mi gittik?"

Ve tekrar size hitap ederek tav vermeğe başlarlar... Derler ki: "Rica ederiz, sizin gibi okumuş, aydın bir adam, böyle şekillere kapılamaz! Hayır! Hayır!

Asla!..."

Seviye safsatası

Sonra bunlardan bir diğerine rastlarsınız ve şunları dinlersiniz:

"Cumhuriyet!... Bu şüphe yok ki çok güzel bir şey. En ileri bir rejim. Fakat böyle bir idareye lâıyk bir millet olmak için seviye çok yüksek olmalıdır.

Meselâ Fransa gibi! Fakat rica ederim bizim millî seviyemiz buna elverişli midir?"

Gene sizi kandırarak sözlerine devam ederler:

"Siz ki, aydın bir kişisiniz. Siz de kabul edersiniz ki, biz henüz kendimizi Cumhuriyetle idare edecek bir seviyede değiliz. Öyle değil mi efendim? Tereddüde mahal var mı?"

Bir diğlerinden de şunları duyarsınız:

"Şapka!... Pekalâ giyilsin. Fakat ilerlemenin tılsımı bu mu? Her şey dururken sanki bu mu yapılmalıydı? Medenî kanun! Buna lüzum ne idi? Bizim âdetlerimize uyar mı?"

Gene sizi tavlayarak:

"Bu hakikatler sizce de meçhul değildir!"

Bu seviye safsatası bir zamanlar Abdülhamit'in de elinde bir kaytaklık (gericilik) aracı olmuştu. Biliyoruz ki, Abdülhamit 1878'den sonra, Millet Meclisini 33 sene toplamadı ve 33 yıl milletin kaderini keyfine göre idare etti.

Kanununu Esasi (Anayasa) ilkelerde yazılı idi. Herkes okurdu. Fakat kimse bundan söz edemezdi.

Yakınları, ara sıra Abdülhamit'e Kanunu Esasinin (Anayasanın) tekrar ilânından, meclislerin toplanmasından söz açtıkça; O:

"Evet, ben de bu işi çok arzu ediyorum; fakat milletin seviyesi henüz bu idare tarzına elverişli değildir" karşılığında bulunmuş.

Aradan seneler geçer, bu işten tekrar söz açılınca:

"Ooo!.. Anlıyorum. Ben de çok istiyorum. Fakat milletin seviyesi henüz gelmedi..." der ve sözü kesermiş.

Eğer, 1908 ihtilâli patlak verip de, müstebite zorla Anayasayı ilân ettirmeseydi ve müstebit Osmanlı tahtında yüz yıl kalsaydı, hâlâ milletin seviyesi gelmeyecekti.

Milletlerin seviyesi en ileri, en güzel idarelere elverişli ve lâıktır. Yeter ki bunlara zorla engel olunmasın. Yeter ki idare edenler yüksek seviyeli olsun.

Troçki bu seviye safsatasına çok güzel mukabelede bulunuyor ve diyor ki: Emperyalistler, girdikleri memlekete medeniyet götürdükleri, iddiasındadırlar.

Bu memleketlerin seviyesi yükseline ve gelişince bağımsızlık ve hürriyetlerini geri vereceklerine de söz veriyorlar. Fakat bu söz ne zaman yerine getirilecek?

Seviye bağımsızlığa müsait olunca...

Fakat seviye, hürriyet ve bağımsızlığa ne zaman müsait olacak?

İşte burası belli değil. Çünkü bunu ancak istilâcılar tayin ve takdir edecektir.

Hakikatte ise, onlar, medeniyet götürmekle değil, sömürmekle meşguldürler.

Gariptir ki, baskıları altında bulunan milletleri, savaşlarda, ön saflara süren ve bunlara en modern

silâhları kullandıran emperyalistler; hâlâ bu zavallıların seviyelerini geri görmekteirler. Halbuki, realiteler kendilerini yalanlamaktadırlar. Seviyesi geri olan bu halk kütleleri nasıl oluyor da modern ilim ve tekniğin bir ifadesi olan bu silâhları kullanabiliyorlar? (1). Bunlar istiklâl ve hürriyetlerini, seviyesi geri dedikleri bu memleketlerin halkıyla kurtardıklarının farkında değildirler.

Denize girmeden yüzücü, ata binmeden binici olmaya imkân yoktur. Her yeni rejimin ilk uygulamasında bazı kusurlar gözükebilir. Tıpkı ilk defa denize girenin biraz tuzlu su yutması gibi... Tıpkı binici oluncaya kadar bir iki defa attan düşmenin zorunlu olduğu gibi... Fakat bunlardan sonradır ki, yüzücü ve binici olmak mümkündür.

Cumhuriyete gelince, elbette bu rejim krallıktan, hattâ İngiliz krallık rejiminden üstündür.

İlgili bölümde bu konu üzerinde gerektiği kadar duracağız. Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, İngiltere'de krallık kurumu, rejimi yüksekliği bakımından değil, beşyüz milyonluk, gün batmaz imparatorluğun birliği bakımından korunmaktadır.

Kral Edvard'ın saltanattan çekildiği gün, bu memleketin parlâmentosunda bile bir kısım mebuslar: "Yaşasın Cumhuriyet!" diye bağıldılar. Krallık bir vesayet idaresidir. Gelişmesini tamamlamış milletlerin vasiye ihtiyaçları yoktur.

Montesquieu'nün dediği gibi: "Cumhuriyet fazilettir" (2).

Şapka, Medenî Kanun vs. bunlar ilân edilen yeni Türk rejiminin gereklileridir.

Şapka giymek ne demek? Bütün ilerlemelerin başında bu mu gelir?

Evet ve bunda hiç şüphe edilmemelidir.

Gerçi fes giymek bir mesele değildir. Fakat mesele fese bir kutsallık veren, onu çıkarıp atmayı, mukaddesata hakaret sayan zihniyettir. Şapka giymek, işte böyle sakat bir zihniyeti yerlere, çamurlara çalmak için gerekliydi ve gereklidir. Bu zihniyet kaldıkça, bir nevi Hotantolar fetişizmi olan bu anlayış

devam edip gittikçe, hiçbir şey yapılamazdı. Şapka giymekle, ilerlemelere mani olan bu kara engel söküldü, yıkıldı, yerin dibine geçirildi. Büyük yürüyüş

yolları açıldı.

Atatürk bir gün, lûtfen, bu husustaki fikrimi sormuşlardı.

O sırada Musul işi, aleyhimizde sonuçlandığı için, rahmetli hayli sıkıntılı idi.

Şu cevabı vermek cesaretinde bulundum:

"Şapka giymek, bu millet hesabına bir Musul fethinden üstündür!"

Atatürk hafifçe gülümsediler. Ve başkalarını birkaç defa eğerek beni taltif ettiler.

Şapka Kanunu, Millet Meclisinden çıkacağı gün tek karşı koyan olarak kürsüde merhum Nureddin Paşa görüldü. Yersiz olarak Anayasayı ileri sürdü. Türklerin hürriyetinden bahsetti. Zorla şapka giydirmenin bu prensibe karşı saldırı olduğunu söyledi. Paşa farkına varmadan -farkına vararak diyemeyeceğim, çünkü verilecek hüküm ağır olur-. Cumhuriyet Anayasasını, demagojisine ve kaytaklığa (gericiliğe) vasıta yapmış oluyordu. Kendisine gereken cevaplar verildi.

Meselâ; bu gün bir vatandaş hürüm diyerek; ceketini yeleğini giyer ve iç donuyla pantalonsuz sokağa çıkamaz. Yaparsa deli diye tımarhaneye koyarlar.

Hürüm diye sokağa kimse tüküremez. Belediye ceza alır. Çünkü hastalık yayar.

Vapurlarda, trenlerde hürüm diye pijamalarla gezilemez. Çünkü zamanımızda ayıptır.

Millî zeybek elbisesile bile gezmek yasaktır. Çünkü eşkıyalığı tahrik eder mahiyette görülmektedir.

İşte, fesde bunlar gibiydi. Hatta dayandığı zihniyet bakımından bunlardan da fena. Bunun için yasak edildi.

Avrupaya gidenler çok iyi bilirler; fesli bir şarklının arkasından halk kahkahalarla güler, çocuklar ardısıra koşar. Uzağa gitmeye ne hacet, biz fesi atalı şurada kısa bir süre oluyor. Bu gün fesli bir Mısırlıyı gördüğümüz zaman ne kadar tuhaf, gülünç bir manzara ile karşılaşmış bulunuyoruz?

Demek ki yalnız sakat bir zihniyet yere vurulmadı. Böylece gülünç olmaktan da kurtulduk!

Batı medeniyeti ve herhangi bir medeniyet, bir küldür; ayrılık kabul etmez. Ya hep alınır, yahut alınmaz. Tıpkı dinler gibi.

Nasıl söyleyeyim?

Meselâ, birisi diyor ki, ben Müslüman olacağım ama, namazla orucu kabul etmem.

Üst tarafını benimserim. Böyle Müslümanlık olmayacağı gibi; Hristiyanlık da bunun gibidir.

Türk milleti için seviye, söz konusu olamaz. O rejimlerin en yükseklerine lâyıktır. Onun seviyesini yüksek görmeyenler kendi alçak seviyelerini ifade etmektedirler.

Milletinin seviyesini alçak görenden daha alçak bir kimse tasavvur olanamaz.

Seviye ve gelişme şarlatanlığına, susturucu bir cevap: İlk Meclis Mebusanı Osmanînin toplantılarında tanık sıfatıyla hazır bulunan Times ve Temps muhabirleri, gazetelerine verdikleri haberlerde, aşağı yukarı şu tarzda fikir yürütüyorlardı:

"Osmanlı parlâmentosu toplandı. Bu ilk meclistir, fakat buna ilk meclis demek çok zordur. Mebuslar o kadar güzel münakaşalar ediyorlar; millet işlerini o kadar iyi takip ediyorlar; hükûmeti o kadar güzel murakebe ediyorlar ki, sanki İngiltere, Fransa parlâmentoları karşısındayız gibi bir şey..." (1).

Yabancılar Türk kabiliyetini bu kadar yüksek görürken, bizimkilerin alçak görüşüne ne demeli?

Bunun cevabını biraz önce vermiştik.

Milletler için seviye, gelişme yok... Sonsuz hamleler, sıçrayışlarla ilerlemeler var.

Gelişme, fizyolojik meselelerde söz konusu olabilir. Mesela çocuk doğar, büyük, gelişir, vs.

Darwin'e göre insan maymununun bir gelişmiş türüdür. Fakat, toplumsal işlerde bu söz konusu değildir.

Büyük davalar peşinde koşan ihtilâl şefi için arkadaş seçmek en önemli işlerden birini teşkil eder.

Bunları isabetle seçemeyen şefin muvaffak olmasına imkân yoktur. En çok dikkat edilecek yanlardan birisi de budur. Belki de birincisi.

Arkadaşların inançta, karakterde, azimde sarsılmaz kimseler olması gerektir.

Atatürk ve Lenin, Hitler, Mussolini böyle arkadaşları buldular. Ve bu arkadaşlar, bu şeflerin başarı sırrını meydana getirdiler.

Şef kinli olmayacak, uyanık olacak, dedikodulara kulak asmayacaktır. Kendisini sevdirecektir. Kinli ve dedikodulara kulak asan, sevimsiz kimseler bir defa devlet adamı olamazlar. Bu gibiler yalnız kendi kuyularını değil, davanın da kuyusunu kazmış olurlar.

Kin, kıskançlık ve dedikodu imparatorluklar yemiş, başarılı ihtilâlleri bile çökertmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, 1789 Fransız İhtilâli, Endülüs tarihi bunun en canlı örnekleridir. Bu yüzden Osmanlı Devletinde nice değerli şahsiyetler ya bir köşede atılmış kalmış, yahut ekseriya katledilmiştir. Robospirer kini ve kıskançlığı başta Danton olmak üzere nice liderleri giyotin altına sürüklemiş, nihayet kendisi de aynı yoldan geçip gitmiştir. Tarihçi Aullard'ın dediği gibi Danton'un öldürülmesiyle cumhuriyet topallamış, Robespierer'in de idamıyla iki ayağından olmuş, sonra sürünen cumhuriyetin üzerine Napolyon bir kartal gibi konarak imparatorluğu kurmuştur.

Rus ihtilalcilerinin son zamanlarda bu yoldaki gidişlerinden ihtilâl hesabına korkulabilir.

HAK ANLAMI KARŞISINDA İHTİLÂL

İHTİLAL BİR HAK MIDIR?

İngiliz, Alman, Fransız düşünürleri ne diyorlar?

İngiliz bilgini Locke, 'Gouvernement civil=sivil hükümet' adındaki kitabında açıkça ihtilâlcidir.

İhtilâli bilimleştirir ve milletler için son anda başvurulacak en yüce bir hak olarak tanır.

Locke meseleyi şu yoldan yorumlar:

Milletin yürütme ve yasama kuvvetlerine karşı ihtilâl hakkı vardır.

Yürütme kuvvetine karşı, ihtilâl hakkını millet şu hallerde kullanabilir.

1. Yürütme kuvveti, kanunları tanımazsa,
2. Millet Meclisinin toplanmasına engel olursa,
3. Seçmede etkili olursa,
4. Vatanı düşmanlara teslim ederse.

Millet, yasanın kuvvetine karşı ihtilâl hakkını, eğer bu kuvvet, milletle devlet arasında kurulmuş anlaşma dışına çıkarsa kabul eder.

Yürütme kuvvetine karşı ihtilâl hakkının uygulanmasını 1908 Osmanlı Meşrutiyetinde görmek kabildir. Yahut 1908 Osmanlı Meşrutiyetini Locke'un bu görüşleriyle meşru kılmak mümkündür. Abdülhamit II. 1878'de meclisleri kapadı ve bir daha açmadı, kanunları tatbik etmedi. Millet ayağa kalktı, 1908'de sultana meşrutiyeti zorla kabul ve ilân ettirdi. Nihayet 1909'da, 31 Mart kaytaklığında (gericiliğinde) Abdülhamit II'yi tahtından indirdi.

VI. Mehmed Vahdettin 1918 mütarekesinden sonra milletin arzularına boyun eğmedi, vatan düşmanlarıyla birleşti. Meclisi dağıttırdı... Ve millet saltanatı kaldırdı. Vahdettin bir İngiliz diridnotu ile kaçtı. Son günlerini İtalya'da, Sanremo'da, tıpkı ellerinde şapkalarını açan, dilenciler gibi, ömür dilenerek bitirdi.

*

XVI. Lois'in vatan düşmanlarıyla muhabereleleri yakalandı, vatana ihanet suçuyla Millet Meclisine verildi. Meclis ölümüne hükmetti. Ve giyotin altında başı koparıldı.

İngiliz krallarından Şarl ile Rusya imparatoru II Nikola ve ailesinin sonları da bu sırada anılabilirler.

Locke'un muarızları şunları söylüyorlar:

Halka ihtilâl hakkı tanımak tehlikelidir... Halk kolayca tahrik edilebilir.

Bu suretle çıkartılacak ayaklanmalar; memleketi ve milleti sık sık anarşi içinde bırakır, memleketi ve milleti felâketlere sürüklerler.

Locke hasımlarına cevap veriyor ve diyor ki: "İhtilâl çıkartmaya en güç unsur halk kütlesidir. Zira halk, alıştığı bir idareye karşın ihtilâl çıkartması şöyle dursun, onu elinden geldiği kadar korumaya ve savunmaya çalışır... Bununla beraber, halka ihtilâl hakkını tanımakta, korkacak bir şey yoktur."

Locke'un görüşü ne dereceye kadar doğrudur? Muarızları mı haklı; yoksa Locke mu?

Hemen söyleyebiliriz ki, tarihin verimleri, realiteler Locke'u doğrulamaktadır.

İşte size, 1789 Fransız İhtilâlinden kısaltılmış bir parça: (1)

"...Bir pazar günü, tavan arasında barınan, çocuklarının açlıktan ağlamalarıyla, bağırımlarıyla kalkan ana, büyük binanın merdivenlerini birer, ikişer aşarak fırına doğru koşuyor. Merdivenleri inerek, kıtlık dedikodusu yapan hizmetçilerle konuşuyor; söyleşilerde bulunuyor. Fırının önüne geldiği zaman orada, kendisi gibi çocuklarının açlığı ile acı çeken analara rastlıyor. Burada bir okka ekmek alabilmek için akşamlara kadar sıra beklemek lâzım.

Fakat neden beklemeli?...

Soylular, bu asıl felâketlere sebep olanlar rahat içinde yaşarlarken, fakir halk bu acılara neden mâruz kalsın?...

Sıkıntıyı asıl onlar, soylular çekmemeli mi?...

Fırın önünde bekleyen kadılar, bu soruyu, boyuna birbirine soruyorlar ve dedikodu gittikçe artıyor; sesler yükseliyor. Hava bulanık, çilenti yavaş yavaş

başlıyor. Sesler gittikçe yükseliyor:

- Ey analar ne duruyoruz?...

- Haydi Versay'a!

- Orada ne yapacağız?

- Hakkımızı arayacağız!...

Sesler daha fazla yükseliyor. Müthiş kalabalık hareket halindedir. Sesler korkunç velvele halini alıyor. Kalabalığın başına Malllard adında bir mubaşir geçiyor.

- "Ne duruyoruz, yürüyelim!..." sesleri yükseliyor.

Elleri baltalı, mızraklı, bıçaklı, topuzlu, kadınlar vahşî bağrıışmalarla Versay'a doğru ilerliyorlar.

- "Kadınlar kadar cesur olunuz!..."

Sesleriyle yollardakileri de beraber sürüklüyorlar.

Bu korkunç kalabalık Versay önünde duruyor.

İş ciddidir. Saray, hassa alayının muhafazası altında bulunuyor. Süngülü neferler her tarafı çevirmiş, tüfek elde dolaşıyorlar. Topların ağızları bu arzu edilmeyen ziyaretçilere çevrilmiştir. Nerde ise ateş açacaklar ve süngüler işlemeye başlayacak!

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor...

Kalabalık gittikçe sarayı sarıyor. Askerlerin yanı başına kadar sokuluyor.

Saçları yağmurdan enselerine, yüzlerine yapışan azgın kadınlar ve onlara katılan erkekler, kendilerine saldırı durumuna geçen askerlerle alay ediyorlar, onları ıslığa tutuyorlar. Ve hep bir ağızdan:

"Kralı görmek istiyoruz. Açız!... Ekmek istiyoruz!..."

Feryatları göklere dayanıyor.

Kral namına söz söylemeye gelenlere:

"Çok lâf istemiyoruz!... Açız!... Ekmek istiyoruz! Anlaşıldı mı?..."

Cevabı veriliyor.

Yağmur yağıyor... Ahali sırsıklam bir halde... Gürültü göklere çıkıyor.

Nihayet Kral, Kraliçe ve Veliahd halk ile Paris'e gitmeye razı oluyorlar.

Arabalarına girince halk etraflarını çeviriyor. Araba yavaş yavaş yürüyor.

Oracıkta, hemencecik bestelenmiş bir halk şarkısı başlıyor:

"Ekmekçi, karısını, çırağını yakaladık!"

Bir taraftan da parmakla araba gösterilerek şarkının konusu anlatılmak isteniyor!

Yağmur yağıyor... Fakat halk artık buna aldırış etmiyor. O bestelediği şarkıyı söyleye söyleye, Paris'e doğru yol alıyor.

Bir aralık, kadınlar arabada Kraliçenin yanına sokuluyorlar ve:

"Bizim sevgili Kraliçemiz, biz aç kaldık, senelerden beri bizi hiç aramadınız.

Bir daha bizi bırakıp kaçmayınız. Bize bakınız. Biz de sizi sevelim. Başımızda turalım, olmaz mı?"

Diye dertleşiyorlardı..."

Duruma dikkat ediniz; karaborsacılar ve hükümetin bunları hoş görüşü yüzünden zulme ve açlığa mahkûm bir halk, ne kadar merhametli ve şefkatlidir. Bir tutuşta yere vuracağı Krallığı, yine affediyor, yaşayıp gitmesine razı oluyor. Yalnız bundan sonra olsun, kendisiyle ilgilenmesini istiyor.

Halkın, ihtilâl hakkını ne kadar iyiye kullandığı görülüyor mu?

Denecek ki, eninde sonunda, yine bu hakkına dayanarak XVI. Louis'yi giyotin altında öldürmedi mi?

Evet, fakat hangi şartlar altında?...

Birçok defa, XVI. Louis'nin ihtilâle yönelttiği suikastleri hayretle gördükten sonra ve nihayet Kral vatan düşmanlarıyla elbirliği ettikten sonradır ki ölümüne karar verdi... Ve Cumhuriyeti kurdu.

Şurası da kayda değer ki, XVI. Louis, mecliste, eşitliğe yakın pek küçük bir çoğunlukla idama mahkûm oldu.

Bıçağı kemiğe dayamamak lâzımdır. Bıçak kemiğe dayanınca, halkın, hem de haklı olarak yapmayacağı bir şey yoktur!

Osmanlı İmparatorluğu tarihinde Locke'u teyid eden olaylara rastlanır.

Osmanlı tarihinde Deli lâkabıyla anılan I. İbrahim nice deliliklerine bu millet göğüs germedi mi? Fakat bıçak kemiğe dayanınca, onu tahttan indirerek hapsetti.

Hapiste de rahat durmayınca, öldürdü (1). Hezarpare lâkabıyla anılan Sadrazam Ahmet Paşayı da Sultanahmet meydanında parladı. Parladıktan sonra da, hainlerin eti romatizmaya iyi gelir kanaatıyla, parça parça kıydı. Herkes ötesine, berisine sürmeğe başladı. Demek, bıçak kemiğe dayanınca padişahı öldürmekte, sadrazamı bin parça yapıp ilâç diye kullanmakta milletin korkusu ve pervası yoktur!

Hainlere, millet soyguncularına ibret! Kulaklarına küpe!!...

Fakat insafla düşünelim; millet bu cezayı padişaha ve onun sadrazamına vermeyip de kime vermeliydi?...

Millet Abdülhamit'e az mı dayandı?

II Abdülhamit tam 33 yıl bu milleti en tabiî haklarından mahrum etti. Vatani çöküntü ve yıkıntıya uğrattı. Millet sabretti. Bıçak kemiğe dayanınca, gerçi biraz geç oldu ama, mesele kökünden halledildi. Koca müstebit önce Selânik'te Alâaddin köşkünde hapsolundu. Sonra bütün ömrünü Beylerbeyi kasrında bitirdi. Bu ceza ona azdı. Çok azdı. Fakat milletler bilhassa, Türk milleti, çok âlicenaptır. Zalimlerine bile (1).

Bununla beraber, Ziya Paşanın dediği gibi:

"Zalimlere bir gün dedirir kudreti mevlâ

Tallahi lekad aserekellahü aleyna..."

Tarihin meşhur haini son halife Sultan VI. Mehmet Vahdeddin ele alıyorum.

Bu adam, millet huzurundaki yeminini çiğnedi. Millet meclisini düşmanlara dağıttırdı. Milletvekillerinin ileri gelenlerini yine düşman eliyle yabancı memleketlere, Malta'ya sürdürdü. Şeyhülislâmı Dürrüzade Abdullah'a verdirdiği fetvalarla vatani kurtarmaya çalışan mücahitlerin ölümünü şart koştu. Atatürk'ü idama mahkûm etti. Bütün bunlara rağmen kendine tekrar tekrar yapılan nasihatlarla kulak asmadı. Vatan kurtulduğu, millet hürriyet ve istiklâline kavuştuğu gün, o da vatan düşmanlarıyla beraber kaçtı.

Saltanat kaldırıldı ve Cumhuriyet ilân olundu. İhtilâl hakkını bir millet bundan daha meşru bir surette kullanabilir mi?

Demek oluyor ki, Locke'un muarızları, olgulara değil, sübjektif fikirlere dayanmaktadırlar. Realiteler bunları yalana çıkarmaktadırlar.

Yine bu muarızlar diyorlar ki, bir an için millete ihtilâl hakkını tanıyalım...

fakat, millet bunu kullandığı zaman, haklı kullandığını kim değerlendirecek?

Hakem kim olacaktır?...

Locke bu soruya kestirme karşılığını vermekte zorluk çekmemiştir.

O, kısaca diyor ki:

"Borçlunun, borcu verip vermediğini alacaklıdan daha iyi kim bilir ki?

Hükümet ve meclis, millete karşı birtakım ödevlerle borçludurlar. Bu ödevleri yapıp yapmadıklarını milletten daha iyi kim değerlendirebilir ki?"

Şüphe yok ki, alacaklı olan millettir... Borcun ödenip ödenmediğini ondan iyi kimse bilemez. Hakem kendisidir.

Locke teorisinin sentezi ve eleştirisi

Locke realiteyi çok iyi görmüştür. Milletlere ihtilâl hakkını tanımakla, onları iki büklüm itaat haline düşmekten korumuştur. İtalyalı Alfieri İstibdat adlı kitabında, istibdadı kabul etmek, ona itaat edebilmek için, insanın alçak yaradılışlı olması gerekir, diyor. Locke, bu teorisi ile insanı alçaklığa karşı korumaya çalışmaktadır. Şu ciheti derhal belirtelim ki Locke esas bir istibdat rejimi tanımaz. Locke, devleti, anlaşılmaya dayandırır. Bu anlaşmadan, yürütme veya yasama kuvveti yolunu şaşırınca, millet ihtilâl hakkını ele alır. Çünkü anlaşılmaya riayet edilmeyince, keyfi idare başgösterdi, milletlerin iradesi hiçe sayıldı, demektir. İstibdatla mücadele ise insanlığın en aziz hakkıdır. İstibdat yerine, ulus egemenliğini, millet iradesini kurmak ise, yine insanlığın en başta gelen bir borcudur.

Locke'u daha iyi anlayabilmek için onun tasarladığı devleti kısaca bilmek faydalı olur.. Bu büyük adama göre, devlet yok iken insanlık savaş haline geldi.

Hüküm kuvvetlinin idi. Bu hale bir nihayet vermek için insanoğlu devleti kurdu.

Kuvvetlinin, zayıfı ezmemesi için, devleti birtakım ödevlerle borçlandırdı.

Hükümet veya meclis borçlarına riayet etmeyince, savaş hali tekrar geri geldi.

Ve bu hal sözünü ettiğimiz anlaşma hükümlerinin yeniden kurulmasına kadar devam eder. İşte ihtilâl hakkı da budur (1).

Locke insan oğluna yaraşan bir devlet kurmuş ve bu devleti ulus egemenliğine, ulusun iradesine dayamıştır.

Bizce Locke teorisinin biricik eksiği şu cümleler içinde kısaca ifade olunabilir:

Locke, milletlerin ihtilâl hakkını dar bir çerçeve içinde, belli şartlar için düşünür. Bu şartlar dışında birtakım hâdiselerle karşılaşınca millet ne yapacaktır? Eli kolu bağlı oturacak, seyirci mi kalacaktır?

Bilmem anlatabiliyor muyum?

Bence, Locke'un hatası, milletlere ihtilâl hakkını kabul etmesinde değil; bu hakkı, sınırlı hallere sıkıştırmasındadır.

Milleti, ihtilâl hakkını kullanmakta mutlak surette serbest tanımalı idi.

İhtilâl ve Alman filizofu Kant'ın fikirleri

Kant, Locke'un aksine olarak, ihtilâli sevmez ve milletlere ihtilâl hakkı tanımaz.

Kant her şeyin yavaş yavaş, gelişme ile olacağına inanır. Halkı aydınlatma, hükümeti uyarma, insanlığa arzu ettiği şeyleri elde etmek için yeter, fikrinde bulunur. Bu suretle halk iyi hazırlanmış olacak ve bunun baskısı altında hükümet gereken reformu başaracaktır. Bu hususta en etkili araç olarak basın ileri sürer. Hükümeti uyarma ve halkı aydınlatma vazifesini basın yapacak, lâfin kısıası, gereken yeniliği yavaş yavaş basın empoze edecektir.

Kant'a göre ihtilâl menfur bir şeydir. İnsanlığın ilerlemesinde değil, gerilemesine yarar. Vücuda getirilmiş her şey ve bunların doğuracağı gelecekteki varlıklar, ihtilâl neticesinde yok olur. Ve işte bu, gerilemenin belli başlı âmilidir.

Bundan dolayıdır ki, Kant 1793 Fransız Anayasasını beğenmez. Bu kanunu, halkı, her an o uğursuz ihtilâle hazırlayan, tahrik eden biricik araç sayar.

Kant'a göre, bu Anayasanın, hakka uymayan, milletlere zararlı olan maddeleri şunlardır:

28, 33, 34, 35.

Bu maddelere göre, bir milletin, anayasasını istediği zaman tadile, değiştirmeğe yetkisi olduğu gibi, zorbalığa, zulme direnmeye de hakkı vardır.

Hele 35 inci madde, hükümet, halkın kaynaklarını tanımadığı zaman; isyan, ihtilâl halk için, hakların en kutsalı, ödevlerin en esaslısıdır, diyor.

Kant'ın manasız, haksız, tehlikeli bulduğu kayıtlar işte bunlardır.

Şu cihetle belirtebiliriz ki, Kant, Rousseau'nun hayranıdır. Onun fikirlerini benimser ve mutlak surette doğru bulur.

Bu yüzden denebilir ki, Kant, az çok çelişmeye düşmektedir. Çünkü Rousseau, ihtilâlcidir.

Rousseau diyor ki:

"Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim. Yapmak elimden gelmediği için, yazdım.

Yapmayı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum." (1) Bundan ne çıkar? denilemez.

Bundan çıkan, ihtilâldir. Zira Rousseau, yepyeni bir düzene göre kurulmuş, yepyeni bir kanun düşünüyordu. Eski düzeneği yıkmayı düşünüyordu. Bu ise, ihtilâl ile başarılacaktı. Rousseau bunu istiyor, fakat gerekli kudreti, cesareti kendinde bulamıyordu. Dileğini, Robespierer'ler, Danton'lar yerine getireceklerdi.

Getirdiler.

İşte, Kant'ın ihtilâl hakkını, milletlere tanımamakla düştüğü çelişiklik!

Kant haklı mı?

Şüphe yok ki ihtilâl hakkını sık sık kullanmak, bir fenalıktır. Her şeyde olduğu gibi, bu da zarar verir.

Fakat, tarih ve tarihin realiteleri gösteriyor ki, milletler bu hakkı kötüye kullanmıyorlar. Bu sebepten bunda korkulacak bir şey yoktur. Korkulacak şey, böyle bir hakkı milletlere inkâr etmektir. Böyle bir hakkın milletlere inkâr edilmesi, onları her türlü idareye karşı iki büklüm bir itaate, uyuşukluğa, alçalmaya yöneltmektir. Her idareye, her emre başüstüne demeye, alıştırmış bir millet ölmüştür.

Allah rahmet eylesin!..

Kant; milletlere ihtilâl hakkını inkâra gideceğine, hükümetlere, milletlerin ihtiyacına göre hareketi, mutlak bir vazife olarak yükseleydi, daha uygun düşerdi.

Meselenin düğümü asıl şu noktadadır: Kant devlet ve hükümeti bağımsız bir otorite; belki de milletin üstünde, ayrı bir varlık tanımaktadır. Bu kutsî varlığa isyan, ihtilâl, büyük bir günah gibi görülmektedir.

Millet, devlet, hükümet ayrı şeyler değildir. Hepsi bir anlamdadır ve hepsi millettir. Milletten başka bir şey yoktur. Ondan başka hiç bir şey olmayınca, herşey onun içindir. O ne derse, o olacaktır. Milletin dediği olmayınca, yapılmayınca, millet istediğini yapmak için her vasıtaya başvurarak; iradesini, hükmünü yürütmek hak ve yetkisine maliktir. Hizmetçinin efendiye kafa tutmak hakkı ve yetkisi yoktur. Olamaz ve olamayacaktır.

Kant'ın milletin arzusuna ulaşabilmesi için, gösterdiği vasıta pek gülünçtür.

Kant, basını kullanmayı tavsiye ediyor!...

Fakat düşünebiliriz ki, basın soyut bir anlam değildir. Bunu insanlar idare eder. İnsanlar iyi de olabilirler, kötü de...

İş başında bulunan bir hükümet, basını elde ederse ne olacak?...

Basın elde edilebilir mi, ve nasıl?

Binbir suretle!...

Para ile.

Zorla (1).

Ve nihayet gazeteleri kapamak, gazetecileri; hem de kanuna uydurarak hapsetmek suretiyle hükümet basının hakkından pekalâ gelebilir.

Bu takdirde ne olacak?...

Sağ olsaydı, bunun cevabını büyük Kant'tan pekalâ bekleyebilirdik. Fakat madem ki sağ değildir; karşılığını onun yerine biz verelim.

Hükümet basının hakkından gelince, ihtilâl hakkı da günah sayılınca olacak şudur:

Millet, kollarını kavuşturacak, mumunu yakıp derdine yanacak!

Geçmişte ve herhalde, tarih, buna, az mı şahit oldu?

II. Abdülhamit, basına ağız açtırdı mı?... Ağız açmak isteyenlerin ağızını yırtmadı mı?

İtalya'da Mussolini, Almanya'da Hitler, İspanya'da Franko gazetelere ağız açtırdılar mı? Ağız açtırmak şöyle dursun, kendi rejimlerini alkışlatmadılar mı?

Bir hükümet daha ileri de gidebilir. Kanunî baskı yapar ki, istibdatların en tehlikelisi de budur. Kanunla basının ağızını tıkar.

Fakat böyle olacağına, millet mumunu yakıp da derdine yanacağına, böyle bir hale düşeceğine, ihtilâl yaparsa da kendini bu hale düşürenlerin başında mum yaksa, daha iyi ve daha doğru olmaz mı?

Bunda şüphe edilmemelidir.

Tarih diyor ki, lüzumunda ihtilâl çıkartmak milletler için uğursuz değil, mutlu neticeler verdi.

Bu muhakkaktır.

Uzaklara gitmek gerekmez. Türk milleti 1918'de ihtilâl hakkını kullanmasaydı, bugünü yaratamazdı. Ne Türk'ün vatani, ne Türk Cumhuriyeti, hatta ne de Türklük kalırdı.

İngilizler meşhur ihtilâllerini yapmasalardı, bugünkü İngiltere doğar mıydı? (1) 1789 Fransa İhtilâli olmasaydı; insanlık bugünkü manasıyla var olur mu idi? (2) İhtilâlde hayat vardır.

Uyuşuklukta da ölüm vardır.

*

İhtilâl ve Schopenhauer'in fikirleri

Schopenhauer diyor ki:

"Elde etmek istediğimiz her şey, bize karşı koyuyor. Her şeyi iradesine rağmen yenmek gereklidir. Tarih, bize savaştan, fitneden başka bir şey göstermiyor.

Barış seneleri, kısa fotoğraf pozlarına benziyor. Bütün bir piyes seyrimde bir defa rastlanan bir antrakt gibi! İnsan hayatı, ebedî bir savaş, bir kavgadır.

Yalnız soyut (abstrait) fenalıklara, sefalete, sıkıntıya değil, bütün diğer insanlara karşı da böyle. Hayat mütarekesiz bir savaştır, bir kavgadır. Orada, silâh elde ölünür."

Hayatın acılarına; yürümeyi zorlayan, acele ettiren zamanın sürati de katılır ve bize soluk aldırılmaz. Bu, her bir ferdin arkasında, forsalarını kamçılayan gardiyan gibi durur (1).

Alman filozofu Schopenhauer, Kant'ın tam zıttı olarak ihtilâlcidir. Hattâ bundan fazla birşey... O, hayatın kendisini bile ihtilâl kabul eder. Hayat Schopenhauer'e göre fasılasız bir döğüştür! İhtilâl sadece bir hak değil, o; sadece tabiî bir olaydır. İnsanlar sükûnet istese bile, hayat buna izin vermiyor. O; insafsız bir gardiyanıdır ki, forsa halinde yaşıyan insanları, elindeki tel kırbaçıyla boyuna kamçulamaktadır! Hayatta dur durak yok. Boyuna onu aşmak ve didişmek var. İşte Schopenhauer'in hayat denilen hay huydan anladığı.

Türkçe bir mısra ile, Schopenhauer'i şöyle kısaltmak mümkündür:

"Bir gül koparılmıyor emeksiz" (1)

*

İhtilâl ve Schmoller'in fikirleri.

Yine Alman iktisatçılarından Schmoller, Kant gibi ihtilâlden hoşlanmaz. Ona göre gerekli olan şey ekonomik, sosyal, siyasal tahrikleri, sebepleriyle iyi anlamaktır. Sosyal kaynaşma fena bir şey değildir. Bu, felâketler kadar, iyi neticeler de verir. Buna 1815'ten 1848'e kadar süren İngiltere'deki tahrikler şahittir. Fenalık meseleyi iyi koyamamaktır. Fenalık gerektiğinde reform lüzumunu anlamamakta ve böylelikle ihtilâle yer hazırlamaktadır.

İhtilâl, daima bir talih oyunudur. Bu oyunda kazançtan çok, kaybetme vardır.

İhtilâl kurşunu, daima hedefi aşar. İhtilâli her zaman kaytaklık (gericilik) izler. Bu ise ihtilâlden daha müthiş, daha zâlimanedir. Fakat mutlaka gerekli, mutlaka sakınılması kabil olmayan bir ihtilâl yoktur. Her ihtilâlin güne, ihtiyaca uygun bir ıslahat ile önüne geçilebilir, yoksa yalnız kuvvetle geçilemez. Tarihin bütün ilerleme hamleleri ihtilâlde değil, ıslahattadır.

Schmoller'in dilekleri, tavsiyeleri çok güzel ve çok çekicidir. Fakat, zayıf yeri, realitelerle, tarihin verimleriyle uygun düşmemesidir. Büyük iktisatçıya göre (her ihtilâlin güne, ihtiyaca uygun bir ıslahat ile önüne geçilebilir,) çok doğru. Fakat bu ıslahatı kim yapacak.

Hükümet mi?...

Problemin karşılığı bu ise -ki bu olması lâzımdır- işleri çok yüzeyde düşünmektir. Zamanımız toplumları çeşitli menfaatleri temsil eden, çeşitli sosyal sınıflardan kurulmakta ve bu sınıfların devamlı çatışması halindedir.

Hükümet ise, en kuvvetli sınıfın, zamanımızda, burjuvaların hizmetindedir.

Hükümetin durumu bu oldukça, kendisinden kümelere doğru ıslahat nasıl beklenebilir? Hattâ hükümet bu ıslahatın taraftarı olan dahi, bu dileğini nasıl başarabilir? Her şeden evvel egemen sınıfın buna razı olması şarttır.

Tarih, egemen sınıfın buna kolay kolay razı olmadığını gösteriyor.

Eski Yunan'da, İspartalılar zamanında Cleman ve Agis ihtilâlsiz ıslahat yapmak istedikleri halde birincisi çıkarlarına dokunulanlar tarafından, ikincisi dış

düşmanlar tarafından ortadan kaldırıldılar, hele birincisi; anası ve büyük anasıyla beraber katlolundu. Bunların bütün bu güzel maksatlarından ortada sadece, kanlı bir hatıra, yahut hoşça bir seda kaldı.

Nitekim Agis'in anası Agistrata boğulurken:

"Bizim ölümümüzden İspartanın saadeti, selâmeti doğsun!"

Diye bağırmıştı (1).

XVI. Louis gelmekte olan kanlı ihtilâli önlemek için, birtakım vergi, ıslahatına teşebbüs etmiş bulunuyordu. Zadeğânların şiddetli karşı duruşu karşısında kalınca vazgeçmeye mecbur oldu. İnat etseydi zadeğânların elinde yok olacaktı.

Görülüyordu ki, büyük ekonomist, hemşehrisi büyük filozof Kant gibi realiteden uzak teorilerle meşguldür.

Haksızlığı yola getirmenin tek çaresi, ihtilâl hakkını kullanmaktır.

İhtilâl ve Nietzsche'nin fikirleri

Nietzsche, samimî eserler istiyor. Genel anlamıyla samimî eserler... candan iş

istiyor. Hep ve yalnız okuyanlara; tembeller! diye haykırıyor. Bunlar sadece seyircilerdir. Nietzsche bunu istemiyor, iş başarılmasını arzu ediyor. Bu hususta en samimî, halkı buluyor ve onu seviyor. Çünkü o, seyirci değil işçidir.

Nietzsche ilerleyişin gelişme ile, ıslahatla değil, ihtilâl ile olacağını açıkça işaretliyor; düşüncelerini dağlarla, tepelerle sembolize ederek diyor ki:

"Dağlar arasında en kısa yol, tepeden tepeye aşılanıdır. Bu yolları aşabilmek için bacakların uzun ve güçlü olması lâzımdır."

Nietzsche'nin tekâmülcü, ıslahatçı, baştan savmacı olmadığı açıktır. O, bir hamlede hedefe varılmasını istemektedir. Nietzsche halkı o kadar sever ki, onu, Allah'ın bir evrimi yapar. Diyor ki:

"Önce ruh Allah idi. Sonra insan oldu, şimdi de halktır.

Nietzsche samimiyeti, hareketi de şu suretle tebarüz ettirmektedir:

"Yazılan şeyler içinde, sevdiğim tek şey kendi kanıyla yazılandır. Kanla yazmak, kanın ruh olduğunu öğretecektir. Hep o yalnız okuyan tembellere lânet ediyorum.

Herkeste boyuna okumak hakkı olsaydı, bu gitgide kokutur ve bozardı. Yazılan yazıyı değil, fikri de!"

Nietzsche ilerlemeyi bile kabul etmiyor. Her şeyin ihtilâl ile hallini istiyor.

İhtilâl ve Fransız âlimi Paul Janey'nin fikirleri

"Bir ihtilâlin haklı olduğunu önceden tesbit eden bir ölçü yoktur, bu bir takdir meselesidir. Bu yolda verilecek hüküm, tarihe ve felsefi hak bakımlarına dayanmalıdır.

Bir milletin; hükümetini, hükümet şeklini değiştirmek hakkı olup olmadığını sormaksızın deriz ki, o, bir müddet kendini muhafaza etmek için, yarattığı müesseseler uğruna kurban edilemez."

Hak bakımından Fransız ihtilâli

Janey; bu prensibi Fransa İhtilâli'ne uyguluyor.

Diyor ki:

"1789'da Fransa krallığı sadece güçten yoksun kalmamıştı. Fakat kendi kendini güçsüz ilân etmişti. Bunun üzerine 'Etats generaux' adı verilen, millet meclisine baş vurdu. Krallık her vasıtayı denedikten ve hükümet etmek imkânını mutlak surette bulamadıktan sonra, milleti topladı, bu hareket tarzıyla, hükümet mutlakıyetten vazgeçmiş oluyordu. Zira, nasıl ki, sorumsuz yetki olmazsa, yetkisiz sorumluluk da olamaz. Milletin, milletin en kalabalık kısmının, yani milletin çalışkan ve üretici kısmının ki -bundan devletin maliyesini kurtarması isteniyordu- işte bu kısmında gelecek için teminat almaya hakkı vardı. Netice itibarıyla halk, üstüne çöken yüklerden de kurtulmuş olacaktı. Bu suretle derebeyliğin ve mutlakiyet krallığının kaldırılması kapalı olarak kabul edilmiş

oluyordu.

Bu iki nokta Fransız İhtilâli'nin, iki maddesidir. Prensip itibarıyla yalnız doğru değil, haklıdır da.

Sonraki olayları, menfaat anlaşmazlıkları, ihtiraslar, dış anlaşmazlıklar doğurdu, sapma, yıkma işlerine gelince, bunlar o meselelerdir ki bu hususta hüküm vermek tarihe aittir. Bu gün dahi Fransız İhtilâli'ni savunanlar, onun bütün safhalarını, vukuat ve kazalarını kabule hiçbir şekilde mecbur değildirler.

Bu ihtilâlin esası, eski rejimin kaldırılmasıdır. Eski rejim ise kudretsizlik yüzünden yerini

birakıyordu. İhtilâlin tekâmül ve inkişafında ne hatası, ne suçu olursa olsun gerçekte doğrudur."

Ben, Paul Janey'nin fikirlerini biraz karışık, biraz da çelişik buluyorum. Aynı zamanda pratik de değildir.

Paul Janey'nin fikirleri çelişiktir. Çünkü bir milletin nihayet kendi maddî ve manevî saadeti için varlık verdiği kurumlarına kurban edilemeyeceğini bizzat Paul Janey ileri sürdüğü halde, Fransız İhtilâli'nin, hükümetin istek ve müsaadesıyla başarıldığını kaydederek, onu bu yönden haklı göstermek istiyor. Ya krallık, Etats generaux'yu toplantıya çağırmanın, mali güçlükleri ortaya koymamış olsaydı, ne olacaktı? Millet haklı olmak için, onun davetine kadar bekleyecek, ıstıraplara katlanacak ve iki büklüm bir itaat mi gösterecekti?

Janey'nin analizine göre; evet.

Fakat bence hiçbir vakit!

P. Janey'nin ortaya koyduğu esasları; Türk, İngiliz, Rus ihtilâllerine uyguladığımız zaman, bunları haksız görmemiz gerekir. Zira, Türk ihtilâli hain bir sultan - halifenin ve onun hükümetlerinin sonuna kadar yaptıkları saldırı ve savunmaları kıra kıra kazanılmıştır. İngilizler ihtilâllerini ve bunların verimi olan şartları, krallarının, kral hükümetlerinin inat ve savunmalarına rağmen, hem de kral başları keserek aldılar!

Hele Ruslar!..

Paul Janey'nin fikirleri ile bunları nasıl izah edebiliriz?

Bence Fransız bilgininin en doğru görüş ve düşüncüsü şu noktada toplanır.

"Bir millet saadeti için varlık verdiği kurumlara kurban edilemez."

Gerektiğinde herhangi bir ihtilâl yine bu prensiple izah edilmelidir.

Milletin kurban edilmek üzere olduğunu kim değerlendirecek?

Locke'un dediği gibi bizzat milletin kendisi:

Ve Namık Kemal'in dediği gibi:

"Milleti kurban edenler, millete kurban olur."

Şuracıkta, Paul Janey lehine bir noktacığı daha aydınlatmak isterim.

Olabilir ki, Janey, Fransız İhtilâli'ni halk bakımından eleştirirken onu bu suretle açıklaması, yalnız ve sadece bu yönden haklı gösterileceğinden değil, fakat bu bakımdan da açıklanabilmesi mümkün olacağındandır. Buna diyecek yok.

Ancak fikir aydınlık değildir.

İhtilâl ve Jean Jaurés'in fikirleri.

"İhtilâlin adamları, fırtınalar içinde, dimdik ayakta durdular. Korkunç boraların yıldırımları içinde gözlerini kırpmadılar. Korkaklar gibi, yüzlerini örtmediler.

Halkları, ekonomik gelişmeler, tam hakikatlere giden hareketler; acıları, zorbalıkları, ölümleri hiçe sayan heyecanlı vicdanlar yükseltir." diyor.

Jaurés'e eklenecek fikrimiz yoktur. Fikirlerini olduğu gibi benimsiyoruz.

Bir tek cümle eklemek gerekirse, o da şudur:

Türk genci! Atatürk'ün sana emanet ettiği Cumhuriyeti korurken, sen de dimdik ayakta duracaksın, sen de, şimşekli boraların yıldırımları içinde göz kırpmadan bekleyeceksin..

Alınlar yüksekte... gözler ilerde!

Aşacağın yollar uzundur. Taşlı, çakılıdır... Sen bu mesafeleri gerektiğinde yalın ayak aşacaksın... Ayakların kanayacak, acıyacaktır... Fakat mutlaka aşacaksın. Mesafeler kanayan ayaklarının altında bitecek... taşlarıyla, çakıllarıyla eriyecek, amacına yol açacaktır.

Kalpler yüksekte hep ve daima ileri!

J.J. Rousseau'ya göre:

Egemenlik kayıtsız ve şartsız ulusundur. O, kurumlarında istediği gibi tasarruf eder. Hattâ kral, Sultan, prens bunlar, egemenliğin ortağı değildirler.

Görülegelen memurlardır... Millet, istediği vakit bunlara kapıyı gösterebilir.

Kendilerine yol verilince birşey iddia edemezler; iddia etmeye hakları yoktur.

Rousseau:

"Düşündüğüm şeyleri yapmak isterdim.. Yapmak elimden gelmediği için yazdım.Yapmayı başkalarına, yapabileceklere bırakıyorum" diyor.

Rousseau'nun fikirlerine ekleyecek bir şeyimiz yoktur. Açıktır. Ve ihtilâlcidir.

Amerikalı meşhur Ceferson "Her yirmi senede bir, mutlaka bir ihtilâl olması, her millet için iyidir" derdi. Ve bunu âdeta iman ile söylerdi. İhtilâli insanlığın yükselmesine, ilerlemesine belli başlı bir vasıta sayıyordu.

"Milletlerin ihtilâl hakkı, tartışma götürmez, milletlerin kurumlarını değiştirebilmeleri en tabîî haklarından. Bunları değiştirmemek, milletlerin mukadderatıyla uzlaşamaz. Zira yeryüzünde insanın mânası, evrim ve gelişmedir...

Evrim ve gelişmedeki engelleri kaldırmak onun yaşama hakkıdır. İnsanın yaşama hakkı inkâr edilebilir mi?

Milletler amaçlarını yitiren kurumları değiştirebilecekleri gibi kaldırabilirler de. Bir kurum yoktur ki ferdin, kamunun evrim ve gelişme gayesini sürekli olarak tutabilsin. Tutamaz. Bu, mümkün değildir. Değişmez prensip yoktur, fena kurumların yeni düzene karşıt olanların mutlaka değiştirilmeleri, kaldırılmaları birer gerekçedir. Kötü müesseseler; boğucu, çürük saman ateşine benzerler.

Bunların söndürülmesi gerekir. İyilerine gelince, bunlar da aydınlata aydınlata kendi kendilerini yer ve bitirirler."

Fichte'nin görüş ve analizleri sağduyunun tam verimidir. Bunları oldukları gibi benimsemekten başka ne yapılabilir?

Hele "değişmez prensip yoktur" tezi, bükülmek kabul etmez, taştan bir hakikattir. Ebedî olduklarını iddia eden Gök kitapları bile yerlerini zamanın icaplarına bırakıyorlar... İşte Tevrat, işte İncil, işte Kuran. Hattâ bunları gönderen "Allah" bile anlamını değiştiriyor. Bazen büsbütün yitiriyor. Rus komünist ihtilâlinde duvarlara yapıştırılan levhalarda:

"Allah tarihe karıştı!"

ibareleri görülüyordu.

Voltaire, Pareto gibi filozof ve sosyologlar, "Allah insanları değil; insanlar Allahı yarattılar" diyor (1).

Bu hakikatler karşısında, hakikat olan yeni nizam karşısında, anlamını yitirip tutunmakta ısrar eden kurumlara ve varlıklara karşı milletlerin ihtilâl hakkı nasıl inkâr olunabilir? Bunu inkâr, milletlerin yaşama hakkını inkâra varır.

Bilimsel sosyalizmin şefleri Karl Marx ile Engels de dereceli ıslahatı kabul etmezler. Bunlara göre ihtilâl zorla ve silâhla başılır. İhtilâli, üretim sistemlerindeki radikal değişiklikler tamamlar. Medeniyetler ancak üretim sistemleriyle ifade edilir ve açıklanır.

Marx diyor ki, (1) "Toplumun ekonomik bünyesi; üzerinde yükselen siyasal, moral hukukî binanın maddî temelidir. Esasıdır. Sosyal vicdanın zaman zaman aldığı şekiller, anlayışlar toplumun bünyesini yapan ekonomik sistemle ilgilidir. Maddî hayattaki üretim metodu, sosyal, siyasal, psikolojik ve moral hayatın durumlarını tayin eder."

Karl Marx'a ve Engels'e göre; ihtilâl demek eski toplumun sinesinde yeni unsurların, yeni sebeplerin gelişmesi demektir. Bu yeni unsurlar, eski toplumun unsurlarını yenecek kuvveti kazanınca, eskilik yerini yeniliğe bırakır.

Bu fikirleri, kısaca açıklamadan önce, ihtilâl ve sebepleri hakkında en esaslı görüşü belirtmiş olduklarını söylememiz gerekir.

Komünizm, amaç edindiği rejimi kurabilmek için, ilk hamlede, bugün mevcut, üretim metodunu

değiştirmeyi prensip olarak kabul etmiştir (2). Bugünkü üretim metodu serbesttir ve ferdîdir. Komünizm bunu kollektif hale koyacaktır. Üretim kollektif hale gelince toplumun bugünkü esasları da değişecektir. Serbest rekabet sistemi kalkacak, yerini komün idareleri alacaktır. Bu suretle sosyal, moral, ekonomik ve siyasal rejim de bugünkünden bambaşka bir manada görünecektir. Bunu geniş ölçüde açıklamayı, rejimlerin mukayesesiyle ilgili bölüme bırakalım.

Şu ciheti de belirtmeliyim ki; ben komünist değilim. Türk milliyetçisiyim. Böyle doğdum, böyle öleceğim. Türk birliğinin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile, gözlerimi dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım.

Tıpkı Uhud şehidi Said ankedotu gibi (1) Peygamberimizin arkadaşlarından Sadi, Uhud'da şehit olarak ölürken başucunda bulunanlara demiş ki: "Gidiniz!...

Peygamber'e deyiniz ki, onun şehitlere müjdelediği cennetleri görüyorum ve şimdi oraya girmek üzere bulunuyorum!" Said Müslümanlığa bu kadar inanmıştı. Ben de Türk birliğine bundan fazla inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi, yeni bölümlerini Türk birliğiyle açacaktır. Dünya, sükûnunu bu bölümler içinde bulacaktır. Kâşgırlı Mahmud'un "Divan-ı Lügat'it Türk"ünde dediği gibi:

"Tanrı; Türkü, insanlık, şerirlerden, şakilerden kurtulsun diye yarattı" (2).

Fakat Marx'ın görüşlerinden, ilmî tahlillerinden, metotlarından hak ve hakikatler lehine istifade edilecek çok şeyler vardır.

Clemenceau, Dokuz Konferans adlı eserinde bu hususta şunları söylüyor:

"Cumhuriyetçi ve demokrat doğdum. Cumhuriyetçi ve demokrat öleceğim. Fakat itiraf etmek lazımdır ki Marx'ın kritiklerinden demokrasi hesabına çok faydalandım. Demokrasinin zayıf, sakat yerlerini Marx'ın bu rejime indirdiği kritik kırbacının darbeleri altında gördüm. Bende, onları tamamlamak duygusunu bu kritikler uyandırdı."

Bir hakikat kaybolmamalıdır, gizli kalmamalıdır. Veleve ki, bu hakikat hasım tarafından gelse bile. Hakikatler gizlenmeseydi bugün insanlık binlerce yıllık bir ilerlemeyi gerçekleştirmiş olurdu.

Türk Cumhuriyeti, bütün hakikatlerin, bütün çıplaklığıyla ortaya konulmalarının bir verimidir.

Lenin'in "Devlet ve İhtilâl" adındaki eseri okununca, insanlığın mutlu olması için yazarın ihtilâlden başka çare görmediği açıkça anlaşılır. O kadar ki, bu adam, Rousseau'nun aksine olarak yazmaktan ziyade, yapmaktan hoşlanıyor.

Devlet ve ihtilâl'in son faslını yazmamıştır. "Bu bölümü yazmaya vakit bulamadım, yaptım. Yapmak yazmaktan güzeldir. Son bölümü okumak isteyenler, Rusya'da yaratılan eseri, gözden geçirsinler!" diyor.

Bir kere daha anlamış oluyoruz ki: Lenin Rousseau'nun tam zıddıdır. İkisi de ihtilâlcî. Fakat Rousseau yapamıyor, yazıyor. Lenin hem yazıyor, hem de yapıyor.

Bununla beraber Rousseau "Toplum sözleşmesi" Jakobenlerin elinde kutsal kitap hükmünü sürdü. Ve bütün dünya rejimlerinin mukadderatını tayinde etkili oldu.

Hem de pek çok. Bu bakımdan K. Marx'ın Kapital'inden daha bahtlıdır denebilir.

Şu cihet de kayda değer ki, Lenin'in hayatı baştanbaşa, dava uğrunda bir feragat örneğidir. Arkadaşı Troçki ilk ihtilâli anlatırken şunları söyler (1):

"Basit bir oda içinde ihtilâli idare ediyordu.

Her taraftan boyuna telefon haberleri geliyordu. Günlerce uyumamıştık. Perişan halde idik. Katı bir kanape üzerinde yanyana biraz uyku kestirmek istedik.

Hemşiresi odaya girdi. Zafer müjdeledi, toplantıya gittik!"

Atatürk, Lenin'in de aksine olarak yazmaktan değil yalnız yapmaktan hoşlanıyor.

Büyük Nutuk ve ona ilişik vesikalar kitabını, işler başarıldıktan sonra yazdı. O yapmadan yazmıyor.

Yapmadan lâf yok.

Yaptıktan sonra anlatma, hesap verme var!

Atatürk, hayatı şöyle anlatıyor:

"Efendiler, bilirsiniz ki, hayat demek, mücadele, müsademe demektir. Hayatta muvaffakiyet mutlaka mücadelede muvaffakiyetle mümkündür. Bu da, manen ve maddeten kuvvete, kudrete istinat eder bir keyfiyettir. Bir de; insanların meşgul olduğu mesail, maruz kaldığı bilcümle mehalik, istihsal ettiği muvaffakiyetler, maşerî, umumî bir mücadelenin dalgaları içinden tevellüt edegelmiştir. Akvamı şarkiyenin, Akvamı garbiyeye taarruz ve hücumu tarihin belli başlı bir safhasıdır. Akvamı şarkıye miyanında, Türk unsurunun başta ve en kavi olduğu malûmdur. Filhakkika Türkler, kableislâm ve badelislâm, Avrupa içerisine girmişler, taarruzlar, istilâlar yapmışlardır. Garba taarruz eden ve istilâlarını İspanya'da Fransa hudutlarına kadar temdit eden Araplar da vardır.

Fakat, efendiler, her taarruza karşı, daima, mukabil taarruz düşünmek lazımdır.

Mukabil taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı emniyete şayan tedbir bulmadan hareket edenlerin âkıbeti, mağlûp ve münhezim olmaktır, münkariz olmaktır.

Garbın, Araplara mukabil taarruzu, Endülüs'te acı ve şayanı ibret bir felâketi tarihiye ile başladı. Fakat, orada bitmedi. Takip Afrika şimalinde devam etti.

Attilâ'nın Fransa ve Garbî Roma topraklarına kadar teşmil edilmiş olan imparatorluğunu hatırladıktan sonra, Selçuk Devleti enkazı üzerinde teşekkül eden Osmanlı Devletinin, İstanbul'da Şarkî Roma İmparatorluğunun taç ve tahtına sahip olduğu devirlere ırcai nazar edelim. Osmanlı tacidarları içinde,

Almanya'yı, Garbî Roma'yı zaptü istilâ ederek muazzam bir imparatorluk kurmak teşebbüsünde bulunmuş olan vardı. Yine, bu hükümdarlardan biri, bütün İslâm âlemini bir noktaya raptederek sevk ve idare etmeyi düşündü. Bu emelin sevkiyle Suriye'yi, Mısır'ı zaptetti. Halife unvanını takındı. Diğer bir sultan da hem Avrupayı zaptetmek, hem âlemi İslâmı hükmü ve idaresi altına almak gayesini takip etti. Garbın mütemadî mukabil taarruzu, İslâm âleminin hoşnutsuzluğu ve isyanı ve böyle cihangirâne tasavvurlar ve emellerin aynı hudut içine aldığı muhtelif unusrların ademi imtizaçları, binnetice emsali gibi Osmanlı İmparatorluğunu da, tarihin sinesine tevdi etti."

Türk Şef'in nutku, o eserdir ki, günün birinde, milletlerden birisi, istiklâlini, hürriyetini, bütün varlığını kaybetmek tehlikesine mâruz kalsa, hatta kaybetse bile bunların nasıl kurtarılacağını öğreten bir düstur, gösteren bir formüdür.

Anarşistler

Büyük milletlere mensup birçok bilginlerin, ihtilâl hakkındaki fikirlerinden bahsetmiş, onları analiz ve kritik etmiş bulunuyoruz. Bu meyanda anarşistler için de birkaç söz söylemek yersiz olmayacaktır.

Anarşistler de komünistler gibi tasavvur ettikleri yeni düzeni ancak ve mutlak ihtilâl vasıtasıyla kurulabileceğini kabul ederler. Cıvciv hayata kavuşmak için, nasıl ki, yumurtayı içinden kırıp parçalamak mecburiyetinde ise, insanlık da yeni hayata ulaşmak için aynı suretle eski hayatı yıkıp devirmek mecburiyetindedirler.

Anarşistlerin esas davaları şu cümle içinde kısaltılabilir. Devleti kaldırmak!

Anarşistlere göre bütün fenalıkların başı devlettir. Zorbalık, zulüm her şey buradan geliyor. İnsanoğlu bu kurumu ortadan kaldırdığı gün rahat nefes alacak ve gerçek hürriyetine kavuşacaktır. Bu da müthiş bir ihtilâl ile başarılabacaktır.

İnsanlık devletsiz kalınca kuvvetliler zayıfları ezmeyecek mi? Bugün şikâyet edilen haksızlıklar devlet ortadan kalkınca fazlasıyla artmayacak mı?

Anarşistler buna hayır! diyorlar. Çünkü ferde verilecek kültür ve terbiye onu devletten, devlet baskısından doygun (müstağni) kılacaktır fikrindedirler.

Bu ne dereceye kadar doğru bir davadır? Cevabını bugün mevcut meslekleri karşılaştırırken vereceğiz.

Zaman zaman anarşistler tehlikeli bir hal aldıklarından hemen bütün devletlerce şiddetle takip edildiler ve edilmektedirler.

Bunların çokça bulundukları yerler arasında İspanya, İtalya, Belçika sayılabilir.

Anarşistler, ilk yapacakları işler arasında bilhassa hükümdar katlini amaç edinmişlerdir. İsviçre'nin Cenevre kantonunda bir İtalyan anarşist tarafından işlenen cinayet pek karakteristiktir.

Anarşist, Cenevre'de Avusturya İmparatoru Fransuva Josef'i bekliyordu. Halbuki imparatoriçe gelmişti. Gölde gezinmek için vapura bineceği sırada imparatoriçeyi şişledi. Biraz sonra hükümdar

ölmüştü. Anarşist yakalandı...

Sorguya çekildiği zaman:

İmparatoru öldürmek için gelmiş olduğunu, fakat imparatorun gelmediğini öğrenince emeğinin yabana gitmemesi için imparatoriçeyi öldürmüş olduğunu söylemişti. Dünya, hükümdar aileleri fertlerinden birini eksiltmiş olmakla öğünüyordu!

Katil anarşist, müebbet hapse mahkûm oldu. Yirmi sene yattıktan sonra onu bir gün odasında bel kayışından asılmış olarak buldular.

Kendi kendini öldürmüştü.

Kropotkine, Bakonine anarşizmin büyük şefleridir

Kropotkine'in La grande revalution adındaki eserleri pek meşhurdur.

Cropotkine diyor ki:

"Hayatta hükümdarların son anları milletlerin zafer arabalarına koşulmak ve kamçı darbeleri altında onları çekmekle bitecektir. Devlet böyle bitecektir!"

Tarih ne diyor?

Ve Realiteler

Birçok büyük dinledik. Bunların ihtilâl ile ilgili muhtelif fikirleri üzerinde düşündük. Büyük olayları kısa da olsa gözden geçirdik. Şimdi de tarihi ve realiteleri dinlememiz ve gözden geçirmemiz faydalı olacaktır.

Dinlediğimiz, etüt ettiğimiz fikirlerin hangilerinde isabet vardır?

Bunların hangilerinde isabet yoktur?

Bize bu soruların karşılığını en kestirme yoldan tarih söyleyecektir.

Bir milletin ihtilâl hakkı var mı, yok mu?

Bu sorunun lehinde ve aleyhinde çok söyleyenler olduğunu biliyoruz. Soruya evet diyenler olduğu gibi hayır diyenler de az değildir... Bunları bir yana bırakalım. Tatbikata bakalım.

Tarihte hakikat ne yolda ortaya çıkmıştır?

Bunlar kendilerini ne yolda göstermişlerdir?

Filozoflar ne derlerse desinler, ne yolda düşünürlerse düşünsünler... benim tarihin verimi olarak bildiğim, gördüğüm realite şudur: Milletler haklarına kavuşmak için ihtilâl yapıyorlar.

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu iş başka türlü olmuyor.

İş başında bulunanlar, milletlerin muhtaç oldukları yenilikleri, rica ile, niyaz ile kabul etmiyorlar. En küçük ıslahata bile razı olmuyorlar. Aklın ve mantığın icaplarına uymuyorlar. Akıl ve mantık zorunlulukları, silâhla takviye edilince ki, iş başındakilere (Pekiye!) dedirtmek mümkün oluyor! Bunun aksi tarihte nadir değil enderdir.

Mesela:

Japon Mikado'su milletine yeni, modern bir rejim vermeye razı oldu. İran Şahı Muzaffereddin İran'a meşrutiyeti vermiş.

Fakat tarihin bu husustaki cömertliği pek kıttır. Tarih böylelerini yetiştirmekte pek kısırdır. Milletlerin mukadderatı genel kurallar dışında kalan böyle şazlara (ayrık) bağlanamaz.

Saati çalıp da, hayatî zorlamalar kendilerini gösterince hakka kavuşmanın çaresi ihtilâl oluyor. Binbir tecrübe bunu gösteriyor.

İhtilâl iyi bir şey midir?

Bunu bilmem, fazla uğraşmayı da gerekli görmüyorum. Bildiğim bir şey varsa o da şudur:

Milletler haklarına ihtilâl ile kavuşuyorlar.

Bu, doğru veya eğri olabilir. Fakat, tarihin verimidir. Dönmez ve şaşmaz bir verim.

Buna bir nevi determinizm gözüyle de bakabiliriz ve bilim yönünden aldanmış olmayız.

Bu soru üzerinde biraz durmamız vakit kaybetmek sayılmaz.

İhtilâli aydınlar yapar, milletle beraber..

İhtilâli o aydınlar yaparlar ki; hareketleri, çalışma sonuçları milletin yüksek menfaatlerinin ifadesinden başka bir şey değildir. O kadar ki, mümkün olup da bunları küme yapsaydı, kendi menfaati bakımından başka türlü hareket edemezdi.

Şu hale göre şarlatanların; "milletin bu işlerden haberi yok; bu işi millet mi yaptı ki benimsensin? Türk milletinin henüz sevyesi elverişli midir ki, kendisini cumhuriyetle idare etsin? Bizde işleri bir veya birkaç kişi yapar; üst tarafı ister istemez baş eğer", gibi fikir yürütmeleri safsatadan, bulanık sularda balık avlamak sevdasına tutulmuş olmaktan başka bir şey değildir.

Bu gibiler, bu gibi yaygın söylentileri bilerek, kasten çıkarırlar. Şu halde ihtilâl kaytaklık (irtica) karşısındadır; süratle harekete geçmesi, kaytakları bastırıp cezalandırması gerekir.

Bu gibiler cahil ve safdildirler. Kendilerini aydınlatmak lâzımdır.

Tarihin hiçbir ihtilâli, biraz önce tespit ettiğimiz kural dışında Charles Gide içtimaî müesseseler adındaki eserinde bu esası kabul etmekle beraber, Spartaküs İhtilâli'ni bir istisna olarak gösterir. Bence bu da yanlıştır. Spartaküs'ün Roma zorbalığına yönelttiği büyük ihtilâl, ne istediğini, ne yapacağını bilen ve bütün bunları önceden tesbit ederek uygulamaya koyan bir harekettir. Başarı sağlayamayışının sebepleri ise bütün kümenin karışması değil, şefler arasında çıkan anlaşmazlıktır. Aşağı yukarı, bütün İtalya halkının -hürler de dahil-Spartaküs'ün ardı sıra yürümesine sebep, Roma otoritelerince halka reva görülen mezalim idi.. Başka bir deyimle, Spartaküs, halkın menfaatlerini bu derece canlı bir şekilde temsil ediyordu. Birliğin sebebini burada aramak lâzımdır (1).

En ileri halk kümeleri dahi kendi başlarına bırakılırsa, kendi menfaatlerini bulup ayırmakta anlaşılamayacaklardır şüphesiz.

Kümenin mahiyeti ne olursa olsun, mutlaka şeflere ihtiyacı vardır. İşte bu şeflerdir ki, ihtilâle yön verirler ve onu başarılı kılarlar.

Osmanlı tarihinden Şeyh Mahmud Bedreddin Simavî İhtilâli'ni ele alıyorum.

Bedreddin'in peşi sıra 40-50 bin ihtilâlcı yürüyordu. Ve bunlardan pek çoğu onun davası uğrunda seve seve can verdiler. Fakat bunların hepsinin davayı fikren savunmaya yetenekli oldukları kabul edilebilir mi?

Bedreddin Simavî'in davası şu idi:

1. Cumhuriyetçilik. (Padişahlık, krallık ve bunlara benzer şeyler zorla alınmıştır).
2. Bir Allah vardır. Bütün insanların Allahı... Peygamberlere lüzum yoktur (1).

Bu itibarla cami, kilise, havra vesaire mânasız şeylerdir. Tek bir tapınak, bütün insanları göğsünde toplamalıdır.

Ziya Paşanın dediği gibi:

"Bir hâkten inşa olunur, deyr ile mescit

Birdir nazarı hakda mecus ile müslüman."

3. İnsanlar kardeşirler ve her şeyde ortaklırlar. Kadınlarda müstesna (2).

Şeyh Mahmud (Bedreddin) İznik medresesinde bunları vaazetti. Ve günün birinde talebelerinden Dede Sultan lâkabıyla anılan Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal, ihtilâl bayrağını açtılar. İzmir havalisinde ve Saruhan'da Çelebi Mehmet I'le aralarında kanlı savaşlar oldu. Nihayet bu büyük ihtilâl, sayı karşısında yenildi.

Dede Sultan'la, Sultan orduları arasında ilk kapışma İzmir civarında Karaburun dağlarında vukua geldi. Sultan ordusu gerilemeye mecbur oldu. Az kaldı, Şehzade Murad, ihtilâlcilerin eline tutsak

düşüyordu. İkinci ordu İvaz Paşa kumandasında geldi. Büyük savaşlar oldu. Kan gövdeyi götürdü. İki tarafın kaybı yirmi bini geçiyordu. Börklüceli esir düştü kanaatlarından vazgeçmesi, tövbe istiğfar etmesi kendisine teklif edildi, red etti. Bunun üzerine Selçuk kalesi önünde çarımha gerildi.

Üç bin kadar silâh arkadaşına aynı teklifte bulunuldu. Tövbe istiğfar ederlerse af edileceklerdi. Red ettiler!

Ve birer birer cellâdın satırına boyunlarını uzattılar "İriş Dede Sultan!"

diye bağıryorlardı. Davalarında kanaatlarında bu kadar kuvvetli idiler.

Torla Kemal, Saruhan ovalarında bastırıldı. Bir meydan savaşından sonra o da ele geçti. Arkadaşlarıyla beraber kazığa kakıldı.

Çelebi Sultan I. Mehmet ihtilâli bastırmış ve kesin yenilgiye uğratmıştı.

Bedreddin, İsfenderiyaroğulları'na sığındı. Orada da duramayınca Sinop yoluyla Buğdan'a kaçtı, oradan Balkanlar'a geldi. Kara orman'da yakalandı, muhakeme edildi. Fakat ölümüne Türk âlimlerinden kimse fetva veremedi. Nihayet Acemden gelme bir molla, Herevî faetvasıyla Siroz pazarında asıldı. (Hurucu alessultan -

Sultanın otoritesinden çıkmak) suçuyla mahkûm edilmişti. Bedreddin'in bir kısım düşünceleri, düşüncelerimize uymayabilir. Fakat Türkoğlu Türk olan bu büyük âlimin, Batı Türkleri tarihinde yıldızlardan biri olduğunda şüphe yoktur.

Ali, tarihinde bu büyük adam hakkında çok saygılıdır. Murad Bey Tarih Ebülfaruk'un da çok över. Hele Lamartin "Histoire de la Turquie"sinde Bedreddin'i göklere çıkarır. Nazım Hikmet'in Simavnalı Bedreddin adındaki manzum kitabı zevkle, istifadeyle okunmaya değer.

Asıl meselemize geelim. Bu büyük hareketin, hıristiyanların papazlarıyla, yahudilerin hamamlarıyla katıldıkları böyle bir hareketin bütün küme tarafından yapılmasına imkân var mıydı? Hatta bugün bile, halkın o zamanlara göre ölçü kabul etmeyecek kadar aydın olduğu böyle bir çağda, böyle bir şey mümkün müdür?

Demek ki, ihtilâli aydınlar yapıyor, milletle beraber.

Burada gizli kalmaması gereken önemli bir nokta daha vardır ki, bunu açığa vurmada konuyu bitirmek istemiyorum.

Bedreddin Simavî hareketi sırasında Rumlar da davaya katılmışlar, onlar da imparatorları aleyhine harekete geçmişlerdi. Kendi dinlerinde gayet yobaz davranan Türk sultanıyla, Bizans imparatoru tac ve tahtlarını tehlikede görünce anlaşılmakta gecikmediler. Tâcidarlar böyledirler, menfaatleri tehlikeye düşünce, dini, imanı bir yana bırakmakta bir an tereddüt etmezler.

İngiliz ihtilâlleri bu söylediklerimizden başka türlü açıklanabilir mi? Büyük şart hareketini büyük senyorlar ve aydınlar yapmadılar mı?

Büyük Fransız İhtilâli nasıl başarıldı?

Guglielmo Ferrero'nun bu husustaki düşüncelerini yukarıda kaydettik. Nihayet Fransız ihtilâli'nin yaptırıcısı, İtalyan bilgininin gösterdikleri değil midir?

Türk Cumhuriyetinin ilânı günlerinde idi... Eski Başvekilllerinden Rauf, Vatan gazetesinde çıkan bir beyanatında; Cumhuriyeti ilân etmek suretiyle, milletin oldu bittiler (emri vakiler) karşısında bırakıldığını söyleyecek kadar ileri gitmişti.

Derhal şunu kaydetmeliyim ki, eğer dünyada oldu bittilere kapılmayacak, oldu bittilerle idare edilmeyecek bir millet varsa, o da Türk milletidir.

Türk milleti, oldu bittilerle idare ediliyor demek, ona en azdan bir hakarettir.

Acaba Rauf bunun farkında mıydı?

Ben ummam!

Şu halde dil sürçmesi mi oldu?

Bunu da zannetmem.

Ya nasıl açıklıyabiliriz?

Bu, zihniyet farkından başka bir şey değildir.

Eskilerde bir huy vardır. Kendilerini ileri, milleti geri görmek huyu!

Mesele budur.

Bu sakat zihniyet üzerinde biraz daha durmak faydalı olacaktır.

Fransız İhtilâli'nde, o sıralarda 17 milyon kadar bir şey olan Fransız milletinin hepsi, ihtilâle taraftar ve Cumhuriyetçi miydi?

Bu soruya evet demek imkânı var mıdır? Bir kere bir milletin hepsi nasıl ihtilâl taraftarı olabilir?

Buna maddeten imkân yoktur. Beşikteki çocuklar, bir ayağı çukurda ihtiyarlar bunların hepsinin ihtilâl taraftarı olması hayal edilebilir mi?

Bundan başka, biraz da vakıalara bakabiliriz.

Vandée, Liyon kaytaklıklarına ne diyelim? Bir kaytaklık ki, az kaldı ihtilâli kökünden söküyordu!

Yabancı memleketlere kaçan yüz bin mülteciye ne diyelim? Bu mülteciler Fransa'nın başına savaş açmadılar mı?

Giyotin altında koparılan binler ve binlerce kafalara ne diyelim? Niçin koparıldılar?

Ve nihayet, bugünkü Fransız Cumhuriyeti üçüncüsüdür. Ve bir oy fazlasıyla kurulmuştur.

Cumhuriyetlerin düşüşü ve bunların yerini imparator ve kralın alışı, Fransa'da bütün halkın Cumhuriyet taraftarı olduğunu mu gösterir?

Hâlâ bugün, Fransa'da kralcılar, bunların gazeteleri ve örgütleri vardır.

Hakikatleri biraz daha açığa koyalım.

Fransa'da, ihtilâl patlak verdiği gün Cumhuriyetten bahis bile yoktu. Böyle bir kelimeyi bilen yok gibiydi. XVI. Louis adına madalyalar basıldı. Ve üzerlerine

"Kurtarıcı Kral" diye yazıldı.

Versay sarayına giden halk kraldan ekmek istedi. "Ekmek ver ve başımızda kal iyi kral, iyi kraliçe!" diye bağırdı.

Bizde nasıl oldu?

Erzurum Kongresi sıralarında, bir gün Atatürk, Erzurum Millet bahçesinde gezinirken, millet, etrafını almaya başladı. Atatürk'ün yüzüne bakan, halk bir ağızdan bağırdı:

"Yaşasın Cumhuriyet!"

Düşünelim bir kere, bunu bağırان kimdi..

Türk halkı... hem de öz Türk halkı.

Bu halk, arkası gelmeyen savaşlarda bunalmış, sırtında yırtık gömleğiyle, ayağında yarım çarığıyla, yeni kurtuluş savaşlarına girmek üzere bulunan bir halktı.

Açtı, çıplaktı. Fakat açım, çıplağım! diye bağırmadı, ekmek dilenmedi.

Fransız İhtilâli'yle son Türk İhtilâli'nin başlangıcı arasında fark, psikolojik fark bu kadar büyüktür.

Fransız İhtilâli ekmekle başladı. Fransız Cumhuriyeti de bunun verimi oldu.

Türk ihtilâli ve Türk Cumhuriyeti baylık davanın verimidir.

Türk önce ekmeği değil, baylığı istedi ve aldı.

Demek oluyor ki, bizde milletin seviye geriliğinden bahsedenler, kendi seviyesizliklerini ispat etmiş oluyorlar.

Demek oluyor ki, Türk milleti oldubittileri kabul etti gibi yanlış bir düşüncede bulunanlar, Türklükten, Türk tarihinden ve bütün milletler tarihinden gafil bulunuyorlar.

Rus ihtilâline ne diyelim? Kaç kişinin eseridir? Her halde halkı yürütenler yüzü geçmez.

Nasyonal Sosyalizm

Mussolini'nin faşistlik hareketine (1), Hitler'in nasyonal sosyalist ihtilâline ne diyebiliriz? (2). Bunlarda şeflerin adedi elliyi geçemez.

Şunu da inanarak söylüyorum ki, son zaman ihtilâllerinin milletçe yapılmışlarının en başında Türk ihtilâli gelir. Bir ihtilâl, ancak bu kadar millet malı olabilir.

*

Fichte, ihtilâlleri insanlık için yalnız tabî bir hal olarak kabul etmez. Aynı zamanda bunları insanlığın bahtında uğurlu verileriyle de kutlar. Fichte'ye göre, bir ihtilâl ne kadar az başarı sağlarsa sağlasın yine bir tohum bırakır..

Ve bu tohum gitgide canlanır. Hiç olmazsa, cismi kadar kapladığı yerde eskiliğin yerini alır. İhtilâl ne kadar geri gelirse gelsin mutlaka bir şey bırakır (1).

Bu görüş, çok yerindedir. Baştan başa realitedir.

Birkaç örnek:

1876 Osmanlı Kanunu Esasi hareketi, önce, Mithat Paşanın enerjisi sayesinde başarıldı. Bir buçuk senelikbir ömürden sonra düştü ve otuz üç yıl kalkamadı.

Fakat 1908 İhtilâli yine bu harekete dayandı, bu tohumun çiçeği oldu.

İngiliz ihtilâlleri birbirinin mütekâmil ifadeleridir.

Büyük Fransız İhtilâli Fichte'nin teorisine en canlı örnek oldu. 1789 İhtilâli sonunda Napolyon Bonapart'ın ağına düştü. Fakat Napolyon idaresinde, imparatorluk rejimi içinde bile büyük izler bıraktı. Fransız medenî kanununa dayanak olan prensipler, jüri, mülkiyet vesaire bu sırada anılabilir.

Fichte'nin görüşü o kadar doğrudur ki, Fransa'da Cumhuriyet muhtelif sarsıntılara uğradığı halde nihayet üçüncü kalkışsında tutundu. Bugün 69 uncu senesini yaşamaktadır demek uygunsa, ihtilâlleri Hacıyatmaz'lara benzetmek pek de yersiz olmayacaktır. Gerçi bunları bir müddet sırtüstü yere vurmak kabildir.

Yerde kalmaları için de baskı lâzımdır.. Fakat şurası da muhakkak ki, bu baskı yavaş yavaş yıpranır ve nihayet kendisini yerde bulur. Bu defa, ihtilâlin baskı altında kalan prensipleri üste çıkar ve baskıyı eritir, yok eder.

Fikirler böyledir. Herhangi bir terör, bir zulüm bunları yenemez.

Fikirleri yenmek imkânı yoktur. Bunları yenmek için tek çare, karşılarına daha kuvvetli fikirlerle çıkmaktır.

Ortalıkta yaygın olan fikrin karşısına daha kuvvetlisiyle çıkamıyoruz demeyiniz!

Çünkü takdirde, teslim olmaktan başka çare yoktur. Ve bu, mutlaktır.

Misâl mi istiyorsunuz?

İşte Neron!

Bu adam Hristiyanlığa karşı ne zulüm tedbirleri almadı?..

İlk Hristiyanları, sirklerde vahşi havyanların önüne attı. Parçalattı. Bu da yetmedi. Bir gün Roma'da kasten bir yangın çıkarttı. Yangının suçluları olarak hristiyanlar gösterildi... Bunun üzerine Neron umumî bir ziyafet verdi. Ve Hristiyanları odun yerine meşalelerin içine oydu. Ateşledi. İnsan ışıkları altında halka yemek yedirdi.

Fakat sonu ne oldu?

Hristiyanlık yolunda, işkenceler içinde ölmeyi sonsuz mutluluğa kavuşmanın tek vasıtası sayan ilk Hristiyanlar, küme küme, Hristiyanlıklarını açıkça göstermeye başladılar. Cellâtlar bunları öldürmekten yoruldu ve usandı!

Daha sonra ne oldu?

Neron kendi eliyle, kendi bıçağı altında deliler gibi, kendi kendini öldürdü.

Hem de komedi-trajik bir halde...

Kendi çirkin sesine, yalnız kendisi hayran olan bu zalim; kendini öldürürken:

"Bir şeye yanmıyorum, dünya en büyük ses sanatçısını kaybediyor!" diye esefleniyordu (1).

Daha sonra ne oldu?

Roma Hristiyan oldu!

*

İlk Müslümanlara reva görülen eza cefalara rağmen onun ilerlemesinin önüne geçilebildi mi?

Halife Ömer'in, İslâmiyeti kabul etmeden önce kız kardeşinin evini ziyareti malûmdur.

Ömer, kız kardeşiyle, eniştesinin Müslüman olduklarını haber alınca, küplere binmiş.. Bunları öldürmek için evlerine gitmiş. Kapının önüne vardığı zaman, içerde Kuran okumakta olduğunu duymuş. Kapıyı çalmış, kız kardeşi Ömer'i görünce Kuran'ı saklamış ve kapıyı açmış...

Ömer, kız kardeşiyle eniştesine:

"Okuduğunuz nedir?" diye sormuş.

Saklamak istemişler, eniştesi Said'i tutunca yere vurmuş, kız kardeşi Fatma, kocasını kurtarmağa

çalışırken ona da bir tokat atmış. Ağzı, burnu kanamaya başlayınca, Fatma gayrete gelmiş:

"Ey Ömer; Allah'ın kelâmını okuyoruz. Tokat atmaktan utan ve Allah'tan kork!"

demiş.

Ömer hemşiresinin bu halinden üzüntü duymuş:

"Hele şu sûreyi getirin de, bir defa da beraber okuyalım!" demiş.

Hep beraber okumuşlar, Ömer'i çok etkilemiş, derhal Müslüman olmuş. Ve oradan hep beraber kalkarak Hazreti Muhammed'in bulunduğu yere gitmişler (1).

Söz konusu olan sûre, Ta. H.'dır. Bu sûreden bazı âyetler: 1. Göklerde ve yeryüzünde ve bunların arasında ve altında ne varsa Allahındır.

2. Allah'tan başka tapacak yoktur, ancak o'dur. En güzel isimler onun'dur.

3. Biz Musa'ya dedik ki: At değneği, onların yaptıklarının hepsini yutar.

Onların yaptıkları büyüden ibarettir. Ve büyücüler bir vakit felâh bulmaz.

4. Büyücüler Allah'ın kudretini görünce:

Harun ve Musa'nın Rabbine iman ettik diyerek secde ettiler.

5. Firavun: Siz benim iznimi beklemeksizin iman ettiniz mi? Şüphesiz o sizin başınızdır. Büyüyü o size öğretiyor. Sizin el ve ayaklarınızı çarpazvari kestireceğim. Sizi hurma ağacına asacağım. Azapta en şehit ve en sabit kim olduğunu anlayacaksınız, dedi.

6. Büyücüler dedi ki: Biz seni aşikâr mucizelerin üstünde ve bizi yaratanın üstüne koyamayız, ne istersen yap. Sen ancak bu dünyanın umuruna hükmedebilirsin. Biz Rabbimize inandık. Allah bizi icrasına icbar ettiğin büyüden ve günahlardan dolayı affetsin. Allah senden hayırlı ve bakidir.

7. Firavun askerleriyle onları takip etti. Ve denizin sularında hepsi kayboldular. Çünkü firavun kavminı eğriliğe sevketti. Doğruluğa değil" (2).

İlk İslâmların katlandıkları eza ve cefalar bundan ibaret değildir. Bunlar, çekilen eza ve cefalar yanında şaka kabilindendir, okşamadır. Bizzat Muhammed'e yapılan eziyetlerin hesabı yoktur.

Bükülmez kılıç, kırılmaz silâh, alınmaz kal'a, yenilmez ordu yoktur.

Yenilemeyen, yalnız fikirdir. Bu şartla ki, daha kuvvetlisiyle karşılaşmaya. Bu takdirde dahi, yine fikir galip demektir.

Gençler! Buna inanınız! Ve bunda şüphe etmeyiniz!

Dünyaya, dünyanın ve milletlerin bahtlarına hâkim olan fâti h kılıçları değil; düşünen adamların fikirleridir. Fikit, müeyyide olarak kuvveti de yanında bulursa başarı daha tez olur.

İhtilâllerde, dikkat edilecek yönlerden biri de, şekil düşkünlüğünden kaçınmaktır. İcraat, yeni rejimin ana hatlarını kavramalı ve imkân elverdiği kadar tez elden eskiliğ in yerini almalıdır. Öyle bir çabuklukla ki, kaytaklık gözünü açamamalı, ses çıkarmaya vakit bulamamalı, birbirini takip eden yenilikler karşısında bunalıp kalmalı, sersem bir hale düşmeli, yerlere vurulmalıdır.

Unutulmaması gereken işlerden birisi de propagandadır. Davanın büyüklüğüne inanarak, ihtilâl propagandadan yoksun edilmemelidir. Bu, ihtilâli büyük bir kuvvetten ayrı düşürmek olur.

Kont Kavur, yerli yersiz, boyuna İtalyan birliğinden söz eder dururmuş! Bir gün kendisine, bunun artık yavan bir şey olduğu anlatılınca gülmüş ve "Yanlış

düşünüyorsunuz, bu birliği o kadar söylemek lâzım ki, daha olmadan herkese olmuş

kanaatini vermek ve günün birinde hiçbir güçlük çekmeden olmasını sağlamak lâzımdır!" demiş.

Tarihe dikkat edilirse, İtalyan birliği, varlığını, büyük ölçüde Kavur'un dediğine borçludur.

Propagandanın iki mühim rolü vardır. Birincisi rejimi sevdirtmesi, millete benimsetmesi, ikincisi de karşı propagandayı ezerek önlemesidir.

Şekil düşkünlüğü, bilhassa bizim ihtilâllerimizde en menfi rolü oynamıştır. Ve bu Tanzimat'tan beri böyle olmuştur. Bu hususta son ihtilâlimizin etrafında çok uyanık olmak lâzımdır.

İsmet İnönü, Paşabahçe cam fabrikasını açarken bu yönden çok önemli bir noktayı işaretlemişti.

"Fabrika ve fabrikalar açmak kolay... Fakat asıl iş, onları yaşatacak elemanlara sahip olmak, kurulanı yaşatmaktır" diyordu. Nitekim eskiden de fabrikalarımız vardı. Fakat yenilerini açarken eskilerin yerleri bile bilinmiyordu!

Biz son yüz yıllık tarihimizde şekilcilikten en çok zarar gören bir milletiz.

Şekil özü ve temeli kuvvetlendirmek için bir vasıta dır. Bu ödevi başaramayan şekiller bir yana bırakılmazsa esas da, şekiller içinde yok olur, gider.

Pek meşhurdur; 93 Kanunu Esasisi ilân edilince her şeyi oldu bitti zannedenlere ilk iktisatçılarımızdan Ohannes Sakız Efendi:

"Daha bir şey olmadı! Ne zaman sarayın yanında bir kârhane (1) açılırsa o zaman her şey olmaya başladı denebilir" demiş.

*

Kendi hesabıma son sözüm şudur:

Bir ihtilâl, hangi milletin hesabına yapılırsa, mutlaka o milletin öz evlâdının eliyle yapılmalı ve onun elinde kalmalıdır.

Meselâ:

Türk ihtilâli, öz Türklerin elinde kalmalıdır. Hem de kayıtsız ve şartsız.

Yabancıların yardımıyla başarılan ihtilâller, yabancılara borçlu kalırlar.

Bu borç ödenmez.

Türk'ün en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir. Geçmişte Osmanlı İmparatorluğunun bahtsızlığı, ekseriya, mukadderatını Türklerden başkasının idare etmiş olmasıdır.

ATATÜRK İHTİLÂLİ

III

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.

Haziran 2000

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ

III

CUMHURİYET GAZETESİNİN OKURLARINA ARMAĞANIDIR

İÇİNDEKİLER

EKLER

Ek: I Niçin İhtilal Diyoruz? 13

Erzurumlu İsmail Hakkı ve Darwin

14

Arapçada İnkılap ve İhtilalin Anlamı 14

II. Abdülhamit ve İhtilal 15

Ek: II

15

Barnav Teorisi

15

Çoban Millet Çağı 16

Çiftçi Millet Çağı 16

Çiftçi Çağında Tahakküm 17

Eşitsizlik 18

Eşitsizliğin Siyasi Duruma Etkisi 18

Ekonominin Siyasi Müesseselere Tesiri

19

Sanayici ve Tüccar Millet Çağı 20

Ekonominin Devlet Şekline Tesiri

21

Ekonominin Dünya Politikasına ve

Kurumlarına Etkisi

22

İnsanlığın Beşinci Çağı 23

K. Marks'a Göre Beşinci Çağ 24

Bize Göre Beşinci Çağ 24

Ek: III

25

Tam İhtilal 25

Lenin'in Düşüncesi 25

Atatürk'ün Düşüncesi 26

Köylü Kasabalı Arazi Sahibi Değil 29

II. Mahmud'a Ait Bir Hikâye 29

Max Nordaw Ne Diyor?

29

Ek: IV

31

Ek: V 32

Ek: VI

33

Ek: VII

38

Ek: VIII

38

Ek: IX Çarlığın Düşüşü. Fransa

İhtilaliyle Mukayese

40

Halk Polisle Karşı Karşıya 40

Halk ve Asker

41

Sovyetlerin Temeli

41

İhtilal Hükûmeti 42

Adli Dosyalar Yanıyor 43

St. Paul ve St. Pierre Alındı 43

Düma Dağılmıyor 43

Çarın Bahtsızlığı 46

Düma Sovyet Halini Aldı 46

Proleter İhtilali Başlıyor 47

Yeni Hükûmet

47

Çarlar Rejiminin Düşüşü 48

Feragatnamenin İmzası 49

Ek: X 49

Dil ve Tarih Meselesi 49

Atatürk ve Firdevsi

50

Arnt Ne Diyor?

50

Mısır'da Çerkesler

50

Türklük ve İsviçre 51

Ali Şirnevai ve Fuzuli Ne Diyor?

52

Atatürk Ne Diyor? 52

Lastik Said'in Bir Şiiri 52

Redslob'un Mütalaası 53

Türh Hareketi

53

Çirayef Ne Diyor?

54

Ödevimiz 54

Dil Meselesi

55

Ek: XI

64

Kaytaklıklar: İrtica 64

Kaytaklılığın Mahiyeti

65

Koca Sekbanbaşı Layihası 66

Kabakçı'nın Katli 67

Asıl Kışkırtıcılar 68

Joşero Ne Diyor? 68

Kaytaklık Ne Kazanacaktı? 69

Kaytakların Affı 70

Madam Rolan 70

Kaytaklılığın Şefleri 71

Patrona Kaytaklığı 72

Patrona Kaytaklığına Dair Resmi Tebliğ 73

Patrona Nasıl Öldürüldü?

75

İhtilalcilerin Sakıncaları Cihet

76

Ek: XII

77

Kin ve Kıskançlık 77

Mimar Mehmed Ağa'nın Katli

78

Ek: XIII

80

Belgrad Paşanın Atı 80

Ek: XIV

80

Bedreddin'in Mesleği 80

Ahmet Rasim Ne Diyor? 81

Jonkier'in Anlattıkları 81

Bedreddin Hareketinin Mahiyeti

82

Savaşlar 82

Mehmed Murad Ne Diyor? 83

Ek: XV

84

Yeni Reimler Arasında Mukayese

84

Kemalizm 84

Komünizmin Esasları 84

Millî Sosyalistlik

85

Kemalizm ve Komünizm Arasında Ayrılık 85

Kemalizm ve Milli Sosyalizmin Ayrıldıkları

Birleştikleri Noktalar 86

Kemalizm ve Faşizmin Ayrıldıkları Noktalar

87

Komünizmin Aksak Tarafları 88

Değer Nedir?

88

Değer Artığı 89

İşçi ile Patron Arasında Bir Konuşma 89

Devletin, Kanunun Rolü 90

Devletin Sosyalizmi Nedir?

91

Wagner Ne Diyor? 92

Lassall'ın Cevabı 93

Bir Soru

93

Bir Cevap 94

Terbiye Meselesi 95

Büyük Cihangirler 96

Evlat Öldürenler 96

Tarihi Maddecilik Eğitime Ne Derece Etkilidir? 97

Eşit Gündelik

98

Realite Ne Diyor? 99

Gerilemeler 99

Troçki Ne Diyor? 100

Stalin Ne Diyor? 100

Devlet Sosyalistliği Pratiktir

100
Bize Uyan Sistem 102
Ek: 17
105
Oscar Wilde Ne Diyor? 106
Atatürk'ün Seyyit Beye Cevabı 109
Mübarek Emanetler 109
Hilafet İslamlar Arasında Birlik Sebebi Olamadı 111
Ulusal Duygunun Düşüşü 112
Naima Ne Diyor? 113
Türkçülük Hareketi
114
Kont Sforza Ne Diyor? 114
Millî Türklerde Millî Acı 115
Yemen'de Ölenler 117
Abdülhak Hâmid Ne Diyor?
117
Türk ve İnsanlık 118
Hilafetin Türklüğe Zararları 121
Mecmaüledip Kitabı 123
İkinci Teşkilâtı Esasiye Hazırlanırken 123
Kâzım Karabekir 124
Fethi Okyar 124
Atatürk Ne Dedi? 124

İnönü'nün Bir Takriri 125

Türklük ve Laiklik

125

İslamda Din ile Dünya 129

Türklerin İslamiyeti Kurtarması 132

Fatimilerin İhaneti 133

Hükûmet Başındaki Arnavutlar ve Araplar 133

Bekir Sami Hatırası 134

Bir İstatistik 134

Türk Milliyetçiliği 135

Niçin Milliyetçiyiz?

135

Hilafet ve Saltanat Neden Kaldırıldı? 136

İnönü Ne Diyor? 136

Halkçıyız 137

Tarih Ne Diyor? 138

Müverrih Hüsameddin'in Bir Görüşü 138

Yorga'nın Görüşü 139

Modern Devletin Amacı 139

Türk Demokrasisinin Anlamı 140

Neden İnkılapçıyız? 140

Ek: XVI

140

Komünizmin Kritikleri 140

Ek: XVII

142

Seviye Safsatasına Namık Kemal'in Bir Cevabı 142

Ek: XVIII 143

Sadullah Paşa Yeniliği Nasıl Anlatıyor

Seviye Safsadasına Bir Cevap Daha 143

Ek: XIX

147

İhtilal ve Ödev 147

Münafıklar 149

Fikirlerin Hazırlanması 150

Fransız İhtilali ve Fikirler 151

Şeyh Bedreddin İhtilali 151

Paris Komünü ve Rus İhtilali 152

Türk İhtilali 152

Ek: XX

153

Türk İhtilalinin Tutunma Sebepleri 153

Théphile Lavallée'nin Düşüncesi 153

Atatürk İhtilalinin İfadesi 153

Son İhtilalin Başarı Sebepleri

157

EKLER

Ek: I

Önemli saydığım bir noktayı burada anlatmak isterim. (S:3) Niçin ihtilâl diyoruz?

Niçin ihtilâl diyorum?

Niçin inkılâp tarihine ihtilâl tarihini tercih ediyorum?

Kurumumuzun resmî adı, Türk İnkılâbı Tarihi Enstitüsüdür.

Sizi nereye devam ediyorsunuz denildiği zaman, ihtilâl değil, İnkılâp Enstitüsüne dersiniz.

Hatta bana, nerede okutuyorsun denildiği zaman ihtilâl değil, İnkılâp Enstitüsünde demeye mecburum.

Bu böyle olmakla beraber, ben, ihtilâl terimini doğru, inkılâp deyimi yanlış

buluyorum. Bundan dolayıdır ki, bu kitaba: Atatürk İhtilâli adını verdim.

Neden?

Bu sorunun karşılığını vererek sizleri aydınlatmak bana bir ödevdir.

Bir kere, inkılâp, ihtilâl demek değildir. Halbuki, konumuz ihtilâldir. Şu halde, maksadımızı niçin yanlış bir terim ile ifade edelim.

İhtilâl, bir şeyin esasından değişerek, yerine yepyenisinin konulmasıdır.

İnkılâp ise bu değildir. İnkılâp, bir şeyin aslını muhafaza ederek başka bir kalıba girmesi, başka bir hale geçmesidir.

Bir örnek:

Erzurumlu İsmail Hakkı ve Darwin

Darwin ve Erzurumlu İsmail Hakkı'ya göre insan maymundan azmadır. Maymun, bir evrim sonu insan haline gelmiştir.

İhtilâlde böyle bir hal yoktur. İhtilâl, eskilikle benzerliği olmayan eski bir şeyin yerini, yepyenisinin almasıdır. Hem de eskiliği tamamen mahvederek, yok ederek onun yerini almasıdır. Türk ihtilâlinin, bin yılı bütün müesseseleriyle, fikriyatıyla yere vurarak, yerine yepyenilerini koyması gibi.

Şu halde bir inkılâp değil, bir ihtilâl karşısındayız.

Arapçada inkılâp ve ihtilâlin anlamı

Size, isterseniz, biraz da bu iki kelimenin asıllarından bahsedeyim: Vaktiyle bize okullarda Arapça, Farsça okuturlardı. Birşey öğrenmemekle beraber, ufak tefek şeyler hatıramızda kalır giderdi.

Benim hatıramda kaldığına göre, 'ihtilâl' iftial babındandır, 'inkılâp' ise, infial babından gelir.

Mensup olduğu bab bakımından 'inkılâp' maksadımızı ifade etmez. Çünkü, infial babı ettirgen değildir, edilgendir. Halbuki 'ihtilâl' iftial babındandır.

Ettirgendir. Şu halde 'ihtilâl'in anlamında yapmak, 'inkılâp' da ise yapılmış olmak, vardır.

Bundan başka dilimize çevrilmiş ve çeviricilerine güvenilen bazı kitaplar, meselâ rahmetli Ali Reşad'ın çevirdiğı eser, Fransa İhtilâli Kebiri adını taşımaktadır.

Gözden geçirdiğimiz ansiklopedilerin verdiği malûmata göre revolution kelimesinden inkılâbı değil, ihtilâlin taşıdığı manayı anlamak lâzımdır.

II. Abdülhamit ve ihtilâl

II. Abdülhamit, ihtilâlden çok korktuğı için, rahmetli Ahmet Mithat Efendiye kendisini savunmak amacıyla yazdırdığı kitabın adına 'Üssü İnkılâp' dedirtmişti.

II. Abdülhamit gibi bir müstebidin terimi, yeni kurumlarımızı ifade edebilir mi?

Bu terimde, bu bakımdan da pisikolojik bir sıkıntı var.

İnsanın ruhunu sıkıyor!

İşte bütün bu sebeplerden dolayı, ihtilâli inkılâba tercih ediyorum.

Rahmetli Atatürk, ihtilâl terimini severdi.

Ek: II

Barnav teorisi

Barnav'a göre ihtilâlin ekonomik teorisi.

İnsanın irade ve ihtiraslarına bağlı hükûmet ihtilâlleri, şüphe yok ki, tabiî hadiseler gibi muayyen kanunlara bağlı değildir. Bununla beraber, birçok sebep bir araya gelince, bunların tesirleri altında siyasî vakalar doğar.

Bunlardan bazıları eşyanın tabiatına o kadar uygundurlar ki, muntazam ve daimî eylemlerle tesadüfî sebeplere mutlak surette hâkimdirler. Bunlar zamanla zarurî olarak sonucu meydana getirirler. Yine bunlardır ki, her vakit milletlerin yüzünü değiştirirler. Bütün küçük hadiseler bunların genel neticelerinde saklıdır. Bunlar tarihin büyük zamanlarını hazırlarlar. Halbuki bunlar ikinci derecedeki sebeplerle yorumlanır.

Çoban millet çağı

Nüfusun artması, insana geçici olmayan bazı geçim ihtiyacını tedarik etmeyi duyurdu. O,

yaşayabilmek için istiklâlinden bir parçasını feda etti ve kendisini eskisinden daha devamlı bir titizlikle çalışmaya verdi. Hayvanları ehlileştirdi, sürüler yetiştirdi ve bu suretle çoban millet halini aldı. Bu hal ile, mülk ve müesseseler üzerinde etkili oldu. Sürülerine bakmakla uğraşan insanoğlu artık avcının bağımsızlığına malik değildir. Zenginle fakir artık müsavi değildir.

Ve binaenaleyh tabii demokrasi artık bitmiştir. Mülkleri koruma ve müdafaa zarureti bütün askerî ve sivil otoritelere fazla yetki ve enerji tanımak mecburiyetini vücuda getirmiştir. Buna malik olanlar kudretleriyle serveti kendilerine çekmektedirler. Tıpkı servetle, yetkilerini genişlettikleri, ellerine aldıkları gibi. Netice itibarıyla toplumların bu çağında o şartlar mevcuttur ki, aristokrasinin yahut mutlakiyetin kudreti, sınırsız bir genişlik kazanır. Asya'nın çeşitli bölgelerinden alınmış örnekler bunu doğrular.

Çiftçi millet çağı

Halkın ihtiyaçları günden güne artınca, insanoğlu geçimini toprağın göğsünde aramaya mecbur olur. Gezici olmaktan çıkar, çiftçi millet haline gelir; bu suretle bağımsızlığını üst tarafını da feda ederek, toprağa bağlanır ve yine bu suretle sürekli ve zorunlu bir iş sözleşmesi yapmış olur. Bu taktirde toprak, fertler arasında bölünmeye uğrar. Mülkiyet, yalnız toprağı saran sürüleri değil, fakat aynı zamanda toprağın kendisine de geçer. Artık hiçbir şey ortaklık değildir. Biraz sonra tarlalar, ormanlar, şehirler, mülk halini alırlar.

Çiftçi çağında tahakküm

Bu hak, her gün genişleyerek güç ve yetki üzerine daha büyük bir kuvvet halinde etki yapar.

Bir milletin çiftçi haliyle aşırı sadeliği, demokrasiye en uygun bir şey zannedilebilir. Fakat daha esaslı bir muhakeme, bilhassa tecrübe gösteriyor ki, bir millet toprağı işlemek çağına gelince yahut bundan sonra meydana gelen sanayi ve ticaret devrine girmedikçe aristokrasi, olanca kuvvetiyle, devam ediyor demektir. İşte bu çağ içindedir ki, aristokrasi mutlakiyete ve demokratik etkilere hâkim olur ve onları boyunduruğı altına alır.

İlk toprak dağıtımı, nadiren hatta belki de hiçbir vakit, şöyle böyle adaletle yapılmamıştır. Eğer dağıtım işlenmemiş toprak üzerinde yapılmış ve bu işgal suretiyle vukubulmuş ve halk da az çok siyasal bir kudrete malik bulunmuş ise, toplumun bu üçüncü çağında toprak dağıtımı sınıf, derece, kudret ve sürülere göre yapılacaktır.

Fakir ve zayıf, işletemeyeceği geniş toprakları ne yapabilir?

O kendiliğinden, kendine gerekli olanları yapacak ve işleyecektir. Halbuki şef sürüleriyle kaplayacağı ve esirleriyle, hizmetçileriyle süreceği bütün büyük bir kısım üzerine yayılacaktır.

Eğer toprağa sahip olmak fetih sonucu ise, dağıtım bu çağda geçerli âdete göre daha adaletsiz olacaktır. Çünkü, fetih sonucu yenilenlerin malları ellerinden alınır ve çoğu zaman onları esaret hayatına sürükler. Halbuki, yenenler arasında ancak şefler zengin olur. Asker ise pay olarak sadece geçimlerini sağlayabilir.

Eşitsizlik

Bir zaman da, zafer gururu ile geçer!

Böylelikle, bir millet toprağı işlemeye başladığı ilk zamandan itibaren ona eşit olarak sahip olmaz. Fakat başlangıcı da biraz adaletle olsa bile bunu gittikçe bozar. Ve daha sonra paylar arasındaki eşitsizlik fazlasıyla artar.

Muhakkak bir prensiptir ki, topraktan başka geliri olmayan yerde, büyük mülkler yavaş yavaş küçükleri yutarlar. Tıpkı sanayi ile ticaretin gelir olduğu yerde, fakirlerin çalışması zenginlerin topraklarından bir kısım payı, kendisine çekmesi gibi.

Eşitsizliğin siyasi duruma etkisi

Toprak ürünlerinden başka bir şey yoksa, ufacık bir paya malik olan, sonunda ya ihmalinden yahut mevsimlerin düzensizliği yüzünden ihtiyaçlarından yoksun olacaktır. Bu suretle zengine muhtaç olacak, ondan ödünç alacak, zengin de biriktirdiğinden ödünç vererek fakirin gayet küçük arazisini elinden alacaktır.

Zengin fakiri fakirleştirdikçe, artan bir fazlalıkla kendisine bağlar. Ve giderek hizmetini görmek şartıyla kendisine boğaz tokluğuna çalıştırmak teklifinde bulunur. Küçük arazi sahibi bu suretle hizmetçi olur. Kanun müsaade etse, zengin onun hürriyetini bile satın alabilir! Çiftçide bu suretle hürriyet kalır mı? Bu esaret yüzünden tabiatın kendisine verdiği bağımsızlığı feda eder, toprak onu bağlar. Çünkü, onu toprak yaşatmaktadır.

Kırlarda, tarlalarda, fakir, dağınık ihtiyaçlarıyla mahkûm olan bu küçük toprak sahibi, yalnız bu yüzden değil, fakat emek ve çalışmasının mahiyeti yüzünden dahi, benzerlerinden ayıdır. Yalnızdır. İnsanların şehirlerde toplu bulunmasıdır ki, zayıflara, adet itibarıyla kuvvetliye karşı koymak, durabilmek imkânını bahşeder. Bu da sanayiin ilerlemesiyle mümkündür. Çünkü sanayidir ki, toplanmayı çoğaltır ve sürekli kılar.

Bunun neticesi, toplumun bu çağında dahi halk tabakası bilgisizliğinden dolayı daha az mahkûm değildir. Ruhun tabîî inceliğini, hayalin hararetini kaybetmiştir, bu hasletler ormanlarda gezen çoban milletlerde bulunur. İşte, o, bu suretle bunları kaybetmiştir. Fakat henüz ilerlemenin, sanayi zenginliğinin verdiği ve bütün sınıflara giren düşünce, oynaklığına, sıcaklığına malik değildir. Buna sebep de hergün uğraştığı devamlı ve basit işler.

Ekonominin siyasi müesseselere tesiri

Bu durumda ticaret olmadığına, ticari bir rejim kurulmadığına göre kanunlar arasında bir bağlantı, bir ilişki mevcut değildir. Sermayenin birikmediği bu gibi yerlerde vergi toplamak imkânsızdır. İş böyle olunca merkezi kuvvetin, birliği ve itaati sağlayabilmesi için yeter gücü bulunmaz (feodalite).

Kuvvet, servetlerin toplandığı ve harcandığı yerlerde durur, oralarda bulunur.

Bu suretle çiftçi millet sanayii ihmal ettikçe, sanayi ona meçhul kaldıkça toprak biricik servet oldukça, aristokrasi duruma hâkim olmakta devam eder gider.

Halk medeniyetin son aşamasına varabilmek için, sanayiîin ve ticaretin çiftliğİN yerine geçmesi gerekir.

Zamanla, siyasal kurumlarda ekonomik sistem ön plâna geçer.

Sanayici ve tüccar millet çağı

Sanayi ve ticaret halka yayılınca ve böylelikle çalışan sınıf da bir servet aracı haline gelince, siyasal kanunlarda bir ihtilâl hazırlanıyor demektir.

Çünkü servetde yeni bir dağıtım, kudret ve yetkilerde yepyeni bir bölüşümü gerektirir.

Nasıl topraklara tasarruf, aristokrasiyi yaratmışsa, sanayi mülkiyeti de halk egemenliğini yaratır. Halk hürriyetini kazanır, bu suretle devlet işleri etkili olmaya başlar.

Böylelikle, başka ve ikinci bir demokrasi karşısında bulunuruz. Birincisi bağımsızlığa malikti. İkincisi kuvvete sahiptir. Birincisi insanları ezmek içindi, ikincisi kendine özgü kuvvetten çıktı. Birincisi barbar milletlerin, ikincisi medenî milletlerindir.

Küçük devletlerde halkın bu yeni kuvveti, zamanla hükûmete etki yapacak, bu suretle yeni biçim bir aristokrasi kurulacaktır. Bu, tüccar burjuva aristokrasisidir. Yine bu aristokrasinin dayanağı yeni biçim bir zenginliktir.

Eski aristokrasinin dayanağı toprak zenginliği olduğu gibi.

Büyük devletlerde bütün toprak parçaları karşılıklı ilişkilerle bağlanırlar.

Vatandaşlardan kalabalık bir sınıf meydana gelir. Bu sınıf, sanayiîin büyük servetleriyle iç düzeni tutmak zorundadır. Menfaatleri bunu gerektirir.

Vergiler vasıtasıyla genel kuvvete, umumî kanunları uygulayacak gücü vermiş olur.

Büyük bir vergi toplamı memleketin her yanından merkeze, merkezden her yana gider. Bu suretle disiplinli bir ordu, büyük bir millet merkezi, genel kurumlar vücade gelir. Bunlar büyük bir milletin birliğini yaratan ve onu tutan şeylerdir. Bunlar milletin dayanma ve yaşama imkânını temin eder.

Ekonominin devlet şekline tesiri

Avrupa devletlerinde aristokrasinin temeli toprak mülkiyetidir, monarşinin temeli genel kuvvettir, demokrasinin temeli ise servettir.

Bu üç siyasal âmilin ihtilâli, hükûmetlerin ihtilâli oldu.

Feodalite rejiminin en enerjili devrinde, mülkiyet adına, topraktan başka bir şey yoktu. Aristokrasinin

her şey üzerinde egemenliği vardı. Millet esir oldu, krallar hiçbir yetkiye malik olamadılar.

Sanayiîin doğuşu, işin ürünü olan mülkiyet endüstrisini getirdi. Tıpkı toprak mülkiyeti fetih veya işgalin verimi olduğu gibi.

Bu çağda demokrasi prensibi boğulmuş bir halde idi, bu çağdan sonradır ki, kuvvetlerini almaya ve gelişmeye başladı.

Sanatlar, endüstri, ticaret yavaş yavaş halkın çalışan sınıfını zenginleştirdikçe, büyük toprak sahiplerini züğürtleştiriyordu. Bu suretle sınıflar; servet, eğitim, bilim bakımlarından birbirine yanaşıyorlardı.

Birbirlerine eş oluyorlardı. Yine bu suretle uzun bir unutmadan sonra ilk eşitlik fikirleri hatırlanmaya başladı.

Sınıfların ilerlemesiyle, bunların tesiri altında vukua gelen büyük ihtilâlin Avrupa müesseselerinde vücuda getirdiği değişmeler üçe ayrılır.

Ekonominin dünya politikasına ve kurumlarına etkisi

1. Toplumlar çalışma ile servet kazanarak önce hürriyetlerini satın aldılar.

Sonra bir toprak parçasına malik oldular, böylelikle aristokrasi birbirini takip ederek egemenliğini ve servetini kaybetti. Sivil münasebetler altında geçti gitti.

2. Menkul endüstrinin ilerlemesiyle güçlendirilen aynı sebep bütün Avrupa'yı papanın cismanî hakimiyetinden kısmen de manevî üstünlüğünden kurtardı.

3. Aynı sebep, yani menkul endüstrinin ilerlemesi, Avrupa'da demokrasinin unsuru ve devlet birliğinin lehimi olmuştur. İşte bu sebep, bütün hükûmetlerin siyasal rejimlerini değiştirdi. Devletlerin coğrafî bakımdan durumlarına göre az çok farklı hükûmetler kurdu. Halkın çok kuvvetli bulunduğu küçük memleketlerde cumhuriyet vücut buldu. Büyük yerlerde halk aristokrasiye karşı vergi vasıtasıyla mutlak hükümdarlık kurdu. Çünkü aristokrasi, halkın ve hükümdarın ortak düşmanı idi. İlerlemenin daha üstün olduğu yerlerde meşrutiyet kuruldu ve hükûmette yer aldı.

Halkın kuvvetli olmadığı, yeteri ölçüde otoritesinin bulunmadığı yerlerde ise federal devlet halinde aristokrasisi az çok tutundu.

Bütün Avrupa hükûmetlerince müşterek olan bu ilerlemedir ki, Fransa'da meydana gelen demokratik ihtilâli hazırladı. Ve XVIII inci asrın sonunda ihtilâl patlak verdi.

Jaurés'in anladığına göre ihtilâlin Fransız ihtilâli gerçeğe uygun anlamı şudur (1).

İhtilâl ne tesadüfî, ne de yöresel (mahalli) bir olaydır. Asırların dibinden kopup gelen geniş sosyal gelişimin neticesi doğan hareketlerle hazırlanmıştır.

İşte bu haldir ki, mülkiyete direktif vermek kuvvetini yaratmıştır. Ve sonuç olarak siyasal kurumları

mülkiyetin değişen şekillerine bağlattı.

Demek oluyor ki, ihtilâl tarihi bir zorunluluktur.

Çünkü ekonomik olaylar aynı kalmaz, boyuna değişirler.

İnsanlığın beşinci çağı

Barnav, proleter ihtilâlden bahsetmemiştir, Marksizme göre insanlığın beşinci çağı, proleter ihtilâldir.

Barnav teorisine göre insanlık, Fransız İhtilâlinde sonra dördüncü çağına girmiştir.

Bu çağlar şunlardır:

1. Milletin tabiî çağı.

2. Çoban millet çağı.

3. Çiftçi millet çağı.

4. Tüccar ve sanayici millet çağı.

İnsanlık bu çağların herbirinde başka başka kurumlarla ve başka başka hak anlamalarıyla yaşadı ve yaşamaktadır.

Çünkü her çağda bir başka ekonomik sistem hâkim oldu. Kurumlarla hak anlamaları da bunların gerekim ve yönetimlerine bağlı kalır.

Meselâ: İlkel çağda insan tam manasıyla hürdü ve hürriyet anarşı derecesinde idi. En hür, en güçlü idi. Ancak tabiatın bütün nimetleri de insanlar arasında ortaktı.

İkinci çağda, hürriyet azalmaya başladı. İnsan bağımsızlığından bir kısmını feda ederek geçim kaygısına düştü. Sürüleri çok olanlar, az olanlara veya hiç olmayanlara üstün olmaya başladılar. Hafif de olsa ferdî bir baskı başladı.

Üçüncü çağda, çiftçilik devrinde, derebeylik ve papalık üstünlüğüne dayanan müthiş baskı başladı ve bu zulüm halini aldı.

Dördüncü çağda, ticaret ve sanayi devrinde, hürriyet geniş bir tabakanın burjuva tabakasının malı oldu.

K. Marx'a göre Beşinci çağ

Beşinci çağ, Marx'ın idiasına göre Proleterlerin ihtilâliyle mutlak eşitlik devri olacaktır.

Bize göre beşinci çağ

Bize göre beşinci çağ, komünizm çağı olmayacak sıkı bir devletçilik devri olacak ve mutlak eşitlik değil, insanlığın cibiliyetine uygun bir eşitlik çağı başlayacaktır. Bu ihtilâlde şüphe yok ki, proleterlerin rolü büyük olacaktır.

Görülüyor ki, bizim hak anlayışımız Barnavla, Jaurés'le, K.Marx'la doğrulanmaktadır.

Netice şudur:

Zamanla, mekânla değişmeyen bir hak anlamı yoktur. Bu anlam zamana, mekâna, mesafeye göre değişir.

Burada belirtmek istediğimiz realite şudur:

Her çağın ekonomik gerekimlerine göre siyasal, sosyal kurumlarla hak anlamları da değişir.

Ek: III

Tam ihtilâl

Bir ihtilâl, ekonomik alana girmedikçe tam ve başarılı anlamıyla ihtilâl olamaz, diyorduk... Ve Lenin de pek haklı olarak 1905 Rus İhtilâl'iyle, 1908 İkinci Osmanlı meşrutiyetini eksik ihtilâller sırasında gösterir (1). Çünkü, bu her iki ihtilâl yalnız siyasal alana temas etmişlerdi. Bununla beraber, Lenin'in bu her iki hareketi aynı mahiyette görmesi biraz haksızdır. Çünkü, 1905 Rus İhtilâli siyasal olmakla beraber genişlik ve kavrayış itibarıyla yine siyasal olan ikinci ve hatta birinci Osmanlı meşrutiyetlerinden hayli geri idi. Düma meclisi bir nevi devlet şûrası mahiyetinde idi. Halbuki, Osmanlı meclisleri her ikisi de hakikî birer parlâmento idiler.

Lenin'in düşüncesi

Yalnız Lenin'in haklı olduğu nokta şudur ki, bir ihtilâl tam ve başarılı olabilmek için mutlak siyasal, sosyal ve nitece olarak ekonomik alanların hepsine el değdirmelidir. Bu alanların hepsinde ileriye doğru bir yenilik yaratmalıdır.

Ekonomik alan hakkında küçük bir izah:

İhtilâl sadece siyasal alanda bir yenilik yapmış, meselâ sadece seçim yoluyla ulus egemenliğini kurmuş ise 1876-1878 ve 1908 Osmanlı meşrutiyetleri gibi.. tam ve olgun anlamıyla bir ihtilâl karşısında değiliz. Çünkü, sosyal ve ekonomik sistemler yerinde sayıyor, halkın maddî durumu eski hamam eski tas demektir.

Halkın maddî durumunda bir gelişme ortaya getirilmemiştir.

Atatürk'ün düşüncesi

İhtilâl, sosyal ve ekonomik alanlarda ileriye doğru bir yeniliği de yaratmış

ise, bu taktirde halkın maddî durumunda bir gelişme, bir iyilik vardır. Atatürk bu cihetlere çok

ehemmiyet verirdi.

Sosyal ve ekonomik alanların önemini belirtmek için konuyu somutlaştıralım.

Köylü, kasabalı arazi sahibi değil

Meselâ Atatürk ihtilâlinden önce, bizde köy ve kasabaların küçük çiftçileri arazilerinin bile sahibi değildiler. Kendileri, karıları, çocukları bile şahıslarında tasarruf edemezlerdi. Vakıa bir anayasa (kanun-ı esasi vardı. Ve bu kanun gereğince herkes hür ve mülkiyet kutsaldı.

"Şu halde nasıl olur da köylü arazisine malik değildi.

"Şahsında tasarruf edemezdi?

Diyorsun!"

Demeyiniz.

İddiamı ispat edeyim.

Evet anayasa biraz önceki kayıtları içine alıyordu. Fazla olarak köylünün elinde arazisinin bir de tapusu vardı. Bununla beraber ne arazisine, ne kendine malikti!

Bakınız nasıl?

Köylü ve kasabalı küçük çiftçi, toprağını sürebilmek için küçük bir paraya muhtaçtır. Ziraat bankasından ödünç almağa ne şahsı, ne de serveti elverişlidir.

Şu halde ne yapacak?

Çoluk çocuğuyla aç duramaz a!

Yapacağı şudur:

Tefeciye başvuracak, ona yalvarıp yakaracak, ağlayacak, sızlayarak % 100, bazen

% 160 faizle dilenecek! Böylece, tarlasını ekebilecektir.

Fakat zavallı çiftçi veya köylü ne kazanacak?

Faizleri bile ödeyemeyecek ve borçlu kalacak?

Çünkü ekonomi ilmi, % 100 faiz ödedikten sonra kazanma imkânını henüz keşfetmiş değildir.

Köylü veya çiftçi borcunu ödeyemedikçe borcu artar. Çünkü faiz faiz üstüne biner.

Şu halde ne için ve neye çalışıyor? diyeceksiniz.

Bunun da karşılığı kısadır:

Kendisinin ve çoluk çocuğunun boğazları tokluğuna!

Fakat hakikat bu olsa, yine iyi... Hakikat bu değildir.

Hakikat şudur: Köylü veya çiftçi boyuna borçlanmak için, tefecinin patlıyasıca midesi ve kesesi hesabına çalışmaktadır. Tıpkı 1789 Fransa büyük ihtilâlinden önce serflerin vilenlerin senyörleri hesabına çalıştıkları gibi.. Tıpkı ilk çağlarda firavunların ehamlarını kamçı darbeleri altında yükselten esirler gibi.. Şu hale göre, elinde arazisinin tapu senedi bulunmasına rağmen, köylü ve çiftçi, çoluk çocuğu, evi barkı, hayvanları kendisinin değildir tefecinindir.

Bunlar tefeci hesabına işleyen mahlûkat ve varlıklardır. İhtilâl ekonomik alandan sonra ikinci derecede önemli olan sosyal alana ilişmezse yine kavrayış

bakımından eksiktir. Yine Atatürk İhtilâli'ni ele alıyorum. Eğitimde, aile haaytında vesaire de bugünkü yeniliği yapmasaydı, modern bir Türkiye'den söz edilebilir miydi? Bugün bir ilerlemeden söz açılabilir miydi?

Ben çocukluğumda bazı olaylara şahit olmuştum. Bizim Selçuk köyünde kinin bulamamak yüzünden sıtmadan hendek aralarında can çekişen ve orada son nefesini veren vatandaşları bilirim!

Yine bazı köyler bilirim ki, ahalisi kâmilten göç etmiştir. Bomboş evleri baykuşlara yuva olmuştur. Fakat zannetmeyiniz ki, bu ahali başka bir köye veya şehire gitmiştir. Hayır! Köyün yanı başında bir yere çekilmiştir. Bu yer köyün korkunç mezarlığıdır!

İşte yalnız siyasal alanda kalan, sosyal ve bilhassa ekonomik alana girmeyen bir ihtilâl bu yaraların çaresini bulmuş olmaz. Yapılan şey, politikacıların post kavgasından ibaret kalır. Toplum yerinde sayar.

Bundan dolayıdır ki, bir ihtilâl tam ve okunuş anlamı ile kendini ifade edebilmesi için bilhassa ekonomik olmalıdır diyorum ve bunlardan dolayıdır ki, bunda ısrar ediyorum.

Atatürk ihtilâlini, Lenin İhtilâli'ni, 1789 Fransız İhtilâli'ni tam ve eksiksiz ihtilâller arasında sayıyorum.

Çünkü Fransız İhtilâli feodaliteyi soylu sınıfı korporasyonları yok etmekle milletin varlığında yeni ekonomik bir hayat açtı.

Lenin İhtilâli, komünizmi kurmakla bu meslek bugün Rusya'da ne kadar gerilemiş

olursa olsun, halk bakımından eski rejimle kıyas edilmeyecek kadar ekonomik bir yenilik, proterlik bakımından iyiliğe doğru bir yenilik yarattı.

II. Mahmut'a ait bir hikâye.

Güzel anlamda dolu, bir hikâye anlatırlar.

Bir gün II. Mahmud tebdil geziyor, milletin kendisini ne derece sevdiğini anlamak için halkla temas ediyormuş. Bir limonotacıya yanaşmış, bir limonata içmiş, içerken sormuş:

"Üçüncü Selim'den mi memmnunsunuz, yoksa İkinci Mahmut'tan mı?"

Limonatacı cevap vermiş:

"İkisinin de Allah belâsını versin!"

Mahmut, "Neden?" demiş.

Limonatacı yine cevap vermiş:

"Üçüncü Selim devrinde de limonatamı beş paraya satardım, İkinci Mahmut zamanında da öyle!"

Bu espri dolu vaka da gösterir ki, halk en ziyade yenilik getiren maddî ekonomik ihtilâllerle alâkadardır. İhtilâl, ekonomik sahada halkın lehine bir değişiklik vücade getirmediğe halk da memnun olmuyor. Şüphe yok ki, bunda çok hakkı var.

Max Nordaw ne diyor?

Max Nordaw der ki: (1)

"Sadece siyasal değişmeler halkın sırtına vurulan yükü bir omuzundan diğer omuzuna aktartarmasına benzer.. Tıpkı hamalın yükü bir omuzundan diğer omuzuna aktarması gibi!

Sosyal bakımından da ihtilâl önemlidir:

Meselâ, çocukları iyi yetirtirmek, bunların sağlıklarını koruyacak tedbirleri almak, kurumları kurmak, onları okutmak gibi.

Atatürk İhtilâli'nden önce memleketimizde bir çocuk meselesi yoktu, bunu düşünen olmazdı; bugün vardır. Ve her gün önemini arttırmaktadır.

Çocuk deyip geçmeyiniz, ekonomik, sosyal meselelerin en mühimlerindendir.

Bugün gözümüzün ilişmediği nice yavrucaklar, fakirliğin, zaruretin, sefaletin pençesinde yok olup gidiyorlar.. Bunlara bakılabilse içlerinden nice Atatürkler yetişebilirdi..

Size bir misâl:

Türk ve dünya tarihinde meşhur olan Viyana'nın ikinci kuşatıcısı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Merzifon'un Marınca köyünden indi. Bu köy Merzifon'a yirmi dakika, hatta az bir mesafedir.

Şimdi gözlerimde şöyle bir hayal beliriyor:

Mustafa bundan 300 sene önce Marınca küyünün topraklarında bir çocuk entarisiyle yalın ayak, baş açık beleniyordu.

Köprülü Mehmet Paşanın himayesini buldu. Okudu, Köprülü'nün kızını aldı.

Sadrazam oldu.

Günün birinde Türk ordularının başında Viyana önünde göründü.

Viyana'nın kapıları çalınmaya başlandı:

"Kim o?"

Denildiği zaman, şu ses yükseldi:

"Açın kapıları, Marınca köyünden Türk Mustafa geldi!"

Kimbilir, dün nice Marıncalı Mustafalar bakılmaksızlık yüzünden kaybolup gitti.

Bugün daha az olmakla beraber niceleri kaybolup gitmektedir?

Sosyal tedbirleri ve kurumları ne kadar çoğaltırsak Atatürk İhtilâli anlamını o kadar fazla ifade edecek Mustafacıklar o kadar çoğalacak ve artacaktır.

Türkiyemiz bunların omuzlarında yükselecektir.

Ek: IV

"Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir." (S: 73) demiştim. Bu görüş yanlış anlaşılmalıdır. Şüphe yok ki, Atatürk büyük ihtilâli tek başına başarmadı. Türk aydınlarile ve milletle beraber başardı.

Ancak, Atatürk, ihtilâlin hem Genelkurmay Başkanı, hem de Başkumandanı idi. Onun Türk milletinin ihtiyaçlarından, tarihinden ilham alarak hazırladığı plânlar ihtilâlin zaferini sağladı. Tıpkı orduların kazandığı zaferlerin başkumandanlara ve millete mal edilmeleri gibi.

"Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının, büyük düşüncelerinin fotografisinden başka bir şey değildir"den maksat budur.

*

Sırası gelmişken bir noktayı daha aydınlatmak faydalı olur.

Komünizm fert tanımaz. Herşeyi organizasyonda ve toplumda bulur. Charles Ojide organizasyon hayatın yarısıdır der. Bunlar az çok hakikati ifade etmekle beraber, bize göre fert, herşeyden önce gelir.

Toplumu kuran kim?

Toplumu harekete getiren kim?

Organizasyonu yapan kim?

Organizasyonu işleten kim?

Fertler, kişiler, değil mi?

Şu halde nasıl olur da fert, kişi inkâr olunabilir?

Rus İhtilâllerini yapanlar, Koca Reşitler, Mithatlar, Talâtlar, Enverler, ve en sonra en büyüğünü başaranlar.

Atatürk ve arkadaşları değil mi?

Bunlara;

Hayır diyebilir miyiz?

Carlyl, bu hakikati çok güzel, çok iyi ifade etmiş ve:

"Tarih büyük adamlarını hayat hikâyesidir." demiştir.

Hele Abdülhak Hamit'imiz bu hakikati Eşber'inde bir kat daha parlatmıştır.

Batlimyos, İskender'e şu cevapta bulunur:

"Tarihi yazan biz, yapan siz!"

Ben bu kadar da ferdiyetçi değilim. Eğitimin, toplumun fert üzerindeki tesirlerine inanırım. Ancak en büyük payı ferde tanırım.

Ek: V

Şefler arasında anlaşmazlık, ihtilâlleri gevşeten ve nihayet yere vuran büyük bir tehlikedir. (S: 74)
Spartaküs İhtilâli, Sahibüzzenç İhtilâli, 1789 Fransız İhtilâli hep bu yüzden kaybettiler.

Dikkat edilirse görülür ki, kaytakların ilk işi, İhtilâl şefleri arasına nifak ve anlaşmazlık sokmak için ellerinden gelen bütün işleri yapmaktır.

1917 Rus İhtilâli'nden sonra şefler arasına düşen anlaşmazlık, bu İhtilâl bakımından endişe uyandırmıştır.

Ek: VI

Ölüm nedir?

Hayat nedir?

Sorularını tarihin örnekleriyle analize ederken (S: 99) İstanbul'un Türkler tarafından zaptı olayı nasılsa bir yana bırakılmış. Türklük için başlı başına bir zafer, insanlık içinde yine başlı başına yeni bir çağ olan bu büyük vaka üzerinde biraz durmak hem faydalı, hem de zorunludur.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul üzerine yürüdüğü zaman 23-24 yaşlarında idi. Bir gece Çandarlı Halil Paşayı ansızın yatak odasına çağırttı. Paşa idam olunacağı sanısına düşmüş, bir miktar servetini beraberinde getirerek padişaha sunmak isteyince Fatih güldü ve:

Benim muradım servet toplamak değil, İstanbul'u almaktır.

Ve ilâve etti:

Lala, şu yastığı görüyorsun, onu uykusuzluktan böyle bumburuşuk bir hale getirdim. İstanbul'u almadıkça, gözlerime uyku girmeyecektir, dedi.

Delikanlı denecek bir yaşta bulunan Fatih, idealini gerçekleştirmekte gecikmedi.

Korkunç ve muazzam bir hazırlıktan sonra, Türk orduları tuğları ve bayraklarıyla karadan, Baltacıoğlu kumandasındaki donanma de denizden, doğu Roma İmparatorluğunun başkentini çevirmiş bulunuyorlardı. (1) Kolonel la mouche, İstanbul muhasara ve savaşını aşağı yukarı şöyle anlatıyor: Önce ordunun taarruz ve hücumu gönüllüler tarafından yapıldı. Bunlar ordunun bağrından bir dalga gibi koparak Bizans duvarlarına çarptılar. Vuruştular, vuruştular, vurdular, nihayet geri çekildiler.

Sıra Anadolu askerlerine gelmişti. Anadolu Beylerbeyi askeriyle yürüdü. Bu ikinci dalga idi. Vurdu, vuruştı, her şey toza dumana karıştı. Günlerce uğraştılar, nihayet bu dalga da kırıldı ve çekildi.

Sıra Rumeli askerine geldi. Rumeli Beylerbeyi askeri ile yürüdü, bu üçüncü dalga idi. Bunlar da günlerce vurdular, vuruştular. Kan ve barut kokusu ortalığı sarmıştı.. Bu üçüncü dalga da kayalar üzerinde paralanınan fırtınalar gibi kırıldı ve geriledi. Fakat her çarpan dalga kayadan parçalar götürüyordu.

Bizans surları artık, endelemiş, sallanıyorlardı.

Genç padişahın yanında yeniçeriler, hassa alayları bulunuyordu. Bir sabah fecirle ordularını topladı, onlara güzel bir hitabede bulundu.

Ve bugün İstanbul alınacaktır; içinde ne varsa hepsi sizindir! dedi.

Sonra askerine, iki rekât namaz kıldırdı. Buna Müslümanlar salât havf derler.

Muharebeye girerken bu namazı kırlarlar. Namaz bitince genç padişah atına bindi ve kılıcını çekti.

Başında bembeyaz sarığıyla , dağlar gibi ordunun ortasında, tıpkı köpük saçan bir dalgayı andırıyor ve süratle Bizans kapılarına doğru yürüyordu.

Genç yeniçerilerin kolları omuzlarına, bacakları da dizlerine kadar çarpıktı.

Ellerinde kısa kılıçlar taşıyorlardı. Sanki bu sportmenler zırh yerine, etlerini kullanmayı tercih etmişlerdi!

Hücum, Eğrikapı ile Edirnekapı'ya ve Topkapı'ya doğrulmuştu.

Korkunç dalga, tekrar ve bir daha kapılara ve duvarlara çarptı. Müthiş bir vuruşma başladı. Toplar atılıyor, kale duvarlarından mancınıklar taş yağdırıyor, kazanlarla kızgın katranlar dökülüyor, vuruşuluyordu. İki taraf birbirine kılıç çalıyordu. Duvarlar aşıldı. Kapılar çatırtılarla kırıldı. Artık İstanbul içinde büyük kavga devam ediyordu. Müthiş bir panik içinde boğazlaşıyordu. Bu aralık İmparator Kostantin'in başı bir Türk sipahinin kılıç vuruşuyla yere düşürülmüştü.

Ve Yahya Kemal'e:

"Düşsün çelengi Rumun, eğilsin seri frenk

Vur Türkü gönderen yedi takdir aşkına"

destanını söyletecek büyük hadise olmuştu.

Türk ordusu, vuruşa vuruşa Divanyolu'na ve oradan Ayasofya'ya doğru ilerliyordu.

Biraz sonra çan yerine ezan sesleri yükselmeye başladı. Bizans düşmüştü.

Böylelikle:

Cetlerimizin bembeyaz şimşekler gibi parlayan yalın kılıçları, orta çağların karanlıklarını boğdular ve insanlığa, yeni çağ denilen asırları armağan ettiler.

Fatih ölebilir mi?

Fatih'in etrafındaki Türk şehitleriyle, gazileri, ölebilirler mi?

Nitekim ölmediler de!

Yalnız kendi tarihlerinde, Türk tarihinde değil, dünyanın en büyük olayı olarak yabancı tarihlerde de dünkü büyüklük ve haybetleriyle yaşamaktadırlar.

Bana: Padişah destanlarından zevk alıyorsun.. Sen nasıl Cumhuriyetçisin, demeyiniz.

Ben Cumhuriyetçiyim ve Cumhuriyetçi olarak öleceğim. Bu mutlak ve muhakkaktır.

Ancak benim Cumhuriyetçiliğim, millî tarihimin, millî destanlarımın şereflerini, fetihlerini inkâr etmek anlamına gelmez.

Asla!...

Hatta tarihime ait kabahatleri de benimserim. Tarih bir küldür, bu mirası toptan benimserim.

Fatihler, Selimler Türkün birer övünme, şeref destanlarıdır. İnsan olarak insanlığın bile.

Hatta bunların nesli olduğu için, dejenere padişahlara bile bu millet, hürmet ve sükût etmiş, son zamana kadar onlara katlanmıştır. İçinizi yoklayınız. Kendi kendinize sorunuz, neden katlandınız?

Neden padişahlığa çoktan son vermediniz?

Şu karşılığı alacaksınız:

Fatih'in, Selim'in torunları oldukları için...

Fakat saati çalınca, bıçak kemiğe dayanınca mesele hal olundu ve Türk milleti bizzat padişah oldu, Cumhuriyet kuruldu.

Fatih ve Selim birer Türk dâhisidir. Bunları padişah olarak değil , birer büyük Türk, devlet adamı, birer büyük Türk kumandanı olarak düşünmek gerek. Hem de sadece Türk tarihinin değil, dünya tarihinin büyük devlet adamı, büyük kumandanları olarak..

Fatih ve Selim büyüklüğü padişahlıkta değil, padişahlık büyüklüğünü bunlarda buldu.

Fatih ve Selim padişahlıkta değil, padişahlılık bunlarla süslendi.

Bu konuda kendimi daha iyi ifade edebilmek için Victor Hugo'nun yardımına müracaat edeceğim.

Büyük Fransız şairinin ne kadar Cumhuriyetçi olduğu malûmdur. Fakat IV. Henri'ün büyüklüğünü bir türlü inkâr edemedi. Sevgisini bir türlü ondan esirgeyemediği için şu mısrları yazmaktan nefsinin önliyemedi.

Diyor ki:

Henri IV, histoire dira un jour de Tois

Il etait bon, il etait brarve mais il etait rois.

Ey Dördüncü Henri! Tarih senin için bir gün diyecek ki: İyi idi..

Yiğit idi...

Fakat ne yazık ki kral idi!

Fatih ve Selim için de aynı üzüntüyü fazlasiyle açığa vurabiliriz ve bununla yerinde bir şey yapmış oluruz.

İbn-i Kemal Selim I'e yazdığı mersiyesinde:

Tac ü taht ile fahreder bekler.

Farh ederdi anınla taç ü serir.

demişti..

Fakat Atatürk, hepsinden büyüktü, o, büyüklerin büyüğüdür. Türk milletinin huyu böyledir.

Ne yapalım?

Bu bir huy!

Türk milleti büyüklerini bazen padişah olarak, bazen padişahdan da büyük olarak, halk çocuğundan verir. Türk milleti büyükler yaratıcısıdır; çünkü kendisi en büyüktür.,

Ek: VII

Seviye ve evrim (tekâmül) teorisinin İhtilâlliler için ne kadar zararlı ve aslında nasıl bir safsata olduğunu söylemiştik. Evrim ancak fizyolojik hadiselerde söz konusudur.

Nasıl diyeyim:

Meselâ evrim sonucu, maymun, insan olur.

Evrim sonucu, doğan çocuk büyür, gelişir, orta yaşa gelir ve nihayet ihtiyarlar ve ölür. Bunlar fizyolojik olaylardır. Sosyal olaylarda evrimden söz etmek kaytaklığı bilimsel bir şekilde savunmaktır ki, yanıltır ve asıl kaynaklar bu tezi sosyal ve ekonomik olaylarda savunur. Bunun için Türk İhtilâli'ni yapan büyük parti, inkılâpçıdır. Yani İhtilâlcidir. Çünkü yenilik yapmak hususunda gelişmeyi kabul etmez. Partini, bu prensibi anayasamızca benimsenmiştir. Bu gün Türkiye baştan başa inkılâpçıdır, yani İhtilâlcidir.

Hep beraber bir daha tekrarlıyabiliriz:

Sosyal ve ekonomik hayatta ilerleme, evrimde değil, gerektiğinde İhtilâldedir.

Seviye ve evrim teorisinin safsata olduğuna misal mi istersiniz?

İşte Türkiyemizin durumu!

Türkiye bir atılımda bin yılı gerilerde bırakarak bin yıl ileri gitti.

Ek: VIII

Türk milletini oldu bittileri kabul eder, bunlara baş eğer sananlar; Türk tarihini dikkatle okumalı, ibret örnekleri almalıdır. Osmanlı Türkleri tarihinde (Edirne vakası) adıyla anılan ve korkunç bir facia ile biten bir olay vardır.

Hezarpare Ahmet Paşa vak'ası yanına bunu da kaydetmeliyiz.

Bakınız nasıl oldu:

II. Mustafa, hocası Feyzullah Efendiyi çok sayardı, onu şeyhülislâm yaptı. Hoca devletin her işine karışmağa başladı. Otoritesini kuvvetlendirmek için olacak, hem bütün akrabalarını büyük memuriyetlere tayin ettirir oldu. Bunlar görevi kütüye kullanmanın çeşitlisini yapar oldular. Sadrazam bile şımarık hocanın baskısı altında kaldılar. Padişah göz yumuyordu. Bunlar da seslerini çıkaramıyorlardı.

Günün birinde millet ayaklandı. II. Mustafa tahttan indirildi. Ve hoca yakalanarak işkence içinde öldürüldü:

Önce burnu, sonra kulakları ve en sonra dudakları kesildi ve koparıldı, eşeğe ters bindirildi, gem yerine kuyruğu eline verildi, sokak sokak gezdirildikten sonra elleri, bacakları kırılarak kafası kesildi.

Hoca bu hal ile Edirne caddelerinde sürükleniyordu.

Nihayet papazlar getirildi, Hristiyan âyini üzerine ellerinde mumlar olduğu halde hocayı götürmeye başladılar. Bu da kâfi gelmedi. Bir ses yükseldi:

"Bu haizin cesedini vatan toprakları kabul etmez, Meriç'e atınız!" dedi (1) Ceset Meriç'e atıldı ve Meriç'in suları onu Akdeniz'e balıklara yem olmak üzere sürükledi ve götürdü.

Dikkat ediniz, Türk milleti o kadar oldu bittilere gelmiyor ki, saati çalınca dini temsilcisi şeyhülislâmı bile yakasından tutarak ondan en korkunç bir tarzda hesap soruyor. Sonra dinin en büyük temsilcisi halifeyi makamından indiriyor ve hapis ediyor!

İbret!..

Ek: IX

Çarlığın düşüşü.

Fransa İhtilâli ile mukayese.

Rus İhtilâlinin Fransa İhtilâli'ne benzeyişi

Petrograt'ta halkın memnuniyetsizliğini arttıracak tesadüfî bir sebep ortaya çıktı. Meselâ trenlerdeki bozukluk ve bunlarla ilgili bürolardaki ihmalcilik, buğdayın gelmesini geciktiriyordu. Fırıncılar pek az un alabiliyordu. Ekmek tedarik edebilmek için, kar ve çamur içinde fırınlarda sıra beklemek lâzımdı.

Bazı işçi mahallerinde ekmek bulunmaz oldu.

Damla bardağı taşırdı.

21 Şubatta kızgın küteller tarafından ekmekçi dükkânları yağma edildi. Ertesi gün büyük Pontilov

maden fabrikası grev yaptı. Ve işçileri mahallelerde

'ekmek!...' diye bağırarak gösteride bulundular.

Aynı günde II Nicolas Mohilev'deki genel karargâhına gitti. Payitahtı bir daha göremeyecekti. Karısını ve beş çocuğunu sarayada bırakmıştı.

Halk polisle karşı karşıya

23 şubatta birçok fabrika işçinin uluslararası bayramını kutlamak için çalışmadılar. Nümayişçiler şehrin merkezine gelince polisle kapıştılar. Fakat kan dökülmedi. 24 Şubatta grev devam etti. Kazan kilisesi önünde büyük bir miting toplandı, başlarında İhtilâlcî ameleler ve liberaller bulunuyordu. Bu günün akşamı kütle ve polis elletiler. Bir çok memur paralandı. Protopopov savunma plânını uygulama alanına koydu. Evlerin çatı aralarına mitralyöz saklıyarak asileri süpürmeye başladı.

Halk ve asker

25 Şubatta, halk, kütle halinde şehrin merkezine yürüdü. Muhafız müfrezeleri geçmesine engel olmadı. Askerler, subaylar aldırış etmediler. Bilâkis herkesi sempatik bulmaktadırlar. Yalnız polis yaşadığı idareyi savunuyordu. Birçok çarpışma oluyor, yaralılar ve ölümler var.

Sovyetlerin temeli

Aynı günde fabrikalar, amele mebusları şûrasına delegelerini seçiyorlar. Bu şûra bilahare adı Rus İhtilâli'nde yaşayan ve yaşamakta olan Sovyetlerin tohumu oldu.

Akşam Düma meclisinin ilerici gurubu ellerini halkın kanına bulamamış hükûmetle her türlü ilişkilerini kesmeye karar verdi.

26 Şubatta Nevski üzerinde yerleşen en sadık askerlerle asker kıyafetine girmiş

polisler, mahallelerden gelmekte olan kafiyeyle ateşle karşıladı. Bir çok ölü vardır. Hemen her yerde sivil memurlar saçak altlarından gösteri yürüyüşü yapanlara ateş etmektedirler.

İhtilâl hükûmeti

27 Şubat kesin gündür. Hemen bütün şehirdeki asker Çar'ın aleyhine döndü. Bu gün İhtilâlin ilk hükûmeti kuruldu.

Sabahın onuna doğru şehrin merkezine yakın Volhını muhafız alayından bazı askerler sokağa çıktı. Başlarında Kirpit Milkov çavuşla subay namzedi Astakov bulunuyordu. Bunlar, Litovski, Priobrajenski alaylarındaki arkadaşlarını kolaylıkla baştan çıkardılar. Bu asker kütlesi başlarında hiçbir subay bulunmaksızın, bando çalarak Nevski'ye doğru yürüdü. Geçerlerken tersaneyi yağma ettiler ve direktörünü öldürdüler. Direktör bir general idi. Bundan sonra adliye sarayını yaktılar.

Ve nihayet bütün askerler ilk ayaklananları takip ettiler. Muhafız alaylarından biri Siminovski alayı, bunlara iştirak etmemekte direndi. Kazaklar tarafından sarıldı. Uzun bir çarpışmadan sonra âsi

kıt'alara iltihak etti. Askerler ve işçiler ellerinde kızıl bayraklar olduğu halde Marsesyez ve Rus İhtilâl havaları söyliyerek kendilerini selâmlayan halkın alkışları ve selâmları arasında şehri dolaşıyorlar. Halk çoktan beri özlenini çektiği hürriyete kavuşmuş oluyordu.

Bütün alınlar parlıyordu, güneş bu güzel kış gününü aydınlatıyordu.

Sıra ile alaylar Taorid Sarayı'na geliyorlar Burası bütün sevinç ışıklarının birleştiği bir ocak halini aldı. Hiçbir taşkınlık bu aydınlığı kanla lekemedi.

Tanınmış giriciler yakalanarak Düma'ya götürüldü. Fakat tecavüze uğramadılar.

Hatta halkın firavun lâkabını verdiği polisler bile şiddetle takip edilmek, döğölmekle beraber nadiren öldürdüler.

Adlî dosyalar yanıyor

Her yerde politika suçlularını tahliye ettiler. Emniyet müdürlüğünün dosyalarını sokaklarda sevinç ateşi olarak yaktılar. İhtilâlcilerin yanık, adlî sicilleri havada uçtu... Okhrana tahrikçi ajanlarınıninki de böyle oldu.

St. Paul ve St. Pierre alındı

İmparatorların mezarlarını ihtiva eden ve diplerindeki zindanlarda İhtilâlcı nesiller çürüyen St. Pierre ve St. Paul kalelerini halk kolaylıkla ele geçirdi.

Bastil Fransız halkının eline bu kadar kolay geçmemişti.

Rodzianko, Çar'a çektiği telgrafta, memleketin ve hanedanın mukadderatını memleketçe güvenilir bir zata bırakmasını rica etti. Bu telgraf da bir gün evvelki gibi cevapsız kaldı. Aksine olarak Rodzianko aldığı 27 Şubat tarihli emirname ile Düma'nın dağıldığını öğrendi. Çeşitli partilerin şeflerini hemen şûra halinde topladı. Bunlar Düma'nın dağılmamasına karar verdiler. Sonra, hükûmet merkezinde asayişin geri gelmesi için bir icra komitesi kurdu. Saat 13'de Prens Galiçin, Radzianko'ya istifasını telefonla bildirdi. Çarın son nazırları da Mari sarayında son bir toplantı yaptılar.

Düma dağılmıyor

Bu barış gününün sözde birliği içinde güçlkle seçilebilen tek bir muhalefet göröldü. Düma içinde işçi ve asker milletvekilleri icra komitesi reisliğine Tchkeidze, ikinci reisliklerine Skobelev, Kerenski geldiler. Üçü de Düma'da sosyalist aza idiler. Bu komite aynı günde şehirdeki işçi ve askerlere yayınladığı beyanname ile bölük başına ve bin işçiye birer delege göndermelerini bildirdi. Hâlâ anlaşma halinde idiler. Hiç kimsenin hatırına"Bu onu öldürecek!" fikri gelmemişti.

28 Şubat günü, bir gün önceki esere devam etti ve tamamladı. Bugün iki Sibirya alayı gara çıktı. Ve Düma'ya kendini takdim etti. Bu alaylar sabık hükûmet tarafından muhtemel kargaşalıklara karşı getirilmişti. Bunun gibi Çares Koselu'du bulunan diğer bir alay yemin için vazifesini bırakarak meclise geldi.

Her yerde bu suretle hareket ederek vazifelerini bırakan müfrezeler karşısında, Genelkurmay Reisi, gizli bir mektup göndererek Düma'daki geçici komiteyi tanıdı.

Çarın nazırları sığındıkları amiral sarayında esir edilerek Düma'ya sevkedildiler. Bunlarla beraber yüksek devlet memurları ve polisler buraya getirildi. Taşkınlıklar oldu. Asker kabileleri Astoria otelini harap ettiler.

Buraya hükûmet merkezinden geçen subaylar inerci. Askerleri şura dâvet etmek isteyen bir general parçalandı. Birtakım özel oteller de tahrip edildiler. fakat yağmalar pek azdır. Mahzenlerde elde edilen şarap şişeleri duvarlara çarpılarak kırıldı. Hem de askerler tarafından.

Polisin dağılmasına rağmen disiplin yolundadır. Kafile mutlu, uysal, iyi bir çocuktur. Kırmızı kokartlı bir subay namzedi, yahut, açık gözlü bir Yahudi talebe bu akına yön verebilir veya onu durdurabilirdi.

Bu askerlerin en büyük zevki süngülü tüfeklerle şehri kamyonla veya otomobille dolaşmak ve "Hurra! Yaşasın hürriyet! Yaşasın halk!" diye seslerinin çıktığı kadar bağırmaktır. Siviller onları alkışlıyor, ellerini sıkıyor, onlara yemek veriyor, onlar için yardım topluyor ve yollarında aşçı kadınlar kırmızı entarilerini yırtarak onlara kırmızı kokart yapıyorlardı.

Eski rejimi savunmayı kimse düşünmedi. Hatta mesleğe mensup subaylar bile. Gerçi bunlara İhtilâlin mazlumları denildiyse de, tarih, hatalarını söylemek hususunda sükût etmeyecektir. Bu hataların birincisi Çarın leh ve aleyhinde saf almamalarıdır. Siperlerde veya kışlalarda İhtilâlcî propagandayı teşvik etmemekle beraber hazmedenler, adamlarının hürriyetinin fethi için yürüme davetine cevap veremediler. Tereddüt ettiler ve iki gün saklandılar. Üçüncü gün, 1 Mart'ta Düma askerî komisyonunun bütün subaylara yapılan tebligatı üzerine ihtiyar generalinden kaputları kırmızı astarlı subay namzetlerine kadar hepsi vatanseverlik vesikasını almak için Düma binasına doldular. Geç kalmaktan korkarak titreyen bu kafile itina ile iliklerine kırmızı kez parçaları takmışlardı!

Bu subaylar arasında, özellikle muhafızlar içinde birçok monarşistler vardı.

Bunlardan ne kadarının Çareskoselö'de çarın teftişi sırasında tıpkı prens Andre Tolstoy gibi kalpleri titremişti. Bununla beraber hükümdara yaptıkları yemini yerine getirmek için bunlardan hiçbirisi birkaç arkadaşını toplıyarak çarı savunmaya gitmedi, hiçbirisi "Yaşasın Çar!" diye bağırmadı, hiçbirisi nişanlar içinde takırdayan göğsünü âsilere geremedi.

Hatat Çareskoselo'de hükümdarın mahut kafilesini göre subaylardan hiçbirisi karşı çıkmaya yeltenmedi. Özel maiyet alayını teşkil eden kızıl kazaklar bile kütle halinde, Düma'ya sadakat yemini etmeye geldiler.

Çarın bahtsızlığı

Rusya'nın Louis XVI'sı, yüz İsviçreliye malik değildi.

Hatta ailesinden bir kısmının ihanetine uğradı.

Çareviç'ten sonra tahtın muhtemel namzedi olan büyük Dük Cyrill ile büyük Dük Michel kumandaları

altında bulunan donanmanın tayfalarıyla Torit sarayına yemin etmeye geldiler!

Fransa'ya sığınan bu sahte Fîlip-egalite, bugün kendisini "bütün Rusya'nın Çar'ı" saymaktadır.

Kısacası, efendilerine karşı yalnız birkaç polis ödevini yaptı. Teslim olmaktan ise ölmeyi üstün buldular.

1 Mart'tan itibaren İngiltere, Fransa büyükelçileri Düma'daki muvakkat komite ile münasebete girdiler. Bu komite yeni durumun hâkimi görünüyordu. Komite azaları, delege heyetlerini kabul ediyorlar. Balkona çıkarak kesif asker kâfilelerine hitabelerde bulunuyorlar, çarçabuk vücuda getirilen, kolları kızıl kordelâlı komiserlere emirler veriyorlardı. Bunlar kütle saflarını açıyordu.

Düma Sovyet halini aldı

Büyük toplantı salonunda, yüzleri sert, aynı renk kaputlu, eski püskü ceketli insanlar oturuyorlardı. Bu geniş anfiatr on üç senedenberi yapmacık milletvekillerine ve onların boş hitabelerine sahne olmuştu. Bugün, Sovyetin işçi ve asker temsilcilerinin birinci toplantısına sahne oluyor.

Hazır olanlar, hatipler, kim olursa olsun yorulmadan alkışlıyorlar. Bunlar Düma azaları aydın Yahudiler, mahkûm olup da tahliye edilen politika suçluları, hatta havaî mavi renk elbiseli bir Fransız subayıdır. Bu subay, asker arkadaşlara disiplin talimi için gelmiş, fakat hiçbir şey yapamamıştı.

Hatiplerin bir kısmı halkı tetik davranmaya ve Düma'nın burjuvalarına inanmamaya davet ediyor. Çünkü birliğin güzel rüyası iki gün sürdü.

Proleter İhtilâli başlıyor

1 Mart'ta kayda değer bir olay oldu. Bu Kuroiştat deniz askerlerinin ayaklanmasıdır. Bu hareket neticesinde Amiral Viren öldürüldü. Bu, enerjik bir grubun ilk gösterisidir ki, proletarya İhtilâlinde faal bir rol oynayacaktır.

2 Mart, iki önemli olaya sahne oldu: Bunlar, geçici hükûmetin kuruluşu ve II.

Nikola'nın tahtından vazgeçmesidir.

Yeni hükûmet

Çarlığın ağır mirasını toplayacak olan hükûmet, Düma'nın geçici komitesi tarafından kuruldu. Fakat başlangıçtan beri Düma'nın komitesi iş başında ortak olmak istedi. Adliyeye işçi partisinden yalnız Kereniski'nin gelmesiyle kaldı.

Fakat bu iştirak olayı ciddî ve tehlikeli idi. Çünkü İhtilâl iktidarının kaynağı hakkında bulanıklık vardı.

Başvekil ve İçişleri Bakanı Prens Livov idi. Bu adam liberal idi. O, büyük arazi sahiplerinden olup, büyük politikaya namzet değildi. Kade partisi geniş ölçüde temsil edilmişti. Bu partiden bilgin tarihçi

ve kuvvetli hatip Milioukov Dışişleri Bakanlığına, Nekrassov Bayındırlık Bakanlığına, profesör Manuilov Millî Eğitime, Chingerief Tarıma getirilmişlerdi. Bu partinin radikalliği ona hadiselerin idaresini vadeder gibi görünüyordu. Kadelerden biraz geri olan Terakkiperverler partisi Başvekil Livov'dan başka Moskova'nın büyük tacirlerinden enerji sahibi Konovalos Ticaret, Kiev'in büyük ve genç şeker fabrikacısı Tereçke Niko Sanayi ve Maliye bakanlıklarına getirilmişlerdi. Bu adam İngiltere Büyükelçisi Buchahan'la gizli olarak İhtilâlin hazırlanmasına iştirak etmişti. Octobrist partisine gelince, bu evvelce Düma'da pek kuvvetli olmakla beraber, şimdi kabinede bir üye bulundurabiliyordu, o da, lideri Goutehkov idi; Millî Müdafaa Vekâletine getirilmişti; faal ve zeki idi. Ordunun meclis encümenine uzun zaman reislik etmişti.

Çarlar rejiminin düşüşü

Bu geçici hükûmet kurulurken çar tahtından vazgeçiyordu. Bu sırada Çar Pskov garında bir türlü Çareskoselo'ya varamayan tren taslağında bulunuyordu. Demiryol işçisi tarafından oyalanarak durdurulmuştu. Çark durumu kendisinden gizledikleri için endişeli dostları tarafından votka ile sarhoş edilmişti. Fakat namuslu general Rousski ona durumu anlattı. II Nicolas Goutehkov ile Chonlgine'i düşmanın komiserlerini kayıtsızlıkla kabul etti. hiçbir harekette bulunmaksızın hiçbir üzüntü duymaksızın kâğıdı imzaladı. Modern Avrupa hükümdar ailelerinin en mutlak hanedanı üç asırlık hükümranlılığına bu suratle nihayet vermiş oluyordu. II Nikola, sadece Kırım'a çekilerek orada pek sevdiği çiçekleri ile meşgul olmak arzusunu izhar etti.

Feragatnamenin imzası

Kendisine uzatılan feragat kâğıdına o zaman 14 yaşlarında bulunan oğlu Aleks'yi de koymuştu. Bu suretle küçük kardeşi büyük Dük Michel lehine saltanatı terketmiş oluyordu. Bunun sadeliği, mahcupluğu, Moskova avukatlarından birinin kızıyla evli bulunması onu bütün ihtiraslarından ayrı düşürmüştü.

Nikola 3 Martta imzaladı beyanname için hiçbir güçlük göstermedi. Bu beyanname ile Rusya'nın müstakbel rejiminin ne olacağını toplanacak kurucu meclise bırakıyordu.

Rusya fiilen cumhuriyet olmuştu.

Ek: X

Dil ve tarih meselesi

Atatürk'ü, sadece siyasal, ekonomik, sosyal bakımlardan, cihan tarihindeki büyük seleflerinin üstünde görmek, düşünmek ve yargılamak, tam bir şey olmaz Atatürk'ün başka yönlerden de önce gelenlere üstünlüğü vardır.

Atatürk vatan ve millet kurtarmakla kalmadı. Atatürk siyasal, sosyal, ekonomik bakımlardan en radikal reformları başarmakla kalmadı. O, Türk milletine eski tazeliğini, eski çevikliğini, eski canlılığını vercek çareleri de düşündü.

Bunları olanca hızıyla geliştirmeye çalıştı. Ne yazık ki ömrü vefa etmedi.

Bununla beraber ölümüyle, açtığı bayrak yere düşmedi. İsmet İnönü'nün eline geçti. Bayrak o hızla esmekte ve yürümektedir.

Dil, tarih işlerini bu sırada anabiliriz. Bu teşebbüsler Türk milletini yeni bir rönesans devri açmaya itti.

Yine, Atatürk'ün dilde yapmak istediği temizlik, onu tam anlamıyla mümkün olduğu kadar öz Türkçe haline koymak davasıdır. Bu ise onun başardığının en büyüklerindendir; hattâ en büyüğüdür.

Atatürk ve Firdevsi

Acemin Firdevsi'si Şehname'sini yazıp bitirdikten sonra:

"Artık Fars ırkına ölüm yoktur. O diline sahip olmuştur," diye öğünmüş ise, Atatürk de dil alanındaki teşebbüsüyle fazlasıyla öğünebilir. Çünkü o, Firdevsi rolünü de üzerine almıştır.

Arnt, ne diyor

Alman şairi Arnt, dil bir milletin yarısıdır, diyor. Bence dil bir milletin yarısı değil, fakat hepsidir. Dil her şeydir. Dilini kaybetmiş bir millet gösterilemez ki, 'Ben milletim!' diyebilsin.

Mısır'da Çerkezler

Meselâ Mısır'da dilini kaybeden Çerkezler, hâlâ Çerkez milletinden, milliyetinden olduklarını söyleyebilirler mi?...

Atatürk, divan edebiyatı ve onu sürdürenler elinde kaybolmak tehlikesiyle karşı karşıya kalan Türk diline, bir büyük atılım vererek ona kuvvet aşıladı ki, bu sadece bugünkü Türkiye için değil, yarınki Türk dünyası, Türk birliği için de en radikal bir güvençtir.

Biz bütün felâket, çöküntü, hatta yıkılış çağları içinde bile dilimizin sağlamlığı ile öğünebiliriz.

Esas kültürü medrese olan, Arap ve Acem'den etkilenen divan edebiyatı, ancak saraya, medreseye ve onlara bağlı kalanlara hitap edebildi. İleri geçemezdi ve geçmedi. Halk ve köylü ana diliyle, güzel Türkçeyle söyledi.

Dilimizin sağlamlığını belirtmek için bir olayı anlatmaklığım pek faydalı olacaktır.

Türklük ve İsviçre

İsviçre devletinin büyük çoğunluğunu Alman ırkı teşkil eder. Fakat bir Berlinli Almanla, Berlin'e trenle yarım saat mesafede bulunan Friburglu dağlı Alman birbirlerini anlayamazlar. Yahut zorlukla, binbir güçlükte anlaşırılar.. Fakat yine birliklerini muhafaza etmektedirler.

Türk milletine gelince, Sibiryalardan, Baykal gölü kıyılarından tutunuz da, İran, Rusya Azerbaycanlarından, bütün Doğu Türklüğünden; ta Akdeniz kıyılarına kadar yayılan Batı Türkleri birbirini anlamakta zorluk çekmezler.

Temiz ve sade Türkçemiz, edebiyat Türkçemiz, edebiyat Türkçesi olduğu gün, birbirini anlayan Türk dünyasında, nasıl bir Türk kültür birliğinin doğacağını tahmin etmek zor bir şey olmaz.

Atatürk yalnız geçmişi tasfiye etmedi. O yalnız hali sağlamlaştırmadı. Yarını ve yarınlara egemen olacak en sağlam temelleri de attı.

Türkün bütün geçirdiği felâketlere rağmen millet halinde tutunmasının nedenlerini meşhur Türk severlerden Leon Kahun Türk dilinin dayanıklılığında bulur. (1)

Ali Şîrnevai ve Fuzûlî ne diyor?

Ali Şîr Nevai'nin Türkçe Türkçe diye ettiği feryadı dört asır sonra Atatürk'ün atılımı doyurmuş bulunmaktadır.

Bu Türk devlet adamına ve büyük şaire göre Türkçe dillerin en zengindir.

Dillerin destanıdır. Türkçe konuşmak ve Türkçe yazmak lâzımdır (2). Fuzûlî de (3) bu fikirdedir. Şemseddin Sami'nin Kamusu Türkî mukaddemesi de bunu pekleştirir.

Atatürk ne diyor

Atatürk diyor ki:

"Türkçe, dillerin en güzeli, en zengindir. Yeter ki, bu dil şuurla işlenmiş olsun!"

Bence edebiyatımızda, Arap ve Fars ve diğer milletlerin kelimeleri yerine öz Türkçe kelime kullanan, Türk birliği temeline bir kaya parçası konduruyor demektir.

Lastik Said'in bir şiiri

Meseleyi şöyle, kısaca ifade edebiliriz:

"Arapça isteyen urbana gitsin

Acemce isteyen İran'a gitsin'

Frenkçe isteyen Frenkistane gitsin

Ki biz Türküz bize Türkçe gerektir"

Bu mısraların nazımı Lâstik Said'dir. Ruhuna rahmet..

Redslob'ün mütalâası.

Redslob, Prensip des Nationalites'inde diyor ki: "Milletler kendilerini bulurlarken dilin değeri artar. Kendi kişiliklerini bu suretle göstermeyi ararlar. Millî ruhlarını bulunca dillerini de keşfederler.

Bunun için Dante, Servantes, Shakespeare vatan yaratıcısıdırılar."

"Reform zamanında halk dili ruhların hayatında derin kökler salar. Bu suretle millî dil yeniden ele geçen imanin dili olur. Kilise gibi evrensel olan Lâtince yerini millî dile bırakır. Reformcular halka kendi dille hitap ederler. Halk kendi diliyle söyler. Bu İncil'in millîleştirilmesidir.. Luter de böyle yaptı."

(1)

Atatürk de böyle yaptı.

Kur'an Türkçe oldu.

Tarih hareketi

Atatürk'ün, tarih bakımından yaptığı büyük atılım, onun, büyük eserlerinden biridir.

Bu atılım, Türk milletine yeni bir atılıma güç ve kuvvetini verdi.

Milletler moral ve maddî benliklerini hatıralarla kuvvetlendirirler. Hele bu tarih bizimki gibi, insanlığın en büyük eserlerini ifade ediyorsa, güçlendirme ölçüsü de o derece büyük görünürlü olur.

Çirneyef ne diyor

Türk tarihi hakkında Rus genarali Çirneyef diyor ki: "Türkü yok etmek için tarihini kaldırmak lâzımdır."

Hilâfet ve saltanatın kaldırılmasından sonra, millî bir politika izlenmesi zorunlu idi. Bu yüzden millî tarihimizi çıkarıp ortaya koymak ve bütün Türkleri bunun saçakları altında toplamak, bunları moral bakımından beslemek lâzımdı.

Atatürk bu gereksinimi de başarmakla hem dil, hem de tarih görünümünden bir büyük yeni doğmanın ve yeni dirilmenin temellerini attı. Günler geçtikçe bu bina yükselecek ve yükseldikçe Türklüğün kültürel birliği kuvvetlenecek, gerçekleşecektir.

Ödevimiz

Atatürk modern Türk devletini kurarken onu eksiksiz kurdu.

Bu kurulan ve yarınlara çok şeyler söz veren kurumu işlemek ve beslemek bizim ve yarınki nesillerin ödevidir.

Aşağıdaki yazılarım vaktiyle Ulus gazetesinde başmakale olarak çıkmıştı.

Atatürk'ün dil işine verdiği önemin mânasını belirtmek için buraya ek olarak konulmasını faydalı buldum.

Dil meselesi

"On beş gün kadar önce, edebiyat öğretmenlerimiz, Sayın Kültür Bakanımızın başkanlığında toplandılar. Ve çok önemli kararlar aldılar: Bir (Türk edebiyatı tarihi) yazılacak ve bir 'Türk antolojisi' bastırılacaktır.

Bu geniş ve kavrayışlı düşünceyi, görüşü alkışlamamak mümkün mü? Ancak bu işi başarmak için nasıl bir metot, bir sistem takip edilecektir?

Bilmiyorum.

Yazılacak tarih ve antoloji; 1. Sadece 'Divan edebiyatı'nı, 'Tanzimat edebiyatı'nı, 'Edebiyatı cedide'yi, 'Fecriâtî'yi mi içine alacaktır? 2. Yoksa, bütün Türk edebiyatını mı?

Bu sorular hakkında düşünebildiklerimi şuracığa ilıştirmeye çalışacağım.

Gerek edebiyat tarihinde, gerek antolojide takip edilecek medot, biraz önce tesbit ettiğim birinci sorunun anlamında ise, zahmete değmez. Bu yolda yazılmış

elimizde hayli şeyler olduğu gibi, yabancı dillerde de mevcut zengin eserler vardır.

Meselâ, Köprülüoğlu Mehmed Fuad'ın rahmetli Şehabettin Süleyman'la yazdıkları nefis Osmanlı Edebiyat Tarihi ve son zamanlarda, bu çapta olmasa bile yazılan tarihler, bir araya toplanarak, en mükemmel bir 'Osmanlı Edebiyatı Tarihi' elde edilebilir.

Hele muhtelif tezkerelerle, Mister Gibb'in altı ciltlik İngilizce Osmanlı Şiirleri Tarihi'nden de istifade edilirse, ortaya konacak eser, -eski deyimiyle-bir şaheser olur. Hatta, yalnız Mister Gibb'in, bütün bir ömür çalışarak vücut verdiği Osmanlı Şiirleri Tarihi, Türkçeye çevrilirse maksat yine elde edilmiş

olur.

Yok, böyle değil de, karar altına alınan eserler, yeni dil cereyanına göre hazırlanacaklarsa, yâni ikinci soru gereğince yapılacaklarsa, millî bakımdan en büyük bir eserin doğumunun arifesini yaşıyoruz demektir. Bayramına hazırlanalım.

Neden?

Önce şunu kaydetmeliyim ki; Divan edebiyatı Türkçe değildir. Osmanlıcadır.

Osmanlıca ise, grameri, sentaksı, kelimeleri yönünden Türkçe değildir. Daha çok Farsça ve Arapçadır. Burada binde bir Türkçeye rastlanır.

İtiraf ederim ki, Divan edebiyatı yüksek bir eserdir. Türk malıdır. Onu yaratanlar Türktürler. Ve bunların içinde görüş, duyuş, seziş, incelik bakımından çaplarına varılmaz dâhiler vardır. Fakat ne yazık ki, kullandıkları dil Türkçe değildir. Etkisinde kaldıkları eğitim, kültür Türk değil, hemen bütünüyle denecek derecede Fars ve Araptır. Biz buna nasıl Türk edebiyatıdır, Türkçedir,

diyebiliriz?

Farzedelim, Bakî, sırf Arapça yazsaydı yahut Nedîm, sırf Farsça söyleseydi; divanlarını Türkçedir diye, 'Türk Edebiyatı Tarihi'ne geçirecek miydik?

Divan edebiyatı, Farsça ve Arapça söyledi, Fars ve Arap zevkiyle söyledi, kültürüyle beraber. Fakat bir Farsça ve Arapça söyledi ki, Fars okusa anlamaz, Arap okusa anlamaz! Türk okusa binde birini anlar. İşte bu dilin adı Osmanlıcadır.

Bâkî'ni kaside ve mersiyelerini, Nefî'nin Sâkînâme'sini, Nailî Kadîm'in gazellerini anlamaya imkân var mıdır?

Meselâ, Bâkî'den:

Hengâmı şeb ki künkerei tâkı asüman

Zeyn olmuş idi şulelenip şem'i afteran

Diğer bir parça:

Ey pâ-y-bendi dâmgehi kaydi namu nenk

Tâkey havayı meşgalei dehrî bi-drenk

Meselâ, Nefî'den:

Merhaba ey câmı minayı meyi yakut-renk

Devri gelsin senden öğrensın sipihri bi-drenk

Meselâ, Naili Kadîm'den:

Ey kilki siyah - came eğerci dü - zebansın

Amma ki hasekrizi rehi gecrevi şansın.

Bunları anlamak, manalarına intikal etmek şöyle dursun, burada kullanılan kelimeleri Türkçemize çevirmek için eldeki lûgat kitapları kâfi değildir.

Medenî milletlerden birinin dilini öğrenmek, Osmanlıcayı öğrenmekten daha kolaydır! Ve bunda şüphe yoktur.

Hele Şefiknâme'yi, bugün kaç kişi anlayabilir? Zaten önce Şefiknâme okunur, sonra Arapça ve Farsça öğrenilirdi. O Türkçe değil, sanki Farsça ve Arapça öğrenmek için bir anahtardı!

Tanzimat edebiyatı, Edebiyatı cedide, bu mektepler, bazı -ayrıklar bir yana- dil görümünden, divan edebiyatından uzak şeyler değildir. Kültür bakımına gelince, Farsdan ve Araptan ayrıldılar. Fakat

garbın şeklini aldılar. Garp kültürü, onlara ve onlar, Garp kültürüne sinemediler.

Fecri âti, Yakup Kadri bir yana konursa, sembolizm üstadı Hâşim bile yerinde saydı denebilir. Bütün bunlar Osmanlıcadan ileri geçemediler.

Bizde dil inkılâbı, millî mekteple başladı denebilir. Atatürk, bu mektebi daha ilerilere götürecek esasları gösterdi.

Nasıl bir tarih ve antoloji yazılmalı? Mümkün olsa da, bütün Türk dilini kavrayan bir edebiyat tarihi yazılsa ve yine mümkün olsa da, bütün Türk dilini kavrayan bir antoloji basılsa! Buna şimdilik, hazırlık imkân vermiyorsa, Batı Türklerinininki mutlaka yazılmalıdır. Yani, aşağı yukarı bin yıllık bir Türk Edebiyatı Tarihi!

Bu tarih ve antolojiye kimler girecek?

Mevlânalar, Sultan Veletler, Yunus Emreler, Süleyman Çelebiler, Âşık Paşazadeler, Hacı Bayramlar, Lütü Paşalar, Rabia Hatunlar ve Âşık Keremler, Ferhat ile Şirinler, Aslî ile Keremler... Dadaloğulları, Köroğulları, Karacaoğlanlar, Mehmet Eminler, Faruk Nafizler, Nazım Hikmetler ilâ, ilâ, ilâ'lar.

Türk Edebiyatı Tarihi'nin Türk Antolojisinin panteonuna girmek hakkı bunlarındır.

Meselâ Hacı Bayram'dan:

Bayramı imdi, bayramı imdi

Bayram ederler yâr ile şimdi

Yunus Emre'den:

Ben Yunusu biçareyim

Baştan ayağa yareyim

Ben yürürüm yâne yâne

Aşk boyadı beni kane

Ne âkılım ne divane

Nice köşkler, saraylar viran olur kalır bir gün

Rabia Hatun'dan:

Bir kâsedir alev dolu gönlüm yana yana

Men tâ senin yanında dahi hasretem sana

Köroğlu'ndan:

Zengin arabasını dağdan aşırır

Züğürt düz ovada yolun şaşırır

Tokat kervanından aldım bakır

İnletmeyin beyler fıkaraı fakiri

Karacaoğlu'ndan:

Yürü, salın güzelim, salındığın yollar öğünsün

Vaktine hazır ol ey Acem şahı

Mağrıptan üstüne asker geliyor

Yıkacaktır tâcın ile tahtını

Sultan Murat Han'dır kendi geliyor

Mehmet Emin'den:

Ben bir Türküm dinim, cinsim uludur.

Sinem özüm ateş doludur.

Nazım Hikmet'den:

Varsın otursun isteyenler dört duvardan evinde

Kartal kayalardan seyredelim biz

Kanayan gönüllerin göğşe vuran rengini!

Divan edebiyatı; saraylarda, konaklarda, lâleliklerde bir avuç insana hitap ederken, öz Türk edebiyatı, Mohaçlarda, Viyana önlerinde sazların tellerinde haykırıyor. Ve buradan çıkan tiz nağmeler, gazilerin yüreklerinde yankılar bırakıyordu. Bu kadar da değil, koşmalar anayı babayı düşündürüyor... Onların duygularında hazin kahraman şehnameler yaratıyordu.

Sivastopol önünde yatan gemiler

Atar nizam topunu yer gök iniler

Davulla zurnayı düğün mü sandın

Al yeşil bayrağı gelin mi sandın

Askere gideni gelir mi sandın

Türk milleti ıstıraplarını bu şiirlerle söyledi. Saadetlerini bunlarla andı.

Bunlardır ki, rüyalarını besledi ve sükûn buldu. Bu şiirler ve bu tarz nesirler ise, Türk milletinin kendisidir.

Millî edebiyattan bir nesir:

"Belgrad'ın yolları çamurdan geçilmez. Ümüğünü sıkıttım, ensesine kaktığım İlemçe kralı, Viyana'yı vermem demek... ne demek?"

Bir daha:

"Dinelmez dirlik, çıkmaz can, kara günlerimizi sayıyoruz. Tanrı sahibini göndere."

Edebiyat tarihi ve antoloji, onun kendisini yansıtmalıdır ki Türk'ün adını taşımaya hak kazansın.

Denilebilir ki, bu kaba saba Türkçeyle mi konuşacağız? Hayır! Fakat bunlar, edebiyat tarihimizde birer gelişme aşamasıdır. Bunları bileceğiz. Denildiği gibi ve biraz önce kaydettiğimiz cümleler kaba saba olsa da, içinde Türk ruhunun yüksek kahramanlıklarını, yiğitlik anekdotlarını ve acılarını yaşatmaktadır.

Biz, bu yiğitliği, bu acıyı ve bundan önce kaybettiğimiz bir kısım şiirlerimizdeki inceliği, yüksekliği, matemi, mutluluğu duymak ve bunların üzerinde işlemek istiyoruz.

Yine diyebilirler ki, Divan edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir aşama değil midir? Bir ilerleyiş ifade etmez mi? Ve bu bakımdan Türk edebiyatı tarihine girmek hakkını nasıl inkâr edebiliriz?

Bu Divan edebiyatı, Türk edebiyatı tarihinde bir ilerleyiş, bir gelişme değildir. Fakat bir geriliktir, dil bakımından, beşyüz yıl sürmüş bir kaytaklıktır. Bunun içindir ki, Türk edebiyatı tarihinde yer almaz. Kaytaklık gelişme kabul etmez ve üzerinde işlenemez.

Divan Edebiyatı, o kadar Türkçe olmamıştır ki, bir yandan, hem de devlet himayesinde yürümeye çalışırken diğer yandan, millî edebiyat, hem de karşısına çıkarılan bütün engelleri atlayarak onunla yanyana yürüdü. Millete yalnız bu edebiyat seslendi.

Divancılar bol bol insanlar, armağanlarla ceplerini doldururken, millî şiirleri söyleyenlere kaba Türk deniyordu! Biz, bu zihniyeti nasıl yaşayabiliriz?

Yaşarsak Atatürk İhtilâli'ni nasıl ifade edebiliriz?

Osmanlıcanın Türkçe olmadığını ilk söyleyen ben değilim. Klâsikleşmiş davayı Cevdet Paşa şöyle anlatıyor:

"Lisanı abzûlbeyanı Osmanî üç lisandan mürekkep olup..."

Demek ki, Divan edebiyatı Türkçe değildir.

Türkçenin gitgide unutuluşuna sarayları, devlet kapılarını divan üslûbunun alışına Âşık Paşazâde beş yüz yıl önce sütunlarla göz yaşlı düktü.

Nası bir edebiyat tarihi ve antoloji yazılmalı?

Türk dilinin, Türk şiirinin, Türk nesrinin gelişme ve evrim aşamalarını gösteren bir edebiyat tarihi ve antolojisi yazılmalıdır.

Divan edebiyatı buradan çıkarılmalı, istenirse, Edebiyat Fakültesi'nde 'şerhi mütun' dersine konmalıdır! Fakat liselerde yasak edilmelidir. Ve bu yasak iki bakımdan zorunludur.

1. Dil birliği, millî birlik. 2. Moral.

Divan edebiyatı, millî birliği bozuyor. Türkler birbirini anlıyamıyor. Hele moral cihetten gençleri bundan, korumak gerek. Meselâ Nedîm'in Hamamiye'si, gençliğe nasıl okutturulabilir? Savcılık buna karışırsa haksız mıdır?

Hatırda kalmaya değer ki, Mister Gibb kırk üç yaşında öldü. Ve bütün ömrünü divan edebiyatına verdi. Bu edebiyat duygu ve görgüsü içinde, Türkçe diye zavallı İngilizin öğrenebildiği şu oldu:

"Necibüşşemail, kerimülhasail efendim hazretleri."

Sonra:

"Sarf ve nahiv kusurunun dameni af ile setri lûtfi âlül'âlinizden memuldür."

Üsküp'ten bir hoca oğluna şu telgrafi çekiyordu:

"Nehri Vardar'ın isyanü tuğyanı şehri Üsküb'ü harab-ü yebab eyledi."

Divan edebiyatının telkin ettiği Türkçe facialarına bakınız.

Ben bu yazılarımla ne ediplik, ne de şairlik taslamak davasını gütmüyorum. Ancak millî kurtuluşun, öz dilde, onun yükselişinde olduğuna sarsılmaz imanım vardır.

Bu satırları, bu dava yolunda karladım.

Dilini kaybetmiş, tek bir millet gösterilemez ki 'Varım!' diyebilsin.

Ulusal varlık ulusal dildedir.

Sözlerime son verirken Lâstik Said'i anmadan geçemiyeceğim: Arapça isteyen Urbana gitsin

Acemce isteyen İran'a gitsin

Frengîler Frengistana gitsin

Ki biz Türküz bize Türkî gerektir.

Canına rahmet, yattığı yer nur olsun."

*

Ek: XI

Kaytaklıklar: İrtica

Patrona Halil ve Kabakçı Mustafa ve 31 Mart 1909 kaytaklıklarını (irtica) bu sırada anmak pek yerinde birşey olur.

Her üçü de şeriatı ileri sürdüler. Her üçü de kanak askerlerimizi iğfal edilmek suretiyle, Osmanlı İmparatorluğunun yaşaması için tesebbüs edilen yeniliklere karşı koydular. Gerçi bunların her üçü de bastırıldı. Fakat devlet de hırpalandı. Ve bir hayli geri kaldı. Bu gerilemeler Türk milletine çok pahalıya mal oldu. Hem iç, hem de dış bakımlarından..

İç bakımdan:

Zorunlu yenilikler biran öne yapılamadıkları için, devlet zayıf düştü. Bu hal Türk olmayan unsurların, imparatorluktan ayrılmalarını kolaylaştırdı. Türk illeri istilâya uğradı. Kırım gibi. Ve Türk unsurunu Orta Çağ kurumları içinde bıraktı.

Dış bakımdan:

Bilhassa yabancı saldırılarına, özellikle Rusya Çarlığının ve Nemçenin Avusturya saldırılarına uğrattı. Geriliğimiz yüzünden muazzam ordularımız zamanın gerektirdiği biçimde donatılmış olan küçük düşman kıtaları denecek kuvvetler önünde yenildiler. Meselâ, Napolyon bile Kabakçı kaytaklığını işittiği zaman

"İşte bu Türk imparatorluğunun yaşamayacağına delildir" demiş ve bu kanaatıyla Tilsit'te Rus Çarı Aleksandr ile anlaşmıştır (1).

Asıl kaytakçılar, yeniliklerden, zarar görecektirler. Fakat bunlar, çoğu zaman gizli kalırlar, tahriklerini gizli yaparlardı. Meydanda görünenler yobazlarla yani softalarla, bazı baldırı çıplaklardı.

Bizde yeniliklere karşı koyan kaytaklık hareketleri diğer yabancı mamleketlerde İhtilâllere karşı koyan kaytaklık hareketlerinin bağlı olduğu kuralın dışında kalmadı.

Yabancı memleketlerdeki kaytaklıkların sebebi organize, müesses menfaatleri, askeri iğfal ederek, din perdesi ardında korumak ve böylelikle yeniliği önlemek idi.

Bizde kaytaklığın genel kurmayını, herhangi bir yenilik teşebbüsünde menfaatleri tehlikeye düşenler teşkil etti. Bunların yaptırıcı kuvveti ödevini de, softalarla yeniçeriler gördüler.

31 Mart 1909 kaytaklığında yabancı unsurların da faaliyeti görüldü. Halaskârlar hareketinde Hürriyet

ve İtilâf Partisinin kuruluşunda, İngiliz Baştercümanı Fiçmoriç, Rusya sefaretine mensup Mandelstam'ın tahrikleri etkili oldu.

Bizdeki kaytaklığın parolası daima şu olmuştur.

"Şeriatla görülecek davamız vardır?"

Yahut;

"Şeriat isteruk!.."

Kaytaklığın mahiyeti

Fakat Koca Sekbanbaşı'nın lâhiyasında (1) dediği gibi, önemle dikkate değer ki, bunların, bu eşkıyanın şeriatle ilgisi yoktur. Bunların bütün ilgisi para iledir. Kendilerine verilen bahşiş derecesinde seslerini yükseltirler yine ona göre indirirler. Bahşiş kesilince, sesler de kesilir!

Cumhuriyetin ilânından sonra ortaya çıkan Şeyh Sait İsyanı'nın da mahiyeti budur. Yine Derviş Mehmet'in Menemen baskını da bundan başka bir şey değildir.

Koca Sekbanbaşı lâhiyası.

IV. Mustafa verdiği meşhur lâyihasında Koca Sekbanbaşı, bunların mahiyetini pek güzel deşer ve ortaya koyar (1).

Koca Sekbanbaşı diyor ki, şeriat bağırtilarıyla İstanbul sokaklarını çınlatan bu baldırı çıplaklar, dinin şartını bilmezler, kelimeî şahadet getirmekten âciz kimselerdir ki, ağızları şarap kokar, savaştan kaçarlar ve İstanbul sokaklarında genç kadınlara ve oğlanlara tecavüz ederler.

Patrona Halil, Kabakçı Mustafa, 31 Mart'ta Derviş Vahdeti, Şeyh Sait, Derviş

Mehmet vesaire de "şeriatla davamız vardır!" "şeriat isteruk!" diye ayaklandılar ve ayaklandırıdılar.

Her ne kadar hakikat belirince gerek eşkıya ve gerek teşvikçiler hepsi cezalarını çektiler. Fakat ne çare ki, devlet ve millet bundan çok zararlar gördü.

Arnavut Patrona Halil, yolu bulunarak sarayda bir kılıç vuruşuyla barsaklarını ağzında buldu. Ve yok edildi.

Kastamonulu Kabakçı Mustafa, Rumeli Kavağı'nda, konağında katledildi. Rahmetli Ahmet Refik bu katil hâdisesini şu suretle tasvir eder.

Kabakçı'nın katli

"Pınarhisar âyânından Hacı Ali Ağa, sabaha doğru Kabakçı'nın evini muhasara ediyor, yanında dört kişi dehşet içinde kapısını çalıyor, "Hakkında emir var!"

diyerek süratle içeri dalıyorlardı. (19 Cemaziyelahir 1223 -1807- arşamba).

Bu sırada, Kabakçı'nın uşasını ve adamlarını bağlıyor, dışarıdaki süvarilere teslim ediyor, sonra Kabakçı'nın adamlarından, yattığı odayı öğreniyor, süratle odaya koşuyor, Kabakçı'yı gecelik kıyafetinde, kadınlar arasında buluyorlar.

Kabakçı Mustafa bu gürültülerden uyanmış etrafında heybetli bir heyet görünce ne yapacağını şaşırmış:

"Ne istiyorsunuz? Ben ne yaptım? Kimin emriyle evime giriyorsunuz?"

Diye bağırıyordu (1).

Hacı Ali Ağanın askerleri bu sözleri duymadılar. Kabakçı'yı hançerle yaraladılar. Başını kestiler ve Alemdar Mustafa Paşaya gönderdiler. Bu sırada Alemdar ordusu orlu'ya gelmiş bulunuyordu.

Derviş Vahdeti ve ayaktaşları, şeyh Sait ve arkadaşları sularının cezasını darağacında dediler.

Derviş Mehmet de, rahmetli bekçi Mehmet ağanın mavzeri ve mitralyöz ateşleri altında hesabını verdi.

Diğer ayaktaşları da darağacında...

Hak ve hakikat böyledirler, yenilemezler.

Asıl kışkırtıcılar

Fakat asıl kışkırtıcılar kimlerdi?

Yukarıda isimleri geçen kimseler miydi?

Bunlar başlı başlarına mı harekete gelmişlerdi?

Hayır!

Asıl arayacağımız cihet budur.

Ahmet Refik rahmetlinin verdiği malûmata göre, Kabakçı hadisesinde perde arkasında oynayanlar şunlardı:

Topal Ata, Köse Musa Paşa ve Mnip Efendi idi.

şeyhislm Topal Ata ile, Mnip Efendi zamanın bilginlerinden idiler. Birincisi, Kadı Beyzaviye haşiyeler yapmış.

İkincisi, Peygamberin hal tercümesini yazmıştı.

Köse Musa Paşa ise, sadrazam vekili idi.

Fakat kaytaklığı niçin kışkırttılar. Hatta bu yolda kese kese altıları neden sarfettiler?

Ahmet Refik, bu sorunun karşılığını kısaca veriyor:

"Osmanlı tarihi pek ve pek fecî İhtilâllerle doludur. Her devirde ve asırda, sırf pazu ile yapılan bu isyanlar, Osmanlı İmparatorluğunun varlığını temelinden sarsmıştır."

Joşero ne diyor?

Jořero da Kabakçı kaytaklıđına dair dűřüncelerini řöyle anlatır (1):

"II. Selim'in gözü doymaz şeyhüli-slâmı Avrupa fikirlerinin memlekete girdiğini istemiyordu. Ulemanın bilim ve tekniğe ait hakikatlere dayanamayan ve İslâm kurallarının bozulmuş şeklinde ibaret olan bilgilerinin bunların önünde eriyeceğini, yok olacağını ve bu suretle ulema otoritesinin hiçe ineceğini biliyordu. Bu suretle III. Selim'e büyük bir dűřmanlık besliyordu. Artık Topal Ata ile Köse Musa el ele vermişlerdi. Osmanlı devletini uygar kurumlardan yoksun ediyorlardı.

Kaytaklık ne kazanacaktı?

Topal Ata, ulema otoritesini, yeni bilimlerle kırmak isteyen III. Selim'in tahttan indirilmesini istiyor, Köse Musa da, yeni bir hükümdar idaresinde kendi etkisini arttırarak daha serbest büyük servetler elde edebilmek için rakiplerini ortadan kaldırmayı arzu ediyordu."

İşte kaytaklığın içyüzü bu idi. Zaten bütün kaytaklıkların içyüzleri birdir: Menfaat.

Kabakçı Mustafa ve Aygır İmam bu emellerin yapılmasına araçtı. Bunlar da, ayaktaşları da kese dolusu altınlar alıyor ve rütbelere kavuşuyorlardı.

Topal Ata ile Köse Musa, el altından boyuna yeniçeriyi kışkırtıyorlardı. "Nizam Cedit askerini ihdastan maksat yeniçerileri kaldırmaktır. Padişah cuma selâmlığına Nizamı Cedit ile çıkacak. Bize Nizamı Cedit ne gerek, biz keeye kılıç çalar, destiye kurşun atarız." Velvele ve propagandaları İstanbul sokaklarına yayılıyordu.

Halkın cehaleti bu yıkıcı propagandanın geçerli olmasına yardım ediyordu.

Böylelikle uzun zamandan beri büyük emekler harcıyarak vücuda getirilen yenilikler bir anda yok edildi.

Kıymetli devlet adamları öldürüldü. Yüksek mektepler kapatıldı. Yabancı hocalar kovuldu. Yapılmadık yıkım bırakılmadı.

Sonra, vaktiyle bütün yeniliklere taraftar olan Topal Ata, katillere ve eşkıya hesabına utanmadan bir de genel af çıkardı. Ve III. Selim'in yerine gelen IV.

Mustafa, bunu imzaladı.

Sureti şudur:

Kaytakların affı

"Bazı dur endiş olmayanlar hidematı devleti âliyyede nizamı cedit tabiriyle misli na mesbuk ve bidatı azîme ve iradı cedit namile meزالimi kesire ihdas ve neticesi ancak celbi menafi ve icrayı şenaatlerine inbias ile her biri ebniye ve elbise ve kâffeı umurlarını kefareyi taklitten başka devleti âliyyeyi dahi düveli nasara kavaidine irca ve ol veçhile âmmei nası izarar..." ettikleri beyan olunuyordu.

Sonra: "Ocağı âmire ağaları ve neferatı mücerrret ıslahı âlem niyeti halisaşıyla kıyam ve bilcümle ulemayı âlâm ricali devleti âliyeden sari erkânı sadakat ittisamı ittifak ve eytan ve mucibi şeri ve kanun üzere Hüdavendikâr sabık müşarilleyh hazretlerinden kati rişte" ettikleri anlaşılıyordu.

Topal Ata, bu genel af ile eşkıyalığı, zorbalığı, vatan, millet öldürücülüğünü yalnız affa lâyük kılmıyor, fakat bütün bunları şeriat namına haklı olarak kabul ediyordu.

Madam Rolan

Madam Rolan, başını giyotine uzatırken:

"Ah hürriyet, senin adına ne cinayetler irtikâp olunuyor!" demişti.

Biz de, bu manzara karşısında:

"Zavallı şeriat, pespayelerin elinde nelere, ne facialara âlet oldun!"

diyebiliriz.

Kaytaklığı önleyecek çarelerin başında halkın aydınlatılması işi gelir. Bu iş, eğitimin yayılması, ilerlemesidir. Aydın, halk kaytaklığın yardımcısı olmaz.

Kabakçı'nın Patrona Halil'in, Derviş Vahdeti'nin, Şeyh Sait'in ardı sıra koşan halk, iyiyi kötüyü ayırt edemeyecek kadar zavallı idi.

Şu da kayda değer ki:

Halkın seviyesi ne olursa olsun, yeniliği yapanlar, yeniliğe taraftar ve eskiliğe karşı propagandayı asla ihmal etmemelidirler.

Kaytaklığın şefleri

Kaytaklık, aman vermeden tepelenmelidir. Ve tepeleme ameliyesi kaytaklığın şeflerini bir ayak evvel imha ile başlamalıdır. Bu ne kadar erken yapılırsa başarı o kadar çabuk elde edilir.

Şeflerden maksadım, kaytaklığı gizli ve açıktan idare edenlerdir. Patrona, Kabakçı Mustafa, Şeyh Sait kaytaklıklarında bu rol yerine getirildi.

Meselâ:

İlk iş olarak Kabakçı'nın kellesi koparıldı. Ve kaytaklık derhal başından vurulmuş gibi yere serildi. Alâmdar ordusu İstanbul'a girdiği zaman savaşa lüzum kalmamıştı. O, kaytaklığın cesedi üzerinde yürüdü.

Bunun bir faydası da, iyiyi, kötüyü ayırt etmekten âciz insanların kanına girmemektir. Ele başılar iş başında kaldıkça direnme artar ve kan dökülmesine yol açar. Bunlar ortadan kaldırılınca etrafları da çil yavrusu gibi dağılır. Ve bu yalnız kaytaklıkta değil, her harekette böyledir.

Meselâ:

İhtilâli başarılı kılmak için, şefleri her türlü tehlikeden korumak en başta gelen ödevlerdendir.

Kabakçı Mustafa vak'asına ön gelen Patrona Halil kaytaklığını kışkırtanlar da hocalar idi. Bunların yapıcı âletleri de yine Yeniçerilerdi. Onların da gûya şeriatla görülecek davaları vardı.

Patrona kaytaklığı

Bu kaytaklığın gizli nedenlerinin başında, İspirizade ile İstanbul kadısı Arnavud Zülalî Hasan Efendi bulunuyordu. Çarşı tellâlî Patrona, Muslu, Arnavut kahveci Ali bunların plânlarını uygulamaya memur idiler. Nevşehirli İbrahim Paşa memleketin onarımına başlamış, mektepler açarak maarifin yayılmasına koyulmuş, Nizamı Cedit ordusunu yetiştirmeye çalışıyordu. Her alanda bir yenilik görülüyordu. Bu yenilikler her sınıfın üstünde tutulan molla sınıfının işine gelmiyordu. Çünkü mevkileri sarsılıyordu. Yaşayabilmeleri, hüküm sürmeleri için eskiliğin kalması gerekti. Ahalinin büyük tabakası ise mutlak bir baskının ve fakirliğin içinde yüzüyordu. Herhangi bir kaytaklık onlara yağma, çapul imkânını bahşediyordu. Bu bakımdan bu yobaz softalar "Şeriat elden gidiyor! şeriat isteruk!" naralarıyla halkı ve orduyu kolaylıkla ele geçiriyorlardı.

Osmanlı tarihinde Patrona Halil İsyanı adını taşıyan ve III. Ahmet'in tahtından indirilmesine ve damadı Nevşehirli İbrahim Paşa ile daha pek çok seçkin devlet adamlarının ölümlerine sebep olan feci vakaları da bu etkenler vücuda getirdi.

O zaman vilâyetlere gönderilen tebliğde şöyle deniliyordu: Patrona kaytaklığına dair resmi tebliğ

"Vak'ai Sultan Ahmed Han ve cülûsu Sultan Mahmud Han Hazretlerinin keyfiyyeti, ne güne vaki olduğu mü'şir Devleti Aliyyeden gelen kaimenin suretidir: İşbu bin yüz kırk üç senesi mahı Rabiülevvelinde revafızı Acemin istilâ eylediği Memaliki İran ve Turan taraflarından kulağı maktu bir şahıs gelüp ve tebdili kıyafetle hafıyyeten şehri İstanbula duhul ve keştü güzar eyleyüp Yeniçeri Odalarına ve hamamlara uğrayub revafızın aldığı kal'alerin Hattı Hümayun ile verildiğin ve derununda bulunan ehli İslâmın bazısın kırub ve bazısının burun ve kulakların ve bazı âzâların kat ve bazılarının böğürlerin şak ve iki ellerin böğürlerine idhal eylediklerin ve etfali müslimini endahtei heva ve inerken kılıç ve harbe ile urub helâk eylediklerin ihbar ve istikâya ve üç sefine memlû yaralılar gelüriken Devleti Aliye tarafından âdemler irsal ve gemi sahiplerine behaları verilüb ve gemileri deldirilüb ve reisleri filuka ile firar ve derunu sefayinde olan ehli İslâm garkai bahri rahmet oldukların Yeniçeri tayifesine ve hamamda olan Arnavud ve Boşnaklara ifade ve sizde gayredi dîni mübin yok mudur didikde kendüye ancak on altı nefer kimesne mütabaat eyleyüb ve mahı mezburun on beşince hamis günü kuşluk vaktinde Parmak kapu kurbinde bayrak kaldırub ve Patrona Halil kapudan

nam kimesne reisleri olup ol mahalden nârei Allah Allah ile bedestana yürüyüb bedestan ve sair dükkânları kapaddırdılar. Beru canibden Yeniçeri Ağasını kolundan tutub kaçırdılar. Üç yüz miktarı kimesne sadayı azîm ile Ağa kapusına vardı ve zindanı kurub mahbusları ihrac ve badehu Etmeydanında me'yus ve medhuş oldular. Bu haberi dehşet eser şevketlû Sultan Ahmed Han Hazretlerine arz olundukda cuma gicesi Vezir İbrahim Paşa ve kethüdası Mehmed Kethüda ve Kapudan Kaymak Mustafa Paşayı ve sair vüzera ve Yeniçeri Ağasını ve ricali devlet ve şeyhülislâm ve ulema ve sulehayı Sarayı Hümayuna alup kapandılar. Nihayet sabah olub Vezir İbrahim Paşa Babı Hümayun üzerine Sancakı resullullahı diküb ve ümmeti İslâm sancak altına gelsün deyu davet eylediklerinde kimesne gitmeyüb ve tersaneye âdemler gönderüb levendatı davet itdiklerinde anlar dahi ademi icabet idüb ve Etmeydanında olan eşhas ol gün Yeniçeri Odalarına varup Birinci cemaatin kazanın ve bayragın ihraç ve Yeniçeri Ağası ve Kul Kethüdası ve Cebeci başı ve Nakip nasb idüb ve Nirza zadeyi getirüb şeyhülislam eylediler. Ve sipahi pazarın kırub cümle silâhlârin alub ve serden geçdi ağaların davet ve ol gün müçtemi olan eşhas otuz binden mütecaviz oldu. Ve münadilere şöyle nida itdirdiler ki ekmekci ve bakkal ve kasab ve manav dükkânların açub herkes işine meşğul olsun. Ehli ırza taarruz olunmaz. Ve kefer ve yahud tayifesi evlerinden çıkmayub ve gece ahzolunan katlolunmak üzre her mahalleye kolluklar vaz ve gicelerde tutulan yağmacı tayifesin Etmeydanına getirüb katleylediler. Beru canibden Şevketlû Sultan Ahmet Han Hazretleri tarafından Etmeydanına Hasekiler irsal ve muradınız nedir deyu sual eyledikde veziri ve kethüdasını ve kapudan paşayı istemeyüz Şevketlû Padişahımızdan hoşnuduz deyu cevap eylediler. Ol gice ki pazar gicesidir. Hadice Sultan saraya varub karındaşı Sultan Ahmed Han Hazretlerine bazı nasihatler ve kulun istemediklerini vir deyu cevap ve pendüilhah itmekle ol gice Vezir İbrahim Paşayı ve kethüdasını ve kapudan paşayı boğup ve irtesi gün arabaya vaz ve Etmeydanına gönderdi. Çün vucudları Et meydanına geldi. Vezir kethüdasını ve kapudan paşayı Etmeydanında salb ve veziri bilemeyüb kürkcü başıya teşbih itmelerile ve cümleye iştibah gelmekle veziri boğazından at kuyruğuna bağlayub ve sürüyüb Divanyolundan Babı Hümayuna getirüb bıraktılar. Ve lâşesi yedi sekiz gün miktarı Babı Hümayunda şöyle yatub şehmü lâhmin kilabişehir eklidüb vücudu bir kafes kaldı. Ve oradan yine sadayı Allah Allah ile Etmeydanına avdet ve yetmiş binden mütecaviz asker cem oldu. Bu canibde Sultan Ahmed Han Hazretleri halkın bu cins etvar ve harekâtlarından muradları nedir deyi sual ve âdem gönderdikde meydanı lâhimde olan asker Padişahı dahi istemeyüz Sultan Mahmud han Hazretlerini isterüz deyu cevap ve tezkere tahrir ve irsal itmelerile pazarirtesi gicesi saat dörtde iken sultan Mahmut Hazretlerini kafesten ihrac ve yanına getirüb vafir nasihatler idüb ve şehzadelere elin öpdürüb ve kendüye emanet eylediğinden sonra Sultan Mahmud Han Hazretlerin tahta geçürüb ve kendisü âzimi canibi kafes oldu. Fi 15 Ra 1143 (1730)" (1).

Fakat bütün kaytaklıklarda olduğu gibi Patrona Halil'inki de çok sürmedi.

Ceplerini dolduran eşkıyadan ve şeriatı âlet ederek menfaatlerini koruyan hocalardan hesap sorma günü geldi.

Patrona nasıl öldürüldü?

Sarayda tertip edilen bir komploda eşkıyanın başı Patrona 17. bölük zabiti Halil Ağanın eliyle katlolundu.

Bu sırada Patrona'ya sözde vezir hil-atı giydirilecek ve Rumeli Beylerbeyisi beratı verilecekti. Eşkıya pervasızca bunu Revan köşkünde bekliyordu.

17. Bölük zabiti Halil Ağa elinde palasıyla, köşkün kapısına gelince:

"Yeniçeri Ağası olacak herif nerede?"

Diye bağırdı. Ve içeri girdi.

Durumun ne olduğunu anlayan Patrona, silâhına sarılmak istediye de bir pala vuruşuyla kolu parçalandı. Yere düşürüldü. Boğazlandı ve kapı dışarı sürüklendi.

Arkadaşı Muslu ile kahveci Arnavut Ali'nin işleri aslanhanede görülmüştü.

Eşkıyanın bunlardan sonra ileri gelenlerinin de birer birer haklarından gelindi.

Üst tarafı çil yavrusu gibi dağıldı.

Yobaz hocalar birer birer tutularak imparatorluğun muhtelif yerlerine sürüldüler. (1)

Yeniliği, kaytaklık takip etse bile, ileri fikirlerin verimleri tohum bırakırlar ve günün birinde yetişirler ve içlerinde kaytaklık boğulur.

İhtilâlcilerin sakınacakları cihet

XVIII. asrın başlangıcında Türkiye'de yenilik yapmak isteyenlerin, meselâ III.

Ahmet'in Nevşehirli İbrahim Paşanın ve bunlara yar olanların tek kusurları sefahata fazla düşmeleridir. Kâğıthane âlemleri, namus erbabına taarruz, tecavüz, içki vesaire, aleyhlerinde yapılan propagandalara kıymet verdirdi. Ve kendilerini çekemeyenlerin kolaylıkla halkı ayaklandırmalarına vesile oldu.

Yoksa devlet ileri gelenleri hırsız değildirler (1). Millet ve vatansever kişilerdi. Ama maiyetleri hırsızdı.

Eserlerini başarılı kılmak isteyen İhtilâl şefleri, bu gibi hafifliklerden mutlak surette sakınmak zorundadırlar.

Ek: XII

Kin ve Kıskançlık

Kin ve kıskançlık, çekemezlilik yalnız İhtilâllerin başarıya ulaşmasında bir engel değil, fakat özellikle bizim Osmanlı İmparatorluğu tarihinde en kemirici bir mikrop olmuştur.

Zaman oldu ki, devleti idare edecek devlet adamı bulunamadı. Ya doğrudan doğruya padişah tarafından yahut çekemeyenlerin kötülükleri yüzünden devlet büyükleri yok edildi.

Meselâ:

Sokullu Mehmed Paşanın III. Murat'ın kininden, Hanya fatihi Yusuf Paşanın kürk getirmemesinden, padişahın huzurunda; Tarhuncu Ahmet Paşanın devletin bütçesini hazırlaması ve hesapları meydana koymasından, sarı defterdar Ahmet Paşanın memleketin ahvaline dair lâyiha vermesinden, Alemdar Mustafa Paşanın II. Mahmut tarafından haset edilmesinden dolayı katledilmeleri facialarını bu sırada anabiliriz.

I. Abdülmecid bile Koca Reşit Paşayı azlettiği zaman bir "Oh!" çekmiştir!

Osmanlı tarihinin daha gerilerine de gidebiliriz.

Meselâ:

Fatih'in Halil Paşayı öldürmesine, büyük Çandarlılar ocağını söndürmesine ne sebep gösterilebilir?

Hiç!..

Bu haller ancak, kinle, hasetle ifade olunabilir.

Ve bu hal, zaman geldi o kadar revaç buldu ki, devlet adamları arasında fazilet değil, rakibi yok etmenin en keser kılıcı haset oldu. Onu imha ettirmek oldu. Bu suretle devlet nice büyük adamlarından yoksun kaldı. Farkına varılmıyordu ki, değerli bir devlet adamını öldürmek yahut işten uzaklaştırmak, unutturmaya çalışmak devlete, millete kıymak demektir. Böylelikle devlete de kıyılmış

oluyordu. Bunu yapanlar cinayetlerin en büyüğünü işliyorlardı. En azılı katillerdi.

Devlet işlerinde rekabet, ancak fazilet ile, rakipten daha fazla iş başarmakla yapılmalıdır... Yalnız devlet işlerinde değil, fakat her iş de böyle olmalıdır.

Rakip kuvvetli ise, işinin ehli ise devlete faydalı olacaksa, şahsî düşmanlık da olsa, alanı ona bırakmak ahlâk sahibi olan, vatan sever, milliyet sever insanların niteliği olmalıdır.

Bismark, ara sıra, istifaya kalktıkça, Almanya imparatoru onu sevmemekle beraber;

"Sen gidersen ben ne yaparım?"

Diye ricada bulunur, başvekillikte tutarmış!

İşte bu Bismark'tır ki, 1870-1871 Savaşı sonunda Alman birliğini yarattı.

Mimar Mehmed Ağa'nın katli

Hatırıma gelmişken şu hazin vakayı da anmadan geçemiyeceğim.

Sultan Ahmet Camisini yapan Mehmet Ağa eserini bitirdikten sonra katledilmiştir (1).

Sebebini biliyor musunuz?

Bilmeyenlerinize ben anlatayım.

Koca mimarın çapına varamayanlar, onu padişaha şikâyet etmişler.

Galata'da meyhane yapıyor! demişler ve öldürtmüşler.

Alaklığın dehşetine bakınız!

Bu suretle Türk mimarisi, hattâ insanlık mimarisi en büyük bir şefinden yoksun kılınmış oluyordu.

Mehmet Ağa yaşasıydı, kimbilir daha ne şaheserler verecek, dehasına dünyayı imrendirecekti!

Tarihimizin bu büyük yarasını saracaklar, devlete, millete en büyük hizmeti yapmış olacaktıdır.

Devlet işlerinde şahsî kin yok, kıskanmak yok.

İş başı ehlinindir.

Ehil olan sevmediğimiz, hattâ şahsî düşmanımız da olsa, iş başı yine onundur.

İki büyük şairimizin şu beyitleri ne kadar güzeldir.

Bâkî diyorki:

"İnsan odur ki ayine veş kalbi saf ola

Sinende neyler Adem kinei pelenk"

Abdülhak Hâmit der ki:

"İnsan edince kendi kemaliyle imtizaç"

"Tenzili kadrü ahare etmez ihtiyaç"

Ek: XIII

Belgrad Paşasının atı

"Rivayet ederler ki, Belgrad fatihi Mehmet Paşa, bir doru ata ziyade rağbet ve ihtiram edermiş.

Benim refiki şefikim, gazalarda yoldaşımdır deyip, bunca seferler ve gazalarda o ata süvar olurlarmış. At bir gün fevtolup, (ölüp) haberi paşaya vasıl oldukta ağlayıp, mahsus atı kefinleyip, defneyledikten sonra, kabri üzerine kubbe bina edip ve alâmeti bünyan etmekle çok ikram ederlermiş. Mehmet Paşa dahi, merhum oldukça, Belgrat'ta atın civarında defnolunup vezirane kubbe inşa edilmiştir."

(1)

Türklerde atlara hürmet ve sevgi gelenektir. (2)

Ek: XIV

Bedreddin'in mesleği

Şeyh Mahmud Bedreddini Simavi hakkında gözden geçirebildiğim kitapların hepsi bu zatın mesleğinin vücut vahdetine varan bir nevi din sosyalizmi olduğunu ileri sürmektedirler. (3)

Halbuki kıymetli tarihçilerimizden Mükerrimin Halil İnkılâp Müzesi Müdürü Şemseddin Güneren, Simavlı Bedreddin'in böyle bir mesleğin saliki olmadığı fikrindedirler. Bu zatlara göre şeyh, mutasavvıfadan olup vücut vahdetini kabul eden bir bilginidir.

Namını taşıyan hareket dahi, bir sosyalist İhtilâli değil, o vaktin yobazlarının hoş görmediği birtakım ilâhi görüşlerdir ki, bunlarla Bedreddin taraftarları arasında kanlı çarpışmalarla sonuçlandı. Ve Hurucu alessultan, sultanın otoritesine karşı koymak fetvasıyla Siroz'da asıldı..

Ben şahsen Mahmud Bedreddin'in okuduğum 'Varıdat' adlı ve anlaşılması çok güç kitabından, bu zatın vücut vahdetini benimsediğini anladım da, açıkça, sosyalist olduğuna intikal edemedim. Bununla beraber, varlıkları, vücut vahdetine (vahdeti vücud) dayandıranların sosyalist olmaları da pek uzak görülemez.

Ahmet Rasim ne diyor?

Nitekim Ahmet Rasim, Bedrettin ve taraftarının parolaları zevceler müstesna olmak üzere:

"Benim evim senin evindir. Evimden evin gibi faydalanırsın" diyor (1).

Jonkier'in anlattıkları

De la Jonkier'den:

"... Fakat müthiş bir tehlike Sultan I. Mehmet'i tehdit ediyordu. Geniş çapta bir suikast hazırlanıyordu. Bu suikast az kalsın Osmanlı İmparatorluğunun akışını değiştirecekti.

Bedreddin, bu çağın, bu en seçkin bilgini, hareketin ruhu idi. Bedreddin'in hukuka ve felsefeye dair eserleri vardır. Musa Çelebi'nin kazaskerliğini yapmıştı.

Bedreddin hareketinin mahiyeti

Bedreddin hareketi şu özelliği gösterir ki, bu hareket dindarlar tarafından ortaya konulmuş ve hürriyet, adalet esaslarına dayatılmıştır.

Koruyucusu Musa'nın ölümünden sonra Bedreddin, İznik'e sürülmüştü. Orada mezhebini vaaza başladı. Kadınlar müstesna olmak üzere bütün mülkiyette mutlak bir eşitlik öğretiyordu. Mühtedi Yahudi Torlak Kemal birçok dervişin başında Asya'yı dolaştı ve yeni ıslahatçının sert ve ateşin bir taraftarı oldu.

Hürriyet ve adalet gibi yeni kelimeler karşısında; Hristiyanların, fakirlerin, zulüm görmüşlerin yürekleri titredi ve heyecanla, hararetle yeni inanca sarıldılar.

Savaşlar

Bedreddin taraftarlarının artmasından kuşkuya düşen I. Mehmet, bunları bastırmak istedi. Bulgaristan kralının mühtedi oğlu ve Samsun Valisi Sisman'ı üzerlerine yürüttü. Sisman, Börklüce Mustafa'ya yenildi ve öldürüldü.

Zaferle sarhoş olan Bedreddin'in cesareti iki kat oldu. Kuran esaslarıyla ve islâm kanunlarıyla taban tabana zıt görüşler ortaya koydu, Hristiyanlara da aynı Tanrı'ya taptıklarını bildiriyordu.

Bu yenilik taraftarlarına karşı gönderilen ikinci bir ordu da fena halde bozuldu. Yalnız sultanın tahtı değil, İslâm'ın bile varlığı tehlikeye düşmüştü.

I. Mehmet, bütün kuvvetlerini topladı ve Beyazıt Paşa kumandasında âsiler üzerine gönderdi. İzmir yakınında Karaburun taraflarında meydana gelen büyük ve kesin bir savaşta âsiler ezilerek dağıtıldılar. Mustafa esir düştü ve çok zalimane işkenceler içinde öldürülmesine rağmen kanaatlarından asla feragat göstermedi. Askerlerinden hiçbirisi af dilenmedi. Generallerinin verdiği yüksek örnekle coşan ve taşan bunlar, ölümden yarış edercesine cellâtın satırına boyun uzatarak can verdiler. Torlak Kemal, Manisa yakınında mağlup oldu. Bedreddin, Serez de hapsedildi. Ve hepsi asıldı. 1416-1417" (1).

Mehmet Murat ne diyor

Mehmet Murat Bey Jonquiere'in düşüncesini olduğu gibi kabul etmekte ve hatta Bedreddin'in prensiplerini birer birer saydıktan sonra Timur'la Yıldırım arasında olan Ankara Savaşı'ndan sonra memlekette birliği kurmak için ileri sürülmüş bir plândı demektedir (2).

Yalnız Namık Kemal, Osmanlı tarihinde bu gibi saçma sapan kanaatları Bedreddin gibi bir bilgine mal etmek bir hezeyandır fikrinde bulunuyor.

Bütün bu bilgilerden sonra işin en kestirme çözüm yolu, hükmü okurlara bırakmaktır (3).

Ek: XV

Yeni rejimler arasında mukayese

Yeni rejimler içinde kısa bir mukayese.

Türk, Rus, Alman, İtalyan rejimleri içinde kısa bir mukayese, faydalı olacaktır.

Türk İhtilâli'nin neticesi olan reimin mahiyeti nedir?

Bu rejim nasıl ifade olunabilir.

Komünist miyiz?

Millî sosyalist miyiz?

Faşist miyiz?

Yoksa, klâsik demokrat mıyız?

Türk İhtilâli'nin verisi olan, yeni rejim, bunların hiçbirisi değildir. Bunların hiçbirisiyle ifade olunamaz.

Kemalizm

Türk İhtilâli'nin verisi, sembolik altı ok içindedir ki, buna Kemalizm diyoruz ve diyorlar.

1. Milliyetçilik.
2. Cumhuriyetçilik.
3. Lâiklik.
4. Halkçılık.
5. Devletçilik.
6. İnkılâpçılık.

Bu prensipler yeni rejimin anlamını verirler.

Komünizmin esasları

Komünizmi şu esaslar içinde toplayabiliriz:

1. Değer. (Kıymet=Valcur)
2. Değer artışı. (Fazla kıymet=La plus value).
3. Merkezleşme kanunu. (Temerküz kanunu=loi de concentration).
4. Tarihî maddecilik=Materialisme historique.
5. Serbest rekabet=Concurrence libre.
6. Sınıf kavgaları=Lutte des classes.

Millî sosyalistlik

Millî sosyalistlik = Nasyonal sosyalizm.

Bugünkü Alman rejiminin ifadesi olan bu meslek hakkında daha evvelki sayfalarımızda açıklama

yapıldı. Oraya müracaat.

Faşizmin ekonomik bakımdan korporasyon devletidir.. Programı ve izahatını diğer sayfalarımızda vermiştik.

Kemalizm ve komünizm arasında ayrılık

Kemalizm komünizmden, şu bakımlardan ayrılır.

1. Kemalizm rejimi milliyetçidir.

Bunun anlamı kısaca şudur:

Her şey ve her şey önce Türk milleti içindir. İslâmlık, insanlık bundan sonra gelir.

Komünizmde, teori olarak, Rus yoktur: Uluslar arasıdır.

Eski üç mısra ile bu iki rejimi birbirinden ayırt edebiliriz: Komünizm:

"Vatanım ruyu zemin, milletim nevi beşer" diyor.

Türk İhtilâli ise:

"Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur.

"Sinem, özüm ateş ile doludur" diyor (1).

2. Komünizm, bütün insanlığı bir rejim içine almak, komünist Federasyon halinde yaşatmak davasını güder, emperyalizmin şekli değiştirilmiştir.

Türk İhtilâli; her millete bağımsızlık hakkını tanır.. Her millet kendi kaderini istediği gibi tayine yetkilidir, prensibini benimsemiş, ne şekilde olursa olsun emperyalizmi reddetmiştir.

3. Komünizm, proleter diktatörlüğüne dayanır. Türk rejimi, ne şekilde olursa olsun diktatörlüğü reddeder.

4. Komünizm, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda teşebbüs salâhiyetini tanımaz. Fert yoktur, kanun vardır, der.

Türk rejimi, devletçiliği, devlet sosyalistliğini kabul etmekle beraber, ferde mülkiyet hakkını ve ekonomik alanda iş görme yetkisi tanır.

Fert de var, toplum da.

Kemalizm ile komünizmin anlaştığı nokta devlet şeklidir ki, cumhuriyettir.

Kemalizm ve millî sosyalizmin ayrıldıkları - birleştikleri noktalar.

Millî sosyalizm (Alman rejimi).

1. Ekonomik bakımdan bu rejimle Türk rejimi arasında esasta fark yok gibidir.

Her ikisi de devlet sosyalistliğine dayanır. Mülkiyet hakkını ve ferdi tanırırlar.

2. Türk ve Alman rejimleri her ikiside milliyetçi olmakla beraber, aralarında küçücük bir fark vardır.

Alman rejimi, milliyetçilikte Raciste, yani ırkçıdır.

Türk rejimi ise, ırkçı değildir. Daha çok kana değil, kültüre ve dile önem verir.

Bununla beraber, Atatürk büyük nutkunda "Kanını taşıyandan başkasına inanma"

demiştir. Fakat bu tavsiye uygulamada, kültür, dil birliği halinde ortaya çıkmıştır.

3. Türk rejimi, Alman rejiminden prensip itibarıyla şu bakımdan da ayrılır: Millî sosyalizm, emperyalisttir. Türk rejimi bunu kabul etmek şöyle dursun, esasından reddeder ve bu gibi temayülleri suç sayar.

4. Millî sosyalizm, Hitler diktatoryasıdır. Türk rejimi ferdî diktatörlüğü de kabul etmez, ulus egemenliğine dayanır.

Kemalizm ve Faşizmin ayrıldıkları noktalar

Faşizm (İtalyan rejimi)

Bu devlet sistemi;

1. Diktatörlüktür. Türk rejimiyle bunda uyuşmaz.

2. Korporasyonlar devletidir. Kuvvetini buradan alır. Milleti bu kurumlar temsiller eder. Türk rejiminde Millet kendi kendini temsil eder.

3. Emperyalisttir. Bu emel Türk rejiminde menfurdur.

Her bakımdan bu rejimle bizimki arasında benzerlik yoktur. Geri bir rejimdir.

Orta çağlar rejimidir.

4. Faşizm, hükümdarlığı kabul eder. Kemalizm, cumhuriyetçidir.

Komünizmin aksak tarafları

Bu rejimlerden hangisi isabetlidir?

Komünizmin asıl aksayan yanı, çok aşırı olmasındadır! O kadar aşırı ki, yeryüzü ile anlaşıyor!
Tıpkı İsa peygamberin meşhur prensibi gibi:

"Sana bir tokat vurana yüzünün öbür tarafını çevir!"

Şüphe yok ki, bu esasî herkes benimseseydi, yahut benimseyebilseydi, yeryüzünde insanoğlu mutlak bir barışa kavuşurdu.

Moral ve maddî yönlerden, komünizm, insanoğluna mutlak bir eşitlik vaat etmektedir. Bu tahakkuk edebilseydi, yahut daha doğrusu, insanoğlunun cibilliyeti buna elverişli olsaydı, sefalet denilen nesne, ortadan kalkar, insanın insan tarafından sömürülmesi, boğazlanması sona ererdi.

Nasıl ki, İsa çarmıha gerildi ve son nefesini orada bitirerek öğütlerinin kurbanı oldu ise, bunun gibi, gerçekleşmesi kabil olmayan komünizm de, ya medeniyetin ilerleyişini kurutacak, yahut da insanlığı yangınlar, yağmalar içinde iflâs ettirecektir.

Değer nedir?

Komünizm: Değer=iştir... diyor (1).

Her ne kadar bazı şarlatanlar buna hayır diyorlarsa da bunda şüphe yoktur.

Ve meselâ inci, mercan, elmas, pırlanta vesair kıymetli maddeler için değil, tabiatın ürünleridir. İş'in bunda rolü yoktur demekle bir şey ispat ettiklerini sanmaktadırlar.

Halbuki K. Marx, böyle bir şey iddia etmemiştir.

O, tabîî değerden değil, sosyal değerden, değişme mubadele değerinden söz etmiştir. Marx'a göre mubadele, değişme değerini yapan âmil iştir.

İnci, mercan denizin dibinde, pırlanta, elmas yer altında kaldıkça ne değer ifade edebilirler? Bunlara değeri veren âmil, işçinin denizin dibinden inciye çıkarması, maden işçisinin yer altından elması sökmesi ve diğer işçilerin bunları yontarak, temizleyerek, pazara, değişmeye arzitmeleridir ki, işte bu onlara değer kazandırır. Şu halde iştir ki, bunlara değerlerini verir. İş, imdatlarına yetişmese idi, bunlar deniz dibinde, toprak altında kalır ve hiçbir şey ifade etmezdi. Bu kadar uzaklara gitmeye de lüzum yoktur. Sağılmayan bir koyunun sütü bir kıymet ifade eder mi? Ona değer veren iştir. Çobanın, sağıcının ve nihayet pazara götürenin emekleridir ki, sütü bir değer yapıyor.

Komünizm, bize, şu halde işin hakkını alıyorlar, kaldırmayınız, veriniz diyebilir.

Ve yine.

Değer artışı=Kıymet fazlası, işçinin kapitalist tarafından çalınan emeğidir.

Bunu kurtarmak lâzımdır, diyebilir.

Değer artışı

Değer artışı nedir?

K. Marx diyor ki (1).

İşçi ile patron arasında bir konuşma

Meselâ:

"Bir saati ele alalım: Bunu vücuda getirmek için, lâzım olan maddeleri patron tedarik ediyor ve işçiye veriyor. İşçi, belli bir gündelikle bunu bir haftada yapıp bitiriyor. Fakat patrona diyor ki:

Bunun malzemesi için ne sarfettinse verdiğin gündelikler de dahil olmak üzere hattâ istersen %5 faiz de vereyim. Bu saati bana bırak, pazara ben arzedeyim."

Patron buna muvafakat etmez...

Çünkü:

O, meselâ: malzeme için 40 lira. Gündelikçiye üçerden bir hafta için 21 lira sarfetmiştir. 3 lira da faiz hakkı, eder; 64 lira. Halbuki patron saati 90

liraya satacaktır. Ve bütün masrafları çıktıktan sonra 26 lira kazanacaktır. Bu havadan kazandığı pay, işçinin emeğinin ürünüdür. Patron bunu çalmaktadır. Bütün sosyal haksızlıklar burada gömülüdür.

Serbest, liberal ekonomik rejimin, bu hırsızlık, bu soygunculuk bir gereğidir.

Devletin, kanunun rolü

Böyle bir rejimde bütün devlet organizasyonları ve mekanizmaları patron denilen hırsızın bekçileri, uşaklarıdır.

Her şeye kapital ve kapitalist hâkimdir. Hürriyet, adalet, müsavat hep onun çıkarına çalışmaktadır.

Jandarma, polis, ordu onun menfaatlerini bekliyor... Tıpkı firavunlar ve feodalite devirlerinde bütün bu kuvvetler nasıl ki firavunları ve derebeylerini beklediler, onların çıkarlarına çalıştılsa, şimdi de bunların yerine geçen kapitali ve kapitalistleri beklemektedirler. Hakikatte değişmiş bir şey yoktur.

Göz boyayan ana kanunlar içinde değişen şekildir (1).

Ama diyeceksiniz ki, işine el vermiyorsa işçi çalışmasın ve kendisini soydurmasın.

Bunu söylemek kolaydır. Fakat yapmak zordur. İşçi çalışmaktan başka ne yapabilir ki? Çalışmazsa aç kalır.. Çoluk çocuğu perişan olur.

O istese de istemese de çalışacaktır.

Yine diyeceksiniz ki, patron bu malzemeyi meşru, haklı olarak babalarından miras buldu. Yahut kendisi kazandı.

Elinden nasıl alalım? Kanunun tanıdığı bir hakkı, biz ne hakla şundan bundan alabiliriz?

Fakat niçin unutuyorsunuz ki, patron, bu malzemeyi yahut bu sermayeyi babalarından miras bulmuş ise bulduğu şeyler de, babalarına iş ve işçi tarafından bahşolunmuştur. Eğer kendi kazancı ise, hırsızlık malı almış ve hırsız olmuştur ve bu sermaye ile herkesi soymaya hazırlanmış veya başlamıştır.

Hele şu kanunlardan hiç bahsetmeyiniz. Çünkü hırsızlığın müeyyideleridir."

Mutlak serbest rejim, serbest rekabet rejiminde, başka bir deyimle, liberal ekonomi sisteminde bu tez akla gelebilir.

Fakat bizim deyimimizle devletçilikte, bilimsel terimiyle devlet sosyalistliğinde ileri sürülebilir ve ayakta durabilir mi?

Hayır ve asla!

Bunu ispat edebilmek için önce devletçiliğin yahut devlet sosyalistliğinin ne olduğunu bilmemiz lâzımdır.

Devlet sosyalizmi nedir?

Özel mülkiyeti tanıyan, fakat insanın insan tarafından sömürülmesini önlemek ve millî kalkınmayı başarmak için devlete ekonomik işlerde kontrol ve teşebbüs hak ve yetkilerini kabul eden bir sistemdir.

Devlet sosyalizmi, iki yönden mütalâ olunabilir.

1. Hafif şekli.

2. Müttekâmil şekli.

Paris hukuk fakültesi profesörü, modern ekonomistlerden, Hanri Truchy diyor ki (1):

"Devlet sosyalizması, Eisie Nach kongresinin beyannamesine göre, özel mülkiyetin muhafazasına ve rekabet rejiminin korunmasına taraftardır. Bunların ifasını, ekonomik selâmet için zorunlu saymaktadır. Fakat ekonomik düzende, büyük suiistimaller mevcut olduğundan, devlet bunları cezalandırmakla yükümlüdür. Çünkü devlet, insanlığın en büyük ahlâk kurumudur."

Bu, devlet sosyalizminin hafif şeklidir.

Devlet sosyalizminin gelişmiş şekli hakkında da aynı zat şunları söylüyor.

Wagner ne diyor?

"Devlet sosyalizminin belli başlı temsilcilerinden olan Profesör Wagner, kürsü sosyalizmasından başka hiçbir esas kabul etmez. Fakat daha cüretli tedbirler tavsiye eder. Profesör Wagner, özel mülkiyet prensibini muhafaza etmekle beraber, müşterek bir mülkiyetin kurulmanı ve özel ekonomi

teşebbüslerde sıkı bir kontrol ister."

Devlet, fiziyograsinin, liberal ekolün öğütlerine rağmen, ekonomi işlerine karışmalı mıdır?

Bu karışma fayda yerine zarar vermez mi?

Lassal'ın cevabı

Buna, en susturucu karşılığı, Lassall vermektedir.

Diyor ki:

"Ekonomide, serbest rekabet sistemini mutlak olarak benimsemek fiziyogراسیyi, liberalizmi bütün prensipleriyle (laisser passer, laisser faire - bırakınız, yapsınlar, bırakınız geçsinler) de olduğu gibi uygulamaya kalkışmak ve devletin karışmasını asla kabul etmemek, bütün insanların eşit doğduklarına, eşit zekâ ve eşit bilgiye, eşit kuvvete malik olduklarına inanmaktır.

Eğer hakikat bu olsaydı, devlet de, hükûmet de gereksiz olurdu. Denge kendiliğinden kurulurdu.

Halbuki, hakikat bu değildir.

Hakikat, insanlar arasında kuvvetçe, zekâca, bilgice fark olduğudur. Bundan dolayı, nasıl ki devlet, kuvvetlinin zayıfı ezmemesi için ceza kanunu ile cezalandırmayı kendisine vazife edinmiş ise, edinmek mecburiyetinde kalmış ise, ekonomik bakımdan da zayıfı sömüreni önlemesi, haksızlığa, soygunculuğa meydan vermemesi zorunludur."

Öyle ya.. Devlet bir tokat vuranı bile cezalandırıp dururken, kalın sermayeleriyle binlerce ve binlerce insanı sömürenlere nasıl göz yumabilir?

İşte bize göre, sosyal haksızlığı önleyecek olan gerekli tedbirler, devletçilik sistemi içinde yeter derecede gözetilmiştir. Türk devletçiliği de kendisini bu esaslarla ifade etmektedir.

Bir soru

Burada, bir soru hatıra gelebilir:

Komünizm, sıhhatle uygulanırsa mutlak bir eşitlik getirecek ve sosyal haksızlığın önüne geçecektir. Halbuki, devlet sosyalizminde bu eşitsizlik az çok kalacaktır.

Çünkü kontrol altında olsa da, devlet sosyalizminde özel mülkiyet ve serbest rekabet kalıyor.

Evet, bunlar, özel mülkiyet ve rekabet, devlet sosyalizminde kalıyorlar. Çünkü kalmaları gerekir. Bu lüzum insanın yaradılışı gereğidir. Ve medeniyetin ilerlemesi, korunması için bir zarurettir.

Şu halde devlet sosyalizmi, sosyal haksızlığın önüne kati surette geçemiyor.

Bir cevap

Evet! Fakat bu haksızlığı en az sınırlarına kadar indiriyor.

Komünizm, haksızlıkları kökünden koparıp atmak istediği ve mutlak eşitliği kurmayı ülkü edindiği içindir ki başarı sağlayamıyor.

Ve sağlayamayacak.

Neden?

Çünkü insanın fizyolojik ve psikolojik eğilimlerine uygun değildir de ondan.

Neden?

Çünkü insanlarda farklı bir zekâ, bunun neticesi bir egoizma hasleti vardır. Bu farklı zekâ ve bunun verimi olan egoizma kaldıkça, komünizmin dilekleri hayatta uygulama yeteneği bulamazlar.

Ve bulamayacaklardır.

Terbiye meselesi

Komünistler diyorlar ki:

"İnsanlığın ileri sürdüğünüz egoizması, kendisine verilen eğitim yüzündendir.

Biz bu bencil eğitimi bırakarak ona altruiste-özgecil bir eğitim vereceğiz. Ve maksadımıza ulaşacağız."

Acaba?

Acaba komünistler bunu yapabilecekler mi?

Bize bu hususta en doğru karşılığı tarih ve komünizmin bugünkü uygulanması verecektir.

Tarih diyor ki:

İnsanoğlunun büyük cediti maymundur (1). Maymun, torunu insana nispetle daha az egoist idi.

Meselâ:

O, ormanda, bir elma yerken, bunu elinden diğer bir maymun kapınca, nihayet bağırır, ağlar. Biraz da saldırganın arkasından koşar. Yetişebilirse ona bir tokat atar.

Ve mesele bu kadarla kapanır, biterdi.

İnsan, insan olalı, maymun halinden ıkalı yüzbinlerce sene oldu. Egoizması azaldı mı? Arttı mı?

Şüphe yok ki, arttı ve artacaktır.

Budizmin, Hristiyanlığın, İslâmlığın binlerce ve binlerce yıllık, pagotlarıyla, kiliseleriyle, camileriyle özgecil öğütlerine rağmen, insanlığın egoist hasletinde bir duraklama şöyle dursun, durmadan ilerleme göze çarpıyor.

Misâller:

Büyük cihangirler

İskender, Sezar, Cengiz, Timurlenk, Fatih, Yavuz, Napolyon... Kan dökücü adı ile anılan bu cihangirlerin döktüğü kanlar, 1914-1918 Dünya Savaşı'nın, bugünkü savaşın akıttığı kan yanında ne önem ifade edebilirler.

Hiç!.. Hiç!..

Rus istatistiklerine göre Dünya Savaşı'ndaki insan telefâtı 20 milyondur.

Adı geçen cihangirler, hepsi birden acaba bunun yirmide birini öldürdüler mi?

Bu bize neyi ispat eder?

Özgecilik gerilemede, bencillik ilerlemede.

İnsanlık ilerledikçe, yükseldikçe, egoistlik (bencillik) de alabildiğine ilerliyor.

Gazetelerde bir lira alacağı için adam öldürenleri okumuyor muyuz?

Evlât öldürenler

Avrupa'da, Paris'te izinsiz on lirasını harcadığı için hasis babanın oğlunun katili olduğunu bilmiyor muyuz? (1).

İşte yüz binlerce sene içinde insanlığın özgecilik yönünden terakkisi.

Komünistler diyorlar ki:

"Bu eğitim, mevcut ekonomik sistemin gereksinimidir... Bugünkü ekonomik sistem, serbest rekabet esasına dayanan bireyci, liberal (ferdiyetçi) bir sistemdir.

İnsanı egoist yapan da budur. Bu sistemin gelişmesidir ki, egoizmayı, özgeciliği artırıyor.

Biz, komünizm denilen ekonomik sistemi, eşitlik ve bunun özgecil esaslarına dayanan sistemi kurunca, düşünce de değişecek ve eğitim başka bir tarafa yönelecektir.. Egoizmanın yerini özgecilik alacaktır.

Siz, ekonomik sistemlerin düşünce ve eğitim üzerine etkilerini inkâr edebilir misiniz?"

K. Marx'ın tarihî maddecilik felsefesini kabul edenler için ekonomik sistemlerin kültür ve eğitim

üzerine etkileri inkâr edilemez.

Fakat bu etkinin de, bir haddi bir hududu vardır.

Tarihî maddecilik terbiyeye ne derece etkilidir?

Nihayet bu felsefenin, insanın fizyolojik ihtiyaçlarına, eğilimlerine etkili olamayacağını da kabul etmek gerekir.

Nitekim tarihî maddecilik, yahut materialisme historique hakikatı, insanın su içme ihtiyacını değiştiremez, cinsî ihtiyacına, karın doyurmak zaruretlerine engel olamaz.

Tıpkı bunlar gibi, egoizmayı, belki bir hadde kadar değiştirebilir, ama kökünden söküp atamaz. Çünkü egoizma fizyolojik (bencillik) ve psikolojik bir haslettir. Zekâ gibi...

Egoizma (bencillik) nihayet zekâyâ dayanır. Zekâ hiçbir ekonomik sistemle değiştirilemez.

Egoizma kökünden sökülüp atılamayınca, komünizm de bütün verimleriyle tatbikatta tecelli edemez.

Komünizm, özel mülkiyeti kabul etmez. Komünizm miras tanımaz ya. Komünizme göre fert yok, toplum vardır. Komünizme göre bütün ekonomik teşebbüsler en küçük ayrıntılarına kadar devlete aittir.

Komünizm eşit pay, eşit gündelik dâvasını güder. Özel mülkiyet yok, eşit gündelik, eşit pay. İşte insanı, insanlıktan çıkaran prensipler.

Eşit gündelik

Eşit gündeliği ele alıyorum.

İşten anlayan da, anlamayan da eşit gündelik alacaksa.

Şu halde niçin anlayan, anlamayan kadar emek sarfetsin?

Neden ve kimin için?

Komünistler bize şu karşılığı veriyorlar.

Toplum (Cemiyet) için ve sonuç olarak kendisi için.

Bu ideal karşılık çok hoş, fakat insanoğlu için fazla özgecil, fazla soyut bir şeydir.

Zekâ ve bilgi, payını ister.

Bu pay, hem kendisi, hem de kendisinden sonra gelecekler içindir.

Çoluk çocuğu, torunları içindir...

Bu isteğin önüne geçilemez.

Önce can sonra canan...

Fuzûlî'nin:

"Canı canan dilemiş vermemek olmaz" (1).

Beyti, nihayet bir aşktır, hayat değildir.

Tarih diyor ki (2):

Komünizmin üç bin yıllık bir geçimişi vardır.

Buraya dikkat ediniz.

Bu geçmiş, sürekli düşüşler grafiğinden başka bir şey değildir.

Bu grafik, sıra sıra düşüş derinliklerinin gittikçe arttığını gösteriyor.

Realite ne diyor?

Realite diyor ki:

Rusyada Komünizm geriledi ve düştü. Uygulanmasına imkân elvermedi (3).

(3) Stalin, Leninisme teorique et pratique. Tortschky, La revolution Trahie.

Ve Rusya, eşit gündeliği uygulayamadı. Sebebi; zekâ ve bilginin, zekâsızlık ve bilgisizlikle eşit tutulması idi.

Zeki ve bilgili çalışmadı. İşler durdu. İşçi süngülü askerle korkutuldu. Belki de süngünlendi. Yine çalışmadı.

Bu durumu genelleştirince nasıl bir neticeye varılacaktır?

Medeniyetin kurumasına.

Gerilemeler

Bunun üzerinedir ki, Rusya eşit gündeliği bıraktı. Bu, komünizmden birinci ayrılma idi.

Mirası kabul etti. Bu da komünizmden ikinci ayrılma oldu.

Küçük ticarete müsaade edilmekle komünizmden, yine gerilendi.

Tarih ve haldeki uygulama bize gösterdi ve gösteriyor ki, komünizm insanın yaradılışına uymuyor.

Vakia bugünün komünistleri, bu gerilemeleri, taktik olarak ifade ediyorlar.

Bunları bir geçiş devresi olmak üzere kabul ediyorlar. "Geriledik fakat hızımıza kuvvet vermek için geriledik" diyorlar. "Geriliyoruz, ileri atılımlarımız daha şiddetli olacaktır" iddiasında bulunuyorlar.

Troçki ne diyor?

Beri yandan Troçki, İhanet Edilmiş İhtilâl Adını verdiği eserinde, Rusya'da komünizm diye bir şey kalmadığını söylüyor. Bizzat Stalin, yaptığı beyanatlarında şimdilik komünizmden uzaklaşmak zorunda kaldıklarını fakat sosyalist olduklarını kaydetmek suretiyle Troçki'yi az çok tasdik etmiş bulunmaktadır.

Stalin ne diyor?

Hatta bizzat Stalin, Polonya, Almanya ve Rusya arasında 1939 yılında parçalanırken yabancı egemenliğinde kalan öz Rus kardeşlerden söz etmiş ve bunların Rusya'ya ilhakını en meşru bir hak olarak tasvir etmişti.

Almanya-Rusya arasında cereyan eden savaşta Stalin hükûmeti boyuna vatan savunmasından söz etmekteydi.

Halbuki komünizm, prensip olarak milliyetçiliği, vatancılığı reddeder.

Şu halde, ekonomik bakımdan bizim devletçiliğin daha bilimsel deyimle, devlet sosyalistliğinin komünist ekonomik sistemden, üstün ve isabetli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çünkü, komünist sistem ne olursa olsun uygulama yeteneği gösteremedi, gösteremiyor ve gösteremeyecektir.

Devlet sosyalistliği pratiktir

Halbuki, devlet sosyalistliği pratiktir. Uygulama kabiliyetine maliktir.

Karşımızdaki Almanya bunun en büyük bir örneğidir. İç ve dış bakımından ekonomik ve sosyal kalkınmasını eski sosyal demokrasisine, şimdiki devlet sosyalistliğine borçludur.

Bugünkü Türkiyemiz, bunun en yakın ve en güzel bir örneğidir. Türkiyeimiz bugünkü ekonomik ve sosyal kalkınmasını devletçiliğe borçludur.

Niçin?

Bence Tanzimat'la beraber, fiziyoğrafisinin (Laisser faire Laisser passer =

bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) prensibi Osmanlı Devletinin ekonomik politikası olduğu gündenberi, imparatorluğun düşüş ve dağılma sebebi hazırlanmış

oldu.

Çünkü, memleketin kapılarını ardına kadar açarak, Avrupa'nın her şeyi yapabilir güçlü ekonomisi karşısında ve bu müthiş rekabet önünde Türkiyemizin kendini toplamasına imkân yoktu. İmparatorluk, bu yönden zayıf düştükçe hırpalandı. Ve her hırpalanışında boynunu biraz daha yabancı boyunduruğuna uzatmış oldu. Buna kapıtilasyonların eklenmesiyle geniş bir sömürge halini aldı (1).

İstiklâl savaşları, asırların yığdığı felâketleri Lozan muahedesi ile tasfiye etti gün para bakımından yeni Türkiyeimiz pek zayıf halde idi.

Türk milleti, medenî bir millet sıfatıyla, memleketi şimendiferleriyle, yollarıyla, kanallarıyla fabrikalarıyla imar etmek, sömürgelelikten kurtulmak için sanayiini korumak, ziraatini inkişaf ettirmek, uluslararası ticaretine genişlik vermek zorunda idi. Başka türlü XX. yüzyılda hiçbir anlam ifade edemez!

Yaşayamazdı.

Bütün bunları başarmak için büyük sermayeye ve bilgiye muhtaç idi.

Yabancı memleketlerden sermaye getirmek çok zordu. Getirilecek sermaye Türkiye'yi; Fas, Tunus, Mısır, Irak, Suriye gibi sömürmek için gelebilirdi.

Yeni Türkiye; Fas, Irak, Tunus, Suriye, Mısır, Zengibar olamazdı.

O vakit, bağımsızlık savaşlarının anlamı kalmazdı!

Şu halde ne yapmalıydı?

Nasıl ekonomik bir politika takip etmeliydi?

Bize uyan sistem

Bize her yönden uyan ekonomik politika:

Devletçilik, devlet sosyalistliği idi.

Bu kabul edildi.

Artık iktisadî teşebbüsü devlet ele alacak ve sermayeyi o bulacaktı.

İsmet İnönü'ne, 1930 yılında, Millet Meclisinde Fethi Okyar'a verdiği bir cevapta:

"Biz mutedil devletçiyiz" diyordu.

Bu prensip, nihayet partinin esaslarından biri olarak kabul edildi.

Ve en nihayet anayasanın (teşkilâtı esasiye) ikinci maddesinde yer aldı. Ve baştan aşağı Türk

milletince benimsendi.

Bu ekonomik politikayı kabul, yukarıda kaybettiğim işleri başarabilmek için mutlak bir zaruretti.

Bu politikanın diğer bir önemi de, ferdin fert tarafından sömürülmesinin önüne geçecek olan bütün tedbirlerle donatılmış olmasıydı.

Çünkü:

Devletin ekonomik hareketlerde şiddetli kontrol salâhiyeti, sömürmeyi tepeleyen en keskin bir silâhtır.

İşte biz tarihimizin, mukadderatımızın en ussal (rasyonel) bir verisi olan devletçiliği bu suretle benimsedik.

Bu politika, bize, hem dışa karşı himayeyi yapacak, hem parayı bulacak hem bilgiyi getirecek, hem de muhtaç olduğumuz işleri başartacaktı.

Başarttı, başartıyor ve başartacaktır.

Pek yakında hasıl olacak durum şudur:

Türkiye bütün komşu milletleri giydirecek, kuşatacak, bütün ihtiyaçlarını temin edecek bir kudrette bulunacaktır.

Bence en büyük eksiğimiz henüz motoru yapmak kudretini kazanmamış olmamızdır.

XX. asır motordur.

Motör medeniyeti çağındayız.

Medenî millet, motoru yapabilen millettir.

Devletçilik bize, bunu da verecektir.

Ve çok yakında.

XX. asırda medenî olmanın ilk şartlarından birisi de bütün modern araçları ve donatısıyla bir orduya vücut verebilmektir.

Bu varlığı başaran bir milletin, medenî olduğunda şüphe yoktur.

Modern ordu, modern medeniyetin bir hasılasıdır, örneğidir.

Küçük bir düşünce bu hakikati ortaya koymaya yeter ve artır.

Modern bir orduyu, modern donanmasıyla, modern hava kuvvetleriyle, yaratabilmek için nelere ihtiyaç vardır?

Bunları düşününce davamızın isabeti kolayca kabul edilir.

Japonlar, motoru yaptıktan sonra modern orduyu kurup 1904-1905 Savaşı'nı Ruslara karşı kazandıktan sonradır ki medeniyet dünyasına, medenî millet sıfatıyla üye olabildiler!

Asla unutmayacağız ki, biz Türkler, bağımsızlık savaşlarında bütün bir dünyaya üstün geldikten sonradır ki, medenî dünya bize kapılarını açtı ve girdik.

Burada kalmanın çaresi, her yönden daima ve daima kuvvetli olmaktır.

Devletçi sistem, komünizme şu cihetten üstündür ki, komünizm, tahakkuk etmeyen ve etmeyecek olan bir dava peşindedir. Devletçi sistem ise, tahakkuku her vakit mümkün ve verimli bir tez ardındadır.

Devletçi sistem, sosyal haksızlıkları, insanın insan tarafından sömürülmesini tam olarak ortadan kaldıracak mı?

Hayır!..

Şu halde ne yapacak?..

Soygunculuğu en küçük hadlerine indirecektir.

Fakat unutmayalım ki, komünizmin bütün güzel ve yüksek vaatlerine rağmen uygulamadaki verimi geri çekilmek oldu.

Biz tarihle beraber yürüyoruz. Tarihin gerekimleriyle beraber yürüyoruz. Biz realistiz.

Nereye kadar gideceğiz ve nerede duracağız?

Tarih nerede durursa!

Fakat tarih durmayacaktır.

Durmak; ölmek demektir.

Hayat ilerlemede, ilerilerdedir.

Faşistlik, hayatı gerilerde arıyor..

Ölecektir.

Komünizm, hayatı tarihin de ilerisinde arıyor. Düşecektir. Hayatın dışında kalacaktır. Düştü ve hayatın dışında kaldı!

Ek: XVII

Altı ok, şu suretle ifade olunabilir.

Saltanatın kaldırılması, tarihî ve hayatî bir zorunluktu.

Saltanat kurumu dejenere olmuş, vatana, millete ihanet etmişti. ve Türk milletini idareden âcizdi.

Son sultan halife Vahdettin, Sevr anlaşmasıyla milleti ve memleketi düşmanlara teslim etmiş, düşmanlara silâhla karşı koyan savaşçıların katlini Müslümanlara farz kılmıştı (1).

Kurtuluş savaşlarından sonra, dejenereliği ve ihaneti sabit hanedanı, bir saltanat ve hilâfet kurumunu Türk İhtilâli yerinde bırakamazdı.

Bu, İhtilâlin kendi kendisine ihaneti sayılırdı.

Bu yüzden tarihin hüküm yerini buldu.

Osmanlı hanedanı düşürüldü ve saltanat kaldırıldı... Celâlî isyanları esasen bu hanedana karşı millî bir tuğyandan başka bir şey değildi (2).

Bu kaldırılmış kurumun yeniden ihdasına, işi gücü bir yana bırakarak yeni bir hanedan araştırmaya lüzum yoktu. Esasen bir milletin mukadderatının bir hanedanla idaresi modası çok geçmiş, hak bakımından anlamını kaybetmişti.

Cumhuriyet çağdaş devletin en modern kurumu olarak benimsendi ve Türk Cumhuriyeti ilân olundu. (29 Ekim 1923).

Artık Türk milleti kendi kendini idare edecekti. Vasiye ihtiyacı yoktu.

Cumhuriyetin fazilet idaresi olmasının bir sebebi de budur, reşit milletler idaresini ifade eder.

Cumhuriyet 'reşidim!' diyen milletlerin idaresidir.

Türk milleti Cumhuriyeti kurmakla, kurtuluş savaşlarıyla ispat ettiği rüşünü teyit etmiş oluyordu.

Nihayet sultan denilen şahıs kimdir?

Oscar Wilde ne diyor?

Bunun en kestirme, en güzel cevabını bence Salome piyesinde Oscar Wilde vermiştir.

Kraliçe, krala:

"Deve kasabının oğlu!"

Diye haykırır.

Ne kadar yerinde bir hitap!

Hakikaten, düşünülünce hükümdar nedir?

Ona izafe edilen kutsallıkların, rütbelerin, insan üstü şereflerin sebebi nedir?

Nihayet hükümdar da bir insan, bir kasap oğlu, bir çiftçi oğlu, değil mi?

Şu halde bir milletin, bir memleketin mukadderatında, çiftlik idare eder gibi miras yolu ile tahakküme ve kullanmaya nereden hak kazanmıştır?

Hükümdarlık bir hak değil, zorla alınmış bir kurumdur.

Hükümdar, Oscar Wilde'in kraliçeye söylediği gibi sadece bir deve kasabı oğlu değildir. Hükümdarlık, başlangıçta bir eşkıyalıktır. Sonraları da kardeş ve millet katiliğidir.

Size bir hükümdar örneği:

Bakınız tarih ne diyor?

"Sultan Üçüncü Murat'ın ölümünde âdet olduğu üzere Manisa'da bulunan büyük şehzade Mehmet Sultan darüssaade ağasının gizlice gönderdiği haber üzerine Mudanya yoluyla İstanbul'a gelip merasimi mütadei mateme -zahiren- iştirak ve daha pederinin emri tedfini icra edilmeden hiçbir cürüm ve kabahatleri olmayan 19 biraderini derhal idam ettirerek mezarı fenaya gönderilen tabut pedere, o biçareleri peyrev etmek suretiyle kulübü âmmeyi gamnâk eyledi.

Bundan maada hemşirelerinden yirmi dördünü de -üç ayda bir kere valdeleriyle görüşmek kaydıyle- eski saraya tağrip eyledi.

Bu münasebetsiz ahvalin vicdanı umumî üzerinde büyük bir tesir husule getireceğini takdir eden Sultan Mehmet salis (Mehmet III) efkârı askeriye için yeniçerilere 1 milyon 100 bin duka altunu atıye, ve vüzera ve ricalden bazılarına da birer hediye ihsan eyledi" (1).

24 kardeşi kız olduklarından ve kendisine rakip olamayacaklarındandır ki, başlarını eski sarayda hapsedilmekle kurtarabildiler. Eğer bunlarda erkek olsaydı, yahut eski Türk âdeti veçhile hükümdar olabilmeleri ihtimali dahilinde bulunsaydı, bir günde katledilen kardeşlerin adedi 43'ü bulacaktı!

Bu hal yalnız III. Mehmet'e has değildir. Kendisine ön gelen ve kendisini takip edenler tarafından da işlendi.

Meselâ yine tarih diyor ku:

"Selimi saninin (II. Selim) vefatı üzerine büyük oğlu olup Manisa'da bulunan ve o zaman 28 yaşında olan III. Murad sadrazamın arizesini alır almaz İstanbul'a gelip tahta çıktı.

Lâkin müşarûlileyhin tahta çıkışı diğer padişahların tahta çıkışı kadar sevindirici olmadı. Çünkü kendisi İstanbul'a akşam üzeri vararak karşılanmış ise de -vaktin darlığı yüzünden- tahta çıkış merasiminin icrası ertesi güne bırakılmıştı. Halbuki Murad-ı salisin sarayı hümayuna girer girmez -yani daha resmen tahta çıkmadan- verdiği ilk irade, saltanatı rakipsiz idare etmek üzere beş küçük biraderinin idamına dair idi. Bu ise halka pek fena tesir etmişti.

Ertesi gün (8 Ramazan 982) bilcümel vüzera ve rical -ber mutad- matem elbiselerini lâbis oldukaları halde sarayı hümayuna gitmişler ve yine alâimi matemî haiz olan padişahı cedide biat eylemişlerdir" (1).

II. Fatih Mehmet'in tatbiki koyduğu kardeş öldürme kanunu giderek, saltanat müessesesini kardeş kanarası haline getirmiştir.

Hâlâ zamanımızda bile, bazı bilim mensuplarının bu faciaları haklı göstermek için ileri sürdükleri sebepler insanı, insanlık namına, bilim adına utandıracak kadar çirkindir.

Güya bu kanunun konma sebebi, şehzade isyanlarının önüne geçmek, memleket ve milleti zarardan korumak içinmiş.

Yani nerede ise, kardeş katilliği vatan ve millet severlik gereği sayılacak.

Zaman oldu ki saray, dökülen kardeş ve masum devlet ricali kanından bir kanara gibi kokmağa başladı.

İşte hükümdarlığın içyüzü!

Ve işte bütün bunlardan dolayı hükümdarlık kaldırıldı ve Cumhuriyet ilân olundu.

Hilâfetin ilgası sebebine gelince; saltanatın kaldırılmasından sonra İslâm hukuku bakımında esasen bunun manası kalmamıştı. Çünkü hilâfet sadece ruhanî bir kuvvet değildir. İslâmlık ruhbanlık kabul etmez. Hilâfet dünya işlerinden el çekmiş bir rahipler kurulunun temsili değildir. Hilâfet cismanî ve ruhanî hükûmet ifade eder. Fertlerin hakkını hukukunu, memleketin muhafazasını âmir bir kuvvettir (1). Bu hükûmete ve bu kuvvete istediği şekli vermek milletin irade ve arzusuna bağlıdır (1).

Saltanat ilga edilince, egemenlik şartsız, kayıtsız ulusa intikal etti. ve Türk ulusu Cumhuriyeti seçti.

Halife Mecit Efendinin şahsında ise hilâfet mana ifade edemezdi.

Atatürk'ün Seyyit Bey'e cevabı.

Parti toplantısında Adliye Vekili Seyyid Bey tarafından hilâfet Atatürk'e teklif edildiği vakit, Atatürk sadece şu cevabı vermişti:"Tenezzül etmem.."

(1924) tarihinde pek haklı olarak hilâfet de ilga olundu.

Hilâfetin ilgası başka bakımlardan da mütalâa olunabilir.

Bir defa hilâfetin Osmanlılara geçmesi kesinlik ifade eden tarihî vesikalarla sabit değildir. Vakıa Yavuz Sultan Selim Mısır'ı fethetti. Emanatı mukaddeseyi Mekke Şerifi Bereket'ten tesellüm etti.

Mübarek emanetler

Meselâ:

Sancağı şerif, Halife Osman zamanından kalma Kur'an'ı Kerim, Peygamber'in bazı dişleri, sakal kılları vesaire.

Fakat bunların Yavuz Selim'e gönderilmesi hilâfetin intikalini ifade etmez.

Hilâfetin intikal muamelesi bu değildir.

Nitekim bu emanetler, Mekke Şerifinde olduğu halde, o zaman Abbasi halife Mısır'da idi.

Yavuz Sultan Selim, Mütevekkil Alellah'ı İstanbul'a getirdi deniyor. Ve fakat hilâfeti teslim aldığına dair bir kayda tesadüf edemiyoruz.

I. Abdülhamit zamanına kadar bu müesseseden bahis bile yoktur. Yalnız bu devirde, Kaynarca antlaşmasıyla, terkettiğimiz Kırım üzerinde hilâfetin manevi nüfuzundan bahsedilmektedir.

Gerçi Tanzimat'tan sonraki tarih yazarlarının hemen hepsi hilâfetten bahsederlerse de, bu hususta bir mesnet göstermemektedirler.

Eski müverrihler ise bundan bahsetmezler.

Konunun çözümünü tarihçilerimize bırakalım.

Öyleyse, bir bakımdan, denebilir ki, hilâfet bize geçmediyse kaldırılması da söz konusu olamaz.

Fakat hilâfetin bize geçtiğini kabul edince kaldırılması da zorunlu olur.

1. Hilâfet, İslâmlar arasında ortak bir kurumdur. Milletçilik duygularını uyuşturuyordu.
2. Osmanlı saray politikası bu ortak kurumu güçlendiriyordu.
3. İslâm tebaası olan Hristiyan devletler ise bütün bir Hristiyan dünyasını bize düşman kılıyordu.
4. Lâik devlet sistemine aykırı idi.
5. Hilâfet gerilik kaynağı idi.

*

Hilâfet İslâmlar arasında ortak kuruluşu. Böylelikle Milliyetçilik duygularını uyuşturuyordu. Halbuki Türk İhtilâli Milliyetçilik prensibini kabul etmişti.

İkisinin bir arada birleşmesine imkân yoktu.

Hilâfet İslâmlar arasında birlik sebebi olamadı

Biliriz ki Müslümanlıkta Arap, Çerkez, Arnavut, Gürcü yoktur. Müslümanlığı kabul edince hepsi Müslüman karde- şidir.

Halbuki hilâfet kurumu bu dileği, bu birliği çeşitli kavimlerden meydana gelmiş

olan Müslümanlar arasında kurmak şöyle dursun, bizzat Araplar arasında bile bir birlik kurmayı başaramadı.

Hülâfayı Raşidin, unvanını taşıyan; Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'den sonra, iş

başına geçen Emeviler zamanında Araplar arasında müthiş kavgalar başladı. Hattâ Ali'nin bile hilâfetini Muaviye tanımadı. Aralarında Cemel ve Sıffin savaşları oldu.

Ali'nin oğlu, Hazreti Peygamber'in torunu Hüseyin Kerbelâ'da, Zübeyir oğlu Abdullah ise Mekke'de Emevî sultanlarının orduları tarafından mağlûp edilerek öldürüldüler.

Emevî hilâfeti, Ebu Müslimi Horasanî İhtilâliyle ortadan kaldırıldı. Emevî hanedanı kılıçtan geçirildi. Ölülerinin kemikleri mezarlarından çıkarılarak yakıldı.

Absasîler saltanat ve hilâfeti kuruldu. Aynı zamanda Endülüs'e kaçan Emevî hanedanından Abdurrahman orada halifeliği ilân etti. Lâfın kısası, bu çağda yer yer hilâfetler kuruluyordu. Ve birbirini tanımıyorlardı. Diğer taraftan da Şia (Şii) mezhebi, Osmanlı saltanatının yıkılışına kadar Sünnî hilâfeti kabul etmedi.

Osmanlı hilâfetine gelince, bu ancak bizim İslâm dünyasınca tanınmıştı. Fas, İran vesaire tanımıyordu. Tanıyanlar da mânen tanıyordu. Katolik Hristiyanların Papa'yı tanımaları gibi.

Osmanlı saltanatı din ve ırk bakımından bir çok milletten kurulmuştu; Rum Ermeni, Yahudi, Gürcü, Kürt, Arnavut, Arap, Çerkez vesaire..

Bunların hepsine Osmanlı deniyordu. Müslüman unsurları is ebirbirine hem Osmanlı, hem de müslüman kardeşler idiler.

Osmanlılığın ve İslâm dininin bu emirlerini samamiyetle benimseyen, imparatorluk içinde yalnız Türkler idi.

Ulusal duygunun düşüşü

Osmanlı edebiyatı baştanbaşa islâmiyet'ten, Arap, Acem edebiyatından ilham almıştı. Her şey ve her şey bu açıdan görülüyor, bu ölçü ile ölçülüyordu.

Zaman oldu ki, Türküm! demek ayıp sayıldı, çünkü Türk... hakaret makamında ve bizzat Türkler tarafından birbirine karşı kullanılır oldu.

Hiç unutmam... İstanbul Hukuk Fakültesinde talebe bulunduğum zamanlarda bir kış

sabahı fakülteye giderken, Şehzadebaşında, çarşafı bir anne, on yaşlarında oğlunun kolundan tutmuş onu sürükliyerek zorla okula götürüyordu. Topaç gibi yavrucak tepiniyor, çantasını yerlere atıyor... ağlıyor, gitmek istemiyordu.

Çocuğuna kızan anne, onu:

"Kaba Türk, geri Türk" diye azarlıyordu.

Düşününüz ve düşünelim bir kere...

Bu anne ve çocuk Türk idiler, çocuk ise Türk diye tahkir ediliyordu.

Ve bu hadise Meşrutiyetin ikinci yılında cereyan ediyordu!

Ulusal duygunun düşüş derecesine bakınız!

Naima ne diyor?

Naima gibi devletin resmî bir tarihçisi bile, tarihinin birçok yerinde Türk'ten bahsederken, idraksiz Türk (Etraki bî idrak) deyimini kullanır ve bunu kullanmakta bir sakınca görmez.

Ulusal duygu, bundan başka daha nasıl yok edilebilir.

Ve sultanlar, utanmadan bu gibi tarihleri okuyorlar ve yazarları hediyelere boğuyorlardı. Dejenereleşğin bu derecesi nerede görülmüş?

Zaman oldu ki, Rumu, Ermenisi, hatta Yahudisi bile Osmanlılığı benimsemedi. Ne oldukları sorulduğu zaman, Rum'um, Ermeni'yim, Yahudi'yim, hattâ Çingene'yim!

demekten çekinmediler.

Fakat Türk, milletlerin en arı soylusu olan bu varlık, Türküm! diyemiyor. O

sadece:

"Osmanlıyım! Elhamdülillâh Müslümanım!" diyebiliyordu.

Türk'ün dindaşları olan; Arnavut'a, Arap'a, Çerkez'e gelince bunlar da Müslümanlığı benimsemiyorlardı, bunlar da kendilerine ne oldukları sorulunca:

"Arnavudum! Arabım! Çerkezim! diye göğüslerini gererek cevap veriyorlardı.

Hiç unutmam, meşrutiyette sadrazam İbrahim Hakkı Paşa, henüz Türk süngüsüyle bastırılan Arnavut isyanından Osmanlı Meclisinde söz ederken şöyle demişti:

"Arnavutlar, Osmanlı İmparatorluğu tacının en kıymetli bir pırlantasıdır!"

Acaba Türkler bu tacın nesi idi?

Onu düşünen, akla getiren bile yoktu.

Araplar ise kavmi necip Arap ünvanını taşıyorlardı.

Meşrutiyet ilân olunur olunmaz, İstanbul'un Divanyolu'nda bir alay kulüpler belirmişti;

Kürt Yardımcılaşma Cemiyeti, Çerkes Yardımlaşma Cemiyeti, Arnavut Başkım Kulübü, Arap Birliği... vesaire.

Beyoğlunda; Etinikieterya, Adelfiya Taşnaksutyon kulüpleri Rum ve Ermenileri temsil ediyorlardı. Yahudilerin bile Alyaus İzraelitleri vardı.

Türk kulübü, Türk Birliği diye bir şeye tesadüf olunmuyordu. Sadece İttihad ve Terakki Cemiyeti vardı. Fakat ne ittihadı, ne terakkisi bunu bilen bile yoktu!

Mevhum Osmanlılığın İttihadı ve Terakkisi!

Türkçülük hareketi

Ancak Balkan Savaşı'ndan sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver, gayretiyledir ki, Türk Ocakları açılmaya başladı.

Ve hemen, Türk olmayan unsurların müthiş itirazlarıyla karşılandı!

İşin asıl acı tarafı, bu itirazlara bazı öz Türk seslerinin karışmasıdır.

Yara, yâr elinden olunca acısı fazla olur.

Bununla beraber, Türk Ocakları memleketin dört bir ucunu kaplamakta gecikmedi.

Kont Sforza ne diyor?

Kont Sforza'nın "Avrupanın Yeni Yapıcıları" adlı kitabında dediği gibi, bu millî hareketidir ki, Türklüğü büsbütün yok olmaktan, yıkılmaktan kurtardı.

Türklük duygusu azaldıkça, Türk zayıf düşüyordu... Türk zayıf düştükçe imparatorluğun yabancı unsurları iki kat kuvvetleniyordu. Çünkü; Osmanlı Devletinde son iki asır içinde, Türk unsurunun hakikî durumu jandarmalık ve polislik idi.

Ardı arkası gelmeyen isyanları bastırmak, yine ardı arkası kesilmeyen savaşları başarmak, yalnız ve sadece Türkün sırtına yüksetilmiş ödevler idi.

Millî türkülerde millî acı

Millî bir türkümüzde:

"İzmir kışlasında kuram çekilir.

Anamın babamın belleri bükülür

Davulla zurnayı düğün mü sandım?

Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?

Askere gideni gelir mi sandım?

Vesaire...

Diğer millî bir türkûde ise:

"Ey gaziler, yol göründü..

Yine garip serime...

Dağlar taşlar dayanamaz..

Benim ahuzarime..

Deniyordu.

Bütün bunlar, Türk milletinin imparatorluk içinde yanık bahtından durmadan şikâyet eden mersiyeler idi.

Biraz önce dediğimiz gibi, askerlikten muaf tutulan yabancı unsurlar, rakipsiz olarak ekonomik alanda kuvvetleniyorlardı. Ve millî duygularını besleyerek yükseliyorlardı.

Türkün bu iki kuvvetten uzak kalarak zayıf düşmesi, yabancı unsurların onu hırpalayarak imparatorluktan kolaylıkla ayrılmalarını ve yeni devletler halinde ortaya çıkmalarını kolaylaştırıyordu.

Şahidi olduğum bir hadiseyi hüznü anmak isterim.

1928 yılında Adliye Vekili sıfatıyla Cumhuriyet Adliyesini teftiş ediyordum.

Denizli'de bir aralık hastaneyi ziyaret etmek istedim. Ziyaret ettim, hem hediyelerimi dağıtıyor, hem de hastaların hatırlarını soruyordum. Bir hasta ile aramda şöyle bir konuşma oldu.

"Hemşeri nasılsın?.."

Saçı sakalı karışmış, perişan bir hal gösteren hasta, dökük dişleri arasından bana bir şeyler söyledi. Fakat ben bunları anlayamadım. Arapça mı, Farsça mı, Türkçe mi? Anlaşılmıyordu.

Hasta başını salladı ve sustu.

Doktordan öğrendim ki, bu adamcağız Denizli'nin Sarayköy kazasından imiş. Henüz Yemen'den gelmiş. Sarayköy'de akrabalarından kimseyi bulamamış. Kendi memleketinin havasıyla uyuşmamış ve hastalanarak, hastaneye düşmüş.

Hasta elli yaşlarında vardı.

Aşağı yukarı Yemen'de otuz yıl kalmış... Orada unutulmuş. Cumhuriyet kurulunca İmam Yahya'nın yardımıyla memleketine dönebilmiş.

Fakat ne dönüş!..

Ana dili Türkçeyi unutacak hale gelmiş ve öz memleketin havasıyla uyuşamayarak hastanelere düşmüş.

Kimbilir bu gibi kardeşlerden daha nicelerinin haberlerini, aksaçlı ana ve babaları fersiz gözleriyle uzak yollara bakarak, hâlâ beklemektedirler.

Yemen'de ölenler

Vaktiyle İstanbul'da Abdullah Cevdet tarafından çıkarılan İctihad mecmuasında görmüştüm:

Bir İngiliz istatistiğine göre 25 yıl içinde Yemen'e 2 milyon Türk askeri gönderilmiş, bunlardan ancak 500 bini ödenebilmiş.

Demek ki, yirmi beş yıl içinde Türkün en genç, en dinç kısmından yalnız Yemen'de 1 milyon 500 bin adam kaybetmişiz.

Abdülhak Hâmit ne diyor?

Abdülhak Hâmit'in dediği gibi (1)

"Bir ordu çıkardı bir neferden!"

Bu işler neden böyle oldu?

Bunu benden değil, hilâfet ve saltanat denilen kurumdan sorunuz.

Fakat sakın maksadım, askerlikten bir şikâyet olarak anlaşılmasın.

Tarih bizleri, askerlik sanatının icatçısı olarak tanımaktadır.

Kâşgarlı Mahmud'un dediği gibi, (2) "Tanrı Türkü, insanlığı, şerirlerin şerrinden esirgesin diye, kendine has asker olarak yarattı."

Bundan benim anladığım şudur:

Türk = Tanrı'nın has askeri!

Gerektiğinde Türk'ün en küçük şerefi, namusu, Türk ilinin bir çakıl taşı için milyonla Türk feda olalım.

Fakat Yemen çölleri için, amansız idealist hilâfet kurumu için değil, bütün bir dünya için dahi tek bir Türk gencinin burnunun kanamasına millî rıza yoktur. Ve olmayacaktır.

Bütün bir dünya, tek bir Türk delikanlısının burnunun kanamasına değmez.

Türk ve insanlık

Bütün bir insanlıktan bir şey duymuyor musun? İnsanlığı sevmiyor musun?

Çok ve pek çok şeyler duyuyorum ve seviyorum.

Fakat ıssız dağlar başında koyunlarını güden yarım çarıklı Türk çobanı, bana daha çok şeyler duyuruyor, daha çok sevgiler sindiriyor!

O kadar ki, İnsanlık eski Mısırlarıyla, Yunanistanlarıyla, Romalarıyla ve bunlar bütün estetik eserleriyle ayağa kalksalar ve yanı başlarında bugünün kendi verimleri olan bütün medeniyeti, musikisiyle, şiirleriyle, sanatlarıyla ve bütün eserleriyle gözümün önüne dikseler, dikilseler, benim gözüm, benim duygum, benim sevgim, yine ıssız dağlar başında yanık kavalını üfleyen, yarım çarıklı Türk çobanıdadır.

O, bunların hepsinin üstündedir.

Hilâfet ve onun müeyyidesi olan Osmanlı saltanatı bütün bir Hristiyan dünyasını yok yere bize düşman ediyordu.

İngiltere, Fransa gibi, büyük bir kısım İslâm kurumundan kuşkulanıyorlar ve Osmanlı Devletini bir ayak önce taksim etmek, parçalamak politikasını takip ediyorlardı.

İslâm tebaaya malik olmayan Hristiyan devletler dahi İslâmlık ve Hristiyanlık diye bize karşı bir ikilik duyuyorlar ve bu suretle bütün bir Hristiyan dünyasında başta bizim Hristiyan teb'a olmak üzere Türklük aleyhinde müthiş

propagandalar yapıyordu.

Yirminci asırda, Aylılar ve Haçlılar davası sürüp gidiyordu.

Hilâfet kurumu, Türk ulusunun, Türk toplumunun geri kalmasına sebep oluyordu.

Biliriz ki, dinler, değışmez kaidelere dayanırlar. Hilâfet kurumu da bu kaidelere istinat ettiğine göre değışiklik kabul etmiyordu. Her yeniliğe bid'at, her terakki hamlesine küfür deniyordu.

Din gericilerin elinde bir silâhtı.

Bu yüzden hiç değilse, Batı Türkleri Avrupa'dan üçyüz yıl geri kaldılar.

(1)Birkaç misâl:

Bizde III. Murad zamanında matbaa açılmasına karar verilmişti (2). Fakat açılamadı. Dini görüş engel oldu... III. Ahmed zamanında açılabilirdi. Patrona Halil isyanında yıkıldı, yakıldı. Ancak I. Mahmut zamanında işlemeye başladı.

Halbuki basın harflerini Türkler, Sümerliler zamanında icat etmiş

bulunuyorlardı. Bütün milletlere ön gelmeleri lâzımdı. Matbaa vaktinde açılsa idi, eğitim ona göre yayılırdı.

Her yeniliği bid'at, küfür sayan şeriat, Türk askerliğinin de hiç değilse yüz yıl geri kalmasına sebep oldu. Tâ I. Osman zamanında istenen ıslahat II. Mahmud devrinde başarı sağladı.

Eğre bu ıslahat vaktinde ve zamanında yapılabilseydi, Osmanlı Devletinin mukadderatı değişebilirdi. Hiç değilse Türklerle meskûn olan Kırım gibi yerler elden gitmez, yeni yeni Türk ülkeleri elde edilerek Türk birliğine doğru büyük hamleler yapılmış olurdu.

Bilhassa dinin birtakım hurafelerle karışması devlet işlerinde, Türk milletinin mukadderatında pek fecî neticeler doğurdu.

Hurafe ve batılınların devlet işlerine tesiri

III. Mustafa, II. Selim gibi en yenici geçinen padişahlar bile devletin mukadderatını bu hurafelerle idare etmek bahtsızlığında kaldılar.

Bakınız nasıl?

III. Mustafa, Ahmed Resmi Efendi'yi Büyük Frederik'e gönderdiği zaman, ondan usta müneccimler istemişti. (1)

Prusya Kralı Büyük Frederik, Türk elçisine.

"Benim müneccimlerim şunlardır: 1. Çok tarih okumak, 2. Hazineyi dolu tutmak, 3. Askere, her vakit, muharebede imiş gibi, barış zamanlarında dahi savaş

manevraları yaptırmaktır. Padişah hazretlerine de bu müneccimleri tavsiye ederim" demişti.

Cehaletin derecesine bakınız ki, III. Mustafa onun devlet erkânı, Büyük Frederik'in o zamanki başarılarını, mutlak mevcudiyetini farzettikleri müneccimlerinin hünerine veriyorlardı.

III. Selim'ün, Osmanlı tarihlerinde diğer bir adı da, müceddidi bünyanı saltanat'tır. Bu padişahın birçok yenilik hareketlerinin yanında açıklanması mümkün olmayan birtakım hurafelerle hasta olduğunu da görüyoruz.

Meselâ:

Yusuf Ziya Paşa sadaretten çekildikten sonra yerine bir sadrazam bulmak kaygısına düşülmüş, bir türlü bulunamamış! Nihayet devlet erkânı şuna karar vermişler:

Sultan halife hazretleri istihareye yatacak ve rüyasında kimi görürse sadaret o adama verilecek.

III. Selim abdest alarak istihareye yatmış. Fakat rüyasında kimsecikleri görememiş.

Sultani tekrar yatırmışlar, bu defa da rüyasında Cenaze Hasan Paşa adında birisini görmüş. (1)

Zamana bakınız ki, tarihin âciz, cahil diye vasıflandırdığı bu adamcağız, herkesten iyi haddini bilir bir kimse imiş ki, sadaret gibi bir mevkie lâîk olmadığını, bu işi başarmak kudretinde bulunmadığını yana yakıla anlatmaya çalışmış, fakat meramını kimselere dinletememiş.

Yaka paça, zorla iş başına getirilmiş.

İşin sonu ne oldu?

Bunu kestirmek zor değildir.

Kırımı geri alalım derken Ruslara dünya kadar yer kaptırdık ve imparatorluk temellerinden sarsıldı. Bu haller Fransız İhtilâli sıralarında, yâni, insanlık son çağlara girerken vukua geliyordu.

Hilâfetin Türklüğe zararları

Hilâfet, lâiklikle uzlaşamazdı. Yeni Türk Cumhuriyetini lâik kılmak birkaç bakımdan zorunlu idi.

1. Dinle devleti birbirinden ayırarak modern bir cumhuriyet kurmak için.
2. Dini Türkün ilerleme adımlarının önünde engel olmaktan çıkarmak için.
3. Ve nihayet modası ve manası yok olmuş, bütün bir tarih içinde Türk'e, yalnız ve sadece zararı dokunmuş böyle bir kurumu yok etmek için.
4. Ulusal duygusu uyuşukluktan korumak, ona hızını vermek için.

Lâiklik bazılarının anladığı yahut anlatmak istedikleri gibi dinsizlik değildir.

Devletin dinle ayrılığıdır.

Esasen devlete din izafe etmek kadar yanlış bir şey düşünülemez.

Biliriz ki, dinler o dine girenlere bazı ödevler yükler.

Meselâ:

İslâm dininin şartı beştir. 1. Kelime-i şehadet getirmek, 2. Namaz kılmak, 3.

Hacca gitmek, 4. Oruç tutmak, 5. Zekât vermek, gibi.

Devlet ise tüzel kişiliktir (hükmî bir şahsiyet). Bu ödevleri yerine getiremez.

Nasıl anlatayım.

Bir devlet düşünülebilir mi ki, hacca gitsin de hacı devlet efendi olarak dönsün?

Yine bir devlet tasavvuru mümkün müdür ki, abdest alarak beş vakitte namaz kılsın? Ramazanlarda oruç tutsun?

Osmanlı Kanunu Esasisi (Anayasa) ve birinci ve ikinci teşkilâtı esasiyelerimiz,

"devletin dini dinî İslâmdır. Ahkâmı şeriyenin tenfizine Büyük Millet Meclisi memurdur" gibi birtakım maddeleri ihtiva ediyorlardı ki, bu hem gülünç, hem de zararlı idi.

Gülünç olmasının sebeplerini biraz önce göstermeye çalıştık. Fakat bu hükümler aynı zamanda zararlı idiler.

Çünkü:

Dinle devlet birbirinden ayırt edilmedikçe din devlete direktiflerini veriyor ve zalim hükümdarlarla onların emir kullarının elinde bir baskı aracı oluyordu.

Hükümdarların ve onların hükûmetlerinin en fena hareketleri dinle meşru gösteriliyordu.

Bir iki misâl:

Mecmaüledep kitabı

Mecmaüledeb adında bir risalede deniyor ki:

"Padişah, halife zalim olsa da ona itaat gerektir. Çünkü, her millet lâyük olduğu idareyi bulur kaidesi şeriat esasıdır. Bunun aksine hareket edenler kâfir olurlar."

Görülüyor mu? Pespayelerin elinde din nelere vesile ve vasıta oluyor?

II. Mahmut zamanında Mora'yı kaybettiğimiz vakit, bunun din bakımından terki gerektiğine dair bir de fetva çıkarılmıştı. Fetvayı vaktin şeyhülislâmı Dürrüzade Abdülvehab vermişti. (1)

İdaresizlik kolayca şeriatın sırtına yükletiliyor ve akan sular durduruluyordu.

Bizdeki isyanların, kaytaklıkların hemen hepsi şeriata arka verdi.

İkinci Teşkilâtı Esasiye hazırlanırken

Hiç unutmam, İkinci Teşkilâtı Esasiye (anayasa) projesi vekillerden ve milletvekillerinden kurulu özel bir kurum tarafından Atatürk'ün başkanlığında Ankara istasyonundaki Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü binasında konuşulurken, dinle ilgili maddelerin projeden çıkarılmasını ben teklif etmiştim.

Dinle devlet işlerinin birbirine karışması Türk milletinin felâket sebebi olduğunu ileri sürmüştüm. Yalnız bizim değil, hattâ Roma devletinin dahi yıkılış

sebebinin Hristiyanlık olduğunu iddia etmiştim.

Kâzım Karabekir

General Karabekir, fikirlerime asabiyetle hücum etti.

Fethi Okyar

Bay Fethi Okyar:

"Canım böyle şeyleri karıştırmayalım. Biz İhtilâlcî miyiz? Yoksa devlet idarecileri miyiz?" diyerek meseleyi kapatmak istedi.

Atatürk ne dedi?

Atatürk, "Zamanı gelir..." deyince, maddeler perojede bırakıldı.

Fakat gün geçtikçe hakikat kendisini göstermeye başladı.

1926 yılında Millet Meclisinin tasdikine iktiran eden Türk Kanun-i Medenisinde (Medenî Kanun) "Reşit, dinini intihapta serbesttir" maddesi vardı.

Diğer taraftan anayasada sözü edilen maddeler duruyordu.

Bu müthiş çelişiklik devam edemezdi. O maddeler Teşkilâtı Esasiye'de kaldıkça bir gün irticâın, yakasından tutarak inkılâbı sorumlu tutması onun hak ve yetkileri gereği olurdu.

Çünkü Teşkilâtı Esasiye'ye aykırı hareket olunamaz.

İnönü'nün bir takriri

Nihayet 1927 yılında İsmet İnönü ve arkadaşlarının bir takririyle meclis mahut maddeleri, oy birliğiyle Anayasadan çıkarttı. Ve Türk Cumhuriyeti lâik cumhuriyet oldu.

Yani insanlarca kutsal olan din, hükümdarların yahut herhangi bir şefin elinde oyuncak olmaktan kurtarılarak, el değmeyen ve ebedî olan vicdanlara mal edildi.

Din ancak vicdanlar içinde emin ve masundur. (1)

Türklük ve lâiklik

Türklerde lâik devlet:

Lâik devlet, Türklere yabancı bir devlet sistemi değildir. Devletlerarası hak yazarlarından Nys meşhur eserinin (2) başlangıcında bu sistemin Turanlı bir kurum olduğunu kaydetmektedir ki, reddi imkânı olmayan bir çok deliller ve uygulama bu görüşü teyit etmektedir. Nys'e göre lâiklik Türklerden Hristiyanlara geçti.

Cengizliler devletinde bu cihet apaçık görülmektedir. Meselâ, Cengiz hanedanına mensup kadın ve

erkeklerden bazıları Şaman, bazıları Hristiyan bulunuyorlardı.

Papazlara, lâmalara, imamlara ve saireye eşit bir saygı gösteriliyordu (3).

Hattâ Cengizin, Hülâgu'nun boş zamanlarında Hristiyan, Budist, İslâm Âlimlerini bir araya toplayarak, huzurlarında din söyleşileri yaptırdıkları pek meşhurdur.

Bu bilginlerin Moğol sarayı usul ve âdetlerine göre uymak zorunda oldukları bir nokta vardı. O da, Kağan'ın, huzurunda fazla bağırılmamaktı. Aksi hareket eden kim olursa olsun dışarı alınır ve temiz bir sopa atılırdı.

Cengiz'e ön gelen büyük Asya'daki Türk devletlerinde geçer sistemin Lâiklik olduğunda şüphe yoktur.

İslâm'dan sonra; doğuda ve batıda kurulan Türk devletleridir ki, dünya işlerinden halifenin elini kestiler. Ve hilâfet otoritesini sırf moral bir kurum haline koydular.

Hülâgû Bağdat'ı fethettikten ve Halife Mustansır'ı öldürdüküden sonra, Abbasi hilâfeti 35 yıl açık kalmıştı... İslâm milletleri kendi başlarının kaygusuna düştüklerinden hilâfet meselesiyle uğraşmadılar yahut uğraşamadılar.

Hülâgû'nun bütün Abbasi hanedanını kılıçtan geçirmesine, rağmen Ahmet adında biri Mısır'da Türk Kölemenlerine başvurarak Abbasî hanedanınıdan olduğunu söyledi. Bir alay adamlarla bunu ispat etti.

Tarih, vakayı şöyle anlatıyor:

"Otuz beş senedenberi meydanda halife unvanını haiz bir zat olmadığı halde 609

yılında Mısır'a Araptan bir cemaat geldi. Yanlarında siyahî bir adam olup, anın Ahmet İbni İmam Elzahiridnimam Elnasır idiğini söylediler.

"Sultan Baybars, Devlet ileri gelelerinden kurulu bir meclis akt ile Araplar, minval meşruh üzere anın nesebine şehadet eylediler! Anların ifadelerine göre bu zat İmam Müstefer'in biraderi ve Müstansır'ın Ammi olmak lâzım gelip kadı dahi şuhut ile anın Beni Abbas'tan olduğuna hükmetti. Bu hüküm bir nevi tevatür beyyinesine dayanıyordu. Anın üzerine Müstansır'ı billah Ebulkasım Ahmet deyutelkip olunarak Baybars ve sair nas, ana hilâfetle biat eylediler. O dahi kâfei umuru müslimini alâ melâinnas Baybars'a tevfiz eyledi" (1).

İkinci defa olarak, Abbasi hilâfeti bu suretle kurulmuş oluyordu. Fakat yine Cevdet Paşa diyor ki:

"Nas bunca yıllardanberi Hülafayı Abbasiye'ye alışmış olduklarından bu halifei nev cah, canibi Iraka giderse halk onun başına toplanır ve Bağdat istilâs olunur diye Baybars onun başına toplanır ve Bağdat istilâs olunur diye Baybars onun ordusunu tanzim ile ânî canip Iraka gönderdi. O dahi Aney'e kadar gitti. Lâkin bir fırka tatar askeri gelip onu ve maiyyetindeki kalabalığın ekserini katlettiler."

Dikkat ediliyor mu, hilâfet ne hale düşmüş bulunuyor?

Türk Sultanı Baybars, halifeye bir ordu hediye ediyor ve onu Irak üzerine memur ediyor.

Tarih bundan sonrasını daha dikkati çeker bir tarzda anlatıyor:

"Baybars Mısır'a avdetinde yine Âli Abbasdan Halife Müsterişte müntehi olduğu mervi olan Ahmet namında biri zuhur ile 660 senesi evahirinde ispatı nesep etti ve hâkim biemrillah Ahmet deyu telkip olunarak ona da hilâfet ile biat olunduysa da Baybars onu kalenin bir burcunda iskân ile dairesinin tanzimi için masraf etmedi. Fakat hutbelerde namı Baybars namıyla beraber zikrolunurdu.

Devleti Fatimi'ye munkariz ve Mısır'da Galat'ı Şia mezhebi zail olmuş ise de gerek Mısır'da, gerek diyarı Afrikiyede Şia bakayası mevcut olduğundan onların zuhuruna mani olmak üzere Mısır'da resmî bir Halife-i Abbassî bulunması Kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi. Lâkin Halifei Nevcahın adamları şehre inip umuru devlete dair söz söyler olduklarından iki sene sonra Baybars onu Nas ile ihtilâttan menetmiştir. Bu zat ise çok yaşadı. Kırk bu kadar sene halife namını taşıdı. Andan sonra Mısır'da halife unvanını alan Abbasiler, hep onun neslindendir" (1).

İşte I. Selim'e hilâfeti teslim ettiği söylenen III. Mütevekkil Alellah, bu ne idüğü belli olmayan adamın soyundandır.

Tarih diyor ki, "Mısır'da resmî bir halife bulunması Kölemenlerin efkârı siyasiyelerine muvafık idi."

Belki de bu zaruret yüzünden Abbasi hilâfeti ikinci defa uyduruk verilmiş bir şeydi. Çünkü, Müstansırı Billah Ebulkasım Ahmet zamanında böyle bir adam ortada yoktu.

Yine dikkate değer ki, halife, devlet işlerine dair söz söyleyince Baybars'ın emriyle hapis edilivermişti. Önemi bu kadardı.

Şu cihet de kayda değer ki, Türkler İslâm'ı kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine aldıktan sonra hilâfetle, saltanatı daima ayırt etmişlerdir. Denebilir ki, hilâfeti sırf moral bir kurum haline koymuşlardır.

Bu hal, Kısası Enbiya yazarı Cevdet Paşa tarafından da teyit olunarak deniyor ki: "Mütevekkil hadisesinden sonra hilâfet sözde Abbasî halifelerde idi. Fakat hüküm ve hükûmet Türk beylerinin eline geçmişti."

I. Mütevekkil hâdisesi şu idi.

Mütevekkilin oğlu Müstansır ile aralarında bir hakaret işinden dolayı dehşetli bir düşmanlık başgöstermişti. Bu hal nihayet Mütevekkilin öldürülmesiyle sonuçlandı.

Bu işi, Türk beylerinden Vasıf ve Boğa ve Küçük Boğa gibi kimseler üzerlerine almışlardı. Bir çarşamba gecesı Mütevekkil sarhoş iken cellâtlar üzerine hücum ederek halifeyi öldürdüler ve oğlu Müstansır'ı hilâfete geçirdiler.

İşte bu hadiseden sonradır ki Hicret yılının 250 sine doğru, artık Abbasi devlet işleri Türklere geçmiş bulunuyordu.

Halife Müstansır, altı ay hilâfetten sonra öldü. Yahut zehirlendi.

Müstansır'dan sonra hilâfeti gelen Mutez askerin maaşını vermediğinden Türkler tarafından hakaretle hilâfetten kovuldu. Hapsedildi. Ve nihayet öldürüldü. Bu ve bundan sonraki halifeler zamanında şurada burada boyuna hilâfet davası güden adamlar da eksik olmuyordu.

Hicret yılının 325 senelerinde üç hilâfet kurumu mevcut bulunuyordu: 1. Bağdat'ta Türkler idaresinde Abbasi halifeler,

2. Endülüs'te Emevi halifeler,

3. Fas'ta Alevî halifeler.

Halife Müstekfi'nin atılmasından ve Mutîullah'ın hilâfete getirilmesinden sonra vaziyeti Cevdet paşa şu yolda izah eder:

"Müstekfinin berveçhi bâlâ hali günü muktedirin oğlu Mutiullah'a biat olundu.

Lâkin Müstekfi'nin hiç olmazsa resmen bir veziri vardı. Muti'de o da yoktu.

Yalnız bazı havayicine karşılık olmak üzere Mazeldule tarafından tahsis olunan mutad işlerini görmek ve dairesinin irat ve masraf defterini tutmak için bir kâtibi vardı ve artık halifenin şan ve itibarı kalmayıp bir hususta kendisine müracaat olunmaz oldu" (1).

İslâm'da din ile dünya

İslâm'da din ile dünya işleri ayrı şeyler miydi?

Cürci Zeydan (2), Seyit Ali Emir (3), Seyyit Bey (4), Abdurrezzak (5) gibi tarihçiler hilâfetin din ve dünya işlerinin düzenleyicisi olduğu fikrindedirler.

Fakat, tarihte tesadüf edilen bazı olaylar bu görüşlere az çok aykırıdırlar.

Hazreti Peygamber Mekke'yi fethettikten sonra Hümeyn Savaşı'na giderken devlet işlerine yirmi yaşlarında olan Attap'ı, diyanet işleri için de Maaz'ı bırakmıştı.

Hilâfet din ve dünya işlerini içine almış olsa bile Peygamberin hayatında caiz gördüğü bu ayrılık yahut bu iş bölümü din ile dünya işlerinin tefrik edilebileceğine işaret sayılamaz mı?

Bizce bunda şüpheyi mahal yoktur.

Osmanlı tarihinde bir hadise bu görüşümü doğrular.

I. Selim bir gün iç oğlanlarına fena halde kızmış, kırk kadarının öldürülmesini emretmiş. Erkân telâşa düşmüş, fakat kimse aksini söylemeye cesaret edememiş.

Nihayet Zenbilli Ali Efendiye haber vermişler. Müftü gece I. Selim'in yanına gelmiş. Aralarında

şöyle bir konuşma geçmiş.

"I. Selim - Hayır ola hoca, bu vakitte ziyaretten maksadın ne ola ki?

Zenbilli Ali Efendi - Öldürölmelerine ferman buyurulan kırk kadar adamımızın affını delâlete geldim.

I. Selim - Hoca sen artık dünya işlerine de karışır oldun. İstersen sana bir vezerat vereyim.

Zenbilli Ali Efendi. - Hayır efendimiz. Dünya işlerine karışmaya değil, ahiretinizi kurtarmaya geldim."

Cevabında bulunmuş. Uzun bir muhavereden sonra Selim emri geri almış ve kırk kişi ölümden kurtulmuş.

Şu konuşma Osmanlı saltanatında dünya ile din işlerinin hem de birinci halife olduğu söylenen Selim zamanında bile ayrı ayrı şeyler telâkki edildiğini göstermez mi? (1)

Bizce bunda da şüpheyeye mahal yoktur.

Fikrimiz şudur ki:

Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten ve devlet işlerini ellerine geçirdikten sonra hilâfetle saltanatı, başka bir deyimle, din ve dünya işlerini birbirinden ayırmışlar ve hilâfet makamını dinî bir kurum haline koymuşlardır.

Ve bunda, Türk ulusal kurumlarının yani lâik devlet sisteminin muhakkak ki etkisi olmuştur (1).

Bunların bazen o kadar etkisi görülüyor ki, şaşmamak mümkün değildir.

Meselâ:

Mısır'da bir taraftan Fatimi halifeler hilâfeti yaşatırken, aynı yerde ve aynı zamanda Türk Kölemenler hükûmet sürüyorlar ve İslâm hukukunun hiçbir suretle kabul edemeyeceği bir şahsı tahta oturtuyorlar ve taçlandırıyorlardı. Bu şahıs: Bir Türk kadını olan Şecrüddür = İnci ağacı'dır.

Malûmdur ki, kadınların devlet, hükûmet reisliğini İslâm dini kabul etmez.

Halbuki Şecrüddür, IX. Louis gibi, Hristiyanların kutsal diye tapındığı kralı yenmiş ve esir etmiş, 80 bin altın kurtuluş akçesi almıştı. Bu büyük yiğitliği ve ustalığından dolayı Mısır tahtına oturtuldu.

Yine Türk olan Hanife ve İnanç hatunların, Halep ve Şam hâkimelikleri malûmdur.

Görülüyor ki, her bakımdan Türkler, Arapların hilâfet kurumuna verdikleri anlama uymamışlar, İslâm oldukları halde millî usullerine göre, devlet ve hükûmet şekillerini devam ettirmişlerdir.

Mısır ulemasından Abdurrezzak, 'İslâm'da Hükûmet', adlı eserinde, hükûmet ve devlet şeklini tayinde İslâmların serbest olduğunu iddia etmektedir. Bundan dolayı Camiülezhher ulemasınca afaroz

edilmiştir.

Netice:

1. Politik bakımdan, hilâfet, İslâm tarihinin herhangi bir çağında İslâmlar hattâ bizzat araplar arasında birlik sağlayamamıştır. Tersine, karışıklığa yol açmıştır.

2. Birçok halife aynı zamanda hükümü sürmüşlerdir. Abbasiler Irak'ta, Fatimiler Mısır'da, Ubeydi alevîler Fas'ta, Emeviler Endülüs'te.

Osmanlı hilâfetini ne Fas, ne de İran tanımadı.

3. Türkler İslâmiyet'i kabul ettikten ve devlet işlerini ele aldıktan sonra hilâfetle devleti biribirinden ayırdılar ve halife bugünkü papa halini aldı.

Şu halde üçüncü halife Osman'ın öldürüldüğünden beri İslâmlar arasında bile kanlı ve korkunç anlaşmazlıklara yol veren ve İslâm birliği maskesi altında bir imparatorluk kurulması gibi imkânı olmayan hayalî dava güden hilâfeti, Anadolu Türklüğünün başına musallat etmekte mana ve sebep ne olabilirdi?

Hiç!

Sadece zarar.

Türklerin İslâmiyet'i kurtarması

Cevdet Paşanın da dediği gibi, bir yandan Haçlıların diğer yandan Moğolların hücumuna uğrayan İslâmiyet'i Türklerdir ki kurtardılar ve ona yaşama imkânını sağladılar (1).

Ben diyeceğim ki, İslâmiyet Türk zekâsının, Türk kılıçlarının gölgesi altındadır ki, yücelebildi. Yoksa yerinde yeller eserdi.

Fatimilerin ihaneti

Nitekim Nurettin'i Şehit Haçlıları, Filistin'den sürüp atmaya çalışırken Mısır'daki Fatimi halife peygamber torunlarından olduğu iddiasında bulunan halife, Haçlılarla Nurettin'e karşı ittifak yapıyordu (1).

Tıpkı 1914-1918 Dünya Savaş'ında Mekke Emiri ve Peygamber torunu Şerif Huseyn'in biz Türklere karşı düşmanlarla birleşerek Müslüman Arapların Türklere silâh atması gibi.

Fakat işin yanık ve hazin ciheti şudur ki, Türk, İslâm yolunda varını yoğunu verdiği halde Türk olmayan hemen bütün Müslümanların, büyük bir nankörlükle Türk'ten şikâyetçi olmalarıdır! Hristiyan, Osmanlılar ise büsbütün ayrı.

Hükûmet başındaki Arnavutlar ve Araplar

Hele biz Batı Türkleri, yalnız varımızı yoğumuzu bu yolda vermiş değiliz.

İşlerin başına da Türk'ten başkalarını getirdik, uzak gitmeye ne hacet? 1908'de Meşrutiyet ilân edildiği vakit, iş başında sadrazam olarak Avlonyalı Arnavut Ferit Paşa bulunuyordu. Sarayın en sözü geçer adamları, İzzet Hocalar, Selim Melhameler idi.

Balkan muharebesinde Osmanlı devletinin Hariciye Nazırı Nura Dunkyan idi.

Avusturya Hariciye Nazırı Baron Erental bu sıralarda Yunanistan hakkında Osmanlı hükûmetine bazı bilgi vermek istemiş, fakat Viyana büyük elçimiz Mavro Kordato olduğundan işi ona açamamış.

"Nasıl açayım? Rum'dur. Yunanistan'a haber verir."

Demiş.

Halimizi düşününüz bir kere.

Bekir Sami hatırası

Hiç unutmam, Bağımsızlık savaşları sırasında, Londra Konferansına Ankara hükûmeti tarafından gönderilen murahhas heyeti arasında İzmir milletvekili sıfatıyla ben de bulunuyordum. Reisimiz olan Çerkez Bekir Sami'nin işi gücü Kafkasya'da bir Çerkez devleti kurdurmak olmuştu. Halbuki biz Türk istiklâlini kurmaya memur idik.

Türk devleti işlerini Türk'ten başkasına vermeyelim... Türk devleti işlerinin başına öz Türk'ten başkası geçmemelidir.

Bir istatistik

Ali Seydi rahmetli merak etmiş, Devleti Osmaniye tarihinde, bir istatistik çıkarmış, buna göre 200 kadar sadrazamdan yüzde 10'u Türk olup, üst tarafi yabancı milletlerdendir.

Bu hallere göre, kötü idareden şikâyet biz Türklerin hakkı iken, talihin ne hazin cilvesidir ki fenalıkların belli başlı müsebbibleri, Türk olmayanlar, Türk'ten şikâyetçi kesilmişlerdir.

Tarih diyor ki:

Devlet işlerinin başına devletin kurucusu olan kavimden başkaları geçince, o devlet inkıraz bulur. Yani millet, istiklâlini kaybeder.

Misal mi istersiniz?

İşte Abbasiler, işte Endülüs ve işte Osmanlılar!

Yeni Türk Cumhuriyetinin devlet işleri başında mutlaka Türkler bulunacaktır.

Türk'ten başkasına inanmayacağız.

Türk milliyetçiliği

Atatürk İhtilâli'nin belirli yönü Türk milliyetçiliğidir. Türk olmaktır. Geçmişi bu prensip temizledi. Yeniliği bu prensip getirdi. Bütün Türk İhtilâli, bütün eserleriyle bu prensibe dayanıyor. Bundan en küçük bir yan çizme geriliğe dönüştür. Ve ölümdür.

İşte bütün bunlardan dolayı Bizanslaşan saltanatın, Türk olmayan Osmanlı saltanat ve hilâfet idaresinin asırlar içinde kısaca anlamı şudur: Türk'ten başka unsurların kuvvetlenmesine yarayan, bunlarla beraber ve yaşatmak, yaşamak için Türk'ü sömüren bir varlık. (1)

İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, Atatürk İhtilâli, Bizanslaşan saltanatı, vatansız ve milliyetsiz hilâfeti kaldırdı.

Ve bütün bunlardan dolayıdır ki, milliyetçiyiz, cumhuriyetçiyiz, lâikiz...

*

Niçin milliyetçiyiz?

İhtilâlin büyük Şefi Atatürk, buna cevap olarak şunları söylüyor:

"Bizim vüruh ve tatbik kabiliyetini gördüğümüz mesleki siyasî, millî siyasettir. Dünyanın bugünkü umumî şeraiti ve asırların dimağlarımızda ve karakterlerde temerküz ettirdiği hakikatler karşısında hayalperest olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur. İlmin, aklın, mantığın ifadesi böyledir.

Milletimizin kavi, mesut yaşayabilmesi için devletin tamamen millî bir siyaset takip etmesi ve bu siyasetin, teşkilâtı dahiliyemize tamamen mutabık ve müstenit olması lâzımdır. Millî siyaset dediğim zaman kastettiğim mana ve medlûl şudur: Hududu milliyemiz dahilinde her şeyden evvel kendi kuvvetimize müsteniden muhafazai mevcudiyet ederek millet ve memleketin hakikî saadet ve umeranına çalışmak. Alelîtlak tulu emeller peşinde milleti işgal ve ızzar etmemek. Medenî cihandan, medenî ve insanî muameleye ve mütekaabil dostluğa intizar etmektir."

(1)

Hilâfet ve saltanat neden kaldırıldı?

Hilâfet ve saltanatı niçin kaldırdık?

Ve... Niçin Cumhuriyetçiyiz?..

İnönü ne diyor?

İsmet İnönü '22 Kasım 1339' yılının parti toplantısında eski Başvekillerden Rauf Orbay'a karşı şu beyanatta bulunuyordu.

"Halifeyi ziyaret meselesi, halife meselesidir.

"Devlet adamı olarak, hiçbir zaman hatırımızdan çıkaramayız ki, hilâfet ve saltanat orduları bu memleketi baştan başa harabeye çevirmişlerdir. Hilâfet orduları vücuda getirmek ihtimalini daima gözden uzak tutmıyacağız. Türk milleti en acı ıstıraplarını halife ordusundan çekmiştir. Bir daha çekmeyecektir.

Bir hilâfet fetvasının, Harbi Umumi (Birinci Dünya Savaşı) tehlikesine bizi attığını hiçbir vakit unutmayacağız. Bir hilâfet fetvasının millet ağaya kalkmak istediği zaman, ona düşmanlardan daha iğrenç bir surette hücum ettiğini unutmayacağız.

Tarihin herhangi bir devrinde bir halife zihninden bu memleketin mukadderatına karışmak arzusunu geçirirse, o kafayı mutlaka koparacağız!

Herhangi bir halife gelenek, fikir, şekil olarak, açık veya kapalı, Türkiye mukadderatında alâkadarmış gibi bir durum almak isterse, Türkiye devlet ileri gelenlerini mükâfatlandırmış gibi bir zihniyet ile düşünürse, bunları memleketin hayatıyla, varlığı ile tam zıt sayacağız.. Hareketlerini ihanet sayacağız." (1)

Halkçıyız

Halkçıyız ve inkılâpçıyız.

Modern lâik Cumhuriyeti 'Milliyetçiliği ve Devletçiliği' tarihin zarurî bir verisi olarak benimsedikten sonra, halkçılığı da bunların pek tabîî bir neticesi olarak kabul etmek gerekirdi. Kabul edildi.

Tarih ne diyor?

Biz Türklere, lâiklik gibi, halkçılık da yabancı bir kurum değildir. Demokratlık Türklerin millî seciyelerinin zorunlu sonucudur. (1)

İngiliz Wels, bu noktayı ne kadar güzel ifade eder. Der ki:

"Türkler memleketinde, her Türk efendidir, beydir. Bunun için aralarında geçimsizlik eksik değildir. Çünkü hiçbiri kendini diğerinden aşağı tanımaz.

Türkler kendi memleketlerinden çıkıp da yabancı illere vardıklarında padişah olurlar. Tıpkı denizin dibindeki incilere benzerler.. Bunlar denizin dibinde iken bir şey değildirler. Çıkınca en yüksek değeri kazanırlar."

Müverrih Hüsameddin'in bir görüşü

Amasya Tarihi müellifi rahmetli Hüsameddin'den işitmiştim.

Bir gün Abbasi halifelerinden Memun şairleri toplamış. Hepsine, milliyetleriyle öğünmeleri için emretmiş:

Arap şair, Hazreti Peygamberin Arap olduğundan, Kur'an'ın Arap diliyle geldiğinden, Arap soyluluğundan söz etmiş.

Acem şair, kisraların saraylarında Acem ihtişam ve daratından dem vurmuş.

Rum şair, eski Yunan'ın sanat, mimari vs. büyüklüğünü anlatmış.

Sıra Türk şaire gelmiş, Memun, "Sen de öğün bakalım" demiş. İsmi geçen şairler, şaşkınlıkla bizimkine bakmağa; bu da ne söyleyebilir ki, söyleyecek neyi vardır ki, gibi bir davranışla bakmaya başlamışlar.

Türk şair demiş ki:

"Benim doğduğum Türk illerinde, gerçi ne Arabın, ne Acemin, ne de Yunanlı'nın övündüğü şeyler yoktur. Fakat bu topraklarda Tanrı köle yaratmaz!" (1) Romanya Başvekilllerinden Profesör N. Yorga, Osmanlı Türklerinden bahsederken diyor ki:

Yorga'nın görüşü

"...Geniş demokrasi, din ve cinsiyet farkı gözetmeksizin, bütün zeki, atılgan ve değerli insanlara, sokağın toz ve çamurları içinden, debdebeli vezir atına binmeye kadar imkân bahşediyordu." (2)

Osmanlı saltanatı bile, millî karakterimizin belirli yönü olan demokratlığı bir türlü yerinden oynatamamıştır.

Kâtip Çelebi'nin biraz önce kaydettiğimiz şهادeti de göz önünde tutulunca halkçılığın Türklük bakımından da bir zorunluluk olduğunu anlatmakta zorluk çekilmez.

Modern devletin amacı

Bütün bunlardan sonra, hatırlamak gerekir ki, modern devletin amacı kendisini vücuda getiren insan toplumunun manevî ve maddî mutluluğunu elde etmektir.

Bu amacı şöyle, kısaca ifade mümkündür.

Her şey halk için ve halkla beraber.

Bunun içindir ki, Cumhuriyetin birinci Anayasa'sında:

"Hâkimiyet bilâ kayt ve şart milletindir. İdare usulü halkın bizzat ve bilfiil mukadderatını idare etmesi esasına müstenittir.." deniyordu.

Türk Cumhuriyetinin hareketi ve bütün uğraşları, kendisini ancak Türk milletinin çıkarları için ifade etmelidir ve edecektir.

Türk demokrasinin anlamı

Ulus egemenliği, kayıtsız ve şartsız halk egemenliğidir. Bu egemenlik, bu irade ancak Türk ulusunun, Türk halkının çıkarları için belirir ve görünür. Türk demokrasisinin anlamı budur.

Türk İhtilâli'nin verisi olan halkçılık prensibi budur.

Neden inkılâpçıyız?

İnkılâpçıyız.

Evet inkılâpçıyız. Zira hayat sürekli bir değişikliktir.

Durmak ölümdür. Yaşamak ve yaşatmak istediğimiz için inkılâpçıyız.

Ek: XVI

Komünizm kritikleri

Kropotkin ve Wels'e göre:

İngiliz tarihçisi Wels, pratik bakımından komünizme çok kuvvetli bir tenkit yöneltmiştir ki, bunu şuracığa kaydetmemek bir ziyandır.

Wels'i bu hususta düşündüren önemli nokta şudur:

Biliriz ki, liberal ekonomi sistemini kabul eden devletlerde, devlet, iktisadî hiçbir işe karışmaz. O sadece âsâyişi korumakla yükümlüdür. -Klâsik bir deyimle-devlet, bir gece bekçisidir Böyle olduğu halde, devlet, rüşvetlerin, binbir suiistimallerin önüne geçememektedir. Memurları boyunca cezalandırdığı halde, yine durmadan mücadele zorunda kalmaktadır.

Düşünebiliriz ki, komünizmi kabul eden devlet, ekonomik teşebbüsleri tamamıyla benimsemiş ve ferde bu alanda hiçbir faaliyet tanımamıştır.

Daha açık ifade edelim, komünist devlet her şeyi üzerine almıştır. O tâcirdir, çiftçidir, sanayicidir, her şeydir. Çocuğun doğduğu günden, ihtiyar olup öldüğü güne kadar herşey ona aittir. Süt analıktan kefeciliğe kadar.

Devlet fırıncıdır, devlet terzidir, devlet kasaptır, devlet meyhanecidir, vesaire, vesaire...

Devlet sadece gece bekçisi iken, suiistimalin önüne geçemezse ve geçemediği bugün bir realite ise, biraz önce kaydettiğimiz gibi her şeyi başarmakla yükümlü olunca artık suiistimalin derecesini düşünelim bir kere!

Bunu havsala almaz.

Bu bir yıkım olur.

Özgeciliği kurmaya çalışırken, hırsızlığı ve eşkiyalığı yaymış olacağız.

Denebilir ki, devlet hırsız olur mu?

Fakat devlet moral bir kişiliktir.

Kendi kendine faaliyette bulunmaz. Bulunamaz.

Devlet mekanizmasını şahısla işletir.

Wels'in demek istediği bütün iktisadî işleri ellerinde tutacak olan bu kişilerin suiistimalleri nasıl önlenecektir? (1)

Mevcut mesleklerin en solu ve ilerisi sayılan anarşistlere gelince, şeflerinden Prens Kropotkin'in komünizmaya yönelttiği bir kritiği de buraya kaydetmezsek eksik bir şey yapmış oluruz.

Kropotkin diyor ki: (1)

"Ferdî sermayenin baskısından kurtulmak için insanlık binlerce yıldır savaş

halindedir. Bu meseleyi hâlâ çözümleyememiştir... Komünizm, bu baskıyı fertten alarak devlete vermekle baskıyı dayanılması güç bir hale getirmiş bulunuyor. Ve insanlığa kurtulabilmesi mümkün olmayan bir esirlik durumu hazırlamış oluyor!"

Ek: XVII

Seviye savsatasına Namık Kemal'in bir cevabı

Namık Kemal, Hürriyet adlı yazısında şu fikri ileri sürüyor:

"...Amma denilecekmiş ki, halkımız maarifçe daha hür olacak derecelere gelmemiştir. Evet! Biz de teslim ederiz ki, çektiğimiz taaddiyatın çoğu noksanı marifetten geliyor. Eğer halkın terbiyesi tam olaydı, bin yerde emsali görüldüğü gibi, hürriyetini derhal istihsal ederdi.

...Lâkin ahaliyi hakından müstefit etmek için, galeyan umumiye intizar edip durmak bir hükûmete lâayık mıdır?

Maarifçe hürriyete mütehammil olmak tâbirinden anlaşılmasın ki, cahil bir halka hukuku siyasiye ve şahsiyesi verilirse idare muhtel olur. Ta yanımızdaki Karadağ'ın hali bu davanın butlânına delil kâfidir." (2) Namık Kemal'in bu çok taraf tutucu düşüncelerini ileri atılımlar karşısında hâlâ halkımızın seviyesinin geriliğinden bahseden mürtecilerin kulaklarında küpe olsun diye kaydediyorum.

Ek: XVIII

Sadullah Paşa yeniliği nasıl anlatıyor?

Seviye safsatasına bir cevap daha

Sadullah Paşanın mektuplarından. (1)

Tevfik Paşaya... Çetin'e elçisi.

"Tevarihî muhtelifle ile üç kıt'a lütufnamenizi almıştım.

Şimdiye kadar cevaplarını uzattığıma sebep ihmal değil, uzunca cevap yazabilecek vakti kazanmaktı. Bazen hususî ve resmî gaileler, bazen gurbetten, bazen dahi bu mevsimin güzelliğinden mütevellit muhtelif daiyeler maksada mâni oluyorlardı.

Mektubunuzu tenevvü muhteviyatı ve tarafi devletlerine olan muhabbet ve incizabın şiddetli tesirâtı kısa sözle borcu edaya kâfi değildir. Bu mülâhazata göre her vakit teehhüratı vakıayı mazur ve temadii taatufat âliyeleriyle muhibbi muhlislerini mesrur buyuracaklarında şüphe etmem.

Birinci mektubunuzun ekser mebahisi yine Guizot'a mütealliktir. Efkârı hakkındaki mutaleatım arızai ahirende epeyce mufassal olduğundan yeniden tekrarına hacet yok ise de, Reşit Paşa merhuma müteallik mülâhazatı söz götürecek şeylerdendir.

"Bir güzel Türk diplomatı olmaktan ziyade Avrupa diplomatıdır. Büyük Petro gibi hareket edecek yerde frengâne davranmıştır." demiş.

Guizot'nu şu itirazı pek tuhaf! Müverrih, mânasından ziyade tabirdeki letafeti iltizam etmiş benziyor.

İslahat denilen şey ülemai müteehhirinin keşif eylediği kavaidin bir memlekette icraatı demek olmakla, Reşit Paşa bizdeki taamülât ve muamelât siyasiyeyi Tanzimata esas ittihaz etmiş olsa yeni bir şey yapabilir miydi? Reşit bir vezir zeki, Petro ise müstakıl bir haris olduğundan ikisinin birbirine teşbihi kıyas maalfarik olmaz mı? Reşit kan dökülmesinden bîzar olduğundan, masuniyeti hayatı temin etmek isterdi. Petro ise istiklâl mahiranesini müdahalei memleketten kurtarmak için kan dökerdi. Doğrusunu söyleyeyim: Guizot'un cüz'iyat ve külliyyat mesailde mutalealarını pek yavan görüyorum.

Reşit Paşa Tanzimat hakkında Meternih'ten reyini sual etmiş, Babıâli'de kalemde iken Meternih'in risale şeklinde bir lâyhâi cevabiyesinin Âli Paşa kalemiyle tercümesini okumuştum. O da, Guizot gibi, Reşit Paşaya mukallit olma diyor. Ve mânası istenilen tarafa çekiliyor; tevriyeli birtakım mütalaatı siyasiye beyan ediyorsa da ne yapılmak lâzım geldiğinden asla bahsetmiyor.

Hutubu cesimde birtakım kelimat ve mütalaatı müpheme söyleyip, asıl ıslahata aklı ermediğini şakşakai tâbirat ile örtmek, azimi ricali siyasetten geçinmek isteyen diplomatların âdâtı müstemirelerindendir. Meternih'in, bulunduğu asrın harekâtı fikriyesine muktezi tesisatı hürriyetkâraneyi galatı idrak addederek konservatör kalmakta ısrarı, mukallit olmamak daiyesine mebni idi. Akıbet ne oldu? Galatı idrak, asrın efkârında değil, kendi aklında imiş. 48 İhtilâli altında ezildi. Hatasını anladı, amma mevkiinde değil, vatanında bile durmayıp firar eyledi.

Taklit! Taklit! diye edilen tarizatı müstehziyane vukuatı âlemin suveri cereyanında ehli dikkate göre hafî olmıyan esbab ve tesirata bakmayıp müteemmilâne ve hâkimane değil, mütehakkımane telâffuzatı hod seraneden ibarettir. Meselâ, nuru irfan ile gözü açılmış bir milletin tesisat-ı terakki pervanesini ötede geri kalmış bir millet taklit ederse taklittir deyu badisi olan ricali tezyif etmek lâzım gelir mi?

Guizot'un mütalaası böyle çıkmaz yola gidiyor. Hulâsa her memlekette gördüğümüz asârı terakki, ümmehatı medeniyet olan bilâdı mamurci azimenin asar tak'ididir... Bir millet kusvayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukalidünbih olur. Bu mesele'i bedihiyeye karşı Guizot'un mütalaatı gibi sözler hakikatı tanımamak demek olur. Şu kadar diyebilirim ki, asrındaki ricali siyasiyye Reşit Paşanın yanında biraz küçük kalırlar. Kendi yaptıklarıyla anın asarını mukayese ederlerse sıhhati müddeayı kendileri dahi itiraf ederler.

Reşit Paşanın dirayet ve cüreti ve metaneti ve tabiatı beşeriyeye vukufta istidat ve meharet hassaları bir derecede idi ki en meşhur rical-ı devlet unvanını ihraz edenlerle mukayesesinde rüçhanı değilse, müsavatını teslim etmeğe her müverrih-i siyasî mecburdur. Hayif ki meşahirimizin namlarını âlemde ipka ve sehlilmümteni asarı siyasilerinin kadrini ilâ edecek memleketimizde kuvvetli kalemler olmadığından, Reşit Paşa gibi kalilülnazir bir müceddidin kıymeti tarihçe takdir olunamıyor. Eğer müelliflerimiz olsaydı Guizot gibi zevatın Türrihat mütalaatını okuyan zatlar görülürdü.

Mükâtebede serbestçe mübahase ve muhavereyi sevdiğinizden Guizot'un sünühatiyle çarpıştım. Reşide korkak tâbirini ıtlâk etmesinden, şarka dair koca ministerin hiç haberi olmadığını anladım. Bu tâbir hakikatı tahkir olduğundan, ruh müşarilleyhe mütevessilen Guizot cenaplarını protesto ederim.

*

Not: Rahmetli Ebuzziya Sadullah Paşanın bu mektubunu o zamana göre edebiyat tarihimizde ileri bir atılım olarak göstermektedir ki, şüphe yok, çok yerinde bir şeydir.

Ben ise bu mektubu, fikir ve kavrayış bakımından zamanımızda dahi taklide değer ve pek çoklarımızı hakikatler karşısında tenvire medar bir vesika diye kaydediyorum.

Sadullah Paşanın bu mektubunda: "İslâhat denilen şey" fıkrasıyla başlayan istifhami cümle bu Türk oğlunun inkılâp, daha doğrusu İhtilâl denilen hadiseyi ne kadar etraflı, esaslı ve bilimsel kavradığına bir belgedir. Bugün dahi İhtilâli yahut yenilik denilen şeyi bundan etraflı ifadeye imkân var mıdır?

Sonra Reşit Paşa ile Büyük Petro arasındaki farkı ne kadar güzel canlandırıyor.

Meternih'in Reşit paşaya tavsiyelerini ne derli toplu ve mantıklı bir surette yerlere vuruyor. Hakikaten Meternih bütün başarı tılsımını muhafazakârlıkta buluyordu. Her türlü yenilik aleyhinde idi. Bu hali, bu kanaatıdır ki günün birinde, politikasıyla Napolyon'u yenmiş olan bu büyük devlet adamını, memleketinden çamaşır arabasıyla kaçmaya mecbur kılmıştı.

Sadullah Paşanın kritikleri önünde Guizot gibi âlim, Meternih gibi zamanın Makyaveli sayılan Fransız ve Avusturya devlet adamlarının ne kadar basit düşünceli insanlar olduklarını anlamakta güçlük çekilmiyor.

Sadullah paşa, aynı zamanda vatanımız ve milletimiz için de üzgündür. Yeter derecede okuma seviyemiz olmadığından, bu hakikatler millete gösterilmediğinden yakınmaktadır.

Paşanın bundan yıllar önce yazdığı bu güzel mektubu bilhassa İhtilâller bakımından önemli buldum. Sadullah Paşa radikal İhtilâl istiyor. Yarım yamalak değil.

Mektubun önemli bir noktası da:

Hâlâ bir çoklarımızın zihinlerini dolduran batılayı yıkıp atmasıdır.

O batıla da şudur:

"Efendim, medenî kanunu aldık. İcra kanunuyla borç için hapsi kaldırdık. Şunu yaptık, bunu ettik, ama bunlar taklittir. Bizim ihtiyaçlarımıza uyarlar mı?"

Bunu yıllar önce Tan gazetesinde Ahmet Emin söylüyor. Borç için hapsin iadesini ısrarla istiyordu.

Elli üç yıl önce yükselen paşanın sesi, elli üç yıl sonraki dileğe şu cevabı vermişti:

"Bir millet kusurayı terakkiye varıncaya kadar mukallit, akranına faik olursa mukallidünbih olur. Hülâsa her millette gördüğümüz asârı terakki ümmehatı medeniyet olan biladî mamurel azimenin asarı taklididir."

Ne yazık ki Atatürk İhtilâli, Reşit Paşa inkılâbının savunucusu kadar bilimsel ve mantıkî savunucularını hâlâ bulamadı.

Fakat bulacaktır.

Ve bu yakındır.

Gençlik geliyor.

Ek: XIX

İhtilal ve ödev

Her şeyde, her işte olduğu gibi, yenilik davası güden herhangi bir İhtilâlin başarı şartlarının başında ödev gelir.

Konfüçyüs mezhebinde Allah'ın bir sıfatı da (niteliği), vazife idi. Ödevini yapmayan, Allah'ı tanımayan bir suçlu, bir günahkâr olurdu.

Ödev bu kadar kutsal bir şeydi.

Basit bir hakikat olmakla beraber, ödevini başaranıdır ki, mutlaka hayatta başarı sağlar.

Ödevini başaran milletler ise bütün milletlerin üstünde olanlar, hiç değilse,

"Ben varım!" diyebilenlerdir.

Bence, medenî milletlerin belirli niteliği, düzenli bir tarzda vazife bilincidir.

Bu nitelik ne kadar artarsa, medenî kabiliyet de o ölçüde artmış, gelişmiş olur.

Geri milletlere bakınız, orada bu niteliği de geri bulacaksınız.

İlerlemişlere göz atınız. Yine bu niteliği de (vasfı) ilerlemiş göreceksiniz.

Vazifeyi bütün mukaddesatın üstünde tutan milletler, her şeyin üstündedirler.

Japonları, İngilizleri, Almanları bu sırada anabiliriz.

Konfüçyüs'e göre bu gibilerin başarı sırrı, ödevi (vazife) Allah yapmak, Allah olarak saymaktır (1).

Ödevi benimseyebilmek için önce onu inanla, aşkla sevmek gerekir.

Türk İstiklâl savaşlarını göze alanlar, o yolda ölenler, daha doğrusu yaşayan ve yaşatanlar ve sonra Atatürk İhtilâli'ni yapanlar hep böyle vatan aşkıyla, inanla çalıştılar ve başardılar.

İşte bu adamlardır ki, insan üstü oldular, yapılamaz denilen işleri başardılar.

Ne güzel bir ata sözü vardır:

"Olmaz, olmaz deme beyim... olmaz, olmaz!"

Bu söz bir şartla yerini bulur.

Ödevini kaydettiğimiz şartlar altında başarmakla.

Almanların uçaklarla Girit'i alması bunun en güzel bir örneğidir.

Biz Türklerin XVII. asırda ve 27 yılda 200 bin şehit vererek inatla Girit'i fethetmemiz ödev denilen Allah'ın bir görüntüsüdür.

Ödevini başaran İhtilâlin eksikliği yenmemesine imkân yoktur.

*

Münafıklar

Dikkat edilmelidir ki, yenilik davası güden İhtilâlin ve İhtilâlcilerin arasında bazı münafıklar türeyebilirler.

Bunlar sureti haktan görünürler.

Sizden yapılanı, her şeyi alkışlarlar.

Bunlara sakın inanmayınız.

Yeniliklerin en büyük düşmanı bunlardır.

Bütün bir insanlık tarihinde yaratılan yenilikler bunlardan çok zarar görmüşler, çok acı çekmişlerdir.

Hatırlamaya değer ki, önce İsa'yı alkışlayan ve sonra ihbar eden havarilerden Şem'un'dur.

Bu gibi Şemun'lar her ileri hareketlerde vardır.

Her işin başında bunları tepelemek lâzımdır ki, yenilik yolları engellerden temizlenmiş olsun.

Hazreti Muhammed, bu gibi münafıklarla çok uğraştı ve nefes aldırmadı. Bunlar kaytaklardan (mürteciler) daha tehlikelidirler.

Bunların yüzünden İslâmlık doğarken büyük tehlikelere maruz kaldı.

Fransız İhtilâli'nin birini sürçmesine, Napolyon imparatorluğunun kurulmasına sebepler arasında bu gibi münafıkların rolü büyük oldu (1).

*

Atatürk İhtilâli'nde bazı münafık tipleri mütalaa edersek, maksadım daha açık bir surette ortaya konmuş olacaktır.

Meselâ Medenî Kanunu, meselâ Şapka Kanununu, Lâtin harflerini ele alıyorum: Kanunlar kabul edilince, münafıklar derhal melon şapkayı başlarına geçirirler.

Latin harflerini öğrenmeye çalışırlar, sakallarını, bıyıklarını keserler, modern bir adam olarak gözükmek için ne yapmak lâzımsa yaparlar. Hep sizden görünürler.

Maksatları yerlerinde tutunmak, menfaatlerini korumaktır.

Fakat gözünüzden uzaklaşınca, önlerine gelene yapılan işlerin yolsuzluğundan, doğru olmadığından, bunların sonu gelmeyeceğinden, zorla kabul ettiklerinden, ilk fırsatta bunların kaldırılması gerektiğinden dem vurur dururlar.

Bunlar insafsız, menfaat düşkünleridir.

İhtilâli bunlardan temizlemek, başarının birinci şartlarındanındır.

Bunların yalancılıkları yüzlerine vurulmalı, teşhir olunmalıdır.

Fikirlerin hazırlanması.

Fikirlerin hazırlanması. Ve milletçe mal edilmesi...

İhtilâl adını verdiğimiz yeniliklerin uygulama alanını kolaylıkla bulabilmeleri için, fikirlerin hazırlanması pek yerinde bir şey olur.

Bu ne kadar iyi hazırlanmış ise, başarı da o ölçüde çabuk ve esaslı olur. Çünkü bu suretle, gelmekte olan yeniliği millet kendine mal etmiş bulunur. Ona inanla sarılmış olur. İnan milletin moralinde yer aldıktan sonra, yenilik kendine lâzım olan kuvvetin en büyüğünü kazanır.

Bu hususa önem vermeyen veya vermeye vakit bulmayan yenilik hareketleri zorluklara, büyük güçlüklerle uğrar. Hele zamanı da kollıyamamışlar ise, düşmek bunlara mükadderdir.

Fransız İhtilâli ve fikirler

1789 Fransız İhtilâli'nin birkaç defa sürçmesine rağmen en nihayet tutunmasında, hazırlanmış olan fikirler en büyük rolü oynamıştır.

Voltaire'lerin piyesleri, filozofi yazıları, hattâ Rasine'lerin, Kornelle'lerin vatanperverane piyesleri ve nihayet Rousseau'ların hattâ Montesquieu'lerin eserleri ve Fransız ansiklopedisi, İhtilâlin düşününü (fikriyatını) hazırlamaya yardım etmiş olduklarını kim inkâr edebilir?

Şey Bedreddin İhtilâl

Düşünü (fikriyatı) yeter derece hazırlanmayan ve zamanını kollayamadıklarından düşen İhtilâller arasında bizim Şeyh Bedreddin hareketini kaydetmek pek yerinde bir şey olur. Gerçi Bedreddin, zamanını tam kolladı. Saltanatın en zayıf bir gününde İhtilâl patlak verdi. Fakat İhtilâlin fikriyatı aydınlarca benimsenmiş

değildi.

Paris komünü ve Rus İhtilâli

K. Marx, 1871 Paris Komünü hareketinin düşüş sebepleri başında bilhassa zamanın uygunsuzluğunu kaydeder.

1917 Rus İhtilâli'nde, halkçı edebiyatın, başta Maksim Gorki ve Tolstoy gibi mistikler olduğu halde, en büyük rolü oynadığında ve hazırlandığı şüphe yoktur.

Şair, tarihçi ve düşünürleri bir yana bırakıyorum.

Türk İhtilâli

1918'de başlayan Türk İhtilâli de bilhassa aydınları bakımından fikriyatsız değildir.

1839 Tanzimatı ve buna ön gelen düşünce; meselâ, Mustafa Reşit Paşa ve onun okulu.

1876 Mithat Paşa meşrutiyeti ve bunun edebiyatını yapan Namık Kemal, Abdülhak Hamit, Şinasi, Ebuzziya, Edebiyatı Cedide okulunun Batılı fikirleri yayması.

Sonra 1908 meşrutiyetini takip eden Batılı fikir hareketlerinin 1919 Cumhuriyet İhtilâlini hazırladıklarında, onu beslediklerinde şüphe yoktur (1).

Demek oluyor ki, 1919 İhtilâli arkasında aşağı yukarı bir asırlık kültüre dayanıyordu.

İstiklâl savaşlarının ardı sıra Türkiye'nin en modern kurumlara kolaylıkla alışmasında şüphe yok ki bu kültür büyük âmil oldu.

Ek: XX

Türk İhtilâli'ni tutunma sebepleri

Türk İhtilâli'ni hazırlayan ve tutunduran sebepler:

Türk İhtilâli'nin sebeplerini kısaca, küçük bir çerçeve içinde toplamak mümkündür. Fakat burada kaydedeceğimiz esaslar, geliş güzel şeyler değildir.

Thèophile Lavallé'nin düşüncesi

Th-eophile Lavallé'nin, Türkiye Tarihi'ni başlangıcında der ki.

"Doğuda bugün cereyan etmekte olan olaylar, dünyanın bu kısmını harekete getiren ve birkaç asırdır sürmekte olan İhtilâllerin arkası ve verimidirler (1).

Yazar, bu satırları 1859'da yazıyordu. Ve 1839 Gülhane Hattı hümayunu, 1856

Islahat Fermanı sonunda Türkiye'de meydana gelen yenileklere işaret ediyordu.

Atatürk İhtilâli'nin ifadesi

Biz, Atatürk İhtilâli'yle onun tutunma sebeplerini ne ile açıklar ve ifade edebiliriz?

Şüphe yok ki, dünya İhtilâlleri içinde büyük bir özelliği olan son Türk İhtilâli, gelişigüzel sebeplerin bir verimi değildir. Buna ön gelen, ekte söylediğimiz gibi, bu İhtilâlin ve verimi olan yeni kurumların sebepleri, arkamızda kalan asırlardır. Ve hiç değilse üç asırdır.

Tanzimat ve Islahat Fermanı

Tanzimat ve Islahat Fermanı inkılâpları şu durumun ürünüdür: 1. Derebeylik ve bunu takip eden eşkıyalık.

Can, ırz, mal güveni yoktu. En âdi eşkıya, ta padişahına kadar, herkesin canında, ırzında, malında sahip olmak hak ve yetkisini kendinde buluyordu.

Osmanlı tarihine dair yazılan bütün eserler, resmî ve gayri resmî, bu hususu doğrulamaktadır.

Naima, Âta, Cevdet Paşa, Ebul Faruk gibi tarihler.

2) Mezhep anlaşmazlıkları.

Sünnilik, Alevi'lik ve kökleri bunlara bağlı bir çok tarikatları İslâm unsuru arasında müthiş bir geçimsizlik nedeni oluyordu. Millet, padişahına kadar, resmen Sünni idi. Ve Sünnilikten gayri İslâm mezhep ve tarikatlarını gâvurlukla, küfürle töhmet altında bulunduruyordu. Ayaklanmalar ve bastırmalar birbirini kovalıyor, kan gövdeyi götürüyordu. Kurtulmak isteyenler şehirleri boşaltıyor, dağlara sığınıyor ve bu suretle yeni yeni eşkıyalık ocakları kuruluyordu.

Cumhuriyet devrinde tepelenen Dersim İsyanı bile eski rejimin son izlerinden birisidir. Bir cümle ile durumu belirtmek gerekirse, denebilir ki, vicdan hürriyeti, düşünce hürriyeti yoktu.

Bu yüzden İslâm, hatta Türk unsuru arasında bile derin bir ayrılık vardı.

Alevîlik, Sünnîlik gibi (1).

3. İslâmlarla Hristiyanlar arasında din anlaşmazlığı vardı. Rahipler, bunu İslâmlara karşı çok istismar ettiler. Ve bu hal Osmanlı İmparatorluğunda dirlik vermeyen bir kargaşalık kaynağı oldu.

4. İsyanlar.

Türkten başka unsurlar; Arap, Arnavut, Bulgar, Sırp, Rum, Romen, lâfi kisası imparatorluğu meydana getiren bütün unsurların önü ardı gelmeyen ayrılık isyanları, Türk'ü son derece yorgun düşürüyordu. Bunlara bir de saraya karşı Türk Celâli isyanları eklendi (1).

5. Yine önü arkası gelmeyen dış savaşlar imparatorluğu parça parça koparıyor.

Bütün bu felâketler yine Türkün sırtına yükleniyordu.

6. Eski devlet örgütlerinin dejenere olması, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan yeni zamanların gerekimlerini karşılayamaması.

Bu yolda verilmiş lâhiyalar, ileri sürülmüş düşünceler bu hakikati pek güzel ortaya koymaktadır (2).

7. Vergi alınmasındaki zulûmler, angaryalar.

8. Sefer (savaş) ilânında halkın boyuna soygun ve talanlara uğraması.

9) İdarededeki karışıklık, rüşvet ve irtikâp halkı devletten o kadar soğuttu ki: Allah mahkemeye düşürmesin... Beylik çeşmeden su bile içme sözleri mesel oldu.

Tanzimatı ilân eden Gülhane Hattıhümayunu ve Islahat fermanı bütün kaydettiğimiz bu yolsuzlukları gerçekleştiren belgelerdir.

Ve bütün bunlardan dolayı Tanzimat ve onu takip eden Islahat fermanı yeni kurumlar vücuda getirdi.

Mithat Paşa 93 anayasasıyla Tanzimat ve Islahat fermanının getirdiklerini fazlasıyla kanun haline koydu. Ve devlet işlerinde millet gözetlemesini getirdi.

Osmanlı-Rus seferinden sonra II. Abdülhamit'in hükûmet darbesi, uğraşıla uğraşıla vücuda getirilen bu yenilikleri yok etti. Ve bu dehşetli kaytaklığı korkunç bir baskı takip eyledi. Otuz üç yıl sürdü. İç ve dış dertler Türk unsurunu ve Türk vatanını o kadar zayıf düşürdü ki, 10 Temmuz 1908 İhtilâli bile Osmanlı İmparatorluğunu bekleyen fecî sonucu önleyemedi.

10 Temmuz 1908 İhtilâli tam manasiyle bir Orta Çağ devleti teslim almıştı. Bütün kurumlarıyla, dejenere olmuş bir Orta Çağ devleti.

Bu İhtilâli takip eden, 1914-18 Dünya Savaşı imparatorluğu bekleyen sonucu hızlandırdı.

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması o kadar korkunç ve tehlikeli oldu ki, az kalsın Türklüğü de beraber sürükleyecekti.

Atatürk İhtilâli - Nitti ve Hitler.

İşte o vakit, eski İtalyan Başvekilllerinden Nitti'nin dediği gibi, dünyanın en büyük ayaklanmalarından biri oldu (1).

Bu hareket yine Hitler'in güzel ifadesıyla tekrarlayalım; "Bu ayaklanma Türk ulusunun, mazlum milletlere muhteşem bir örnek olan heybetli direnişi idi, ki, başında Atatürk bulunuyordu" (2).

Bizce bu ayaklanmanın sebepleri iki bakımdan mütalâ olunabilirler.

1. Dış tehlike.

2. İç tasfiye zarureti.

Dış tehlike, Batı Türklüğünü ve Batı Türklerinin vatanını tehdit ediyordu.

Düşmanlar ta vatanın bağına dayanmışlar, Sakarya önlerine kadar sarkmışlardı.

İç tasfiye, bu defa radikal olacaktı. Hilâfet ve saltanat kurumları atılacak, mutlaka yıkılacak ve en modern anlamıyla, ekonomik, sosyal, siyasal bakımlardan asrımızın gereğine uygun millî bir Türk Cumhuriyeti kurulacaktı.. Bunu zorlayan sebep; Ek: XVII de kaydedildi.

Görülüyor ki, son Türk İhtilâli, akla esiveren bir kapris eseri değildir.

Geçmişin ekonomik, sosyal siyasal sebeplerine dayanan ve mânasını tarihî kaderden alan bir harekettir.

Bu bahiste, önemli noktalardan birisi şudur:

Son İhtilâlin başarı sebepleri

Bu kadar radikal bir yenilik, yeni Fransız ansiklopedisinde (1) denildiği gibi, bir çok Avrupa memleketine üstün olan bu yenilik, daha düne kadar Orta Çağ

kurumlarıyla idare edilmeye alışmış bir millette, Türk milletinde nasıl tutunabildi?

Avrupalıların ve bizde aydın geçinen tatlı su frengi kafalıların anlayamadığı da budur.

Bunlara göz yumabiliriz. Bunlar Türk milletini ve Türk tarihini anlamamışlardır.

Ve anlayamayacaklardır.

Burada ileri sürülen sorunun karşılığı şudur:

Türk milletinin her milletten üstün bir geçmişı vardır. Bu zengin gelenekler, bu zengin anekdotlar onu görgüce, ruhca her zaman ve her vakit yüksek ve zengin tutmuştur. Büyüklüğe alışkın bir millet küçüklük içinde yaşayamazdı. Tıpkı gün görmüş büyük yaşamaya alışmış bir insan gibi. "Böyle insanlar fakir de düşseler, ruhî asâletlerini, karakterlerini daima muhafaza ederler. Yeni, büyük bir durum içine girince şaşırırlar.

Namık Kemal bu hakikati ne güzel ifade etmiştir:

"Fakir olduysa millet şanına noksan gelir sanma.

Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadrü kıymetten."

İşte son Atatürk İhtilâli'nin getirdiği en modern kurumlar karşısında Türk milletinin durumu budur. Yeni kurumları Türk milletinin bu hasleti, soyluluğudur ki, yadırgamadı. Onları her vakit benimsedi (1).

Biz Türk milletinin bu durumunu şu suretle de sembolize edebiliriz: Hakir düşmüş, fakat asil, görgülü, terbiyeli bir adam düşünelim. Ve yine görgüsü kıt, terbiyesi eksik, sonradan görmüş diğeri birini düşünelim.

Bunlar büyük, muhteşem, resmî bir ziyafete davetlidirler. Göreceksiniz ki, sonradan görmüş milyoner zengin, frakını giymesini, silindir sapkasını tutmasını bilmeyecek, salona girerken telâşa kapılacak, nihayet şaşkınlıktan ev sahibinin elini sıkarken ayağı halıya takılacak, yüzüstü kapanacaktır. Herkese gülünç olacaktır. Görgülü soyluya gelince, eski, fakat tertemiz elbisesini kendisine yakıştırmasını bilecek, sonra da mütavazi ve fakat vakur durumu herkesi imrendirecek ve muhteşem yer ona asla yabancı gelmeyecek, pek tabîî görünecektir.

Bu tabloya hâkim olan psikoloji, olduğu gibi Türk milletine uymaktadır.

En aşağı elli asır dünya tarihinin mukadderatında söz söylemiş bir millete, Türk ulusuna Atatürk İhtilâli'nin yenilikleri ağır gelemezdi. Vaktiyle buna olamazdı diyenler, şimdi de hayretlere düşenler, önce, Türk milletinin kim olduğunu ve tarihinin mânasını anlamaya çalışmalı ve öğrenmelidirler.

(SON)